

HRVATSKA

ANTOLOGIJA.

HRVATSKA

UMJETNO PJESNIČTVO

STARIJEGA I NOVIJEGA DOBA.

SASTAVIO

ZAGREB 1892.

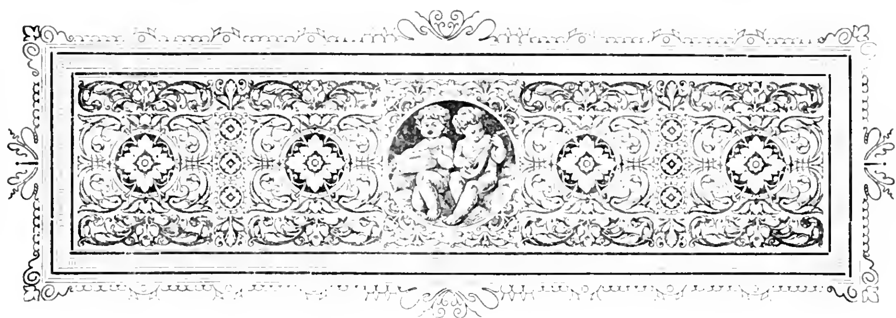
TISAK KARLA ALBRECHTA.

HRVATSKIM

PREPORODITELJIMA

MATICA HRVATSKA.

Slaveći «Matica Hrvatska» ove godine petdesetgodišnjicu svoga obstanka, smišljao je odbor «Matice» sve načine, kako da se dostojno proslavi ovo znamenito razdoblje u životu našega družtva. Napokon sievne misao, da se uz ostali ovogodišnji književni dar, uz «Spomen-knjigu «Matice Hrvatske» — dade na sviet i: «Antologija umjetnoga pjesničtva hrvatskoga» od početka njegova do danas, a da ju posvetimo častnim «preporoditeljima naroda hrvatskoga» i roditeljima naše «Matice».

Sama ta misao kazala nam je, kako ćemo sastaviti ovu knjigu. Naši su preporoditelji kao mladi i zanosni viestnici novoga dana počeli pjesmom buditi obumrli svoj narod. Svaki nam stih njihov kazuje, da su ponosito gledali na tri sta godina pjesničtva hrvatskoga prije sebe, svaki nam stih kazuje, kako su se mliekom odojili na prsima vile pjevačice našega slavnoga Dubrovnika. Oni su idejom ilirskom brzo uzpalili narod hrvatski, uznesli ga na visoko narodno stanovište; oni su svoj narod ogrijali idejom slavenskom, koju su primili od naših starih pjesnika, a koja je toliko stara, koliko i pjesničtvo hrvatsko: ona je živjela kao sladka slutnja, kao živa čežnja, ali i kao neizviestna misao, kad

se pjevalo o domovini jezika našega, da se širi od mora jadranskoga pa sve gore do mora ledenoga. Tek preporoditelji naši dadoše toj neizviestnoj misli jasan oblik, da jezik, kojim su pjevali naši davni pjesnici, bude jedan Hrvatima, Srbima i Slovencima. Toj se misli posvetilo sve pjesničtvo ilirsko.

Pjesnici našega zorolikoga doba ilirskoga sačinjavaju u ovoj knjizi središte; pred njima su uzornici njihovi iz prošlih viekova, a za njima mladji nasljednici — do naših dana. Ova knjiga obaseže puna četiri vieka pjesničtva hrvatskoga. Godine 1501. zapisa Marko Marulić, da je dopjevao svoju «Juditu», i tako za njekoliko godina moći ćemo proslaviti četiristogodišnju slavu umjetnoga pjesničtva hrvatskoga. Što su najbolji duhovi u ovo četiri stotine godina osjećali, kako su jedan drugomu predavali svoje najljepše pomisli, kako su oni u neprekidnom redu glasnici kulturne radnje u narodu hrvatskom, to ima da pokaže ova knjiga.

Kad je strašna azijska sila razarala i razorila naše zemlje, kada bolji dio naroda tamo uz obalu jadranskoga mora a ovamo u Hrvatskoj uz gore tekar iza jakih zidina gradskih oko domaćega ognjišta smije slobodnije odisati, kada za veća narodna kulturna nastojanja ne ima mira ni oduška, onda je pjesma kao cviet narodne duše jedina kulturna tečevina našega krvavo izmučenoga naroda. Smijemo se ipak ponositi time, da nam i u najvećoj biedi pjesma nikada nije ugasnula; tako da za našu književnu poviest vriedi podpuno ona pjesnikova: «Sva je naša povjestnica velik samo zbor pjesama».

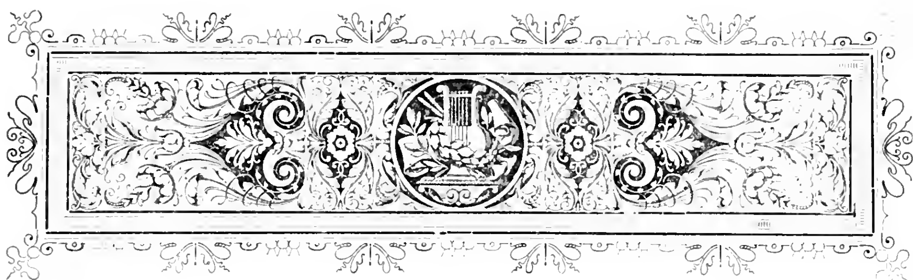
Hoće li sve to prikazati ova knjiga makar i u najvećim obrisima? Mislimo, da hoće, — ali svakoga valjada zadovoljiti ne će. Bila je naša volja dati takvu «antologiju», u kojoj bi se kronologijskim redom prikazao poviestni razvitak hrvatskoga pjesničtva. Zato pomišljasmo i napisati pred antologiju uvod o poviesti našega pjesničtva. Drugačije konačno odlučismo. Imadosmo na umu osobito m l a d e ž našu, pak zato razredismo pjesme po vrstama kronologijskim redom. Pomišljasmo jošte pri sastavu

ove knjige i na veliki dio naših čitalaca, koji mnogih starih pjesnika, što po jeziku i obliku daleko stoje od današnjega načina i ukusa, bez znatnih pomagala i potrebite priprave ne bi mogli razumjeti, pa izabirasmo po mogućnosti u ovu «antologiju» samo takve pjesme, koje svaki naobraženi Hrvat može lako razumjeti i sa slašću uživati. Mnogi biser, koji bi u poviesti pjesničtva hrvatskoga bio preliepi ukras, trebalo je da odpadne iz ove knjige, jer bi radi davne starine u jeziku i obliku našemu naraštaju bio težko razumljiv. Tek onda, kad bi se izpunila vruća želja «Matice Hrvatske», te ona pruži narodu svomu podpunu poviest književnosti hrvatske, moći će se za svako doba prirediti takva poviestna «antologija» sa potrebnim sredstvima za razumievanje svih pjesničkih i jezičnih osebina davnijega doba.

Učinismo, koliko mogosmo, da ova naša knjiga i nutarnjim sadržajem i vanjskim oblikom ugodi narodu hrvatskomu, za koji po najboljim svojim silama raditi nastojimo. I tako ju šaljemo u bieli sviet na slavu našim dičnim preporoditeljima, na plemenitu pobudu našoj mladeži, na utjehu i nasladu svemu narodu hrvatskomu!

U Zagrebu, mjeseca studenoga god. 1892.

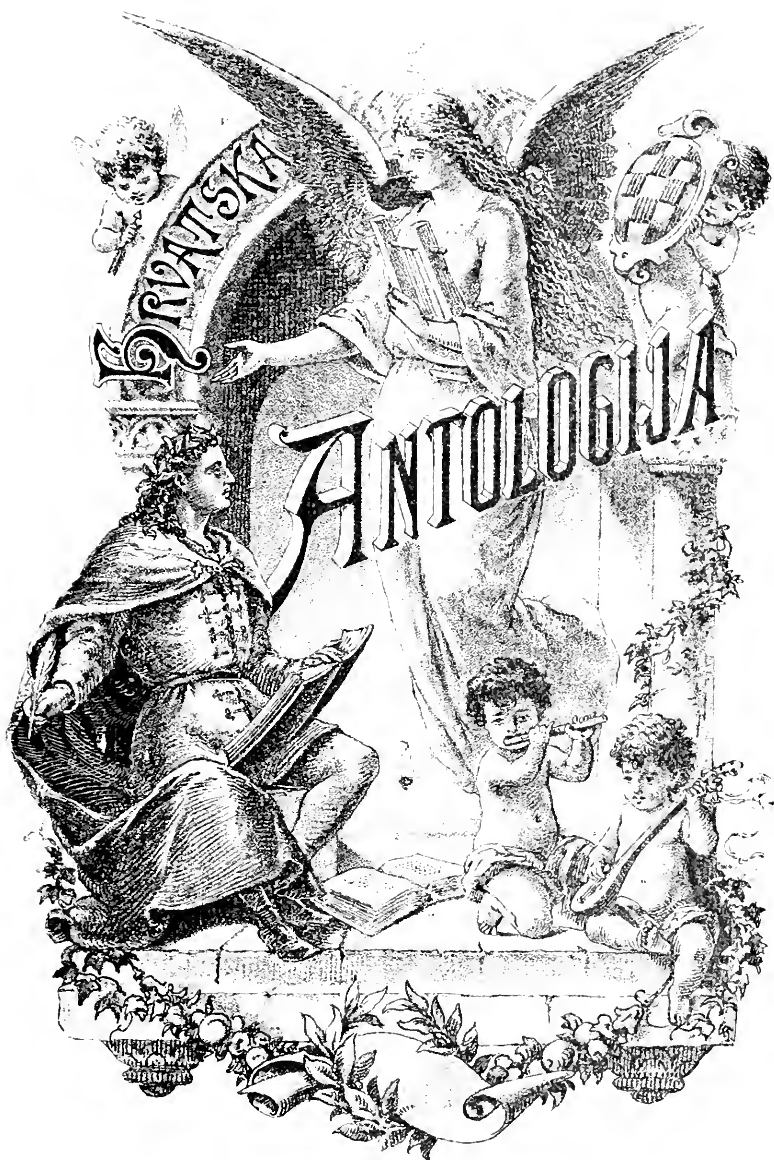
M. H.

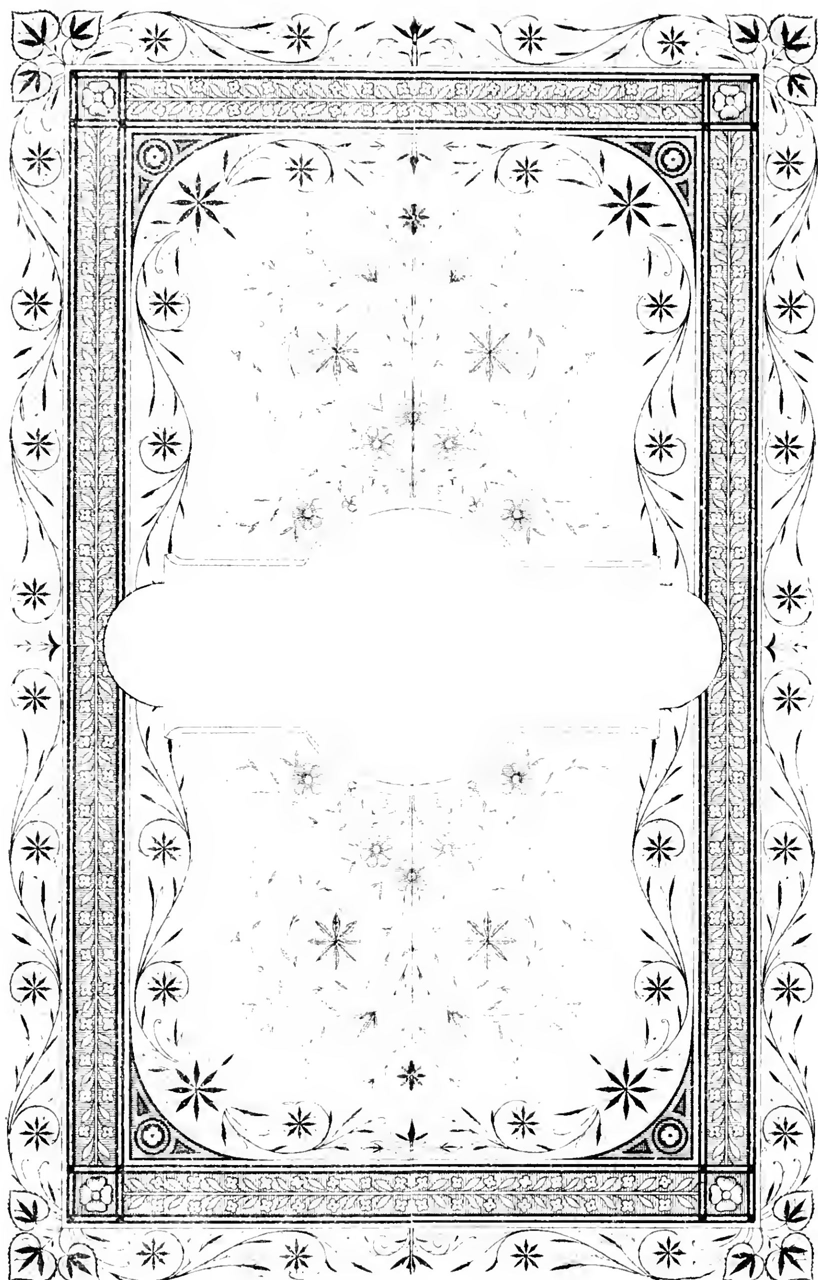

Imena pjesnika

i naslovi njihovih pjesama, što su u ovoj knjizi.

Hrvatska
Antologija

Pjesme i popievke ljubavne.

Dragin lik.

U ruke ti sâm dah
Jednom srce moje,
Da činiš od njega,
Što hoćeš, gospoje;
Da srce razrežem,
Našla bi svoj obraz,
Za kojim ja venem
I stinem kako mraz.

Šiško Menčetić.

Zavjet.

Da bi mi srdašce ledom se smrznulo,
Da bi mi sunašce veće ne svanulo,
Ako te ne ljubim, koliko sam sebe,
Jer da te izgubim, umro bih bez tebe.
S tobom je mâ ljubav rasla od mladosti,
S tobom će mâ ljubav živjet do starosti.

Gjore Držić.

Ljubi me!

Ljub' me, dušice mladjahta,
Jer sam jedini u majke;
Ptičice moja hladjahta,
Želim tvê lieposti rajske.

Očima s' moj um smutila;
Ter uzdah mori mi mladost,
Srce s' sa mnom razlučila,
Kim mi s' uzela radost.

Kô jelen vode trudjahan
Bježi u strahu prid hrti,
Usni sam tvojih željahan,
Duša mi smagne do smrti.

Grieh će smrtni umorit me,
Moguć mi dat tvû milost,
Od mrtva živa stvorit me,
Odniti s mene usilost.

Budi ti pridan život moj,
Promisli za me, ružice,
Jer sam odlučen u vik tvoj
Do razdiljenja, dušice.

Gjore Držić.

Djevojke.

Djevojke smo liepe i mlade!
Izagna nas i dotjera
U Dubrovnik ovdi sade
Prieka ljubav od pastiera!

Tko milovat, mladci, ne će
Našu liepost sva svâ ljeta,
Kâ se cienit ima veće
Neg' sva dobra toga svieta?

Ove kose ne napravlja
Niedna hitro, a na lice
Naše narav rukom stavlja
Cvieće od ruže i ljubice.

Vrat i čelo rosa umiva,
Kâ sgar pada tiho o zori,
A lier bieli prsi odîva,
U kî stan svoj ljubav tvori.

I što s jutra druge kažu,
Probudiv se, lica mila,
Napravami kâ jer mažu,
Gdje su kako probliedila!

To mi ustav' zračne i liepe,
Čim danice još zrak svîti,
Učinimo zviezde sliepe
U zoru istu probliediti.

I ne manje srca imamo
Čista, vjerna i s ljubavi,
Neg' ta lica u nas samo,
Kâ su liepa po naravi.

Zato, mladci vi ljuveni!
Cić milosti drage vaše
Nemojte imat u necieni
Te lieposti mile naše.

Jer se ova naša liepost
Ni kupuje, ni prodava,
Nu za ljubav i za milost
Ljubav se ista na har dava.

Andrija Čubranović.

Pjesan od kola.

Iduć gorom u prošetu
Ja djevica mlada,
S jutra zorom kad u pjesni
Slavic boli sklada,
Nadjoh mladca gdi ležaše
U dubravi gusti,
Izranjena trovnom strielom,
Kû zao gusar pusti.
Koga stavih da ozdravim
Podobnima licim,
Njega svedjer zgovarajuć
Veselima ričim;
I što rana njegova se
Bolna ozdravljaše,

To se moja druga nova
Većma žestočaše.
Koga kada zdrava stvorih,
Molih s mukom zlome,
Da bi mene htil ozdravit
Ljuvenom željome.
Mladac hteći haran biti
Meni momi mladi
Ozdravi me licim svojim
U razbludnoj nadi.
Zato velju, da rečeno
Na svitu je svima,
Tko satvara har mladcima,
S mladac milost prima.

Dinko Ranjina.

Dragina usta.

O preliepe, o premile
O Usti drage i rumene,
Ljubko ti ste zamamile
U razbludi željna mene!

Gdje j' to drago vaše cvieće
Ubirano, i u komu
Uzgoji ga premaljeće
Svom iztoku ljuvenomu?

Ah da može ikad biti,
Da mi duša prem vesela
Može iz vas med kupiti,
Zatvorena drobna pčela?

Vi ste, usti drage, meni
Kolievčica obljubljena,
Gdje se uzhrani smieh medeni
I s njim riečca razbludjena:

Vi perivoj izabrani
Jeste od ruže prerumene,
Ljeti i zimi kâ cteć rani,
Sred kê cielov niče i zene.

Vi palača prebogata
Slavna raja ljuvenoga,
Vi obilna jeste plata
Moje službe, truda moga.

Ivan Bunić-Vučičević.

Ljubav.

Ako ljubit nepravo je,
Ako ljubav grieh je u sebi:
Grieh je nebo, i sve što je
Zamjernije nać' pod nebi;

Jer sve ljubav svemoguća
Stvori, da sve ljubit ima;
Po ljubljenju vlast živuća
Podana je sviem stvarima.

Zemlja nebu ljubav nosi,
Sunce zviezdam, koje obsiva,
Mjesec moru, kê zanosi,
More žalim', kê celiva.

Ignjat Gjorgjić.

Gospodji na daleko.

Odkad me je ostavila
Pregizdava tva ljepota,
Živem tužan bez života
I bez duše, dušo mila!

Ti uživaš u radosti,
Vode, dubja i zeleni:
A ja kunem, vajme meni,
Mê nezgode, mê žalosti,

Ginem, sahnem, gasnem, blîdim
Ranjen tugam bezbrojnieme,
Misleć, kad će doći vrieme
Mâ Ljubice, da te vidim.

Kê mi skrovna želja uzroči,
Jesam li ti u milosti:
Al sam dalek tvôj lieposti
Tako od srca kako od oči.

I razmišljam, da jednako
Nije biće moje i tvoje:
Ja umiram, o gospoje,
A ti uživaš dobro svako.

Ah da mogu krila od ptice
Po ljuvenom čudu steći,
Za u tebe doć' leteći,
Uzdisana ma božice!

Nu poklje mi po naravi
Nije to dano, moj pokoju,
Posilam ti dušu moju
Na krilijeh od ljubavi.

Ignjat Gjorgjić.

Sunčanici ugrabljenoj.

Trud je ljubit, trud je veći
Ne ljubiti, liepo što je:
Nu što ljubiš, ne moć' steći,
Nad sve trude trud ovo je.

Tiem, preliepa Sunčanice,
Misli, u kakvu živem trudu,
Gdi skroveno tvoje lice
Većma uzmnaža mû požudu.

Slavic, komu po nesreći
Ote porod ruka kleta,
Boležljivo žuboreći
Oko gniezda prazna oblieta.

Tako i ja mjesta, koja
Našu ljubav svjedočiše,
Pun gorkoga nepokoja
Obtjecivam željno odviše.

I vidjet mi tad uzbude,
Da je u tmini strana svaka
Bez sunčane tvê razblude,
Bez svjetlosti tvoga zraka.

Velim: Odi ja razgledah
Najprie ures nje gizdavi,
Odi željeh, sumnjih, predah
Vas užežen u ljubavi.

Vjernom rukom svôm razpali
Odi želje, kê me more:
Odi s njom se stah mnokrati
Na ljuvene razgovore.

Od priblage mê gospoje
Odi primih celov prvi:
Odi ognjeno srce moje
Njoj zapisah mojom krvi.

Mjesta su ista: nu nje lice
Nije da tužnom odkrila bi:
Gdje si, ah sladka Sunčanice,
Ah, tko mi te, dušo, ugrabi?

Nek ja, odlučen ne živjeti,
Tebe skrovne kroz nemire
Samo gledam u pameti
I studene grlim mire!

Ignjat Gjorgjić.

Zahvala djevojčice.

Podranila djevojčica
Jutrom prie zore
Ter rumena sva cvietjica
Brala sred gore.

Vienac vila od bosilja
Sa zlatom žicom,
A tratorka s njime dilja
Pored s ružicom.

Uresila viencem vlase,
Kê s pomnjom goji,
Na hladenac ogleda se,
Kako joj stoji.

Tu je liepa zamjerila
Angjela s nebi,
Ter je mlada govorila
Sama u sebi:

Svietle oči, tko da gleda
Dvije danice,
Iz kieh srcu pogled ne da
Prije tužice?

Tko će uživat moja lica
Biela, rumena,
Iz kieh cavti sva ružica
Luga zelena?

Komu da se drag daruje
Celov od usti,
Iz kieh riečca zamamljuje
Kad se izusti?

Tko će grlit bieli moj vrat,
Ki diku nosi,
Niz ki stoji pramen moj zlat
Od rudih kosî?

Tko će na mê biele prsi
Prignut svâ lica,
Koje jesu ljepše vrsti
Nego ružica?

Prie mê oči izgubile
Svjetlost pogleda,
Nego stara izkočile,
Da ih on gleda!

Prie mi lice potamnilo,
Ružom kô zene,
Neg' se komu priklonilo,
Tko nij' za mene.

Prije mojih mednih usti
Rieč se izgubi,
Neg' neharnu da dopusti
Da ih poljubi.

Prie se grlo satvorilo
Mramorom kami,
Neg' neharnu dopustilo
Grlit rukami.

Bože, stvori tvoju kriepost,
Da ovi moj ures
Dojde uživat i mû liepost,
Tko dostojan jes.

Ignjat Gjorgjić.

San u dragoj.

Mlado momče na čardaku sjedi
U razkošno pramaljetno doba,
I sam sobom ovako besjedi:
Liepa jasnost vedroga je neba,
Velik prostor sinjega je mora,
Veselo je zelenilo gaja,
Divno razno cvieće perivoja!

No kod mene da je moja draga,
Što mi dušu i srdašce mami,
U njojzi bih skupa uživao
I vedroga liepu jasnost neba,
I sinjega velji prostor mora,
I veselo zelenilo gaja,
I divotu cvieća perivoja.

Gjuro Hidja.

Iz „Djulabija"

Jutrom svaki listak
  blista od rosice —
Sjajnije neg' alem
  na kruni carice.

Jutrom svaka grana
  glasom ptice sbori;
Jutrom svako srce
  Bogu se otvori.

Jutrom te ja vidjeh:
  nebo — tvoje lice,
Munje — crne oči,
  striele — trepavice.

Jutrom u očima
  suza mi zablista —
Kô u ranoj ruži
  rosa srebročista.

Jutrom čuh — bi reći
  da krilatac sbori —
Gdje ti do tri riečce
  naški progovori.

Srce mi se odpre,
  u nj božić uleti,
Pa sad tu caruje
  i zimi i ljeti.

Gdje si, dušo moja?
  Bogom posestrena!
Mila kano pjesma
  iz davnih vremena.

Čuj, ja sam bez tebe,
  bez tvog oka mila —
Kano sivi sokô
  bez desnoga krila.

Bielim rukam oči
  pokrij mi, milena,
Da ne zrim prikora
  tvrdih od vremena!

Riečju svojom sladkom
  razgovori druga,
Da ne čuje kletvâ,
  uzdisajâ, rugâ.

Gledaj kolut sunca
  na zapadu gdi je:
Jedna pola svieti,
  drugu gora krije.

Eto ti prilike
  srca moga živa,
Gdje ga pola u slasti,
  pola u tuzi pliva.

Da li si vidio
  kad pod večer ptica
Nad mirnim jezerom
  lieće — lastavica?

Lieće, te se ne zna,
  da l' ga poljubila,
Il' tek dodirnula
  krajci svojih krila?

Takav bješe cjelov —
dar dušice njene —
Te i sad pitaju
usnice blažene:

Bješe l' to taknuće
Njezinih ustana,
Ili njihov dašak,
il od neba mana?

Stanko Vraz.

Vlasi moje mile.

Tanka ti je svilarici
Na vretencu svila;
Ali kamo tanje ima
Vlasi moja mila.

One njojzi svôm duljinom
Cjeluju petice;
A mekčinom osramote
Iste pavuljice.

Nit je ledak toli gladak,
Nit su puni klasi,
Kô su gladki, obilati
Moje mile vlasi.

Kada ona njih prosipa
Po snježanom vratu:
Rekao bi, da je ciela
Ovita u zlatu.

I s njih kada splete krunu
Obla vrh tjemena:
Mislio bi, u kraljicu
Da je pretvorena.

A kad prame razapusti
Pokraj stidna čela:
Sanjao bi, da pozireš
Krilatog angjela.

Dragutin Rakovac.

Sila ljubavi.

Duboka kô more, vjerna kano jeka,
Čvrsta kao zrno, bistra kano rieka,
Žarka kano iskra, tiha kano raka,
Jest pod svakim nebom prava ljubav svaka.

Nje ne može mrzli sjever oledenit,
Niti iki vihar iz dna izkorienit,
Niti iko sunce odtopit joj krila,
Jerbo je s nebeskim vieke srodna bila.

Iz nesreće grudî novi život pije,
U verugah robstva slobodno se vije,
Na lomači zlobe 'z pepela se diže,
Sve više ustaje, što je pala niže.

Lasno prekoraca potoke, bregove,
S posmjehom prodire goleme jazove,
Uviek se ponavlja kao hidre glava,
Sa žitkom se bori, smrću poigrava.

Ona se u nike spone ne uzteže,
Nje nit mjera, prostor, vrieme niti veže:
Već kad jurve ovdje izteče joj doba,
Vilovitom silom vlada preko groba.

Dragutin Rakovac.

Ljubi, djevo.

Ljubi, dok čas vience pruža,
Nemoj dugo mudrovati,
Gle mirisna ova ruža
Nas zanima, dokle cvati.

Danas krasna sja u rosi,
S vjetrićem se lako okreće,
Al u sebi smrt čim nosi,
Sutra takva biti ne će.

Da venut će, klonut glavom
I svoj miris izgubiti,
Tak' će, djevo, sa svom slavom
I tvoj cvietak po zlu iti.

Zato zlatni čas ne gubi!
Jer što j' prošlo, Bog ne vraća.
Ljubi, djevo, ljubi, ljubi,
To j' mladosti rajska plaća.

Mirko Bogović.

Miruj, miruj, srce moje!

Tko je, srce, u te dirnô,
Da si tako sad nemirno?
Kao ptica u zatvori,
Za svietom te želja mori:
Nij' u svietu nebo tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Ne udaraj toli jako,
Razbit možeš prsi lako:
Preslabe su, izmučene,
A da puknu, — bez koprene
Bile bi sve rane tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Ah, stisni se u svom kutu
I pregori želju ljutu;
Tople su ti ove grudi,
Sebični su vani ljudi:
Svaki grije srce svoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Oj mani se svieta, mani,
U bolesti šta ćeš vani?
Sviet boluje viek do vieka,
Ni sam za se nema lieka,
Kamo l' za bol rane tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

U svietu bi bogče bilo,
Plačuć prage oblazilo,
Svak bi mislio, da ti treba
Za utjehu mrva hljeba.
Tko bi poznô suze tvoje?
Miruj, miruj, srce moje!

Znam ja, ti bi mah na vrata
Poletjelo tvoga zlata!
Nije Milka tvoja više,
Već za drugog ona diše,
Drugi ljubi zlato tvoje;
Miruj, miruj, srce moje!

Petar Preradović.

Kad!

Kad te vidim na prozoru,
Ja ugledam bielu zoru
Iza mrkle noći tad;
Ali riedko, riedko kad!

Kad te sliedim, kad sam ušô
U trag mili tebi, dušo,
Svoju sreću sliedim tad;
Ali riedko, riedko kad!

Kad me grli tvoja ruka,
Izpod njena nježna luka
Svu slast zemlje kušam tad;
Ali riedko, riedko kad!

Tvoje usne rumen-ruže
Kad mi cjelov sladki pruže,
Rajsku slast okusim tad;
Ali riedko, riedko kad!

Kad ću tebe uviek gledat,
Ljubit, grlit, a ne predat,
Kô što tužan predam sad,
Kad ćeš moja biti, kad?

Petar Preradović.

Mrtva ljubav.

Gdje ću tebe, oj ljubavi moja,
Sad zakopat, kad si izdahnula?
U mom srcu nije ti pokoja,
Jer si pokoj sav mu razmetnula.

Da te legnem u zemljicu crnu,
U zemljici ti ne bi sagnjila,
Zemska vila dragocjenost tvoju
U kamenje predrago bi sbila.

Da te spustim u duboko more,
U moru se ne bi raztopila,
Morska vila dragocjenost tvoju
U biser bi predragi salila.

Pa bi došli ljudi blagohlepni,
Iz zemlje bi tebe izkopali,
Iz mora bi tebe izvadili
I po svietu svuda razprodali.

A ti idi, nek te uzdisaji
K nebu dignu, tamo zviezda budi,
Tamo meni žalostnomu sjaji,
Tamo ne će dostignut te ljudi.

Petar Preradović.

Sanka.

Zviezde bd'jahu po nebeskom hramu,
A u tvrdu snu bi zemlja ciela:
Noć bijaše. — U ljuvenom plamu
Ukradem se do tvog dvora biela,
Gdje si rekla, da ću naći samu
Tebe mila, tebe, mog angjela.

Tvoj je pjesnik drhtô, dušo mila,
Drhtô, slušaj, jer je od tog sata
Sudba njeg'va ciela odvisila . . .
Drhtô j' tada, dušo, prvog krata;
Prvog krata pokaza mu vila
Ponor . . . strašan . . . i od raja vrata.

Nu ti — dodje. I bez cknenja tvome
Hitila si na prsi pjesniku . . .
O, daj stani, da u stanju tome
Pjesan tvoju zabilježi sliku . . .
Da si boga . . . pjesnik raju svome
Ne zabude — raja čast i diku.

Oko tvoje, oko, djevo, milo,
U kom cielo nebo se ljeskaše,
Koje zbiljno uvieke je bilo —
U ljubavi za me tad goraše;
I da lišca stidno rumenilo
Dokaz nježan vatre tê ne b'jaše?

Jest, jest, dušo, sva si bila moja —
Moja, moja — oh nebeske slasti! —
Moja? pitah, a ti reče: Tvoja!
I sav smućen u ljuvenoj strasti
Samo vapljah: moja, Mino, moja! –
I nektarom mnjah da Bog me časti.

A kad nakon oreći gromovi
S tog nas raja — jedva probudiše . . .
Kad za život — oh za život novi
Oči nam se opet otvoriše,
Za ruku te, angjele, ulovih —
I naše se duše razumiše . . . .

Čuvaj, dušo, vjeru, čuvaj mi ju; —
Kletvu našu bozi silni čuše, —
Posvetiše svezu najnježniju,
Koja veže silno naše duše, —
I u vieke brižni vrh nas bdiju,
Na pogrješku da gromove sruše!

To sve snievah — a, Bog zna, što tade
Snievalo s' u isto doba Mini?!
Ah jaoh meni! ona ni ne znade,
Da tko i misli na nju u daljini!
Ah, sladko se, braćo, snievat dade,
Al se sanka riedko uistini.

Ivan Trnski.

Sjećanje.

Još se sjećam srećna dana,
Kad iz noćnog, sunce, skuta,
Ti mi granu nenadana;
Kad te spazih prvog puta.

Još se sjećam srećna časa,
Kad me dirnu ohladnjela
Divna njega tvoga glasa,
Kano božjeg glas angjela.

Još se sjećam onog trena,
Pogledat me kad izvolje,
Kad me miljem zatečena
Srce prvi put zabolje.

Sladka, Bože, uzdisanja,
Vrućih želja, krasnih nada
I miloga osjećanja,
Kad me ljubav prva svlada.

Ali zalud, vaj, uzdisah
Svom te ljubeć silom duše,
Zalud krvcom pjesme pisah,
Kadno mi te ne dirnuše.

Oj sjećam se divna milja,
Što od mene kob odvrnu,
A osjećam evo zbilja
Tog sjećanja — tugu crnu.

Ivan Trnski.

Izpovied.

Jur sam dugo vojevao
Borio se s sobom dosti,
Al zaludu, jer sam pao . . .
Angjeo raja, daj oprosti! —

Daj oprosti nesretnome,
U ljubavi što se usudi
Sniežno čistom srcu tvome
Odkrit tajnost grješne ćudi.

Ja te ljubim! — mala slova —
Mala, ali vjekovita! —
Izpovied je mâ gotova,
Rad nje nemoj bit srdita.

Ja ne tražim ljubav, žrtve,
Il nagnuće zamjenito;
Žal' me, kao što žališ mrtve,
Žali srce moe probito!

Antun Niemčić.

Moje gusle.

Na vrh gore, gdjeno vile
Samo hode,
Uzrastô je lovor pokraj
Vračne vode.

Vila lovor uzgojila
Pak ubrala,
I od njega moje gusle
Iztesala.

Njih je bielim rukam svojim
Ugladila,
Pa previenim zrakom sunca
Pozlatila.

Bič tanašnih svojih vlasi
Jest preprela,
Ter na gusle strune mi je
Zlatne spela.

I gusle je i strune mi
Svojim vila
Svud okolo uzdasima
Obtočila.

Da kad strune te po zraku
Udaraju,
Sladak njeni uzdisaji
Glas izdaju.

Istina je pripoviedka,
Maro mila! —
Od tebe mi gusle — ti si
Moja vila.

Matija Ban.

Ljubavna pjesma Turčina.

U Turčina djulvodica
Sladko miriše;
Al je ljepša djevojčica,
Ljepša od ruže;
A ja Turčin ginem za djevojkom.
Za djevojkom, krotkom golubicom.

U Turčina bjeo vosak,
Bjeo izbiran;
Al djevojka još bjelija
No je vosak sam;
A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom.

U Turčina med je sladak,
Sladak, presladak;
Al riječi djevojčice
Sladje od meda;
A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom

U Turčina žerav konjic
Kao pelivan:
Al ni konjic nije stasan
Kao djevojka;
A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom

Luka Botić

Oj vi magle!

Oj vi magle, biele magle,
Što ste putem tako nagle?
Što letite strjelimice
Kao ptice lastavice?
Počekajte oj!

Vi letite mome jugu,
A ja imam jednu tugu,
Imam tugu i suzicu
Na mladjanom svome licu,
Žarku suzu oj!

A ti suzo, žarka kapi!
U maglicu se razlapi,
Sa maglicom drugom kreni,
Gdje kolievka stoji meni,
Na jug mili moj!

Tamo maglo, tamo stani,
I kô rosa na cviet pani,
Na rumeno ružin-cvieće,
Tuda mi se dragà šeće
Baš kroz perivoj.

Cviet će draga utrgati,
Za njedarce će ga dati,
I tako mi žarka jesi,
Ti se, suzo, s cvieta stresi
U grud miljenoj.

Neka mi se draga prene,
Nek se draga sjeća mene,
Nek ružicom srce hvata,
Pa nek klikne umiljata:
Oj ljuvenče moj!

Oj vi magle, biele magle!
Što ste putem tako nagle?
Počekajte — ponesite
Suzice mi vilovite
Na jug ljuvenoj.

August Šenoa.

O ti dušo!

ti dušo moje duše!
O ti srce srca mog!
Kuda pošla, kamo došla,
Pratio te dobri Bog!

Tvrda zemlja putem bila
Tvojoj noni mekan mah,
Skrotila se ljuta bura
Pred tobom na blagi dah!

Tvrdnulo pod tobom more,
Snizila se strma hrid,
Ljuta zima cviećem cvala,
Moja dušo, na tvoj vid!

Sav ti život bio božić,
Angjeli te sreli svud;
Nikad s oka suza pala,
Sterala ti sreća put!

Samo kadkad u toj sreći
Imena se sjećaj mog:
O ti dušo moje duše,
Pratio te dobri Bog!

August Šenoa.

Tako s' mienja čas!

kićenom perivoju
Stajô sjajan grad,
Liepo ti ga ovjenčao
Milodulni hlad.

Divno bilo tude slušat
Slavuljićev glas;
Sad je grad taj ruševinom, —
Tako s' mienja čas!

Samo jedna ruža cvate
Još u gradu tom:
Tvoje liepo ime, dušo,
A u srcu mom

August Šenoa.

Bezimena tuga.

ilo janje, trostruki mi
Tužno srce jad jaduje,
Sa troje mi ljute tuge
Bolna duša čemeruje.

Prvi jad mi, jer slobode
Sunce ne sja domovini,
Jer se od nje odmetnuše
Ponajbolji njeni sini.

*

Drugi jad mi, jer smo braća,
A bratski se ne bratimo,
Jer slušamo tudju zlobu,
Mjesto da se zagrlimo.

Trećem jadu, sladko janje,
Hajde ime ti nadjeni,
Težkom jadu, sa koga mi
Tužno srce već poveni.

Taj ti, dušo, jad bolujem,
Kad se tebe smislim, sjetim,
A ne mogu na snježana
Njedarca ti da poletim.

Gjuro Kovačević.

Moja djeva.

Ah! liepa vam djeva moja mila,
Kô da je sjajno okupala lice
U sjajnom žaru rumene zorice,
Kô da je nikla sunašcu iz krila —
Da svedjer mislim — premećući misli,
Da višnji nebo, sunce, mjesec krenu,
Da djevu moju ukrase milenu,
Da vriedna bude divne mu pomisli.

Ah, draga vam je mila moja djeva,
Dä, sunca draža, kad okancem trene,
Od neba draža, kada se nasmiene,
Kad šuti draga, draga kada pjeva;
Ah svedjer mislim — premećući misli,
Da višnji neba sveg dragosti snese,
Da djevu moju milenu urese,
Da vriedna bude divne mu pomisli

Gjuro Kovačević.

Ljubav.

Kažu, da ljubav
Bolest je prieka,
Za koju težko
Naći je lieka.

Kažu, da od nje
Gine ti duša,
Kao da cvietak
Opali suša.

Kažu, da mori,
Život da toči,
Napokon mrtvu
Sklopi ti oči.

A ja već evo
Godinu mnogu
Preboljet boli
Moje ne mogu.

Borim se težko
Životom, smrti:
Nit mi je živjet,
Nit mi umrti.

Rieši mi, draga,
Tajnu tu kletu:
Zašto mi mrtvu
Živjet na svietu?

Franjo Ciraki.

Usred zimska leda.

Usred zimska leda,
Usred biela sniega,
Ucvatio cvietak
Na podnožju briega.

Driemovac je bieli
Pomolio lice,
Bojažljivo glavu
Oborio nice.

Od nekad mi oto
Na čudo se dalo,
Kako j' usred sniega
Cvieće ucvjetalo;

Ali sad sam u trag
Ušô čudu tomu,
Isto sam u srcu
Izkusio svomu.

I oko njeg snieg se
U mećavi vije,
Cieli sviet mu plaštem
Ledenim se krije.

Usred pusta leda
Dragine studeni
Cvietak mi u srcu
Nježan se zeleni.

Klije, niče, pupi,
Pa se razcvjetava —
A listiće nježne
Ubi zimska strava.

Franjo Ciraki.

Što sam sjetan?

Pitaš, dušo, što je meni,
Što sam tako sjetan sad?
Koji li mi nevidjeni
Biedno srce mori jad?
Ja ti, dušo, ne znam sâm,
Kamo l' da ti kazat znam.

Srce mi je težko evo,
Nešto bih ti rekô rad,
A kao pridjem k tebi, djevo,
Umuknem ti jadnik mlad;
Što je meni, ne znam sâm,
Kamo l' da ti kazat znam.

Lavoslav Vukelić.

Prvi cielov.

U vrtu cviet si brala,
Bijaše krasni maj, —
Zanesen ja ti rekoh:
Daj ružu meni, daj!

A ti mi cvietak poda,
Uz ružu bio trn:
Iz prsta moga — krvca
U mrak mi kanu crn.

Uz prozor mi sjedjaše,
Hvataše jur se mrak,
Tek divni — mjesec bliedi,
Proz okno slaše trak.

A ja na tvojih grudih, —
Je l' bio san il' raj, —
Ugaslim šaptah glasom:
Daj cielov, dušo, daj!«

Ti stidno zažev oči,
Uzdrhta tielom sva:
Na koraljne ti usne
Priklopih usne ja.

I dugo, dugo slasti,
Sa usta srkah med;
Al minu slast — u grudih
Čeznuća osta zlied.

U vrtu ruža vene,
Još samo strši trn,
U grudih mi se vije
Čeznuća oblak crn.

Hugo Badalić.

Gdje si ti?

Spustila se tiha noć,
Zvjezdice se sjaju,
Navrh neba plavetnog,
Drhćuć ko u vaju.

Tiha noć je. Gdje si ti?
Moje srce bije
Glasnije te glasnije. —
Al te nigdje nije.

Gdje si ti? Ah, gdje si ti,
U kom li si kraju?
Komu l' tvoje očice
Uzdano se sjaju?

Komu l' tvoje usnice
Šapću rieči sladke,
Da uza njih miluje
Obraze ti gladke?

Zalud pitam: Gdje si ti?
Odgovora nema;
Kao mrtvac bezćutnim
Narav sankom driema.

Tek će gorski potočić,
Glasno romoneći,
Svojim tajnim romonom
Nešto tiha reći.

Pravo li razumijem,
Veli: «Man' se nade,
Navrh zračnih oblaka
Gradio si grade.

Gradovi se srušili,
Gradi opet nove!
Zalud, što god gradio,
Vječnost tebe zove».

Pa da mi je stvorit raj
I nebesa jasna,
Ti bi suncem sinula
U njih, dušo, krasna!

Rikard Jorgovanić.

Ne bjež', dušo . . .

Ne bjež', dušo, kroka tako hitra,
Kao srna, koja gorom titra!
Tmast je sviet, al ti si golub bieli,
Tebi nitko ne će zlo da želi.

Ne bjež', dušo, . . . što te k biegu sklanja?
Zar ti srce o nebesih sanja?
Zar te zlatni roj na nebu mami,
Da si zviezda medju zvjezdicami?

Ne bjež', dušo, zar te srce boli,
Što ti milja nitko ne umoli?
Zar ti ponos hoće da se krije,
Dokle tvoga sudjenika nije?

Ne bjež', dušo: dost me sreća bježi,
Od postanja za kom srce teži;
Al ni zlato, niti časti svieta
Niesu uzor ni cilj mojih ljeta.

Ne bjež', dušo . . . daj, da želja sreće,
Što mi dušu po svemiru kreće,
Tebe sgledav, u tebi se smiri,
Kao leptir, gdje mu ruža miri.

Ne bjež', dušo, ti si angjel s neba,
Koga za me tužna zemlja treba,
Da mi s krila stazom sipa cvieće,
Da mi budi milo pramaljeće.

Ne bjež', dušo, momu željnom oku,
Il ćeš krila dahnut mojem' kroku:
Kud mu drago tvoje biće mine,
Sliedit ću te u neba daljine!

Ivan Zahar.

Iz „Ružmarinka:"

Cvati, cvati
Ružice,
Posred male
Baščice;
Ti ćeš brzo
Ocvasti,

Ti ćeš brzo
Propasti;
Ti ćeš svenut
Za mlada:
Moja ljubav
Nikada!

August Harambašić.

Iz „Sitnih pjesama:"

III.

Mjesečina
Poput srebra biela;
Sjetna misli,
Kud si me zaniela?
Slavulj pjeva
Srca mi žalobu,
Moja draga
Počiva u grobu!
I da zviezde
Znače tugu moju:
Još bi malo
Bilo ih na broju!

XXIV.

Ustaj, dušo,
Počinka ti nema,
Majčica te
Na veselje sprema:
Mirtov vienac
Na glavicu nježnu,
A na tielo
Opravicu snježnu,
U ručice
Zlatan krstić mali:
Angjeli su
K piru te pozvali!

August Harambašić.

Pjesme različne.

Dubrovnik.

Dubrovnik grad svitli
I slavan zadosti,
Svake Bog nadili
Obilno milosti:
Gospodom ga uresi,
Zakonmi i pravdom,
Razlicim uzvisi
Imanjem i blagom.
Svuda ga jest puna
Slava, svud on slove,
Hrvatskieh ter kruna
Gradov se svih zove.
Življenjem narednìem
Sva dobra on slîdi.
Gradovom nijednìem
Na svit ne zavidi.
Još dobro ima toj
I dar taj bogom dan,
Da slavnieh drži broj
Spjevalac' neskončan.

Ivan Vidali.

Dubrovniku.

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti veće;
Rasti, nebu grade ugodni,
Na velike česti i sreće.

Hvar, Šibenik, Zadar ravni,
Kotor, Trogier, Spljet hrabreni,
Tvoj će vazda ures slavni
U velikoj držat cieni.

Dalmatinskieh svieh gradova
Svietla kruna ti ćeš biti,
Adrijanska sva voda ova
Dvorit će te i častiti.

Malo velim; tvoja slava
Prostriet će se i tvâ dika
Priko slavnieh svieh država
Slovinskoga od jezika:

Od Adrije bistra mora
Do ledena mora okolo.
Svu tegobu višnjih dvora,
Gdi željezno drži kolo,

Pored glasom neumrlime
Svud hvaljeno i čestito
Tvê slobode slavno ime
Živjeti će vjekovito.

Tebe Goti, Švedi i Dani,
Bojni Ugri i Moravi,
Lešci, Moški, Pomerani
U mnogoj će hvalit slavi.

Bulgar, Bošnjak, Hrvat bojni
Dizat će te do nebesi,
I svi puci neizbrojni,
Naš kojiem se jezik resi.

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti veće;
Rasti, nebu grade ugodni,
Na velike česti i sreće.

Gjon Gjora Palmotić.

Zadru gradu.

Sunce mi se diči zrakom,
A misec je svital mrakom,
Danicom se hvali zora,
A pučinom sinja mora,
Kad je tiho kako mlîko,
Zadre grade, naša diko!

Pokojna je lîti zemlja,
Kad joj oblak rosu pelja,
Na čoviku nij' zla volja,
Kad pšenicom rode polja,
Veselje ga jame nîko,
Zadre grade, naša diko!

Radostno je primaliće,
Gdi miriše drobno cviće;
Tač oholo paun sîdi,
Ohol sebe kada vidi
Perje šaro i razliko,
Zadre grade, naša diko!

Dobar vojnik prime slavu
I visoko nosi glavu,
Kada dobra konja jaše,
I zlaćenu sablju paše,
I oružje svoje britko,
Zadre grade, naša diko!

Sve stvorenje po naravi,
Ča mu j' ljubko, tim se slavi,
A Primorje Zadre tobom,
Zač si slavan ti sam sobom,
Od mudrosti prez dna rîko,
Zadre grade, naša diko!

Maslinice grane gojiš,
A javoru ti nastojiš,
Čim se glava tvoja kruni,
Da t' se biser ne otruni;
To nam čudo nij' veliko,
Zadre grade, naša diko!

Ti ne mariš tvrda mraza,
Ni srdita ljut obraza;
Poznat hoće, kî ti prite,
Kada lice s licem srite,

Od Rimljanov starih sliko,
Zadre grade, naša diko,
I Atene sva priliko!

Juraj Baraković.

Petru Zrinjskomu.

Bane Petre prehrabreni,
U komu se sdruža ujedno
U velikoj dici i cieni
Pamet znana, srce vriedno.

Ti knjižniče, sam dostojno
Strašni uz romon trublje vrle
Uzdigô si ime bojno
Na visine neumrle.

Liepe sreće, srećna bića,
Komu j' dano po sve vîke,
Dalek stati od zabića
Pod sjen tvoje lovorike.

Ne straši se od vremena,
Ni zavidi ničjoj slavi
Oni, čija uspomena
U pisma se tvâ postavi.

Znanja od tvoga kako prima
Zakon zemlja, koju vladaš,
Tako oružjem i pjesnima
Smrt s životom kô hoć' skladaš.

U krug svieta svud okolo
Gdje dan svane, gdje opet gine,
Slovjenski si zvan Apolo,
Marte od sve pokrajine.

Tvoga imena, tvoje od sjene
Trepti iztok, svak se boji,
I tvâ krepost te je od ciene,
Da kraljevat sviet dostoji.

Koje vojske od iztoka,
Kê li sprave nesmiljene
Na trenuće tvoga oka
Biše u čas potlačene!

Na pogubu turskieh kraja
Inostrane pute probi,
Zemlju oplieni ljuta zmaja,
Dodje, vidje, sve predobi.

Od robstva bi davno u valih
Potonula Italija,
O hrvatskieh da se žalih
More otmansko ne razbija.

Pače sama tvâ desnica
Silu ustavi, tiek zaklopi,
Da nevjerna poplavica
Sve kršćanstvo ne potopi.

Čuj, hrvatska pokrajino!
Pače vas sviet neka sliša,
Što obećava sad istino
Nebo, — i mene reć nadiša:

Vidim smrtnom u bljedilu
Turski mjesec gdje zapada,
Za uviek stati u tamnilu,
I ne izteći već ni kada.

Zrinjsko sunce njega tjera,
U iztoku da pogine,
Da se utopi s njim nevjera
Crna mora sred pučine.

Vidim bojne sred potjere
Gdje stieg carski na tlih pada,
Gdje se drugi s križem stere
Vrh bieloga Carigrada.

Ja narekoh, što ima biti,
A ti nastoj, slavni bane,
Da se budu izpuniti
Sgode od mene naricane.

Tvâ sviest znana tebe uzvisi,
Vrh svih časti svieta ovoga,
O tvom svjetu diše i visi
Narod puka hrvatskoga.

Vladko Menčetić

Pozivanje na vojsku.

Na vojsku, na vojsku, vitezi izbrani,
Koga god majka junačka odhrani;
Jur bubnji, herpauke po svuda se čuju,
Sipi, trumbite na dalek glasuju,
Dični šeregi skup se sastaju.

Na noge, na noge, vi jalni ležaci,
U vojsku, u vojsku, hrabreni junaci,
Sablje i puške na brzom pripravʼte,
Sebe i konje vitežki opravʼte,
Vreda potežʼte k slavnom dundaru.

Stirajte od srca svak oblak plahosti,
Vazmite na se štit batrivosti;
Dražije vam budi glas, ime, poštenje,
Negʼ hip, magnuće, sramotno življenje;
Na vik on živi, ki zgine pošteno.

Ni moćʼ izmislit hvalnije skazanje,
Negʼ na mejdanu vridno držanje,
Gdi gromi od pušak i sablje se viju,
Vnoga gospoda krv svoju proliju
Za domovinu, za veru kršćansku.

Boga višnjega na pomoć zazovʼte,
Vaših starih glas, ime ponovʼte,
Na svoje sprotivne navalʼte ognjeno,
Jedan drugoga izručʼte ljubljeno,
Živʼte bratinski, poginʼte vitežki.

Kada vam srića na ruku potegne,
Ter neprijatelj iz mesta okrene,
Oh kakvo poštenje, pajdaši bogati,
Sablje, paloši i konji bahati,
Sprave kovane, svite gospodske!

Nu braća ljubljena na noge, na noge,
Turskom misecu da tlačimo roge,
Za veru kršćansku, vitežtva zlamenje
Svitu na hasan, a nam na poštenje,
Naj nam ne budi premilo življenje!

Franjo Krsto Frankopan.

Hrvatska domovina.

Liepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda čestna bila!

Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina!

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči.

Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi; —
To je naša domovina!

Teci, Savo hitra, teci,
Nit' ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, svietu reci:
Da svoj narod Hrvat ljubi,

Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srce bije!

Antun Mihanović.

Davorija.

Prosto zrakom ptica leti,
Prosto gorom zvier prolazi,
A ja da se lanci speti
Dam tudjincu, da me gazi?
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne bije!

Znam, da moji pradjedovi
Cielim svietom gospodjahu;
A ja jezik da njihovi
U robskome tajim strahu?
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne bije!

Sâm ću ubit svog jedinca,
Nož u srce rinut žene,
Neg' da vidim od tudjinca
Slobode mi porušene . . . .
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Sâm ću upalit krov nad glavom
Pripravit si grob gorući,
Neg' da tudjin mojim pravom
U mojoj se bani kući . . . .
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Dimitrija Demeter.

Rieč domorodca.

Dusi, koji rod svoj ljube,
Ne treba im da se snube,
K domoljubnoj zabavi;
Pust'mo dakle plaho žiće,
Na pô mrtvo ono biće
U živućoj naravi.

I po kopnu i po vodi
Nek nas božja milost vodi,
Pod zakona barjaci;
Um nam vazda bio svieća,
Cilj obćeni roda sreća
Svi Hrvati vojaci.

Hajdmo krepko, al ne biesno,
Niti lievo niti desno,
Već po stazi djedova.
Slava svakog budi slava,
Strogo čuvat svoja prava,
Prot napasti vragova.

Kada biesna družba, gore,
Striele, bura, grom i more
S Ulisom vojevaše,
I kad već mu jadra i vesla
Ljuta voda bješe odnesla,
On neuplašen veljaše:

Nek utone, što ostati
Ne će — put nek smrću plati;
Moje srce ne padne.
Tako duh od straha prosti
Burno more i jakosti
Oblada nenavadne.

Tomo Blažek.

Moja domovina.

Gdje ptičice miloglasnim
Glasom pjevaju,
Gdje pčelice cvieća krasnim
Vrhom šetaju,

Ondje j' moja domovina,
Ondje mili stan,
Mladost moja gdje nevina
Blag uživa dan.

Gdje gorice i dolovi
  Skladno s' mienjaju,
I čovjeku vidik novi
  Vazda davaju;
Gdje brdine s lozicama
  Vinskim pune su,
A doline šumicama
  Gustim rodne su,
Ondje j' moja domovina,
  Ondje mili stan.

Gdje bogate njive plode
  Žitom različnim,
Perivoji voćem rode
  Sočnim i dičnim;
Gdje pastiri kod svog stada
  Frule sviraju,
I gizdave djeve rada
  Nuz njih igraju,
Ondje j' moja domovina,
  Ondje mili stan.

Gdje Slaveni davorije
  Gorom pjevaju,
A djevojke tamburije
  Njim odpievaju;
Gdje zmajevi dvoje glave
  Hrabri junaci
Radjaju se, sjajne slave
  Davra vojaci,
Ondje j' moja domovina,
  Ondje mili stan.

Tko si taku domovinu
  Ne bi ljubio?
Tko li majku si jedinu
  Ne bi slavio?
Ljub'mo dakle domovinu,
  Ljub'mo mili stan,
Gdje nam prva svjetlost sinu
  I rodjenja dan.

Jure Tordinac.

Domovini!

Gore nebo visoko,
  Dolje more duboko:
A ja u sredini,
Noćnoj u tišini,
Mislim na te, mâ jedina
Premilena domovina!

  Slabe barke smjeli liet
U daleki strani sviet;
U njem strani ljudi,
Jezik stran i ćudi,
A u tebi sve poznano,
Došô kasno ili rano.

  Tko te ne bi ljubio,
U te doći žudio,
Bio b' iz kamena,
Srca nesmiljena.
Zalud sunce drugdje sija,
Moga srca ne razgrija!

  Nemoj, buro, bjesniti,
Smjeli brod mi slomiti,
Nu ako se skrši,
I moj život svrši,
Tad dones'te vi valovi
Miloj zemlji cielov ovi.

Antun Niemčić.

Iz „Vinjaga“

XXIX.

Ti ne slušaj kobne tice,
Crne tice zloglasnice,
Kad života slasti kore,
Te o smrti samo sbore;

Zemlja nam je komad raja,
Ne dolina puna vaja.
Živa ti je to istina,
Samo gledj kroz čašu vina.

XLIV.

Braćo, viekom ništ' ne traje,
Na mladjima sviet ostaje,
Nas će redom ponestati,
Iza nas će oni ostati;

Što smo s mukom mi počeli,
Slavno oni to dočeli,
U to ime ovu čašu:
Da Bog živi mladež našu!

Mirko Bogović.

Iz „Slavjanka“

Slavjani! Slavjani!
Vi narodâ sluge!
Vi čuvari carstva!
A drugovi tuge.

Tudji vi kmetovi!
Tudji vi vojaci!
Gdje su vaša polja?
Gdje vaši barjaci?

Nigdje ništa svoga,
Od nikog ljubavi.
Svi vas puci mrze,
Svak vas pod se spravi.

Na noge se diž'te!
Mač u ruke sada!
Tudjinstvo nek padne,
Slavjanstvo da vlada! —

Ivan Kukuljević Sakcinski.

Ustaj, rode!

Ustaj, ustaj, mili rode,
I duboki san svoj stresi,
Da te viek i pravda vode
Tam', gdje vječna luč se kresi;
Gdje j' narodâ sveti hram,
Prazno j' tvoje mjesto tam.

Tamo jur svi puci hrle,
Za da sebi mjesto osvoje,
Svi se bratski tamo grle,
Izgledaju sine tvoje:
„Još ih nema?“ — „Nema, jao!
Duboko si rode pao!“ —

Pao baš jesi naopako,
Al si pao sam po sebi,
Nu svedj nisi pao još tako,
Da se podić' mogô ne bi,
Ustaj samo u taj čas,
Napried! — sliedi vieka glas!

Vrieme u vječno more teži,
Niti koga ono čeka,
A tko uprav s njim ne bježi,
Stić' ga ne će do viek vieka;
Zato napried! s njim u bieg,
Put ti kaže Slave stieg!

Mirko Bogović.

Ženam našim.

Slušajte me i vi, žene krasne,
Kćeri mile naše domovine,
Bog daj, bila moja rieč od hasne,
A ne glas, koj' sred pustoši gine!

Mi bi rado složno postupati,
Al nij' bez vas, vjerujte, moguće,
Vi morate ruke nama dati,
Pa će biti, što je nemoguće.

Ne može se dom naš proslaviti,
Dokle tudje kod nas još uztraje,
Valja dakle vama ostaviti:
Tudji jezik, tudje običaje.

Jer tudjinstvo gdje god kad nadvlada,
Tam' i srce tudje, jao, ostaje,
Utrne se sva u rodu nada,
I hram njegov tudji plien postaje.

Da to drugče bude, vi nastojte,
To zavisi od vas; čedo prima
Od vas žića pravac, a ne dvojte,
Da rieč majke jaki korien ima! —

Ogrlite dakle, što je vaše,
Na života put što Bog vam poda!
Da budete jasne zviezde naše,
I najljepša dika našeg roda.

Mirko Bogović.

Zora puca.

Ponoć prodje — što me budi
U to doba iz sna moga?
Žice same zaigrale
Na guslama djeda moga,
Zaigrale iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Ponoć prodje — još pokriva
Mir preblagi dol i goru,
Ali lagan vjetrić šapće
Od iztoka k sinjem moru,
Šapće sladko iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Ponoć prodje — uspavana
Leži morska okolica;
Probudjena ali jedna
Od iztoka leti ptica,
Pjeva sladko iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Ponoć prodje — još u tmini
Nebo, zemlja jest i voda,
Ali sieva od iztoka
Sjajna vila slavskog roda,
Glasi amo iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Zora puca, bit će dana!
Okreni se k zlatnom vedru,
Slavna zemljo dalmatinska:
Evo Zore u tvom njedru,
Da odkrije zakopana
Tvoja blaga — evo dana!

Petar Preradović.

Pet čaša.

Tvojih loza, domovino,
Tvoji sinci piju vino:
Tvojoj žrtvi krvca naša,
Tvojoj sreći prva čaša!

Druga čaša, braćo, sada
Slavnijem nam mrtvim spada,
Da oživi duh njihovi
I u nas se da ponovi.

Treća čaša svim živućim,
Koji uviek srcem vrućim
Za dom i za narod rade —
Da dug život Bog im dade!

A četvrta onoj braći,
Koju vid i razum kraći
Stranputice basat čini —
Da se vrate k domovini.

Peta čaša svaki svomu,
Što na srcu leži komu —
Bila ljuba, bilo zlato —
Od Boga mu budi dato!

Petar Preradović.

Moja ladja.

Plovi, plovi, moja ladjo,
U koj' goder kraj;
Ja ti cilja još ne nadjoh,
Sama cilj si daj!

Kad te j' amo već zanesla
Tvoje sudbe moć,
Razpni jadra, pruži vesla,
Plovi dan i noć!

Uzdaj se u vjetra volju
I valova bieg,
U budućnost gledaj bolju,
K nebu digni stieg!

Petar Preradović.

Pobožnica.

Krili mi se, krili,
Pjesmo roda moga!
Nebu nad oblake
Do višnjega Boga!

Razigraj, uznesi
Srca vjerna puka,
Da nam budeš glasom
Još i praunuka

Pobožna i voljna
Teci nam iz usti,
Preda se da Višnji
Pobožnicu pusti.

Dike tvoje divne,
Bože, kolike su!
I na bielu danu
I pri zviezda kriesu!

Velik žarom sunca,
Po nebu si zviezdnom
Velik triesom groma,
Prostora si bezdnom.

Divan si tolikim
Divnim stvorinami,
I njih strojem, redom,
Silnim razlikami.

Divan čudom jednim,
Čovjeka što stvori,
Uma, srca glasom
Da mu jezik sbori.

Slava tebi, Bože,
Što nam slovo krasno
Pri tvom žrtveniku
Oglaša se glasno.

Krili mi se, krili,
Pjesmo roda moga,
Nebu nad oblake
Do višnjega Boga.

U krasotu cvieća
Liepo odjeni se
I odnesi cvjetne
Bogu milmirise.

*

Božjem veličanstvu
Nek se milje pjeva,
Kano što ga pjeva
Slavuj mu i ševa.

Slava u viek vieka
Bogu na visini!
Blago i mir božji
Miloj domovini!

Ivan Trnski.

Brodarska.

Oj talasi mili, ajte,
Čamac napried ponjihajte,
A ti, vihre, tiho stoj,
Put je dalek danas moj.
Oj, oj, oj!
Put je dalek danas moj!

Brodar vazda mirne sviesti
Mari u svoj čamac sjesti,
Veselo si pjeva oj,
Velik li si, Bože moj!
Oj, oj, oj!
Velik li si, Bože moj!

Poć' za srećom brodar voli,
Te se skrušen Bogu moli,
Smjelo s morem bije boj
I dom vjerno ljubi svoj,
Oj, oj, oj!
I dom vjerno ljubi svoj!

Kod kuće su sestre, braća,
K svojim rad se brodar vraća,
Žena s čedom viče oj,
Gdje si, druže, ćaćko moj?
Oj, oj, oj!
Gdje si, druže, ćaćko moj?

Oj talasi mili, ajte,
Čamac napried ponjihajte,
A ti more tiho stoj,
Dok se u dom vratim svoj,
Oj, oj, oj!
Dok se u dom vratim svoj!

Ivan Trnski.

Mornarska.

Desni vjetar eto dunu,
Daj odmotaj biela jedra,
Odtisnimo ladju punu,
Nade su nam puna njedra:
Na kretanju tome
S Bogom, mili dome!
Tko nam mio, zdrav nam stoj,
Dok se k svomu vrati svoj!

Pučina je ta široka,
Uz nju nam se šire njedra
Ljudine smo bistra oka,
Hrabra srca, čela vedra:
U dalj nam je poći,
Bog će nam pomoći.
Vjera jači našu ćud,
Sinje more, vjerno bud!

Vjetar duva na sva usta,
Naduo je jedra biela,
Ladja leti, leti pusta,
Kô s tetive brza striela!
More se lelija,
Mornar šalu sbija,
Popieva si: brajko moj,
Radujmo se, oje, oj!

Vjetar jenja, val se slieže,
Tad mornari jedra skinu,
Do vesala vitih bježe,
Nije stajat uz tišinu:
Veslaj, veslaj, druže,
Dok ti sile služe;
U dalek je plovit kraj,
Naprednikov viek je taj!

Na noge se! Eto bure,
Vihor mota, muti more,
A nebesa ljuto s' tmure,
Val se diže poput gore,
Kroz mrak ciknu glasi:
Šeni krmom, spasi!
Tuj ne valja smetnja, strah,
Hrvat ladjom krmit zna.

Sinje more, naše polje,
Naše polje, borilište,
Kano more burne volje
Hrvat tuda sreću ište:
Kuda val ti huče,
Tud nas srce vuče,
I što dalje dodje brod,
To nam draži dom i rod!

Ivan Trnski.

Dubrovniku.

Dubrovniče, malo mjesto
Ala si mi drago!
U tebi mi biva nešto,
Kako nigdje, blago!
Sve obično, sve domaće,
Sve na jednu vlas,
Sve pokojno, sve stajaće,
Stvoreno za nas.

Planina te s ledja brani
S lica vao obliva,
Na zidima oružani
Top za topom siva:
No zaludu sva ta sprava,
Zalud trud ti sav,
Obrana je tvoja prava
Puka tvog ljubav.

Je l' pomorac, je l' trgovac
Znojem i žuljima
Po svijetu stekô novac
Sebi i svojima,
Gdje će bolje stečevinu
Uživati moć'?
Valja doći na očinu,
Valja doma doć'.

Je l' pomama koga smela
U godištih mladih,
Da obidje tudja sela
Krvcu da razhladi;
Gle osviešten do zle volje
Od svjetine zle
Jedva gleda brže bolje
Kao ti tegnut tle!

Šta bi nama sva zamjera
Tudjinske napravi?
Šta li bi nam niz bisera,
Kad nam grlo davi?
Ta šta će nam Pariz bludni,
Mletci, Carigrad,
Šta taj Londin mnogoljudni,
Šta li Petrov grad?

U tebi nam čudo čuda
Domaća gospoda,
Crkve, moći, vieća, suda,
Narod i sloboda;
U tebi nam um u cvietu,
Svaki zamišljaj,
Što zaželjet mò'š na svietu,
Ta, zemaljski raj!

Medo Pucić.

Pjesnikova uspomena.

Zlatna kruna na glavi mi da je
Alem kamen da nad njome sjaje,
Da me dvore puci i narodi,
Da carica mene mati rodi,
Predò bih ti sve mog carstva blago,
Da kraljuješ, moje diete drago! —
Tajni pravci sve prirode meni
Mudroznanjem da su odkriveni,
Hitra pamet da mi svud dopire,
Gdje se ljudsko znanje razprostire;
Predò bih ti sve mog uma blago,
Da mudruješ, moje diete drago! —
Da sam čovjek bez grieha i mana,
Putnik sveti nebeskoga stana,
Molio bih po vas danak bieli,
Dobru sreću da ti Bog udieli,
Prosio bih, da sve rajsko blago
Obogati tebe, diete drago!
Carstva nemam, ni duboka znanja,
A svetinja jošte mi je manja,
Šta ću dakle tebi pokloniti,
Koju spomen tebi ostaviti? . . .
Zračna vila slavenskoga roda
Javor-guslu nekad meni poda,
Da njom tješim muke i nevolje,
Da proričem doba sreće bolje,

Da pjevajuć razcviljena duša
Sladki pokoj na zemljici kuša;
Poklanjam je tebi, sinko mili!
Ostan' vjeran ti slavenskoj vili,
Pjevaj, pjevaj jade i veselje,
Prošlost slavnu, budućnosti želje;
Lovor-vienac tad ćeš zadobiti,
Što će narod tebi haran sviti,
Nek' on resi mlado čelo tvoje,
Na sjedine ne pristoji moje.

J. August Kaznačić.

Ustaj!

Ustaj, vilo, ustaj, dušo,
Da pjevamo rodu svom:
Ustaj, rode, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom.

Da premećem šume, polja,
Da pregazim sinja mora,
Da se penjem uz planine,
Da zaronim u dubine,
Sve me nutka, sve mi vapi:
Ustaj, ustaj rodu svom.

Ustaj, vilo, ustaj, dušo,
Da pjevamo rodu svom:
Ustaj, rode, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom!

Krvoloci izklaše te;
Susilnici sputiše te;
Viekovi te strovalili,
Nevjernici uročili,
Da naruže, da nagrde,
Da krv liju . . . utaman!

Ustaj, vilo, ustaj, dušo,
Da pjevamo rodu svom:
Ustaj, rode, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom!

Mihovio Pavlinović.

Sela.

Blagosivljem po sto puta
Vas, vi skromna sela,
Kano janjad biela
Po poljani razasuta!

Malena ste i uboga,
Al kad god nas jad pohodi,
Velika se iz vas mnoga
Pomoćnica duša rodi.

Iz vas, tihe kolibice,
— Bog vas pomilovô —
Vazda sunce novo
Osvjetlalo j' rodu lice;
Na vas jedne zaman reži
I turčin i poturica —
Duh vaš svedjer jak i svježi,
Kô u gori sokol-ptica.

A iz vas će novi jednom
Mesija izaći,
Što će lieka naći
Od svih rana rodu biednom:
Kad medj vami glas mu pukne,
Užgat će se rodu grudi,
Kô kad šumom oganj bukne,
Što no zaman gase ljudi.

Napoleon Špun-Strižić.

Hrvatska pjesma.

Glasna, jasna od pameti
Preko dola, preko gora
Hrvatska nam pjesma leti
Sve do sinjeg tamo mora;
Časak meka,
Časak kô grom:
Vječna jeka
Za naš dom:
Davor oj,
Brate moj!
Nek se slože grla bratska:
Živila Hrvatska!

Širom vala pjesma zvoni,
Naša pjesma iz sto grla,
Kada u sviet ladju goni
Od mornara četa vrla.
Talas vrije,
Gine brieg;
Slavno vije
Naš se stieg;
Mornar moj
Pjeva: oj!
Složite se grla bratska:
Živila Hrvatska!

Gromorna se orijaše,
Zator slaveć Tatarkana;
Uz nju vječnom slavom sjaše
Zastava od sto nam bana;
Turad splesa
Bakač ban,
Sviet potresa
Frankopan
Pojuć: oj!
Brate moj!
Nek nam bljesne sablja bratska,
Živila Hrvatska!

Nojcom blagom tih se ljulja
Ljubke pjesme odziv sladak,
Kao milen piev slavulja,
Što kroz zelen cvieli hladak,
Kad doziva
Vojno drag
Milka živa
Uzor blag:
Dodji oj,
Raju moj!
Mladim pjeva četa bratska:
Živila Hrvatska!

Davor braćo s duše pune,
K zviezdam nek se pjesma vine,
Kada klikće, plače, dune,
Kao vjetar sred pučine.
Svako doba,
Svaki čas,
Sve do groba
Diži glas,
Pjevaj oj,
Brate moj!
Nek se čuju grla bratska:
Živila Hrvatska!

August Šenoa.

Zagrebu.

Povrh starog Griča brda,
Kao junak liep i mlad,
Smjele glave, čela tvrda,
Slavni stoji Zagreb-grad;
Živ, ponosit,
Jak, prkosit,
Kad slobode plane boj.
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Mnoge bure povrh njega
Prosu svieta udes ljut,
Al pod krilom našeg stiega
On stajaše tvrd i krut.
Ljutit stresa
Juriš biesa
I razmrvi vragâ roj.
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Nad njim bljesnu zlatna zviezda,
Da ugleda druga drug.
Kao soko iz svog gniezda
U daleki prhnu jug
Glas Hrvatstva,
Doziv bratstva:
Preni mi se, rode moj!
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Ti uskrisi naše pleme,
Ti raztjeraj duha noć,
Ti nam siješ znanja sjeme,
Ti nam dižeš roda moć.
Svjetlobornih,
Umotvornih
Glava radjaš silan broj.
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Kad zarudi mlada zora,
A iz zore dvor i hram,
Zlatno polje, zelen-gora,
Sjajna Sava, loze plam:
Od miline
Duša gine,
Po krasoti bludeć toj.
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

Zagreb-grade, naša glavo,
Zagreb-grade, štite naš,
Zagreb-grade, naša slavo,
Kao sunce ti nam sjaš.
Budi velik,
Jak kô čelik,
Tisuć ljeta slavan stoj!
Tko tu klikô ne bi:
Slava, slava tebi,
Zagreb-grade divni moj!

August Šenoa.

Lastavicam.

Male ptice lakih krila
Dižite se vi u zrak:
Već vas zove zemlja mila,
Zove vrućeg sunca trak.

Što li čeka prek' livada,
Preko silnih voda vas?
Malo lasti, puno jada,
Al vas majčin zove glas.

Zove, vuče silnom moći
Južnog sunca vrući sjaj,
Ah u dom ću i ja doći,
Pozdrav'te mi rodni kraj!

Ivan Zahar.

Djetinja molitva.

Višnji otče, koga štuje
Moja majka, babo moj,
Sve što misli i čuvstvuje
Tebi diže vapaj svoj.

Za boravak zvučnim pticam
Spravio si ubav gaj;
Darovao lepiricam
Hitrost striele, dúge sjaj.

Žarko sunce, mjesec bieli,
Jasne zviezde, neba svod,
Ciela zemlja, svemir cieli
Desnice su tvoje plod.

Iz zemaljskih pustih gruda
Ti mirisni budiš cviet;
Po tebi nam zlatnih ruda
I dragulja blista cviet.

Nježna tvoja ruka pìta
I najslablji živi stvor;
Nit' zaludu lasta vita
Popolieta uz moj dvor.

Ti čovjeku udielio,
Da te spozna, uma dar;
U njedra mu uciepio,
Da te ljubi, čuvstva žar.

Višnji otče, meni vele,
Da najviše ljubiš nas,
Što smo nalik na angjele;
Da najvoliš čut naš glas.

Kad je tako, otče dragi,
Tebi dižem uzklik svoj,
A ti svrni pogled blagi
Na sinovlji vapaj moj.

Daj da budem svedj, u svemu
Tebi odan, tebi drag;
Svedj poslušan starijemu,
Vršnjacima svojim blag.

Kô što cvietak od lijera
Čistu čuvaj moju grud;
Daj da sveta tvoja vjera
Svu pronikne moju ćud.

Daj da mirne živu danke
Moja majka, babo moj;
Ukrasi im noćne sanke,
Ublaži im dnevni znoj.

Reci vjetru i oblaku,
Da utaže biesni gnjev;
Da ne pliene siromaku
Sada žetvu, sad usjev.

Podaj lieka bolestniku,
Od pošasti čuvaj sviet,
A povrati prognaniku
Omiljelu njeg'vu kliet.

Sirotici bud' obrana;
A gladjahnu podaj kruh,
Što mu krati tih gavana
Tvrda ruka, škrti duh.

Tvoj hrvatski narod mili
Od zlotvora brani svog;
Velji Bože, ti zakrili
Sveta prava roda mog.

Ne daj, da nas nesklad slama,
I razdora toči crv,
Kad nam svima po žilama
Istovita teče krv.

Tvoje carstvo nek prodire
Do u sljednji svieta kraj;
U ufanju tko umire,
Otvori mu svietli raj.

Nakon smrti zemlja sveta
Hranila nam mirni prah;
Nit ga trla divlja peta,
Nit plienio vihra dah.

Stjepan Buzolić.

Iz „Suzâ:“

Dizô sam se nepokojan
O rumenoj zori,
Da na rodnoj sunce žarko
Ja izčekam gori!

Gledao sam vas zanesen,
Kako zrake svoje
Milo siplje vrhu drage
Domovine moje! . . .

Topilo se srce vruće
U naslade mile . . .
Plakao sam, kličuć biele
Domorodne vile!

Osuo se krajcem mora —
Divna li vidika! —
Grad do grada, hram do hrama,
Zvonik do zvonika!

Još se vidi stare slave
Velesjajnog traga,
Košturnicam kajna pjesan
Jošter zuji blaga . . .

Kano diete cvilio sam,
A od ljute boli:
Ao Bože, što sagrieših,
Da sam jadan toli?!

Probirô sam rumen-ruže
Pokraj romon-vrela,
Da s mirisa njinog dahne
Duša mi vesela! . . .

U hram sveti letio sam
Na mramore biele,
Klicao sam u plamenu
Moje duše vrele!

Molio sam: Bože mili,
Oj provedri jednom
Po našijeh gora vrsih,
Smili mi se biednom!

Daj, o Bože, da nas sveta
Digne sloga bratska,
Da uskrsnu pjesmu pjevne
Majka nam Hrvatska!!!

Ivan Despot.

Konju Mrkodinu.

Davor konju, davor Mrkodine,
Još od vile češljana ti griva
Laka prši preko dal'kih njiva,
Pjena vrije s obiesti, žestine,
Kad li plane sunce na zreniku,
Hlad u gustu tražiš si vrbiku.

Još te nije uprezala ruka,
Nit si kada oćutio sedlo,
Niti se je ikada izvedlo,
Da si gnan od krvožedna vuka.
Divalj jesi: arapinu parac;
Al još niesi . . . što bi Markov Šarac.

Kako li će onda biti, konju,
Kad, ždralovim zakitiv se peri,
Mladi vojno kalpačić naheri,
Pa poleti u tu staju dônju,
Ter iz grla junačkog zapoje:
Davor konju, davor dobro moje!?»

Kad te uzme opremati gizdav:
Sedlo metat, ljutom uzdom uzdat,
Hoće li se u te moć' pouzdat,
Da ćeš, svoga viteza ne izdav,
Zdrava izniet iz nevolje smrtne,
Da ti nigdje noga ne posrtne?

Na topove burne i gromovne
I oružja munjeviti bljesak
Nek slobode čudotvorni vesak,
Taj nebeski poruk se ozovne,
Onda — ne bud' srca udovačka,
Već da imaš tri srca junačka!

Tako grive, krvlju poštrapane,
Opet će ti vile češljat harne,
Takav konjic, kô drugi, ne parne,
Ime njeg'vo živi na sve strane; —
I tvoje će ime se pronieti
Na otčinske dole i vrleti.

U kićenoj vitezova sviti
Poletan ćeš poigravat kući,
Na pameti ono imajući:
U dobru je lako dobrû biti;
Na muci se poznaju junaci
I medj konji — konji vilenjaci.

Andrija Palmović.

Zagorju.

Da ste zdravo, vlastelini
Ubavog mi rodnog kraja!
Ja pozdravljam vaše dvore,
Vaše kćeri ljepše maja!

Ja pozdravljam vaša polja,
Vaše njive i doline;
Ja pozdravljam vaše krasne
Vinorodne visočine.

Ja pozdravljam Sutlu rieku,
Jordan mojih dječjih dneva,
Nježnu sliku moje mašte,
Milu metu mojih spjeva!

Nit je Dunaj, nit je Dnjepar,
Nit je rieka brodarica;
Nit joj žalom šeće vepar,
Niti leti orlovica.

Kroz vrleti kadkad bukne,
U nizinah opet jenja,
Vjeran pralik naših nada,
Naših čuvstva i mišljenja.

Al što ono šapću vali?
Da usahnut Sutla voli,
No da njome dušman dieli
Jedan narod na dvie poli.

Ante Kovačić.

Ode.

Molitva domoljuba.

Bože! kojeg oganj sveti
Bezkonačne rajske sile,
Kano zraka sunca leti
Kroz duševne svieta žile:
I po kojeg višnjoj zori
Sav sviet k tebi stupa bliže,
Da ti srcem čistim dvori,
I svu mudrost vječnu stiže:

Tamnoj zlobi ne daj vlasti,
Da za ini rod podići,
Il bi morô rod naš pasti,
Te si sunca nikad stići.
Jošte prije neg' Slaveni
Kralje svoje pozdravljahu,
Prije neg' još posvećeni
Ikoj' drugi rod poznahu;

U viekova tmini pustih,
Gdje bezumna tupost vlada,
Tvoja milost glas od usti
Nam sačuva ća do sada.
Pa bi s njime sad propali,
Blago ciene od najveće
Za pobjedu našu dali?
Oh to tvoja pravda ne će!

Da smo od Slave narod stari,
Kom' je rieči glas prostrani,
To su tvoji višnji dari,
Iz ruk' tvojih nam podani.
Zato nemoj dopustiti,
Da se tvoji dari gaze,
Kimi nam je k svrsi iti
Kroz tvê luči rajske staze.

Tvoja djeca svi su ljudi,
Samo tvoj je sluga svaki,
Samo tebi slava budi!
Mi smo drugi svi jednaki.

Pavao Štoos.

Bog i molitva domorodca.

Bacim oko na nebo visoko,
Il na jato zviezdâ kano zlato,
Gdjeno siva, koji ukaziva
Noću dila zločestih nemila,
Mjesec sjajni, tužitelj potajni;
Il rumena zorica jutrena
Kad pred svojom otvarat gospojom
Pojde vrata svjetlija od zlata
Množtvom bojâ vezena bez broja;
Il na svojih kad s' izić dostoji
Jasnih kolih, i nama pomoli
Zrâke lica svjetlosti carica. —

Bacim oko na polje široko:
Razne trave, zelene dubrave,
Gdje je sjelo čobanče veselo,
Ter na malu pribraja sviralu;
Il težaci po crnih trojacih
Gdjeno svoje trudno lice znoje;
Il po gori potokâ žubori;
Po grančicah sladko pjenje pticâ: —

Sve mi javlja, pred oči mi stavlja,
Da ćoravi udes to ne pravi,
Da ne čini to slučaj jedini;
Ovog svita tako uzorita
Nešto Veće da kolima kreće;
Da imade, koji svaka znade,
Svaka gleda, svaka tako reda,
Svaka stavlja, svaka tak' upravlja,
Svaka može, — ti da jesi Bože! —

O! tko kaže, da te nema, — laže.
Al tko smije reć', da tebe nije?
Tko l' je rekô, da nije odrekô?
Sve što niče, što se samo miče,

Sve što cvate, opominja na te.
Sve što rodi, od tebe dohodi,
Sve što zrije, bez tebe nam nije!

Što je mira, iz tebe izvira,
Nema veće osim tebe sreće,
Nema prave nego s tobom slave,
Ni radosti nego s tobom dosti,
Ni pokoja, gdje nij' ruka tvoja!
Jaki Bože! sve se s tobom može!
Blažen taj je, tko ti se podaje!
Tko te štuje, triput blago mu je!
Tko ti s' moli, raj mu je još doli.
Tko te cini, nigda ne pogini,
Tko te ljubi, — on se ne izgubi!
Jaki Bože! sve se s tobom može!

Udostoji milosti me tvojih:
Što god činim, da s tobom jedinim
Od početka budem do svršetka;
Il' se ganem, il' idem, il' stanem,
U snu prenem, il bdeć okom trenem;
Da te slavim, da ne zaboravim,
Sve što imam, da od tebe primam.
Srce moje nek je vazda tvoje!
Misô moja nek je volja tvoja!
Kudgod hodim, daj da ti ugodim!
Kad s ovoga pako varavoga
Svieta pojdem — daj, da k Tebi dojdem.
Jaki Bože! sve se s tobom može! —
Slabog mrava, silnoga kô lava,
Ti plovećeg, Tvorče, kô letećeg!
Ti velmože, vojske, cara, Bože!
U kog ruci svih zemalj' su puci,
Još te moli crv u prahu doli:
Vidiš, s kakom moj narod s' opakom
Sudbom bori, vidiš, kak' ga mori
Ovdje sila, zavida nemila
Nepriteljâ i zloželiteljâ.

Ond' nesloga, izrod nerazloga,
Njeg razkida, otrov medj njeg rida.
O! tako te Boga od dobrote
I milosti zvao sviet: oprosti!
Gospodine! — prosti opačine!
Visokoga sa pristolja tvoga
Pruži ruku nesrećnome puku!
O! probudi u njem, Bože! ljudî,
Koji stare nek mreže pokvare,
Kim smeteni, kim smo upleteni,
Koje guste izajt' nam ne puste
Iz tamnosti na dan od svjetlosti!
Blagi Otče! nezgodâ svjedoče!
Gospodine s nebesâ visine!
K nam s' obrati! pomoć ne uzkrati!
Gospodine! ne daj da izgine,
Što za Tvoje ime veliko je
Tol'ko puti boj borilo ljuti,
Krv ljevalo i život davalo.
O! i sada krv će naša rada
Za te bojit, za te zemlju pojit;
Ljudevita jošte plemenita,
Frankopanâ, još Zrinović bánâ,
Još krv stara slavnoga Lazara,
Jugovića, Miloš Obilića,
Pavla kneza Branković viteza
Nij' u žilah roda usahnila.
Samo, samo — da se izkopamo,
Da iz mrake dignemo se rake:
To je, to je — djece vapaj Tvoje,
To je, to je — bez pomoći Tvoje
Što se, Bože! dostignut ne može!
O! Ljubavi! skoro se pojavi! —

Matija Topalović.

Bogu.

1.

Bože silni! sićušan crvak tvoj,
Kojemu sieva glavica s iskrice
Tvojega vječnog svjetla, otaj
Crvak miče se na slavu tebi.

Dahom mu svojim iskricu tu razsjaj,
Da tebi sija on što većom ljeskom
I kriesnicom bar da bude medj
Svjetlilonoscima tvoga slavlja!

Uznesen žarkom ljubavi k tebi on
Gori od želje: shvatit, obsegnut i
Pjesme si viencem tvoje biće
Oviti: ali zemniku tužnom

Pamet se muti, um se zapanjuje
I klone misô tajnu motreći tvog
Bića tekuću kroz svu vječnost
I po bezkrajnosti svud razstrtu.

Kud godjer krene duh mu se, svagdje te
Vidi i čuje, svagdje tvojim se on
Divi čudesom i u svemu
Ljubavi, mudrosti i svemoći

Pozna ti trag; sva priroda govori
O tebi glasom svojih bezbrojnih na
Udiv stvorova, ili mûkom
Kazuje na te, da jesi — svagdje!

Ti jesi! . . . a šta jesi? . . . kojim da te
Likom okruži, kako da zahvati
Ljudska te misô, kada ti se
Njoj otimlješ kô daljina oku

Na strane sve i svud? Ah u zrcalu
Ljudskoga tiesnog pojma cjelovite
Slike ti nema . . . mjera ne mož'
Da neizmjernosti, kap da moru

Bude okvirom! Ti sve nadilaziš,
Svih preko medja ti se razširuješ,
Svih iznad stupnja ti se dižeš,
A što o tebi u um siže nam,

To jeste ono malo, i sužnju što
Od neba silnog tiesan na prozor mu
Uze zasieva! — Š t a si, umu
Ostaje tajna do vieka; ali

U srce svako, kom se otvaraju
Pram nebu čuvstva cvieti, neprestano
Sipe, kô blaga rosa, viesti:
K a k a v nam jesi, o Bože tajni!

II.

Ti jesi blag i dobar i milostan,
Ti jesi jak i mudar i pravedan,
Ti jesi svet i blažen — o ti
Jesi jednome na struku razvoj

Sviju vrlina! Um si nad ume sve,
Vječnik vremenâ, car neizmjernosti,
Vladar udesâ! Tebi nema
Para, ni druga, ni premca, niti

Takmaca: jedin ti si za sebe u
Svemiru bitnik, a sva druga bivad
Pram tebi to su praške, što tek
Tvom se na suncu vide, da jesu!

Sve s tebe biva: vir si, iz kojeg svi
Životi teku, more, u kojem se
Sve smrti tope, uzrok prvi
Svega na svietu i cilj mu zadnji!

Ti sve razvijaš i unapredjuješ
Mienom: sve ide i prolazi, svemir
Vječni je svemienj, ti jedini
Samo u njemu vječna si stalnost!

U vrieme misô kamo god zaroni,
Kud godjer prhne ona u prostoru,
Svud tebe nadje, ali tebi
Izkona nigdje ni konca: vječnost

Tvojim je viekom, vas sioni svijet
Tvojim je stanom! a u svijetu tom
Silnom ne mine časak, niti
Kapljica kane, nit listak šušne,

Nit ptica pisne, misao krene il
Srdašce kucne igdje i ikada
Bez tvoga znanja; sve bezbrojne
Stvorove svoje, i sve im znake

Obstanka, i jave života im
Imadeš ti na umu, i svim se ti
Odzivlješ otcem pravednikom,
Ljubav bo tvoja sviju je majka!

Sva sila, sva moć svieta ovog tvojoj
U ruci leži: njom svemogućnicom
Tvoriš i držiš i ravnaš sve
Sviete i vieke, i njom ih mrviš!

Al tu uz moć i silu, koja tvojoj
U ruci leži, ona opet ti je
I blaga svakog puna, tako
Njom i usrećuješ sve, što činiš,

I sreću svu u vlasti svojoj imaš.
O ti ju vječnim milosti poplavom
Širom razlievaš, i vaskolik
Sviet vječitim uspjehom nataplješ;

Al joj i svaku kapljicu ujedno
Na vagi pravde strogo dosudjuješ
Jedincu; ti sav sviet svojoj po
Volji udesuješ i periš i

Na boljak putiš; al slobodnoj ipak
Tim volji na put ne staješ nijednoj;
I tako ti i zlu na moru
Svieta valovat svakom dopuštaš;

Al vali svakom sleći se moraju
Opet medj stalne obale smjera tvog
I nosit obćem blagoslovu
Ladje: u tom ti višnja je mudrost!

III.

O Bože! tko da smogne iznieti na
Vidik vrlina tvojih svekoliko
Obilje, tko da suncu svieta
Sve izbroji blagotvorne zrake?

Na koncu svaka pjesma umorna na
Podnožje pada tvom veličanstvu i
U skrušnji svojoj samo jošte
Tepati može moleć se tebi:

Ja samo tvoje zvučak sam milosti,
I prah je stan moj, ter povjetarce, što
Iz njega časkom dignu mene,
U nj me opeta i spusti evo.

Oprosti, Višnji, da se u tvoju ja
Zaletjeh visost, vrh nedokučnosti
Odabrav svrhom sebi, da se
Omjerih tvome na neizmjerju!

Slavom se tvojom viekovi svi ore,
Nebesa ječe njome, i sunce ju
Svjetlom prijavlja suncu, a glas
Moj šta je sboru u tom svemirnom?

Što hak slabog na izdahu lahora
Uz huk vihrovâ — što i praporca zvek
Uz tutanj zvonâ — što i puć u
More kamečka uz šum valovâ!

Petar Preradović.

Ljubav.

L'amour est la loi par laquelle Dieu gouverne les mondes. L'amour est la loi d'attraction pour les êtres vivants et organisés: l'attraction est la loi d'amour pour la matière inorganique.

Saint Vincent de Paul.

O ljubavi, o diko najveća!
Ćerko božja, koju otac uda
Za sviet biedan, da po njemu svuda
Srećom radja i na otca sjeća;
Ti svetice, kojoj svatko dube
Hram u srcu, jer sva srca ljube,
Tebe pjevat danas mi je sreća!

O da imam glas angjelske slasti!
Da dostojno proslavit te mogu
Onom slavom, s koje ti pri Bogu
Prvo mjesto zauzimlješ vlasti,
S koje s njime vječni priestô dieliš,
Carstvo njemu držiš, ravnaš, cieliš,
Da vjekuje prama njeg'voj časti.

Kud mu godjer tvorna misô sgadja,
Tuda uviek ti pogodiš prva,
Zviezdu, prašak, čovjeka i crva
Tvoja nježnost u život uvadja;
Višnjeg sunca mila, blaga, jaka
Toplina si životvornih zraka,
Prvi uzrok svega, što se radja.

Ti mu vodiš ruku u čudesih,
U svjetlilo s tebe ju umače,
Te se lučju svjetovi oblače,
Koje sije širom po nebesih;
Kroz bezkrajnost i vječnost daleku
Da svi skupa k jednoj svrsi teku,
U tom ti mu posrednicom jesi.

Kada umne on stvaraše stvore,
Ti na misô skrenu ga ljubovnu,
Da u vječnost on ih k sebi zovnu,
Da grobove, tjelesâ ponore,
Bezsmrtnošću duha im premosti,
I kroz sviete i vieke shodnosti
Put otvori njima k sebi gore.

S tebe mrak im na predrodje sjeda,
Porod smrću pamćenja im biva,
Te ni slamke od požetih njiva
Duh im u svom zrcalu ne gleda,
Bez vriedjanja i smutnje s otraga
Da im može sva ukupna snaga
Podati se tečaju napreda.

A na zemlji da te nije odje,
Ne bi na njoj niti svieta bilo.
Kad ga Bog još spuštaše na krilo,
Tvoj naručaj na susret mu dodje,
Ti ga primi i na noge stavi,
I korake prve mu upravi,
Te on sretno u život si podje.

Kako podje, tako i sad hodi:
Pod nadzorom tvoga milovanja
Sliedeć cestu svoga putovanja,
Cesta njemu i najteža godi;
A klone li putujuć od muka,
Tvoja mila pruži mu se ruka,
I digne ga i dalje ga vodi.

S tvoga čara život mu se resi
Na toj zemlji, biednoj većom stranom,
S tebe mu se smije i tad hranom,
Kad od gladi na njeg zube kesi;
Ti zemljicu, tu tvrdjanu zibku,
U ljuljačku pretvaraš mu gibku,
Te njezini mile mu se tresi.

Ti ga na njoj udomljuješ s volje,
S koje svaki najvoli svojini,
Što ju milom navadom si čini:
Bila pustoš, gora ili polje,
Gdjegod život nastupi si koji,
Tu s zemljicom tvoj ga cjelov spoji,
Tu je njemu najljepše, najbolje!

Zavičajem to mu je mjestance,
Tu ga učiš na svome kriocu
Majku grlit, umiljat se otcu,
Brata, sestru, prijatelje, znance
Redjati si okolo srdašca,
I pri žaru tvojega sunašca
Plest si vience i kovati lance.

O blaženi vienci, łanci, spone,
Kojimi nam breklo srce stežeš,
I robom ga s drugim milim vežeš,
Da kô kaplja kapljici prione,
I u more bezkrajne razkoši
Raztopi se s njime i raztroši,
Ne hajući, kud ga vali gone.

Tad sa svojim' ti angjeli hitiš,
Pa na zemlju nebo nam obaraš,
A u nebo zemlju nam pretvaraš,
Padajućim zviezdama nas kitiš,
Po zlatnijeh dvorovih nas staniš
Pa nas častiš, dvoriš, pojiš, hraniš —
O žalosti! — kadkad i zasitiš!

Ali to je bića tvog oluja,
Što no brzo, premda sjajno, prodje;
Veća slava tebe ide odje
S blagog duha bez striela i bujâ,
Komu teče smjerno i tihano,
Ali teče uviek pouzdano
Kroz sve sgode nebesnica struja.

Tko te ne zna, o nebeska plato,
O koristi bez ikog sebičja
Čista srećo s lica i naličja!?
S koje majci uz zibku je dato
Zaboravit na sve blago ino,
I misliti na jedno jedino,
Na čedo si, materino zlato.

Žar ti jesi u njezinom oku,
Što joj žiću kroz sve tmine sja se,
Kog joj niti suze ne ugase,
Komu iskre svedjer su na skoku
Planut tamo, sjati i grijati,
Gdje brižljivost, ta matere mati,
Slabahnom će da pomogne kroku.

Tko te ne zna i po milom liku,
U kom stvaraš vjerne prijatelje!?
Dvije duše, dvije iste želje,
Kô dvie ptice, sliedeć tvome kliku,
Na susret si prhnu jedna drugoj,
I u slozi za života dugoj
Dvojače si radost, čast i diku.

Zviezda si nam tad zemaljskoj noći
Dobre kobi izmedj kobnih sila,
Drugarica svakoj dobi mila;
U žalosti, brizi i samoći
Luč nam tvoja ponajljepše sjaje
I putem se predhodnicom daje,
Kojim nam je poći do pomoći.

Tko ti ne zna i duh onaj sveti,
Kojim silno sve narode gibljeś,
Krune nišeš i priestole ziblješ!?
Kojim srodna srca i pameti
Spajaš jedan u plam žarke strasti,
Te im slast je vrhu svijeh slasti:
Za dom mili živjeti i mrieti!

Nebo tad si razzvjezdano širom
Iznad onog omiljelog krajka,
Koga zemlja mila nam je majka;
Naše oči gledaju te smirom,
Kroz oči nam u srca prodireš,
Iz srdaca u život izvireš
Sjajnih djela nepresušnim virom!

Tko i let ti najviši ne znade,
Razkriljenje duše u najšire,
Gdje melemom sva ti se razstire
Na sve rane, što ih sviet imade,
I koprenom preko svih mu rdja!?
Tko ti ne zna milost s milosrdja,
Svietlu krunu tvoje zemske vlade!?

Kao sunce žarko u sve slike
Životu nam tada se prelievaš,
Blagoslovom na sve ruke sievaš;
Kao sunce žarko bez razlike
S njime svakom dolaziš pred vrata,
Udjeljuješ svakom svoga zlata,
Jer ga imaš dost za svekolike!

Tako tvorac stablo ti razgrana
Na petero različitih vrsta,
Pet i tvojoj ruci dade prsta,
Da mu budeš vješta i valjana
Svaku sreću tvoriti na svietu,
Po nje silnom i različnom cvietu
Da joj budeš na zemlji Cvjetana.

Ti to jesi čudotvornom vlasti:
Tvoje cvieće i kroz hrid probija,
I na sinjem moru se razvija,
I na suhoj pješčari će rasti;
Gdje se godjer blagi duh tvoj kreće,
Tu na zemlji biva pramaljeće,
Tu cvjetaju radosti i slasti!

Ti si zemska dobitnica vila:
Svaku tvrdost i opornost svaku,
Ćud nemilu i volju opaku
Ti nadvladaš, svieš si pod krila,
Od postanka boriš se i s smrtju,
I da može išto ovdje strt ju,
To jedina tvoja moć bi bila.

Molitve si posestrima prava:
S njom se sdruživ kao sveto zvono
Ti razstavljaš sve oblačje ono,
Što se kupi iznad naših glava;
Nebo čistiš i kroza nj probijaš,
I milosti božje se dovijaš,
Koja tebi, sve što moliš, dava.

Glasak ti je kô s čarobna zvonca,
Riečca sladka, kô da medom teče,
Najmučnije tebi je najpreče;
Nemaš varke, ne poznaš zaklonca,
Obzor ti je otvoren i velik,
Tvoja vjera tvrda kao čelik,
Tvoja milost bez kraja i konca!

Tko bi moru biser povadio,
Tko bi njemu prebrojio vale,
Tko bi tvoje napjevô se hvale,
Tko li čare sve ti izslovio!?
Nitko za sad pojedinim tvorom,
Tek kad vas sviet tvojim bude sborom,
Bit će spjev mu tebi doličio!

O sdružuj ga, majko svegrleća,
Širi, širi svoje blage ruke,
I obuzmi sve na zemlji puke,
Od sebičnih pojedinih sreća
Da im bude jedna svemoguća,
Jedno blago blaženih tisuća,
Kô vonj jedan s kite razna cvieća!

Kada kucne časak tomu dobu
— A kucnut će, to svi dusi mniju,
Koji svieta korak razumiju —
Kada mržnju, zavist, gnjev i zlobu
Smrt iztriebi izmedj čovječanstva,
Tad će uzkrs tvoga veličanstva
Na njihovom slaviti se grobu.

Ne topova zaglušnom tutnjavom
Jer topova više biti ne će,
Ne tamjanom uz goruće svieće,
Niti drugom zablještnom pripravom
Koje sgrade u tiesnih zidinah,
Već u hramu nebeskih daljina
Obće sreće divnijem pojavom:

Bratska sloga spajat će sve ljude,
Pomagat se bit će pomoć njima,
Usrećivat bit će sreća svima,
Ter će s tebe oni pjevat svude:
«Blago nebo, na zemlji si veće!»
Slava tebi u ime te sreće,
Blago dobi, kad će to da bude!

Petar Preradović.

Majci.

Lik tvoj mili, majčice moja,
Nad prošlim mi pomalja se viekom,
Kô pun mjesec nad noćnim vidjekom
Svršena boja.

I u blagu tu mjesečinu,
U okrilje utječem se tvoje,
Kada godjer bježim tuge koje
Sadanju tminu.

I počinem pri tebi, panem
Na krilo ti glavom i zabušim
Lice si u nj, stisnem se i skrušim,
Diete postanem.

A ti kô što nekada rabiš:
Šuškajući po glavi mi liepo,
Čelo gladeć, ljubeć oko sliepo
San mi dovabiš.

A sanak blag, gladku kô svilu
Da razvija tihano i lako,
Nemilje mi porazmrsi svako
Tvome na krilu.

Pa kako te da ne žalim oj!
Kako da te ne zavidim sjeni,
Kad si jošte i sad, u spomeni,
Zaštit mili moj.

Majko! mnoge godine slomi,
Nagomila već na grob ti vrieme,
Ali jošte ne uduši tieme
Bol za tobom mi.

Sveudilj još ona — bijući
Bilom srca — zadaje mi rane,
Ter prestat će samo, kad prestane
Srce mi tući.

Sveudilj još ona obliće
Grob ti, kuca po njemu i grebe,
Ne bi l', majko, probudila tebe
S nova u žiće.

Da to može! lik da ti mio
Opet vidim, da se u nj zadubim,
Oj da te se nagrlim, naljubim,
Sretan bi bio!

I srećom si smućen, poražen,
Riečce možda prosborio ne bi;
Što da kažem, kazao bi tebi
Muk mi preblažen.

Ali kad to biti ne more,
Dok nas diele različiti svieti,
Daj mi barem vili se popeti
Do tebe gore.

Neka ona kaže ti pojem,
Koli mila i sad još i draga,
Mila, draga iznad svega blaga
Sinu si svojem.

Budi i ti njemu za uvar
Kano dosad u svemu i svudi,
Bdij i vodi . . . . oj nadalje budi
Angjel mu čuvar!

A zemaljskom putu na svome
Kada klone umoren ti sinak,
Prvi daj mu za grobom počinak
Krilu na tvome.

Petar Preradović.

Slavjanstvu.

Skidam kapu i do crne klanjam ti se zemlje
Stupiv na obzor tvoj, na čudovilo čitava svieta,
Veliko, silno, preslavno, svemožno Slavjanstvo!
Uzhitom trepti mi duh, i razkriljuje krila
I smjelim hvata se okom neba visoko,
Hoće da ti na slavu danas visoko poleti.

Ali gdje mi je glas dorastao tvome na svietu,
Gdje li mi gusle prama tebi jake, da mi ne puknu,
Kad mi duša, uzplamtiv munjom tvojega žara,
Stane grmjeti po njih. Oj po želji da mogu
Da si izpredem žice od zlata sunčanijeh zraka,
Da ih od briega do briega prepnem sinjeg preko mora,
A da mi gudalom je sjajna duga nebesna,
Pa kad zagudim, da mi zatutnje mora dubljine
Ogromnim šumom sila ti tajnih, a vali
Gore ono mi prirode milinje da slažu,
Kojim njoj zuje povjetarca i ptičice poju,
A da sve to jekom stostruči svod mi nebesni
I opet veličajnim sve ujedinjuje skladom:
Tada bi samo, o tada jedino udesiti mogò
Pjesmu onako, kô što ti vriedi sila i slava,
Prošast i veća budućnost. Kud ti je pukla,
O silno Slavjanstvo, pučina? Kako no more
Sali te ruka božanska zemlji u krilo i premda
Zaljev mnogi i mnogi nakrnji tebi tudjinstvo,
Ipak još te imade toliko, da kad se udom
Samo makneš ikojim, sva se zemlja zatrese.
Stoji tudjin izbuljenih očiju, skrštenih ruku
Tvojih na obalah i u nehvalj tebi se divi,
S tebe i protrnjuje strahom. Zašto se boji?
O! po tvojoj veličini pravedna savjest mjeri mu
Osvetu, štono patri ga za silne griehe na tebi.
On gusarski brodjaše po tebi, zastava krsta
Stieg mu bijaše, prosvjeta cilja izlično svjetlo;
Ali jadra naduta gadnim dobiti dahom,
Krm rukom ravnata grabežljiva koristoljublja,
Mač mu veslaše, koplje diraše dna ti se, a za
Ladjam svedj mu plovljahu u krvi na gomile mrtci
Ubjenici tvoji. Nebu je plakati bilo
Plod si gledeći blagog truda, na polju čovječtva
Najljepši rodnoj po sreći tad, kako ga crna
Kosila kletva, a njegovanja uspjeh si gledeć
Najveći tad po broju ljudstva, kako ga divljač
Harala biesna na uštrb viekova; riečju — gledeći
Lik si najsličniji tad na zemlji, kako u božje

Ime bezbožnost ga trla opaka, i porad
Krsta kako na krst razapinjala narod najblaži,
Najpobožniji na svietu. A čime krvavi
Taj si tudjinstvu vratilo zajam? Zaista krvlju,
Ali svojom junačkom mnogih u borbah azijskom
Sa divljadi kobnom, koja mrakom si i ono
Malo sutonske prijetila utrnut luči,
Što na zapadu svietu tinjaše. Tada već shvativ
Zadaću pram veličini si velikoslavnu, nijesi
Marilo u mnogom se sgodnom osvetiti času,
Ljepša sgoda činjaše se tebi — jaku medjniku
Progledaloga svieta i sliepog — bit posrednikom
Onog, a navalam ovoga grudi junačke
Opirat štitom. I kô što tad si stajalo dvojakom
Ponosno slavom, tako stojiš i sada na medji
Tih svieta divom doraslim zvanja na zemlji
Najvećeg: jednom dohvaćaš sa zapada rukom
Zviezde prosvjete, drugom siplješ ih po tamnom
Iztoku; al to dika ti nije jedina; još većim
Možeš ponosom do neba dignut vitežku
Glavu. Digni ju, digni smjelo i veselo svietu
Na ugled, nek svuda ti vidi se na čelu junačkom
Svietli cjelov, kojim božja te ljubav posveti
Ovdjeka svetu si radu. Neba po neizmjernom
Prostoru zviezdami tvorac razpisa ljubavi zakon,
A tiekom vječnim svih naredba si kroz vječnost
Vlast joj podieli. Namjestnicom tako mu ona
Svud i uvieke napredno radi; likuje, krasi,
Mekša i gladi, miri, kroti i pitomi,
Blaži, plemeni, sveti, upriličuje Bogu
Sve božje na svietu — tebe odabra, ovlasti
U ljudskom pokoljenju na zemlji biti junakom,
Njojzi ljubimcem. Ah! ne dodieva dobro na zemlji
Neba ljubimcem: nebu težače oni, a pakla
Dugo izimat se tužnim nije moguće; te tako
I ti viekove mukâ već nižeš na života
Svojega nit, na svakome udu ogromna si tiela
Sa drugojačije osjećaš se boli čovječje
Bolnim. Kolje te mržnja, sebičje i nesloga, ljuta

Kolje te zloba i jal, sve strasti krvi tudjinskom
Tvome uciepljene zdravlju. Ta krv svedjer otrovnim
Kvascem vri u tebi, s nje buni ti se ciela
Utroba, ti trtaš, glavinjaš, posrćeš smirom,
Al nijednim korakom stupit ipak ne propuštaš
Dalje na stazi k jedinstvu, ne k onomu, koje ti
Zlobni podmeću neprestano dušmani, k onom
Jedne glave sakupnom krunom ovjenčane
Svim na silu (s krune tolike glava bi ljudska
Klonula svaka), već k onom, što ga krunit imade
Viencem uzajamnosti stoglava sloga na volju
Svim, jer svim na sreću. Sloga je zora, naviešta
Ljubavi dan uvieke, tebi zarudjuje lice
Zdravlja rumenilom već, lice bliedo od sanka
Bolnog. Već ti Krkonoše, Triglav, Tatra, Balkan i
Ural i Velebit plamte novimi Horebi
Duha božjeg opet govorećeg; već ti se Vuga,
Visla i Dunav, Vutava, Sava i Drava novimi
Sjaju Jordani, gdje se krste novorodjene misli
Vieka novoga; već ti se suzâ rosa svjetluca
Svud nadom utjehe blize; jutarnje ti magle
Već kažu zlatnimi se slikami sjaja budućeg;
Rano vjetarce, slutnja preblaga, već ti kriocem
Svojim hladi čela i grudi, raztresene ter ti
Misli i ćuti sgrće malo po malo sviesti u sakup;
Duhovi sa zadnjim sankom bore ti se, zadnjem
Srca ti otimlju se čamu, brecaš se i pružaš,
Prevraćaš se i oči si tareš, već si na mahu,
Da se probudiš, da progledaš slogom u prekrasni
Božji danak, kojemu ljubav je sunce; oh! skoro,
Skoro će tvoji osviestit se puci, ustat i širit
Jedan drugomu ruke, cjelivat si lice, za sreću
Pitat se i za junačko zdravlje, skoro će ljubav
Lomačom sreće presilnom buknut, ognjište
Sva široka će tvoja biti joj zemlja, gorivo
Srca tvoja svakolika; velebitan to će
Biti joj primjer donde nečuven, nevidjen na svietu,
Sviet će vaskolik njim se zapanjit, njemu se divit,
Gledat i gledat, dok mu se struji zabliešten ne poda

S njim se u jedno ljubavi carstvo ne steče, u ono
Carstvo, koje na zemlji božjim knjige proriču.
U velikom tako sustavu svieta kretalo ti si
Moćno, u vječnoj ljudskoga napredka borbi
Silan mu zatočnik, kom da svi puci na zemlji
Skut ljube u harnosti čuvstvu! Ali ova dok
Tamnica zviezda, koju nazivlju sužnji joj crnom,
Dok rodiljom bude svih tuga i nevolja,
Čim da imade kaznit si sužnje, nemoj se na njojzi
Nadat priznanju; s ključeva, što ih nosiš, tamničarom
Robovi njeni nazivat i mrzit će tebe; tek ona
Blažijom kad bude s ljudstva boljeg si, kad sviet joj
Progleda, razabere bistro i pravo upozna
Ustroj na zemlji nebesni, priznat će tebe i onda
Slavit do vieka neba ključarem. Za sada samo
Mladi naraštaj tvoj listom okolo groba
Padših predsuda hvata se kolo u jedno
I uz tutanj, kojim udara duh vremena gromno
Hod čovječanstvu tipareć, slave pjesan ti slaže,
A s pjesme te sviet na sve četir već strane zamnieva.

Petar Preradović.

Jeka od Balkana.

Svemu svietu sviće zora,
Kod Balkana nema dana,
Usred gorkih suza mora
Gori, gori ljuta rana,
Koju robstvo zadade.

Robstvo hudo, robstvo kleto,
Kad će tebi konac biti?
Kad će sunce blago, sveto
Od slobode se roditi,
Da prosvietli mrku noć?

U najdaljoj svieta strani
Već istine i slobode
Dan dopire. Veće brani
Od crnacâ divlje rode
Svete pravde zlatni štit.

Samo gore od Balkana
Naricanjem tuge ječe,
Gdje slobodi nije stana
A verige robstva zveče,
Koje vežu hrišćana.

U najdalje svieta strane
Svjetlost već se širi vjere,
Da spasenja sunce grane
Svemu svietu, da nevjere
Konac jednom nestane.

Nu vremena gdje su davna
Spasove se rieči čuše,
Gdje davnosti djela slavna
Ugled jesu krepke duše:
Tu se ruši vjere stan.

Čuj me dakle, otče blagi,
U kog krilu svi su svieti,
Koji vid mi dade dragi,
Da istinu mogu zrieti:
Tvoga stvora slušaj plač!

Na kamenoj evo stini
Bugareći hrišćan sjedi,
U sdvojenja strašnoj tmini
Uzdajuć se k tebi gledi,
O Gospode, smiluj se!

Srodne puke daj prosvieti,
Težku biedu da poznadu
Svoje braće, te ih sjeti,
Da izpune našu nadu,
Da nam dadu slobodu.

Čujte, puci, slave sini,
Što junačka majka rodi!
Nij' vam srce nalik stini
Od kamena, da vam godi
Braće vaše nevolja.

Spomenite vaših djeda
Slavna djela. — Da ljubite —
Vječni Bog vam zapovieda —
Vašu braću. Izpunite,
Puci, božju zapovied.

Stare sile veće od sna
Probudite, evo slave,
Neuvela, blagonosna
Za vitežke kitit glave
Dosti evo lovora.

Ustanite, puci, oda sna!
Poslušajte kako cvile
Sitna djeca — nije basna —
Kako turske divlje sile
Kćercu majci otimlju. —

Od Mostara tužne glase
Poslušajte: Usred zime
Siedi starci kako kvase
Gore krvlju; kako ime
Zaman sinka nariču.

Ime sinka, koji bliedi
U tavnici il u grobu,
Majku čujte, gdje pram siedi
Trgajući divljem robu
Kletvu neba dozivlje.

Mlado čedo, gle, povito
U povoju ledna sniega,
Pokraj majke tu pokrito;
Smrt uljulja nju i njega
U kolievci od leda.

Boso, gladno, i bez ruha
Tuj u majke plače jedne
Njih petero . . . «Daj nam kruha!»
Sirotice viču biedne —
«Tri smo dana bez kruha».

«Oj dječice, danas samo
Počekajte, dok se domu
Povratimo . . . Skoro tamo
Kraj će biti vieku tomu
Od nevoljne žalosti.»

Tako nadom majka pita
Gladnu djecu. — Sinak mali
Ponajludji nju zapita:
Turčin kuću nam upali,
Gdje je, majko, sad naš dom?

Biednoj majci tad niz lice
Gorkih suza potok teče.
Gledeć tamo, gdje zvjezdice
Noću sjaju, ona reče:
Tamo, djeco, naš je dom.

Svemu svietu sviće zora,
Kod Balkana nema dana,
Usred gorkih suza mora
Gori, gori ljuta rana,
Koju robstvo zadade

Od Persije dobitniče,
Aleksandro! Kastriotiću!
Kog junačtvo Turci diče;
Car Dušane! Kraljeviću!
Od Prilipa sunašce!

Sjajne zviezde bolje dobe,
Vlast nad kojim nema tmina,
Otvorite vaše grobe!
Gle, to vam je domovina
U verigam' tužan rob!

Aleksandro, sablju hvati!
Kastriotiću! Kraljeviću!
Car Dušane! štit, mač lati,
Te pokušaj svaki sriću
Po navadi negdašnjoj!

Ognjeslav Utješenović-Ostrožinski.

Slava mladosti.

Oj mladosti, oj dragosti!
Dobo snage, dobo zdravlja,
Dobo burne odvažnosti
I na zemlji rajskog slavlja!
Silo divna u naravi!
Tebe moja pjesma slavi.

Ti si liepo, vito drvce,
Što put neba pružaš grane,
Zdrava soka — čiste krvce
A žestine razigrane,
Pomamna si i vilovna,
U pomami napredovna.

Stas ti vitak, lišce krasno,
Noga brza, neumorna,
Oko bistro, grlo jasno,
A ruka ti ratoborna,
Dalje vidiš, bolje čuješ,
Rasteš, bujiš, obiluješ.

Tebi zora ljepše rudi,
Tebi sunce ljepše sine,
Većma nadme miris grudi,
Tebi vrieme brže mine:
Krasna jutra i uranci,
Divne noći, srećni danci.

Ti uz srca glas prianjaš,
Tebi guče to golublje,
Ti najsladje sanke sanjaš,
Ti uzdišeš ponajdublje.
Na oblacih gradiš dvore,
Gdje angjeli s tobom sbore.

Tebi samoj svijet tepa
I nadieva uz tepanje
Imena ti sladka, liepa:
Ti si svietu milovanje,
Dika, duša i srdašce,
Zora, zlato i sunašce.

Ti si stidna i srameća,
Veselit se ti umiješ,
Najsladja je tvoja sreća,
U sav grohot ti se smiješ,
Za brigu te briga nije,
Po srcu ti jed ne rije.

U noge se ti uzdaješ,
U kolo se hvataš složno,
Igre svake igrat hajeś
Razdraženo, razpoložno,
Za igranje brza, hitra,
Veselo ti srce titra.

A ljubeći ljubiš pravo,
Ljubiš vjerno, postojano,
Ti se jedna nadaš zdravo
I izgledaš pouzdano.
Želje tvoje, želje vruće
Gramženje su i čeznuće.

Ti se dižeš hametice,
Da prkosiš kletoj zlobi.
Kad tuguješ nedužnice,
Kamen tvrdi zaplakô bi;
U tvom li se raju smrče,
Suze roniš ponajgrče.

U kog da se sviet uzdaje,
Kada mu je do poleta?
Na mladjijeh sviet ostaje,
Mlada ljeta — nada svieta.
Mladost svako snosi breme,
Mladost svagda slavno pleme.

Oj mladosti, zelen bore,
Zeleniš se svega vieka,
A tvoje su kitne gore,
Dô, livada, bistra rieka;
Tvoji sladki ti domjenci,
Tvoje pjesme, tvoji vienci.

A kad mineš, dobo krasna,
Spominjanje najsladje si,
Razdragaš nas kadšto za sna,
Još nas žacnu tvoji biesi,
I pojuri po kostinah
Čudna tvoja munjevina.

Blago našoj omladini,
Ako shvaća, što nam vriedi,
Blago miloj otačbini,
Kad joj mladež sreći gledi,
Kad mladuje i djevuje
I mladujuć napreduje.

Ivan Trnski.

Domovini.

Baš svagda spominjuć te, majko moja,
Od boli planem i od nepokoja,
I tužno mi je, plakat mi se hoće
Rad nesreće ti i rad tudje zloće;
A radujem se ipak posred sjete,
Da Hrvat jesam, da sam tvoje diete.

Imade l' gdje domovine ovake,
Što tolike je rodila junake,
Kraj rana samrtnih i ljutih strava
I svježa ostala i tako zdrava,
Uz nevolju i drugih jada trista
Ovako sveta, sjajna i prečista?

Miroljubnu na tebe, majko sveta,
Navalila je djavla divlja četa,
I rukom krvavom i rukom blatnom
Za krunom posegla ti glave zlatnom,
I ubojničkim mačem strgla na to
Tvoj plašt, tvoj kraljevski u crno blato.

U biesu svome, usred zlobe svoje
Razlomila na pola žezlo tvoje,
Što gore jošte, lažju i obmance
U robske sinove ti spela lance. —
No ne plač', ne plač', mila moja mati,
I porobljena ti ćeš suncem sjati!

Uzvišena ti misô kruni glavu,
Neporočna ti prošlost vije slavu;
Iz krvi slavno propalih sinova
U grimizan ćeš plašt se odjet s nova,
I žezlo će se vratit skorog goda:
A žezlo to će tvoje bit: sloboda.

Rikard Jorgovanić.

Stani!

Stani der, stani!
Kud tako brzaš, brate neznani?
Hrvatske kuće dva čista okanca
Smiešeć te zovu, kô staroga znanca.

Ognjište klija,
S krova pram tebi dim se savija:
Žar to je srca, to tamjan on sveti,
Ljubav ti željan i žrtvu prinieti.

Gle! kako k oknu
Znalična čeljad veselo skoknu;
Biele golubice, tê mirogojke,
S kraja primjeraju, stidne djevojke.

Siedi gospodar
Voljko te prima, duh mu je bodar;
A gušterica na podsjeku siva
Tvojim se nogam kô ulagiva.

Vince se pjeni,
Oči se kriese, lice rumèni;
Prevrće lastica, tâ pokućinka:
„Ne! ni ja nisam već ovdje tudjinka.

Taj čas u kući
Pjevanka ori, tambura zvuči.
Sve je izgrljeno kâ ono loždje;
Besjede . . . samo sokovito groždje.

Kad će zamračit,
Rad li si trudan u nas konačit,
Prašne će noge ti oprati neva,
Dignut tegotu zemaljskoga dneva.

Jutrom se netom
Nadješ pod lipom miruhnom, svetom,
U polusjeni kô zlatnoj u mreži
Vile te drže: ne bježi! ne bježi!

Listak se brani
Petljom na svojoj postojno grani:
Vihor zahuji, ponese ga — s Bogom!
Dokle si nakon gdje ne legne logom.

Tako se ne će
Odkinut duši; nego lepeće,
Loveć se krilî — prem utaman često —
Jednom za sviklo se, drago joj mjesto.

Andrija Palmović.

*

U oči rata.

Nebo modro evo se oblači,
  Lonja grozna pomrčala dan,
Strava ledom svako srce kvači:
  Boj nam ljuti sprema narod strän.
    Što će sada, komu narav mati
    Čelik-srce i pjestnicu krati,
      Što će, što će sad golubak moj?

Sad će žarke zakrižati striele,
  Grom za gromom zatutnjet će sad;
Hrast će praštit i pravjeke jele,
  Riknut vjetri, kô što riče had.
    Oj a što će u toj groznoj smeći
    Moj golubak, što će sad ljubeći
      Na dalèku, mili Bože moj!

Oj da moga sakrit ga u grudi,
  Krilit vjernom desnicom si tom:
Nit bi plamen plašio ga hudi,
  Nit mu tutnjem naudio grom,
    Ljubav moja, poput alem-štita,
    Odbila bi striele, koplja vita:
      Spasen, sretan eto golub moj!

Al kad sudba reče mi daleko
  Od golubka mila mi poć',
Evo, Bože, k tebi se utekoh:
  Tvoja mi ga neka brani moć.
    Ja u ljute vesel idem boje,
    Mrem i živem polag volje tvoje:
      Samo golub ne postradaj moj!

Lavoslav Vukelić.

Dimitru Slavjanskomu Agrenjevu.

Sve bajne zvuke slavenske prirode,
Što s Bielog mora do mora Jadranskog
Uznose dušu slavskog puka,
Ti si pokupio, pievče slavni.

U tvojem zboru žamore oluje,
Što s Finskih žala gromore Rusijom,
Dubine Ponta uzbibaju,
Pa se u Egejskom moru gube.

I ljutu buru hrvatsku čuo sam,
Što s kršnih hridi Triglava zaori
I Velebitu vrhe šiba,
Propinje valove, zviždi, krši.

A basi tvoji — gromovi ršuma —
Nad zborom grme, kano budućnosti
Sveslavski glasi, što će zemlji
Ravnati krmilom — slavskoj ladji.

I Volge silno ključanje čuo sam,
Kad gordo šumi kroz šume Kazanske;
I žubor Dnjepra, kad se u njem
Kupaju Rusaljke — bliede dieve. —

I mili šapat stepa u proljeću,
Kad duhne lahor mirisnom travicom
U tihoj noći, a na grani
Željkuje slavenska ptica slavulj.

I divnu pjesmu jadranskih valića,
Što noćni vjetrić pireć s omorika
Na žalo nabra, kô da zemlja
Cjelove zvjezdanom nebu šalje

Uz skladnu trulu ruskoga mužika
Mazuri nujne pjesmice pjevaju:
A Krakovjaka burno kolo
Vije se češkijeh harfa pratnjom

I bojne gusle žalostno gundanje,
Kad sliepi guslar bosanski zapjeva
Djedova slavnih smrtne bitke,
Pireći junačku mladu krvcu.

I tamburice nježno cilikanje,
Slavonsko kolo kada se zaigra;
Pa svježa seka, bujnih grudi,
Mami te, pomamne none vijuć.

Kadkada zrakom nujnost se prelije,
Kô slavskog duha dreseli uzdisaj;
Kô nujni poj pastira drevnih
— Naših otaca — kod Donskih žala

Kadkada vali veselja vitlaju
Po zraku dušu, vileno, čarobno
Iz tvoga zbora, kano pjesma
Mladjahne zagorske žetelice.

A kadkad nježni zazuje glasići
Sve tiše, tiše, lagano, nečujno:
Kô divna glazba sjajnog neba,
Što no se vasmirom pustim gubi.

Nit ikad molba vjernija, skrušnija
Ne ganu Bogu srce milostivo,
Nit bolni jauk iztočnikâ . . .
Niti cvrkutanje škopca rimskih

Ti zvuci niesu nama nepoznati;
Otaca slavskih to nam je baština,
Kroz srodne žile što nam teče
Tamo sa Kijevskih drevnih stepa

A. Tresić Pavičić.

Himne.

Zora.

Zoro liepa, zoro biela,
Zlatnim stupom nebo uresi,
Zrak objavi,
Dan donesi,
Hodi vedra, hod' vesela,
Ljubovnika starca ostavi.

Bog sunčani stavio je
Zlatnu uzdu svoim konjima,
Jur iz mora zrake svoje
Meće i k nebu put uzima,
Da sne izagnu tamne svima,
Otvorene trepte oči;
Prostri, prostri zrak s iztoči,
U kom nam si dan doniela!

Zoro liepa, zoro biela,
Zlatniem stupom nebo uresi,
Zrak objavi,
Dan donesi,
Hodi vedra, hod' vesela,
Ljubovnika starca ostavi.

Noć s mjesecom i zviezdami,
Skupiv tmastu svû koprenu,
Drugo nebo svoim igrami
Ide uresit noseć sjenu;
Cviet, na busu kî j' zelenu,
Sunce prosi, rosu pita;
Hodi draga, hod' čestita,
Zemlja te se uželjela.

Zoro liepa, zoro biela,
Zlatniem stupom nebo uresi,
Zrak objavi,
Dan donesi,
Hodi vedra, hod' vesela,
Ljubovnika starca ostavi!

Tih kladenac romoneći
Zove svitlos dana draga,
Slavic perja sva čisteći
Vrhu gniezda pjesni slaga,
Na pršanje hladka blaga
Sladko trepti vrh od mora,
Tance vode vile od gora
Reseć cviećem vedra čela.

Zoro liepa, zoro biela,
Zlatnim stupom nebo uresi,
Zrak objavi,
Dan donesi
Hodi vedra, hod' vesela,
Ljubovnika starca ostavi!

Ivan Gundulić.

Slobodi.

O liepa, o draga,
O sladka slobodo,
Dar, u kom sva blaga
Višnji nam Bog je dô,
Uzroče istini
Od naše sve slave,
Uresu jedini
Od ove Dubrave!
Sva srebra, sva zlata,
Svi ljudski životi
Ne mogu bit plata
Tvôj čistoj ljepoti!

Dubrava ova slavna svudi
Opet zelen svû j' primila,
Opeta se razgojila
U pokoju, kî svak žudi.

Bez oblaka u vedrini
Vrhu nje se nebo kaže,
Tihi vjetric u njoj draže
Zorne hladke čuti čini.

Skladni puci, mirna sela,
Travna polja, doba ugodna,
Pune njive, dubja plodna,
Rojne čele, stada ciela.

Tim pospješno moji mili,
Kî resite ove strane,
U slobodi sladkoj stâne
Čim ste u miru obljubili.

U jedinstvu, u ljubavi
Neka draži dan izlazi,
Ovdi našim skladnim glasi
Sloboda se draga slavi.

O liepa, o draga,
O sladka slobodo,
Dar, u kom sva blaga
Višnji nam Bog je dô!

Ivan Gundulić.

Slava gospodu!

Duša moja u veselju
Veličanstva božja poje,
U mom dragom Spasitelju
Raduje se srce moje.

On s nebesa blag pogleda
Na me slugu poniženu,
Čim narodi unaprieda
Svi će mene zvat blaženu.

Čestitu me toli učini,
Da nie druge čestitije,
Onoj moći i svetini
Čijoj slike nigdje nije.

Od plemena do plemena
Božju milost uživaju
Čeljad srca umiljena,
Koji od Boga straha imaju.

Svemoguće njeg've desne
Vlast bezmjerna, kâ sviet stvori,
Glase ohole i obiesne
Poplesane na tle obori.

Mogutnike usione
Sa gospodstva smače i dignu;
A snižene i priklone
Na mogućtvo pouzdignu

Ubogima još udieli
On dobara svakih množtvo,
A bogatih družbu ucvieli,
I dovede na ubožtvo.

Najposlije sina svoga,
Od kog stvari draže nema,
Za odkup sužnja svieta ovoga
Hotje poslat umrlima.

Milosrdje neizrečeno
I ljubav ga vruća usili,
Izraelovo da koljeno
Darom rajskim on pomili.

On Adamu slugi svomu
Sreće obeća podat ove,
I svem rodu čestitomu,
Kî je od krvi Abramove.

Gjon Palmotić.

Psalam Davidov.

Gospodine, kî sve vrime
Nas mudrime
Vladaš zrakom znanja tvoga;
Čudno ti je nade svime
Tvoje ime
Po državah svieta ovoga.

Zlatniem krilim prosvietliše
I prikriše
Zemlju, o slavni gospodine,
Ter od neba vele više
Uzletiše
Tvojieh slava veličine.

Pače nek bi jur prestale
Sve zahvale,
Kiem' se osvetni diči pakô:

Mliečna usta djece male
Na tvê hvale
Podigô si i potakô.

Gledam, gledam (ah čudesa!)
Tvâ nebesa,
Ruke tvoje hitra dila:
Zviezde ohole s vedra uresa
I iz ničesa
Stvoren mjesec pun svjetlila.

Tiem, što j' čovjek, da svedj ima
Nad inima
U spomeni svojoj mjesto?
Što j' umrli, da tvojima
Milostima
Pohodiš ga toli često?

Ti si njega blag i mio
Ponižio
Rajskieh dvoran' malo manje:
Slavom ga si ti krunio,
I uznio
Tvoga stvora na vladanje.

Pod noge si vrgò svoje
Ti sve, što je
S mirniem ovcam krotkieh stada:
I živuće s tiem svakoje,
Skupno koje
Pase plodnieh vrh livada.

S brzim jatim letuštieme
Ribe nieme,
Kieh vodeni jaz zatvora:
Kè putima studenieme
Svako u vrieme
Šetaju se sinja mora.

Bože! o Bože naš presveti,
Kom' živjeti
Svako biće držano je;
Ah čudno ti siva i leti
Po svem svieti
Nedohitno ime tvoje!

Otcu i Sinu bud' podana
Slava izbrana,
Budi i Duhu, kì raj vlada:
Kakva njima s prvieh dana
Bi davana,
Podaj im se svedj i sada.

Ignjat Gjorgjić.

Molitva hrvatskoga rodoljuba.

Bože! koj' si doveo rod Hrvata
Na jug topli sa hladnih Karpata,
Gdje no staše Hrvatska velika,
Daj, da rodu svane stara dika.

Vodeći ih preko sedam rieka
Po sedmeroj braći sedmog vieka,
Dao si zemlje Hrvatom prostrane
Od Dunava, Mure do Bojane;

Daj, da budu s nova ovi kraji
Od hrvatske vlasti zavičaji,
Daj, da Hrvat vrage sve satare,
Ko što j' satro Gote i Avare.

Bože! Ti si dao mač osvete
Ljudevitu, kada Franke klete
Trikrat razbi, i trikrat narodu
U sedam ljet povrati slobodu.

Ti si dao kraljem našim slavu,
Oprieti se mletačkomu lavu,
Razbit Niemce, Franke i Normane,
Zadat Rimu i Bizantu rane.

Daj, o Bože! sada, kada s nova,
Nakon sedam prošlijeh viekova,
Narod pravo krune svoje spasi,
Da se vrate slobode mu časi.

Ti si, Bože, voljom tvôm Hrvata
Stvorio štitom sred mira i rata
Za krst, za red, za ljudsku prosvjetu,
Na barbarâ najgroznijih štetu.

Daj, o Bože! ini da jezici
Ugledaju u istinskoj slici
Rod hrvatski i njeg've zasluge,
Pa da skrše zadane mu tuge.

Ti si, Bože! sred Hrvatske stare
Uništio Turke i Tatare,
Podigô si krvnieh spomenika
Pokraj Jajca, Siska i Grobnika.

Dao si rodu Zrinjske i Hrvoju,
Množ velikih muževa na broju,
Al si dao još i odmetnikâ,
Roda svoga jadnijeh krvnika.

Daj, o Bože! viek i savez novi
Da sad stvore hrvatski sinovi,
Odmetničtvo i jal da prestane,
A narodu novo sunce svane.

Tebi se je stavit, Bože! htjelo
Jugoslaviji Hrvatsku na čelo,
Da duševnom silom napried krene
Braću Srblje, Bugare, Slovene.

Daj, o Bože, bratskoj da u slozi
Roda sreću ništa već ne sgrozi,
Ti rod ravnaj, ti ga napried vodi,
K veličini, k prosvjeti, k slobodi.

Ivan Kukuljević-Sakcinski.

Himna srpanjskim žrtvam.

Vience pletu mlade Hrvatice,
Vience pletu i grobove kite,
Suzam' rose vienac, križ i lice,
Tiho šapću rieči uznosite:
«Slava njima — slava svima,
Kî umiru slično njima!»

Jeste, budi vama vječna slava,
Našeg roda mučenici veli!
Zrake sjaju oko vaših glava,
Lovori su vaši neuveli:
Slava vam, a onim kletva,
Kih ste bili krvna žetva.

Prvi temelj k Pantheonu vieka,
K samoćutju gdje se rod naš diže!
Žrtvovanja dičnog tužna jeka,
Kâ do uha Europe stiže:
Slava trepti nad grobovi,
Koji kriju to, što ovi.

Što vas ruke zakaljene hule,
To potomstvo nikad ne oprosti,
Svetogrdje radi te će trule
Proklinjat im još u grobu kosti:
Slava vam, a prikor njima,
Prikor dušam nesramnima!

Vaše suze, majke, otarite,
Uzdisaje ustavite, seke,
Sinov'ma se, braćom ponosite,
Kî prolišе za dom krvi rieke:
Iz grobova slava niče,
Krv Abelâ k nebu viče.

Tješite se, jednom svane danak,
Koj' će vaše razigrati grudi,
Kô što ih je skršio razstanak . . .
Takav čin se jur na zemlji sudi:
Slava onim, kî su pali,
Nikom' sudnji dan ne fali!

Ponosi se stolni grad Hrvatske,
I ti brojiš tvê »srpanjske dane« —
Slave sunce, što ti ruke tatske
Sakrit žele, i tebi ograne:
Lesandri će odumrieti,
Diogeni sunce zrieti.

Hrvaćani, na tog groba pragu
Zaklinjem vas: spomenite mrtve!
U vlastitu uzdajte se snagu,
Domoljubjem osvetite žrtve! —
Neka — ak' vas to ne gane, —
Križ — osvete mač postane!

Savijajte vience, Hrvatice!
Krun'te vazda te nadgrobne križe,
Ne dozvol'te, da vam momak lice
Prije ljubi nego li prisiže:
Da će rado tak' umrieti,
Kad izdajstvo domu prieti.

Antun Niemčić.

Bože živi!

Bože živi, blagoslovi
Naših srca plamenište,
To hrvatsko hrvalište,
Milu zemlju, sveti dom,
Da se mladi, da se novi
Svakim miljem rodu svom!
Bože živi, blagoslovi
Svetu zemlju, mili dom!

Bože živi i sjedini
Troju zemlju jednog roda,
Tudja radost, naša škoda
Da imala bude kraj.
Kad smo jednog otca sini,
I jednu nam majku daj!
Bože živi i sjedini
Jednog roda troji kraj!

Bože živi i okriepi
Rod naš slavni, rod naš mili,
Da odoli svakoj sili,
S kojom mu je biti boj.
Uskori mu danak liepi,
Kad će biti samo svoj!
Bože živi i okriepi
Narod naš za svaki boj!

Bože živi i uzkrili
Našu sreću do sad jadnu,
Protivnici da joj padnu,
Prijatelji steku moć.
Daj sunašcu, Bože mili,
I pred naša vrata doć'!
Bože živi i uzkrili
Našu sreću, našu moć!

Bože živi i razžari
Svetu vatru rodoljublja,
Svako srce budi zublja,
Svako oko budi plam,
Da s narodne svete stvari
Sav uzplamti narod nam!
Bože živi i razžari
Rodoljublja sveti plam!

Bože živi i povrati,
Što je naše, nama skoro,
Ljudska pravda vraća sporo,
A duguje dugo već.
Staru bar nam krv naplati,
Dok ne bude nova teć'!
Bože živi i povrati
Nama, što je naše već.

Petar Preradović.

Himna „Zvonimirova"

Oj sinci Zvonimira,
I nama kucnu čas:
Iz našeg zove mira
U boj nas trube glas;
U sveti boj za ime,
Za pravo roda svog:
Il mriet il živjet s njime —
Nek sudi vječni Bog!

Dok Hrvat stražu stoja,
Evrope prvi zid,
Od praha mu i boja
Potamnje bistri vid;
I mnogo pravo sveto
U tamni pade grob:
Tudjinstvo skrivi kleto,
Da Hrvat bješe rob.

U jedno kolo, mili
Hrvati mladi svi;
Što djedi drugim bili,
To sebi bud'mo mi:
Nedobljiv bedem prava,
Slobode mač i štit;
A treba l' naših glava,
I krvcu ćemo lit.

Jedinstvo, rad, sloboda
Nek vode, braćo, nas,
Razkivat lance roda,
U slozi tražit spas;
Da s roda kletva spane,
Tudjinstva težki jad,
Nek mladi dan nam svane,
Ta još je Hrvat mlad!

Hugo Badalić.

Ditirambi.

Berba u Molbici.

zelena gorice, Molbice, lipa, ugodna!
Tebe štuju snašice, divice, gizda i plodna,
Ti si svakoj divi mila,
Tebe želi svaka vila:
Ti si dobrim vinom i sadom rodna.

U tebi je baščica, grančica kitna, zelena;
A po sridi travica, ljubica šumskog plemena.
Oko tebe loza vita
I gorica kano kita,
Po tebi se diva šetka ljubljena.

Amo šumski mladići, ditići hode veseli,
S njima hitrih snašica, nimfica kolo bit želi:
Uhvate se skladno skupa,
Stoji nogu lakih lupa:
Pan pribira svirku, — hop! Satir veli.

U kolu je Milica, Ljubica, sestrice mile,
Izvan kola Danica, Aničica i druge vile;
Tu Milica pismu piva,
A Ljubica njoj odpiva:
Nimfe igru pismom uredno dile.

S strane Bakus mladjani, kićeni, na šest pardusâ,
U ruci mu dvojnica kupica sladkoga kusa,
Na glavi mu groždja vinčac,
Oko bokû lista lančac,
Kite kola grozdi lipog mirisa.

Pored nimfa prolazi, njeg pazi sestra vesela,
Slide Bake vijane, pijane, strumavog čela,
Satirim se podsmjehuju,
Rukam, nogam podruguju:
To gledaju vile, gledaju sela.

O zelena dolino, planino, lipa si dosti,
Ti si kratke prilika — ti slika svita radosti.
S Bogom, vile, misto vaše!
Spomen'te se pisme naše,
O Molbice! s Bogom raju mladosti.

Matija Petar Katančić.

Tri moći.

Dok se smies još gnaše sred prostora
Bez vremena, mjere i pravila,
Iz bezkrajnog neizmjernosti mora
Digne Višnji ruke i krila:
Jednim trenom dugih trepavicâ
Otvrdnu se bježne smjesi.
Drugim trenom — a uresi
Sviet se lučom sunčanih zjenicâ.
Eto nebo, kopno, more sinje:
Ljudi, crvi, raji, pustinje!
Tko taj izli od svesile rog? . . .
— Svemogući Bog.

Dok caruje Bog, a to s' pojavi
Iz umrlih biće divno smjelo,
(Oči — oganj, krv mu — vino vrelo)
Digne glavu sjajuću u slavi,
Na šareno vito krilo

Krasnih mašta um postavi;
Na zulum se tužeći nemilo,
Kori Boga, drma mu priestolje,
Hvastajuć se, sve da čini bolje . . .
Prijaznije namješta u nebo bogove,
Sviet prevraća, praveć stvore nove,
U raje pretvara bezplodne pustinje,
Otoke plovuće
I divno cvatuće
Meće u more sinje;
Mèd sa dublja kapat čini,
Cvasti ruže na trnini,
Rieke točit sladost mlíka,
Ovce plodit zlatno runo,
Gore kamenje bljeska puno,
Da sjaše s uresa razlika
Zemlja svakolika . . .
Tko bijaše taj tvorac, taj bjesnik? . . .
— Čovjek pjesnik.

U tom s neba najvedrijeg lica
Sidje djevojčica,
Mljezimče božjeg uma
I vječne mudrosti:
Čelo drago, vedro, od razuma
Bi reć' da stoji u njem priestô,
Oči izvor sviju blaženosti,
Usta sviju milin' mjesto.
Plašt ju krije bieli, prosti:
U desnoj joj prutak pozlaćeni,
U lievoj — bič gvozdeni.

Višnji iznad žarkijeh oblaka —
Svog podnožja — zemlju gledi,
Gdje se bori s dobrom strast opaka,
I grieh hoće sviet da poda biedi.
Bog u svetom svom gnjevu i srdu,
Da pedepsa pakost grdu,
Digne s trieskom desnicu;

Al da vidiš djevojčicu!
Podhvati mu ruku tvrdu . . .
  Bog mljezimče upazi,
  A tries — ne razi.

A pjesnik? Na medjašu svietâ
  Sad boravi, vatru da ugrabi,
(Što za vieke zemlji bi oteta),
  Njom da otme smrti rod slabi:
U nebeske diže ga visine,
S priestolja s njim Boga da skine.
  Al gle! diete gdje se smijuć pojavi!
Pogledne ga u oči,
Oko njega väs se zatoči,
  Oholost ga ostavi . . .
Vaj u kosti strta su mu krila! . . .
Ah odkud ta dragobiesna sila?
  To je prutak zlatni, bič željezni —
  To si ti, ljubezni!

Stanko Vraz.

Borba.

Ustajte na boj, zlokobne misli,
  Ja vas pozivam!
Ustajte na boj, pakostni vi vrazi,
Što no crnim nalipovim sokom
Dušu mi trujete bolnu.
Mnijete li, puste borbe da se bojim,
Slabašan jerbo sam čovjek,
A vi silni bogovi moćni,
Pobjedi vikli?
Ustajte dakle, na borbu vas zovem,
Na groznu, krvavu borbu!
Moj će biti mejdan . . .
Ne borim se jadan za zemlju i kraljevsku krunu,
Borim se za časak pokoja sladkog,
Koji mi manjka.

Sad mi se roji na tisuće misli,
U duši mojoj čudnovatim redom
Mienjaju se slike!
Sada su blage i nježne kao tihani šapat,
Kad u lišću vjetrići romone,
Te pire kroz tihu zelenu dolinu,
Srebrolik gdjeno se potočić talasa,
A cvieće iz tisuće mirisnih listka
Hlapi miloduh.

Tamne su sad i sjetne kô magla na moru,
Koja u čudnih licih se gomila,
Kô orjaške slike iz bajke,
Giganti zmijonozi i Titani veli,
Plaha što plaše brodara.

Sada su crne i grozne, silne i užasne,
Kao burovita noć, u kojoj mjeseca nema,
Nit se na nebu kriesi zvjezdica jato,
Neg' zaludu tumara sumorna putnika oko
Mrkom po svodu nebeskom,
Munja kog sieče;
A iz daleka se ori tutanj silena groma,
Dolazi bliže i bliže.
Tad oćuti duša sve slasti i vaje života,
Čovječjeg kratkog života:
Uzdrhta mi nježno u milju i slasti se topeć,
A zvuci, sladjani zvuci kô pjevanje rajsko
Ore se u njoj.

Sada se bolna gorko razplakala,
Odričuć se nade budućnosti boljoj,
Samo se sjeća prošlosti svoje,
A bola, težka čemerna bola
Kaplje u suzah.
Na posljedku bura zauji silna i grozna,
Kao kad sjever silenim dahom
Trese sa gorom i najjače hrašće
Korienom čupa.

Svaka mu kapljica krvi vrije i kipi,
Valja se burno kao žeravica živa
Drhćućem po tielu;
Srce se steže, pa sa herkuličnom snagom
Radi da slomi željezne okove,
Koji ga speli;
Uzrujani uzdrhtali živci, a kletva
S usnice teče.

Kao što sgažena guja u cvjetnatoj travi
Sikće i u smrtnoj borbi se lomi,
S otrovnim zubom tražeć da dohvati onog,
Što ju ranio jadnu:
Tako i čovjek ludom zasliepljen varkom
Bjesni i pjeni i kuca gigantičkom pjesti
Na vrata nebeska,
I radi da nadje tamne sudbine knjige,
Da zlotvornom rukom iztrgne listak,
Na kom su Parce plamenim slovom
Zapisale život mu tamni.

Jao, kukavan rod smo mi ćutljivi ljudi,
Gorka nam bola baština od vieka,
A varava sudbine pakost
Smieši se zlobno,
Pa nam samo u šarih slikah i sanjkah
Pokazuje sreću i milje, postić' koje
Kadri nikada nismo.

Igra se s nami, igra s našimi čuvstvi,
Bolju i suzami, vajem i čemerom gorkim
Kao obiestno diete igračkom svojom,
Koju u šali krši i lomi . . .
Dokle god srcu u najdubljoj dubini grudi
Jedna još misao klije,
Gonimo željno varavu fatu morganu,
Pružamo ruke snebivajuć se od milja
I pustih želja . . .
Nada nam laska, snijemo najljepše sanjke,

Srce nam mlado puno, da se prelieva,
A ipak gorimo zalud.
Bajka je sreća, bajka idilični sanci,
Mlado što varaju srce . . .
Bajka ljepša no koja stara je priča,
Zviezda da nade titra na svodu nebeskom,
Sve kad se mrači.

Manite sada, misli, čudnovite misli
Moriti mene,
Oružano mi srce trostrukim mjedom,
Pa se prkosno hvasta u odori tudjoj
Razbora ljudskog . . .
Ne snivam više — zvuci su potekli silni
Što no u srcu orili prije,
A i jeke nestati će skoro,
Pa budem silan i ništa ne zazirem više!
Težka je svršena borba;
Umoren od nje, željan sam pokoja sladkog;
Njeg mi ne ruši nitko,
Da mi u sdvojnoj iznovce borbi
Ne izumre duša.

Franjo Ciraki.

Odkud pjesan?

Kô što gajem slavulj pjesan
Kad u način mio slaže,
I uznesen i pòtrèsan,
I zatravljen sav se kaže:
Tako pjesan, što iz mojih grudi
Otimlje se, zatravljena silom,
Tebe traži, tebe stići žudi,
Tebe slavi, i na krilu milom
Tvome hoće da počine!
Ne poželi bliede mjesečine,
Ni zorica da ju prati rujna:
Sama svane, do tebe se vine,
Sama ti je vesela i nujna —
Kakvu tebe nadje tek.

Viek se mienja, mienjaju se ljudi,
Dok smo živi, promećemo ćudi,
Ni u grobu nije mir; —
Samo žarki ljubve plamen
Jednak, silan, neoskvrnut —
Prah sa groba, grobni kamen
Dignut može i obrnut,
I razorit miene hir!
Takvu silu živa ljubav tvori,

Da sa mrtvim kô sa živim zbori;
Jerbo pjesan, što iz srca živa
Vjernu srcu vjerno se odziva,
Neumrli traje viek.

Neznatna je i uboga
Kô u majke sirotica:
Nigdje nema mira svoga
Pjesan moja krilatica,
Al u njoj mi duše jek!
Vele ljudi: sudba nam je kleta,
Sve što god je u životu sveta
Prometnuvši deseterim likom
Pritajivat, ne kazivat nikom:
Kô da za to Bog nam jezik dade,
Da nam mislî nitko ne saznade,
I u grudih za to l' srce bije,
Nek ne plače, neka se ne smije,
Neka šuti, u se nek se krije,
Neka bude kâm?

Miruj u njih! Kako znadu, rade,
A da znadu, bilo bi ih sram;
Želi radje, grudi kad ohlade,
Da ne bude tako nam.
Ti me čuješ, tebi reći mogu,
Gledaj duše moje plam:
Kad predadem dušu Bogu,
Tad će oganj zgasnut sâm.

Miruj u njih! Slušaj, što ti velim.
Srca žarom i zanosom cielim, —
Ti me, dušo, slušaš, znam:

Kadkad mi je tako lako,
Grlio bih cieli sviet;
A gdjekad bih vas dan plakô,
Poželio mladû mriet.
Kadšto sam ti kano diete,
Igrô bih se cieli dan;
A gdješto mi bura smete
I razori krasni san.
Pa uza to kad se sjetim tebe,
I u duši slika sine tvoja:
Pri srcu me zagrije, zazebe,
Sva se čuvstva uzburkaju moja:
Tad sam diete i zajedno čovjek,
Igrô bih se — i ozbiljan bio;
Radovô se — i suze bih lio,
I sretan sam — i nesretan doviek!
Tad iz mora čuvstva ovih
Nenadano,
Uzburkano,
Kô kad nebo oblak ovi,
Pa iz njega sjekne blies —
Pjesma svane, k tebi hiti,
Tebe slavi, tebe kiti
I užiže tebi kries!

Hugo Badalić.

Pjesma.

Plaha, stidna, mila pjesma moja
Tjeskobno se eto u sviet daje,
Drhćuć diže vita krila svoja,
Gdje im snagu pravo ne poznaje;
Nija ona sokolova lieta,
Da se digne nebu pod oblake,
Da se vine preko toga svieta,
Da brzinom stigne sunca trake;
Ali čuvstva pune su joj grudi,
I ta čuvstva zanose ju sliepo
U sve kraje, gdje god jošter ljudi
Ljube, što je čarobno i liepo.

Nestašna je i malena,
Ubožko ju ruho kiti;
Bez bogatstva, bez imena
Ne će možda sretna biti,
Al je moga srca glas!
Ne plaši ju crna tama
Niti vihra urlik grubi,
Jer u svemu ljubav sama
Cieli sviet taj grli, ljubi
Više nego vlastit spas!

Ljubavi je sestrica nejaka,
Vječnoj pravdi kćerka preumilna:
Bodri tužna, tješi siromaka,
Diže slaba, obara svesilna,
I iz pakla stvara raj!
Višnji njojzi rukom milostivom
Dade dielak božanske si moći,
Ter sa tugom boreći se živom
Sad iz dana stvara tihe noći,
Sad iz noći sunca sjaj!
Njojzi nema zapreke ni spone,
Da ju sveže, da joj na put stane,
Čim ju više sapinju i gone,
Tim sve većim ona žarom plane,
Tim silniji njezin jek!
Zastrašit ju ne mogu i ne će
Nit progonstva u najvećoj biedi,
Nit klevete duše zlo misleće,
Nit sve prietnje, nit sve zapoviedi,
Nit ubojna mača zvek!
Slobodna je, slobodno se krili
Kud ju samo smjele misli nose,
Sama nikne — i u časak tili
Sama mine poput sjajne rose,
Što poljubi zorom cviet:
Cviet se budi, cviet se od sna prene,
Pa tad rosu haran blagosivlja;
Pjesma grane, pjesma gane mene,
A ja blažen sred svog sladkog življa
Blagosivljem cio sviet!

Istini je drúga vjerna,
A ljepoti svećenica,
Krotka kano prošnja smjerna,
Stidna kano nevjestica,
To je biće njoj!
Al nada sve, što joj cienu diže,
Što joj duši daje biljeg pravi:
Cielim svietom njena ljubav siže,
Al najžarčom iskrom te ljubavi
Ljubi narod svoj!
Jedno ime dušu joj potresa
Kano sestru težka tuga bratska,
Za njega bi stvarala čudesa,
A to ime zove se — Hrvatska!

Oj Hrvatska, srećo srca moga,
Prva suzo mlada mi života!
Bježi, suzo, s oka žalostnoga,
Jer junaku plakat je sramota!
Plakat, Bože! mlad i neobuzdan,
Čile snage poput kakva diva,
Dok o boku mač moj, drug mi uzdan,
Jednako o drugom plaču sniva!
Čemu plakat? Nije l' svietom cielim
Samo bieda, nevolja i tuga?
Ja ih rado sa junaci dielim,
Ali ne sa svojtom plači-druga!
Čemu plakat? Za dom treba radit,
Nije l' ljubav do njeg samo varkom:
Robska sudba ne da se zasladit
Suzicami — nego s krvlju žarkom!
I kad krvca travom se zarudi,
Još i onda veselo i živo:
S Bogom, sviete, pukoše mi grudi,
Ja sam te se dosta nauživô!

Krasni sviete, alaj si mi mio,
Ti si otac, ja sam tvoje čedo;
Blagoslovljen onaj časak bio,
Kad sam tebe prvi puta sgledô!
Tvoju zemlju, tvoje nebo bajno,
Tvoja polja, tvoje vinograde,
Tvoje cvieće, tvoje sunce sjajno,
Tvoje momke i djevojke mlade!

I djevojke! Biele i rumene,
Zadahnute nevinošću blagom!
Hoće l' ikad sudjena i mene,
Usrećiti ljubavlju si dragom?
Oh! ja vidim negdje u daljini
Divno čedo, pupoljak od ruže;
Sva je čista, sva je u bjelini,
Sami božji angjeli ju kruže,
Pa ju dvore, tetoše i paze,
Pa ju kite, pa joj ruke ljube,
Samim cviećem posiplju joj staze, —
Oh! ta oni u svoj raj ju snube!
Nejdi, dušo! Što ćeš na nebesih,
Da sâm raj nadasja ti ljepota?
Ljepši stan ti u srcu udesih,
Budi drúgom mojega života!
I ja ću ti samo cviećem kitnim
Posipati uviek staze tvoje,
Posrneš li gdjegod krokom sitnim,
Podastriet ću s cviećem srce moje!
Pjesmami ću vazda te uspavat,
Poljubci ću uviek te probudit,
Nadà sve ću tebe obožavat, —
Ljepšeg raja ne ćeš si dožudit!

Zlatna sanjo, mašto začarana,
Pjesmo moja, nado mojih nada,
Tako eto danom iza dana
Izvijaš se iz mog srca mlada
Kô iz cvieća miris blag!
Ti me kriepiš, ti me k suncu dižeš,
Za tajnami samog neba sižeš,
I na zemlji, na tom svietu liepom.
Svojom maštom, svojom vjerom sliepom
Stvaraš raj si drag!
Možda ne će razumjet te ljudi,
Možda vrieme ne će bit ti zgodno,
Al ti svakom pokucaj na grudi
I gdje goder nadješ srce srodno:
Ti mu cielov daj;
Svi smo ljudi, svi smo ista čeda
Istog otca, koj' nas s neba gleda;
Svi smo ljudi, svi smo jedna braća,
Al da ljubav ljubavlju se vraća:
Sviet bi bio raj,
Čovjek u njem — Bog!
Krili mi se u tvom raju
Na mom tihom uzdisaju,
Pjesmo srca mog!

August Harambašić.

Rapsodije.

Vile.

oš nam živu vile!
Kad večernjim mineš hladkom
Preko cvjetnih livadica,
Vrelo šapće tajnom sladkom,
Nježno pjeva slavulj ptica,
Mjesec srebrom svud zalieva,
Zviezde siju, duša trepti.
Što ju dira i ogrieva?
Što opaža? za čim hlepti?
Blažena je, uznesena,
Zemlja u njoj živjet presta,
Tek za nebo ima mjesta —
Nije, nije nebo sjena!
Sve na okol šapće, zbori
O prekrasnom veličanstvu;
Sve na okol žićem gori
U nebesnom djevičanstvu,
Nebo, zemlja tu se stiču,
Srce sluti — vile niču!

Još nam živu vile!
Naroda nam srce drago
Hrani o njih slutnje tajne,
Svoga duha sipa blago
U priče si o njih bajne,
Stoljetnik nam sjedokosi
Pripovieda unučadi;
Viest se sluša, svietom nosi
Naraštaja preko mladih:
Ima radost, koja grije.
Kada tuga srce shvati;
Ima ljubav, što pred vrati
Našeg žića vjerno bdije;
Ima pravda i osveta,
Što na krivca mačem smjera:
Nebesnica ruka sveta . . .
Takva nada, kakva vjera.
Rode! cviet ti cvate žića,
Dok su tebi takva bića!

Još nam živu vile!
Kakova se pjesma ori
Čudesnica svud po zraku,
Po jezeru i po gori
I u gori i u mraku?
Zar su žive rieke, vrela,

Gaj i polje i livada?
Po gradovih, širom selâ
Nikad pjesma ne zapada!
U pjesme nam vile meću
Zgode vieka, liepost kraja,
Znamen svakog uzdisaja,
Slavu, ponos, jad i sreću.
Bistro gleda narod mili
Viekove si i junake.
Dok se tako pjesma krili
Nad kolievke i nad rake:
Sva nam zemlja jedan stanak,
Sva nam prošlost jedan danak!

Još nam živu vile!
Veseli smo, što nam Tvorac
Krasote si tračak dade:
Čistu dušu, divni dvorac,
Gdje no vile stan si grade;
Što nam zemlja krasna, rodna,
Puna dragih uspomena:
S njih je ona pjesmoplodna
Od doline do sljemena
Čuvajmo se kano smrtce,
Da ne segne tudjin silom
U njedarce rodu milom,
Da ne truje liepo srce.
Dub i listak, travka svaka,
Drag nam zemlje prašak crni;
Bud'mo čeljad od junaka,
Kad nam tudjin svetost skvrni,
Ta viek širom zemlje mile
Poletaju naše vile!

Ivan Zahar.

Na zabavi.

Jedinac ti u družtvu glasnom,
Bučećem pjesmami i razgovorom,
Gonećem muk u času kasnom,
Ti djevicom očaran krasnom
Tužaljivo to sklanjao si lice,
Nasladjujuć se divnim uzor-stvorom.
De, podji bliže poput druga
Dragotom sretat oči njene,
Ne obaraj te oči nice
Kô tajnom tugom orošene,
S mučaljivosti da ne dostaneš se ruga!

Daj kucni čašom, da ti zvonko zvekne,
Razgali srce pićem plamnim,
I pusti krvcu, da ti licem tekne,
I duša sjevne okom tamnim.
Golubici de pridji sladkoj,
I očituj u rieči gladkoj:

Da u srcu ti nešto bije
Kô milje — ako ljubav nije.
Nasmjehnuše l' se usne nujne
I bude l' milo ti odreći,
Na glase hrlo sladkočujne
Priteci sretan svojoj sreći,
A bude li se ona ljutit,
Pregarajuć ćeš k drugoj se uputit.

Ti bježiš! Bježiš! — —
Al kuda ćeš u tamnoj noći?
Pod noćnim li će velom proći
Vredovitoga srca jadi?
Zar da ti ona ranu srca hladi?
Molećim okom u nebesa težiš,
Kud zagone se crne oblačine,
Kud zviezda će za zviezdom da izgine,
I u tom mraku noćne sjene
Još jasnije ti sjaju oči njene,
Još jače čuješ u tom muku
Svog uzbunjenog srca buku —
O, da joj srce — srce znadeš tajno,
To skromno, čisto vrelo,
U kom se nebo, sunce, mjesec, zviezde sjajne
Ogledaju, visoke gore, cvietni gaji,
U kom se ciela narav taji —
Da znadeš to ljepote sielo!
Da vidiš onu bujnu vrevu,
Krasnolikih mladića,
U mladosti bujećih sievu,
Milosjajnoga oka, zlatnog vlasa,
Junaka vitkog stasa
I hitrijih od sokolića:

U njenom srcu — vrelu tajnom,
Odsievat se ljepotom sjajnom,
Pa još da sluhneš, skloniv glavu:
Čudnovate bi čuo zvuke
U njenom srcu zvonit,

Kô uzdahe ljubavne muke
Uznašajuće njenu slavu:
I pjesme čuo bi romonit
Sladkoreke i zvučne,
I strastvene i bučne,
Ljepotu uzornu dvoreće,
U žaru ljubavi toneće.

Na časak da se dostaneš te sreće,
Na časak bar u srce njeno gledat,
Drhćućih grudi počeo bi predat:
Potražio bi suznim okom tamo
Sred meteža tih bujnih slika
Sam svoga lika:
I našao bi — bliedu sjenu samo;
Od drugih zatomljenu,
Duboko na dnu,
Samotnu zapuštenu,
Sirotu jadnu
Kô suho drvo usred raja
Bez cvieta i bez sjaja.

Ti slutiš to — i bježiš zato
Pod mračno krilo noći,
Zaboraviti hoćeš lice umiljato,
Čarobite mu modre oči;
U gustom, neprozirnom mraku
Prolievat ideš od priegora suze
U bolu trzajuć se jaku,
Što pokoj ti i radost uze.
I plači, plači! Tvoja sreća,
Uminuše li njeni čari,
Za tebe nema u nje cvieća,
Kad sretnijeg ju ljubav žari. — —

Rikard Jorgovanić.

Kod Tegetofova spomenika.

Slučajno me lutajuća noga
Kroz dosadnu maglušinu Bečku
Namjerila na stup slavni,
Gvozdenijem kljunom nakićeni,
Kano onaj, kojeg Mylskim plienom
— Byrskim plačem — Kvirit davni
Podigao posred Fora.
Topila se u radosti duša
Mrka duša krepostnog Katona,
Spazivši ga, gdje no blista
Kô Kviritska slava čista,
Pa bi vikô u osvetnoj duši:
«Hajte, hajte na valove, momci,
Duil'jevi vatreni potomci,
Kosti svete Regulove,
Željne zemlje Romulove,
Hajte otek nevjernome Punu!
Nek se carstvo crveni Neptunu
Punskom krvlju;
Neka strvlju
Nek se pasu morska stada;
Nek se šale Nerejevi kćeri
I ciplasti mladjani Tritoni
Cjepotinam Feničkijeh plavi;
Nek carica širokih pučina
U pučinam nek zaglavi;
Nek se Byrsa drevna ruši,
Nek se puši
Eskulapa sveta kuća,
I Elise svete kosti
Razbacajte na četiri strane.
Hajte! hajte na valove, momci,
Duil'jevi vatreni potomci!»

Zapne oko na ponosnom stupu
Prolazećem radoznalom strancu:
«Po junačkom ako sudiš stasu,
Mora da je velikan na glasu,
Domovina koga tako časti.»

«Gospodaru, ciceron će na to,
Tegetof je, junačina silni,
Koji slavi Alemanskoj sjajnoj
I na moru povećao sunce;
Nek svjedoče jadranske pučine
I kod Visa njegove dubine,
Što proždrieše nadu Italije.»
Kano konjic, kad ga obad badne,
Tad u meni duša zadjipila,
Zaigrala, zavrisnula gorko;
Ej da mi je sila
Samsonova bila,
Zemljica bi zatutnjila
Od udara šarenog mramora;
A pod njim bi kleta duša,
Što ne vidje nikad milo more,
U paklene srnula ponore.

Na prelazku rodnog praga,
Krasna djeco kršne Dalmacije,
Mili sinci posestrime Istre,
Kad vam majka stala draga
Kukajući: «Ne id' tamo, sinko»,
A djevica uzdaha vam tajnih
Sa prozora utirala suze,
Zapjevaste bojno milotužno:

Bjež' mi s praga, majko mila,
Ratna trublja već me zove,
Već gjemije bojne plove,
S dušmaninom biti boj.

Utri suze, pa ako me
'Vako mlada proždre more,
Il poleti k nebu gore
U lagumu sinak tvoj;

Pokoj, sinko, tad mi reci,
Kolievka ti ladja laka,
Ladja će ti biti raka,
More će ti biti dom!

A ti ljubo, kad proljeće
Zazeleni naše gore,
Pleti vienac, pa u more
Pošalji ga vojnu svom.

A na Viškom ako žalu
Dignu kamen mramoriti,
Dodji, dušo, suze liti
Na boravku vječnom mom.

Odploviste pjevajući
Kan' da za dom idete mrijeti.
Jekne bitka: grme gromi,
Rek' bi da se nebo lomi,
Uzbiba se iz dubina
Sinje more
Kô vulkani da se u njem ore:
Viške gore
Kô da s' ruše sa visina
Sred dubina
Padajući plamtećega mora.
Grme topi
A gvozdeni prašte gorostasi;
U more se topi
Jadan sinak krasne Esperije,
Zadnji pogled put zapada baca,
Gdje mu mlada . . .
A more ga k nebu riga
Pred plamenom ognja živa.

Crni dim se vije
Pa pomrča vedro nebo,
Što oluja kan' da s' po njem ore
A gromore tisuću gromova,
Bljeskajući posred mrkle noći,
Kano da je kuća Sotonova
Mrka vrata razvalila
I pustila pocrnjelu djecu.

Koje čuvstvo, junački mladiću,
Obuzelo mladjanu ti dušu,
Ili slave, ili plamen živi,
Kog užiže majka domovina,
Kad preleti kano soko sivi
Posred tuče zrnja ubojita
— A bez mosta kobnoga za Pune —
Na leteću mimo tvoje ladju,
Pa otev joj bojnoga barjaka
Pripasa ga i na svoju skoči!?
Kad si takav boreć se bez cilja,
Dalmatinče, kakav bi mi bio,
Da za tvoju boriš se Hrvatsku,
Za ljubovcu i za djecu krasnu?
Ah! da znadeš, blažen što ne znadeš!
Kada pričaš sjedeći kod ognja
Djeci svojoj i starijim ljudem,
Koji u te upilili oči,
I grmljavu i vrisku i lelek,
«Rè d' Italia» tonućeg u more
I sramotu crnu Persanovu,
Da se drugi tvojom slavom diče,
Zgrabio bi diljku i handžara,
Ne na more da poletiš,
Već dušmanom da se svetiš.

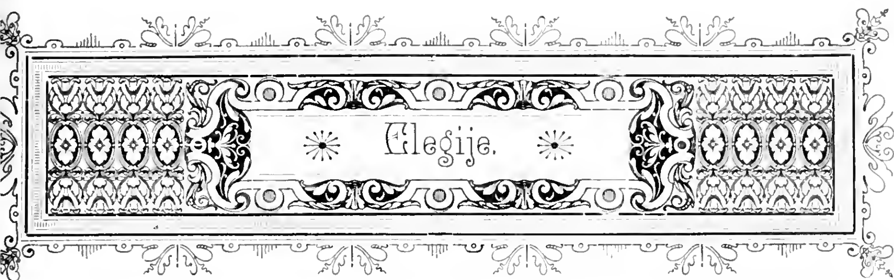
Krasni, mili, srčani mladići,
Što no crne kose Salaminskom
Slavnom vodom okvasili jeste,
Vi blaženi! Jere harna majka,

Štićenica Pallade bojovne,
Sakupi vam junačka tjelesa
I pomaza mirisnom pomasti,
I postavi na lomaču gordu,
Pa vam mlade ublažila duše
Miomirom gorećih žrtava,
Divnim plačem djevica Athenskih,
I skupila pepeo vam sveti
I u zlatne postavila žare,
Da budete plamenom potomcim . . .
I vi hrabri, što životom mladim
Na Mylskima biesnim valovima
Vječnom gradu sa sedam brežuljka
Prvi morski zadobiste lovor;
Jer na Foru zahvalni Kviriti
Digoše vam dičnog spomenika,
Kojeg kobni jednooki Punac
Uzaludu želio oborit!
Ali vama, Viški sokolovi,
Kamo nada, da će jednom mornar,
Prolazeći mimo Viškog žala,
Žarkom pjesmom i ponosnom suzom
Pozdraviti spomenik, pod kojim
Vaše hrabre počivaju kosti!
Vi padoste kano noćne zviezde,
Što za časak preko tmina sevnu,
I propadnu u tamninu pustu,
I nitko ih ne spominje više.
Vi padoste ne okušav jošte
Rajskog, divnog medenoga plama,
Što koraljno sa milijeh usna
Čarnom sebi pohlepom priteže;
Nit vas mlade razveseli posmjeh
Nejakoga u bešici čeda,
Nit vam ljuba nad lešinom pustom
Zdvojno, tužno mlada zakukala,
Niti vrâne kose izčupala;
Nit starica, jadna, mila majka
Rane vaše suzama oprala;
Nego tužna, tjerajući stado,
Kad je noga do mora donesla,
Svrne oko i proklela more,
I plakala u pustoši srca
Izgubljeni mladosti vam cvietak.

Milo li je poginut junaku
Za dom mili, za slobodu zlatnu,
Za dječicu i za vjernu ljubu,
Za sestricu i starog babajka
I na polju i na moru biesnom.
Ali jao, nesretan je onaj,
Komu cvietak čarne budućnosti
U pupoljku uvene i pane
A za slavu svojijeh dušmana!

A. Tresić Pavičić.

U prolitje.

Sad liepo prolitje tih nami vodi dan,
I trava i cvitje iz zemlje grede van.
Sada se svaki vir raztapa pod nebi,
Sad s krajem tvori mir more, kô gnjivno bi
Vedra su nebesa, koja svit vesele,
Zemlja se uresa tim, oči što žele.
Piti su medena, a velmi zrit mila
Prozrita, caklena, studena taj vrila.
Prolitnji tihi hlad vjetreći miris taj
Od cvitja nosi sad, da svim mni svit se raj.
Od ptice svakoje žuberom sladki glas
Veselo sad poje ljuvenu milu slas.
Sada se svaki kraj radostan, drag veli,
Sada se na svit saj svaki duh veseli:
A nebog tužan ja nikako ne čuju
U meni veselja, neg' cvileć tuguju.
Tomu mi uzrok bi ljuveni oni boj,
Koji me pogubi žestoko ovakoj.

Dinko Ranjina.

Ljudski život.

Ah sad, imam pamet hitru,
Sve je, što sviet gleda i dvori,
Na ognju vosak, dim na vitru,
Snieg na suncu, san o zori,
Trenuće oka, striela iz luka.
Kiem potegne snažna ruka.

Ah, nie život ljudski drugo.
Neg' smućeno jedno more.
Neg' plav jedna. koju dugo
Biju vali kako gore;
I sred ovieh netom tmina
Čoek se rodi. mriet počina.

Bježi, kud znaš, što hoć'. čini;
Zapad i iztok vas obhodi.
I bezkrajnoj po pučini
Sviet kružeći Indije brodi;
Krij se u jame gorskieh hridi.
Smrt svuda te slidom slidi.

Smrt ne gleda nič'je lice.
Jednako se od nje tlače
Siromaške kućarice
I kraljevske te polače:
Ona upored meće i valja
Stara i mlada. roba i kralja.

Vedre krune. težka rala
Jednom kosom ona slama;
Liepost. blago. snaga i hvala.
Sve je pred njom na ognju slâma;
Gluha i sliepa bez obzira.
Kud prohodi. sve satira.

Mru kraljevstva. mru gradovi,
I njih plemstvo trava krije,
A jer je umrli život ovi.
Čoek u srcu miran nije;
A svaki dan vidi očito.
Da nie ništa vjekovito.

Što je bilo, prošlo j' veće.
Što ima biti. još nie toga;
A što j' sada, za čas ne će
Od prošašća ostat svoga:
Na hipu se vrieme vrti.
Jedan hip je sve do smrti.

Ivan Gundulić.

U smrt majke.

Prijatelju. Ante pobratime!
Što te nije meni u žalosti?
Ako igda sada ti je vrime.
K meni dodji. dodji. požali me!

Ali ne znaš, al ne haješ me.
Ali ne znaš težka jada moga?
Hodi, brate. nasloni se na me.
Da ti kažem jada golemoga!

Ona liepa, mila majka moja,
Koja me je na sviet porodila,
Negda radost, a sad želja moja,
S dušom se je, pobro, razstavila.

Ona liepa, mila majka moja.
Koja me je mliekom zadojila.
Negda radost, a sad želja moja,
Crvim se je hrana učinila.

Ona liepa, mila majka moja,
Koja me je njegom njegovala.
Negda radost, a sad želja moja
Viek u vječnu noćcu je zaspala.

Samo ostaje prazno i gadno misto.
Gdjeno prije pusto sijevaše
Liepo oko, kano sunce čisto,
Pusto, liepo i kad umiraše.

Počivaju do sudnjega danka
One hitre ruke dobrotvorne,
Kê radiše vazda bez prestanka
O koristi našoj neumorne!

Oni jezik, koji mene kriva
Opravljaše ukom i naukom,
Olienio šuti i počiva,
Nit me vlada svjetom i odlukom.

One noge hitre i lagane,
Kiem vodjaše tance kano vila,
I starija bolje neg' mladjane —
Smrt nemila viekom je ustavila.

Koliko je vrsta od ukrasti,
Koliko l' je kreposti na svietu,
Smrt ih svijeh umje nam ukrasti,
Sve utrgne u istome cvietu.

Nu promisli jada golemoga,
Gdje toliko blago smrt umori,
A nada sve težka jada moga,
Neizvidnu štetu komu tvori!

Hodi dakle, ako haješ za me,
Pomagaj mi ječat i kukati,
Hodi, pobro, nasloni se na me,
Ne bi li me mogô utišati!

Marko Brucrović.

Jednoč i sada.

I meni jednoč, gle blage sreće,
U grmu svakom raslo je cvieće,
Sada, o Bože, jedva u vrtu
Nadjem gdjekoju ružu zastrtu,
Kako iz ljulja, iza koprivlja
Viri, kô da je sasma već divlja.

I moje jednoč ptice vesele
Glasne bijahu i moje pčele;
Ptice doduše i sada poju,
Ali ne radost već tugu moju:
Pčele mi samo kadkad zašume,
Što li bi rade, same ne ume.

I moje jednoč nebo je bilo
Rajskijeh zviezda biserno krilo;
Sada u mraku mjesec mi bliedi
Misli žalostne, smućene redi;
A uza brata s turobna lica
Pregorko plače tužna danica.

I meni jednoč teklo je vrelo,
I mene zlatno sunce je grelo;
Sada gdje no ti laž i prievara
Više neg' iskrenost svietom tumara,
Svak dan je moje sunce mrzlije,
Ufanja vrelo svakdan plitčije.

Tomo Blažek.

Moje proljeće.

Opet cvatu moje ruže,
Laste grade pod prozorom;
Loze, gore već ne tuže,
Slavulj pjeva ranom zorom.

Oko lipe pčele zuje,
Opet grije milo sunce,
Po dolini rieka pluje,
Zelen krije gor' vrhunce.

Sve je ljetos, sve opeta
Kô što lani, baš onako,
Samo jedno ovog ljeta
Nekako je naopako.

Lani sam i ja pjevao,
Sa slavuljem rano o zori,
Lani sam i ja snovao
S lastom grade pod prozori.

I ja sam se radovao
Poda lipom kô pčelice,
Pokoj duše moje cvao,
Cvao krasno kô ružice.

Sve je ljetos, sve opeta
Kô što lani, uprav tako,
Samo nešto ovog ljeta
Nije sasvim baš onako.

Slavulj pjeva, — al bez mene,
Moja bašča opet cvati,
Al žalosti! sahne, vene
Moga srca pokoj zlati.

Hladno gledam pčele male,
Hladno laste kako grade,
Gledam vale kraj obale
Šapćuć: evo kip moe nade! —

Šta mi zëlên jara prudi,
Šta li što sad sunce sija,
Kad mi pogled nje ledeni
Bolnu dušu ne razgrija!

Antun Niemčić.

Na grobu Danta Alighiera.

Na tvom grobu, na kom se izlija
Plač toliki s takim blagosovom,
Slavsko more valove razbija.

Kaži, pievče, dodje li ti s novom
Bukom, koju svjetina ne znade?
Novim li te ono zbudi slovom?

Kaza li ti, kô viteze mlade
Tjera viencu nedobita Slava,
Ludu djecu i sijede brade?

Pa vidje li, kako davna prava
Odkupuje narod golubinjski,
Kakvim žarom zasija mu glava?

Ti mi reci, — tako kljun orlinski
Ne dirao domovinu tvoju, —
Odvjetnj mi odgovor istinski.

A mogô bi riječ prijat moju;
Kako što ti, i ja za mladosti
Svu obidjoh očevinu svoju,

Ne bi l' jošte našô slobodnosti
Živo sjeme gdjegodj sahranjeno
Pod gomilom djedovskijeh kosti;

I nesrećno tad spoznah koljeno
Dobre volje puno, dobre ćudi,
U divljaštvu lele! zarašteno.

A koji su hvale bolji ljudi.
Grubša to je i gadnija fela,
Ona svoje tudjim srcem bljudi,

Jest, pravedno, i poštenih čela,
Kojima je za istinu stalo
I traže je kano cvieće pčela;

Ali njih je na rabošu malo,
Malo vode žedju b' im ubilo,
Malo sukna haljine im dalo.

Te ja videć — prosto meni bilo —
Svu narodnu gizdu razasutu
Srce mi je jadom propištilo;

Pa sudbinu prokleh našu krutu,
I da skrijem svoje duše ranu,
Italije utekoh u skutu.

Tvoje zemlje iskah svaku stranu,
I nadjoh si u kraljevskih dvorih
Goj, utjehu, hvalu i obranu;

Al naučih, kako solju gori
Tudji hljebac, kakvo li je brime
Ići tudjim stubam doli gori . . .

No prodje li kogodj mlado vrime
Sred lijepog talijanskog kraja,
Bez da spozna ćeri mu ljubime?

Prožive li kogodj usred raja,
Gdje prirodom sama milost vlada,
Bez d' okusi ljuvenoga vaja?

Hvala tebi, Mletkinjice mlada!
Crnom kosom a očima plavi
Ponositu ti mi dušu svlada.

Dugom dvorbom tebe ja proslavih,
Ali taka nagradi me plata,
Da svakog se truda zaboravih.

Ljubav, koja dušom bješe data,
Bješe dušom, dušo, povraćena —
Nek je svakom istina poznata.

Pa ja pustih usta ti medena
Pustih tvoja njegovanja mila,
Tvojeg oka pogleda ljuvena,

Kada no me sebi prizva Vila,
Ona stara domaćica prava
Koja me je dječkom odhranila;

Kada no mi, kako glasom lava,
Pošto odkri lice si prebliedo,
Triš zavika: — slava — slava — slava!

Ona podje; a ja sliedom sliedoh
Njene trage i sve idjah muče
Kô za majkom ide ludo čedo.

I mudrace kano putujuće
Od iztoka do rodjenog cara
Sjajna zviezda kolibi dovuče,

Tako, pievče, ona moja stara
Kako ti me doprati do groba,
Ostavi me samog kon oltara.

Polunoćno tad bijaše doba
I zvijezde jednim sjahu žarom,
Da sjedine pozora nam oba.

Ti sjedjaše nad stolicom starom
I na dlanu licem naslonjenim
Višnjeg spjeva kaza se gosparom.

A očima od plača crljenim
Studenu ti ja zagrlih ploču
I sazvah te glasom umiljenim.

Jošte negda dodje tebi noću
Sinak habri bogatog otoka
I sazva te i ti njega poču,

Te izlazeć s groba ti duboka
On razglasi po cielome svietu
Tajne viesti ravenskog proroka.*

Sličan nisam onom ja poetu,
S orlovima on se samo muči,
A ja jedva puzem se po tlehu;

Ali barem da me preporuči
Dugi nauk i ljubav velika,
Kojom knjigu tvoju si proučih.

Prozri, meštre, na svog učenika
Sa priestolja gdje no s Beatričom
Tolika te ovjenčava dika:

* Byron—Dante's Prophecy.

I znadeš li, pod kakovim bičom
Sve stenjaju narodi slavjanski,
Pod kakovim sve drhtaju tičom:

Ti mi reci, hoće l' s' ikad stranski
S narodnijem barjak izmieniti,
Krilo obielit orô austrijanski?

I sloboda, za kom toli hiti
Ljudsko srce, da drugo ne mari,
Hoće l' sada i nas prosvietliti?

Il jednako svi smo u prievari
I napokon svijem nama prieti
Jaram novi, teži nego stari?

Ne daj, Bože, pravo toj goneti!
A ti pievče, tako ti imena,
Ne ckni nama svu istinu rieti.

Odgovori: kakva nas vremena
Sad čekaju? šta se nama sluti?
Što će biti od našeg plemena?

Ali mučiš! al ti s' oko muti
Groznom suzom, jed ti lice masti . . .
Znadem, šta je; šuti, starče, šuti!

Vidiš tvoje Italije vlasti
Varvarskijem četam poharane
Gdje ne znadu, kako će se spasti,

Pa ti znadeš, iz koje su strane
Narinule na nju te ordije . . .
No vjeruj mi, divlje su to grane,

To naroda živo stablo nije;
A u našem kako u rimskom puku
Za slobodom svaki živac bije.

Primi i on s talijanskih ruku
I u davno i u novo vrieme
Dugotrajnu uvredu i muku . . .

Al omraze iztriebimo sjeme,
Omraza nam ništa pomoć ne će,
Ne će težko olakšat nam breme;

Nego ljubav, koja svietom kreće
Pozovimo srcem i ustama,
Da nas jednom sajedini veće.

Hoće li se našim molitvama
Ona sklonit? hoće l' njena milost
Za unapried ostati medj nama?

Tada sviet bi uvidio kripost
Naše sile; jug bi od sjevera
Odkupio svoju cjelovitost!

Je li višnja, starče, to namjera?
Ti, koji si do božijeg stola,
Pokle tvoja izčisti se vjera,

Budućnost se tebi kaže gola . . .
Pa ti može kroz tjelesne sjene
Ukazat nam, što je božja volja.

— Tako prošah. — Starac se okrene
Ganut mojim iskrenim molenjem,
I obredno blagosovi mene
Sveštenijem rukopoloženjem.

Medo Pucić.

Žalostnica.

Ne će golub da se druži sa sokolovima,
Ne će slavulj ni da začne medju vranam pjeti,
Grle ide sa grlicom, orô s orlovima,
Svaka tica svome jatu najbrže doleti.

Pa i živo svake vrsti, što priroda hrani
Na posluhu i na korist slobodnijeh ljudi,
Zna torinu svako, gdje su drugovi sabrani . . .
Sam ja čovjek svoj dom ne znam, a tražim ga svudi.

Eto mladost veće stratih idući po svietu,
Dobro i zlo razabiruć, milo i nemilo,
Nalik pčeli, što na svakom popostaje cvietu,
Ne bi l' mi se, da ga nadjem, gdjegod dogodilo.

Jaka ne bi da me drži zemlja plemenita,
Roditelje što mi dade i svoj jezik liepi,
Gdje no zveči po dolini gusla romonita,
Gdje po brdu svako diete za oružjem hlepi.

Tama lele! i sužanstvo, lanci dvojegubi,
Bogom dani zavičaj mi tvrdim uzom more;
A ona je domovina, koju duh mi ljubi,
Kano sunce prosvietljena, slobodna kô more.

Italija slavna mati veljih uspomena
U čarobno svoje krilo zaman mene primi,
Tamo svaka kuća dvor je, a svetinja stiena,
Svaki grad se bliži nebu turnjam visocimi.

Tamo zgrade veleliepe krase zemlju svudi,
Tam' kipovi, žive slike, svud ti duh uznose,
Tamo sve je znamenito, osim ljudske ćudi,
Samsonu je Sant' uffizio podastriglo kose.

Franc'ju vidjeh pomamljenu ludu kô djevojku,
Što miliće svagdan mienja, ne zna što rabata.
I Angliju bezbiednicu morskom na otoku,
Srdnog lava naprćena pod tovarom zlata.

Vidjeh Njemšku babetinu izkečenih zubi,
Kôj ljubimac Mefistofel svu nauku šalje . . .
Pa mi svakrat u dno srca čudan glas zatrubi
Neopriečnom zapoviedi: dalje bježi, dalje!

Sada kud ću? zar mi treba iskat domovinu,
Gdje no ljudi u kožuham živu sašiveni,
Pod zemljom si staje dube, usred ljeta stinu
S medjedima boreći se po vodah sledenih?

Il da idem, gdje no liepi cavte djulistani,
Gdje djevojke na stotine hrane u potaju
Cviet ljepote, da ih ni zrak ne vidi sunčani,
Na razgovor jedinome starcu padišaju.

Il da jezdim na hrbatu ogromnog gamila
Kroz pustinju, preko carstva brzoga Numida?
Da utažim svoju žedju svetom vodom Nila?
Da počinem jednom u hlad vječnih piramida?

Il sve zaman, makar da bi krug obio svieta,
Izpitao svaku goru i svaku dolinu,
Iztrudio od mladosti do starijeh ljeta,
Ne ću brižan nigdje sebi naći domovinu?

Zašto, zašto? u čemu li ja sagrieših tako?
Ili nije moja narav kô svačija druga,
Kad ostalim što je dobro, meni je opako,
Ostalima što je radost, meni je poruga?

Ja najvolim pokraj mora sidjet u samoći,
Slušat žamor valjonica kako žale liže,
Razgledati mjesečinu jasnu o ponoći
I rumenu zoru čekat, kad se s brda diže.

Ja najvolim šušnju lišća od topioga daha,
I razigraj od oblaka po nebeskom pasu,
Bielo krilo labudovo da na vodi paha,
Zlatno grlo slavuljevo u milostnom času;

Tada stoprv iz srca mi svaka žuč izpane,
Tad mi krv se po žilama razlije goruća, . . .
Tad u družbi s duhovima, koji svijet brane,
Moja duša srodnom jatu polet svoj upuća.

Medo Pucić.

Pjesnik.

Pjevat mi se opet hoće,
Ali ne znam ni sam kako:
Bi li pjevô od veselja,
Pjevajući bi li plakô!

Na prozor mi jutros dodje
Bio soko nevidjeni,
Kljuje staklo na prozoru,
Dok prokljuje sanak meni:

«Odkud tebi tvrdi sanak,
Da još spavaš, kad su pietli
Triput zoru već prozvali,
Triput zoru i dan svietli?

Medju zemljom i medj nebom
Tvoja cesta još je duga
Do sjajnoga onog hrama,
Gdje će t' ljuba bit supruga.

O diži se, putuj smjelo!
U hodu te ništ ne smeta,
Ljubimac si zemlje svoje,
Poznanik si cielog svieta.

A krasna je cesta tvoja:
Svuda ravna i jednaka,
Uz nju polja puna cvieća,
Nad njom nebo bez oblaka».

Moj sokole, moj angjele!
Sa visosti tvoje zreći
Ti drugčije put moj vidiš,
Neg' po njemu ja hodeći.

Tvom se oku zemlja čini
Zviezda jasna i okrugla;
Iz daljine ti ne vidiš
Da je puna jazâ,uglâ!»»

«A ti digni se na krilih
Nad zemaljske neravnosti,
Spuža, koj' po zemlji puzi,
Mora svaki trn ubosti!»

« Nemam krila ja da letim,
Nit bi ostavit zemlju mogâ;
Sinak ljubi i zlu majku,
Majka i zla sina svoga.»»

«Oj pjesniče nesretniče!
Suh si listak ti na gori,
Koj' od sunca nebeskoga
Ne sazrije nego izgori.

Nebo vjetrom uzdiže te,
A zemlja ti letjet ne da;
Medju zemljom tako i nebom
Tvoja duša uviek preda».

Petar Preradović.

Na Ozlju gradu.

Pred tvojim pragom pomolih se eto,
Od svih hrvatskih prvi ti moj grade,
Davnine naše kameni ti jade;
Dà, duša veli: tu je mjesto sveto!
Hrvatskih misli kolievke gle prave,
Mogile eto hrvatske nam slave.

Na strmu vrhu stojiš krut, ponosit,
Ko smjela duša davnih ti vladara,
Nebeskim zviezdam pripravan prkosit,
Ponosit pitaš: «Gdje mi ima para,
Pohvalit koja može li se strana,
Kô ja što mogu, — kuća Zrinskih bana?!

Kamenit oklop prsi moje krije,
Kamenita i Zrinska prsa bila,
Sveg iztoka salietala ih sila,
Al Zrinsko srce uzdrhtalo nije.
Visoko kô što strše kule moje,
Junački rod uzpinjô glave svoje.

A Zrinska volja kao stiena kruta,
U koju Kupa pjeneć se zabada
Trajaše tvrda, dušmaninu ljuta;
A Zrinska drevnost cvala uviek mlada;
A Zrinski rod kô hrast u mojoj gori
Stajaše slavan: živ ga ne obori.

Sa njeg'vih djela sustala bje slava:
Po svemu svietu dično ime leti,
I mnoga carska pokloni se glava,
Sa imena tog drhće Stambul kleti;
A polubozi, svietu svem poznati,
Tu bjehu krotki ljudi, tu Hrvati».

I podjoh dalje u dvorane puste,
U čudno carstvo starodavnih sjena.
Čuj? Kakvi zuje tajni glasi? Čuste?
Ne slaže l' strune jadranska Sirena?
A ona gospa do prozora eno?
Hrvatice oj prva ti — Jeleno!

Dä, tu vam zibka, stol i odar bili,
Tu nicale vam suze, smieh i pjesme,
Tu hladio vas svježi zrak taj mili.
Iz ove gorske kriepljaste se česme.
Čuj zvonce sa brežuljka malo,
Na molitvu to zvonce vas je zvalo.

A sada? — Sada? Pitaj hrast taj stari,
Nad svodom pitaj kamenoga lava.
Oj gdje su vaši davni gospodari,
I ta hrvatska njina gdje je slava?
Dä, pitaj, pitaj! — Kamen ti ne zbori.
Gdje? pitaj! — Gdje ti jeka odgovori!

I mislih, tvrdi grad će pasti na me,
Uzjario se u mom srcu plamen,
Iz grada bjegoh — kô iz grobne jame,
Goruće čelo na gol tisnuh kamen.
»A sada? jeknuh — pjesme, priče, bajke!»
I plakah gorko, kô na grobu majke.

August Šenoa.

Na grobu pobratima.

Zaduhnuo je vjetar,
Požutio je lug,
A meni, braćo umrie
Mog srca prvi drug.

Bijaše dobar, krotak,
Bijaše vatren, smjel,
Bijaše pošten Hrvat,
Kremenjak bješe ciel.

Uzporedo smo rasli
Kô grane dubu dvie
I snivali smo skupa
O rodu zlatne sne.

A sada mlad mi umrie;
Oh, to je, ljudi, zlo,
Zakopaše mi u grob
I moga srca pô.

Sad mutnih oči stojim
U goli vireć lug,
I pitam, gdje je, gdje je,
Moj pobratim, moj drug?

August Šenoa.

Rieci.

Rieko, ti mog oka prvi vide,
Ti mog srca prva boli,
Kakav glas to crn o tebi ide,
Da tudjina ti uzvoli?
I još vele, pogaziv si lice,
Da Hrvatstvo tajiš svoje.
Oj dozvoli, sinovlje da žice
Postanak ti sada poje.

Al ne! Pitaj radje klisurine,
Što no sive tebe kruže,
Za vremena prastare davnine.
I one te, majko, tuže;
Jer hrvatska lomila ih ruka,
Da ti divnoj temelj stavi,
I hrvatska podigla te muka
Sva hrvatski trud si pravi.

Još će Trsat tebi poviedati,
Sinje more zasvjedočit,
Kak' je Tatar divlji pred Hrvati
Morô tude u smrt skočit.
Eno Vučke, Cresa ti i Krka,
Što no gvire u te rada,
Gdje ti kažu slova tebi grka:
«Hrvatska si od vajkada!»

I ti Zviru, riečki pojitelju,
Rječino, ti bistra rieko,
Je li pravo, što no jadan velju,
I što svak vas vazda rekô:
Hrvatska si u temelju svome,
Hrvatska, gdje sviet te gleda,
Hrvatstvo u svakom kutu tvome
Tajiti se nikad ne da.»

Zbor'te i vi zviezde, zemljo, more,
Neka ječi vasiona,
Gdje si godier, čuj sad svaki stvore:
«Hrvatska si od iskona!»
Jao zbor'te! čujte, odmetnica
Na tisuće graknu grla:
Ne bih, niti budem Hrvatica,
Striela mene prê zatrla!

Oj ti nebo, daj nam se raztvori,
Nek se čuje božja sada!
Stani rode, sad Vječiti zbori:
«Hrvatska si od vajkada!»
Ali majka u ludilu svome
I prot Bogu prkos sprema,
Ričuć biesna: U okolu mome
Hrvatske ni mrake nema!

Jao majko, u srce me ubi!
Daj mi, što si dužna dati:
Na tvôj zemlji grob mi sad izdubi,
U njem hoću počivati.
Na skoro će trup tad moj bez daha
U zemlju se pretvoriti;
Znaj tad, Rieko: ona šaka praha
Hrvatska će zemlja biti!

Ivan Dežman.

Osmo čudo.

j Solune, Periandre, Chilone, Biasu,
I ostali. što vas ima mudraca na glasu,
Tako vam se nitko svete ne taknuo brade!
Nagnite mi sada uho! Koj' mi od vas znade
Tumačiti čudo jedno, veće od svih sedam,
Koje eto, u davninu se zanesav, gledam?
Djevu ljubljah, ona mene, žarko bez počitka,
Kao nekoč Salamona gara Sulamitka.
Kako njena da ljepota, kako zlatno runce
Ne osjeni mene, što osjeni isto sunce?
Pak to čelo bez oblaka, priestô vječnog mira,
Tko bi rekô, da prot meni gromove sabira?
One oči umirale za mnom. pune máme.
Tko bi rekô, da će igda ugasnuti za me?
Ona usta: dvije crte ljubavnoga kista,
Tko bi rekô, da će igda pisat se »nečista«?
One ruke vješto svite, kano pamuk biele,
Tko bi rekô, da se mogu od mene da diele?
Tko bi rekô, nemilost će dalje pognat njena,
Neg' Properca što no pogna slavnih put Atena?
Rajski času! Kad ne marih za jelo, ni pilo,
Samo da se njoj priljubim, — kad joj bješe milo
Povesti me sobom. od svakdanje prosta stiske
U sabinske Tempe, na poljane arkadiske,
Ne bi l' tamo. nikud ne želeći već nagnućem,
Nekim višim. životvornim, čišćim odahnućem
Uz božicu svoju veličanstven. božanstvenij
Stvorio se kano seraf kakav, ili genij!
Često puta sâm se pitah: što da bi u sebi
Ma jedini onaj pogled, te me tako snebi,
Što njegova narav, što u sebi sila ta mu,
Kâ ni starom ne oprosti nekada Pergamu?
Što li ona ciela u svom bistvu, svem i svačem.
Svojom gizdom. hari. uzdisaji. svojim plačem?
Oj Solune. Periandre, oj Chilone, toga
Ne doznaste ni vi, ni ja. nitko — izim Boga.

Andrija Palmović.

Florentinske elegije.

V.

Sveta mi bojazan srce obuzima, kada mi noga
Stupi u portika hlad, presjajne prošlosti hram.
Dični pantheon vrlih muževa italskog roda
S kamenog podnožja dol ponosno gledje u dvor,
Kazuju cielomu svietu dične mramorne slike,
Slavan što učini mač, uman što izumi um.
Vidim te dobro, Kozime kneže, medičke krvi,
Slavan živi ti glas, otcem te zove tvoj dom.
Uz tebe sjajni unuk Lorenzo, koj' plemena svoga
Zlatom ovjenča grb, grada svog podiže sjaj.
Rado pozdravljam i vas slikarstva majstori vrli,
Umjetnost majka vam bi, umjetan dobiste kip.
Starac Linardo i snažni Angelo takmaci negda
Sada položiše kist, prestade medj njima boj.
I vas, o pjesnici vrli, ljubljeni sinovi muzâ
Zahvalan proslavi rod, podigav mramorni kip.
Dantu u kamenoj ruci divna vjekovita pjesan,
Koja će trajati svedj, dokle i čovječji rod.
Eno Petrarka, sladjani pjesnik, stoji zanesen,
Mramorno oko još rek bi o djevojci sni;
Uz njeg Boccacio stari čita svog Dekamerona,
Šalom je drûgu rad liečiti ljubavnu bol.
Svrni sad okom pram lievoj kamena portika strani:
Ozbiljni sastô se zbor: — ozbiljan bješe mu rad.
Muževi znanja i uma, nove što odkriše sviete,
Potomstvu kazuju svom, silan što izvede duh.
Medj njimi znamenit muž, što knezove vladati uči,
Mudri Machiavel smiešeć se gledje u sviet.

VIII.

Zdravo, da si mi zviezdo večernja, tihana, zlatna,
Zdravo tvoj milotni žar, plavi što resi mi svod.
Titraš i treptiš na velom nedohitnom svodu nebeskom,
Mamiš u zeleni lug sretni zaljubljeni par.

Ružice rude i drugo šaro mirisno cvieće
Hlapi milotan dah, začinje večernji zrak.
I mene bajni zavedoše čari tihane noći,
Davno je kućni prag za menom ostao pust.
Šećem se korakom lakim po divnom Cascinskom busu,
Jao zašto sam sâm, — ljubezan gdje mi je drug?
Eno baš jučer vidjeh djevojku tamo na trgu,
Strancem je nudjala cviet, njime da okite grud.
Odkad mi oko gledalo mlado ženske ljepote,
Nije mi vidjelo još dostojna uzora njoj.
Samo u stoljetnih slikah majstora starih, što rese
Kameni Pittijev dvor, takmicu nadjoh joj tek.
Iste su crte, ista milota ljubeznog lica,
Isti je sladjani smieh, božice isti je lik.
Pače i tanana košara puna je bujnoga cvieta,
Klinčac miriše plav, naranče žuti se plod.
Sretna li čovjeka, koji to bajno ugledje lice,
Sretniji Tizijan bî, imajuć takov model!

Franjo Ciraki.

Bosanski korabljar.

Izpod brčnog otomaljskog brda,
Kud se Pliva zdvojna, razpojasa
Iz ponora baca u ponor — —
Poput davno plandujućeg krda
Vidiš gdje no gradić se bjelasa
Gjulhisare — turski ružin dvor.

Podno njega — vodi sred tišine —
Proljetnijem veselim urankom
Tužan kano crni tamničar,
E da koju od srca si vine,
Onom pjesmom «starom jadovankom»
Bosanski se javlja korabljar.

Pjesma.

Ah tog pamet moja ne dohita,
  Korabljo, mila korabljo,
Kako pade Bosna ponosita
A pod tursko ljuto kopito?
  Niti marim znati to,
  Mila moja korabljo.

Bude l' dugo robove odgajat,
  Korabljo, mila korabljo?
Il će ona jošte sretno stajat
Svoju imat kuću, hljeb i sô?
  Radje to mi reci, to,
  Reci, vjerna korabljo.

Poć' li ćemo nebogu po Stojku,
  Korabljo, mila korabljo?
Il Slobodu, ljepotu djevojku,
Da si ju na otim vodimo? —
  To ti meni reci, to,
  Moja krilna korabljo.

Čujem — nešto gorami ozvanja,
  Korabljo, mila korabljo:
Već hrvatka čalmi se ne klanja!
O! čuvenje blaženo.
  Hitro! hitro, korabljo!
  Bog znaj — kad se vidimo.

Andrija Palmović.

Kod Solferina.

Dovojevah! — sudjene mi evo! —
Tudju zemlju mlada krvca kvasi.
Mladu vieku luč se evo gasi:
S Bogom, dome! S Bogom, rode moj!
Rana žari, čekìćâ i reže —
Bi li plakô, Bože, bi li pjevô?
Čujem evo, evo zadnji čas:
Mučeniku bliži mi se spas! —
Vruć je danak, ljut je bio boj,
Mnogi bratac, mnogi dušman leže,
Brat i dušman jedan kraj drugog;
Prehujala, pregrmjela bura,
Dovriskao «en avant!» i «hurra!»
Jednim, drugim sad već sudi Bog.
Rana žari, čekìćâ i reže —
Aj! Gle onog, što me oborio!
Pavši sam ga zemljom sastavio,
Te preživjeh ubojica svog.

Mili Bože, što bijasmo krivi
Jedan drugom, da kô lavi ljuti
Srnusmo se s glasa ukinuti!?
Na krajini moja zibka stala,
Francuzka je njemu život dala,
A Talija obadvama — grob.
Možda tamo na obali Seine
I za njime mlado srce vene,
Možda strepeć zlu mu sluti kob.
Oj, a moja ostarjela mati
Moli Boga, da joj sinka vrati;
A mi evo mrtve braće sglob. —
Što nas ponie sa milog ognjišta?
Što nas skobi sred krvna bojišta?
Koji rodu s naše smrti prid? —
Bože, Bože, ako jesi, gdje si?
U to zviezda na nebu zakriesi,
Mučenika prenie smrti brid.

Lavoslav Vukelić.

Sunce jarko.

Krasni dnevi mladovanja moga,
Ja već vidim vašu gasnut sreću;
Makar suza osula vas mnoga,
To bî rosa u šarenom cvieću.
Cvieće vaše sve se više truni,
Osta golo stablo tek života;
Na čelu mu, crnoj nalik kruni,
Budućnosti oluja se mota;
Sve se mienja na tom svietu tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Nekoć ti si, aleme svemira,
Veselo nam nad Hrvatskom sjalo,
I u kruni kralja Zvonimira
Velebne si trake odbijalo;
Al i vidje zadnjem kralju kako
A za uviek sklopile se oči,
I gdje svoje biesne čete pakô
Svedj na našu otačbinu roči,
I gdje viek ju napadaju tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Crnu tamu budućih mi dneva
Kaza meni sudbe ruka stroga;
A iz nje mi časomice sieva
Blieda zraka plamnog oka tvoga.
Mislio sam, grijati će mene
Tvoje oči, žarko moje sunce!
Mojih sanja grančice zelene
Vinuti se nebu pod vrhunce;
Ali zaman nadô sam se tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Tako i ti, otačbino moja.
Uz tudje si vinula se drvo,
Ne bi l' tvoja ojačala hvoja.
Al baš pod njim sudbe grom te shrvô!
Sámo bolno, pa da lieči rane?
Ta u tebe tražilo je lieka;
Pa se skoro okužiše grane
Tvoga drevnog ponosnoga hreka;
I da ne bi još nad tobom plakô:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Ti si sjalo i onoga dana
Hrvatskom nam sviju čara punom,
Kad se dvanajst sastalo župana,
Vjenčati ju Stjepanovom krunom.
Pratilo si djevojku k oltaru,
U ljubavnih suzah si joj sjalo;
Sutra — suze suhe na tvom žaru,
— Preksutra si na grobu joj palo;
Ta odavna pjevalo se tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Ti si prsten života i smrti,
I na groblje sjaješ i na cvieće;
I nad rakom ideala strtih
Pečatom su trake ti svietleće.
Hoće l' opet žarko, sunce, kada
I nad grobom otačbine moje
I nad rakom slomljenih mi nada
Veselije sinut zrake tvoje?
Hoće! — stara pjesma glasi tako:
Sunce jarko! ne sijaš jednako!

Jovan Hranilović.

Iz „Žumberačkih elegija"

V.

Tjeraj ovce, djevojčice,
Preko vode tako lako,
Vedra gorska sokolice,
Čist tek gorski snieg je tako.

Sve ti ovce već prodjoše,
Šojčica tek ne će mala,
Sve se druge udadoše,
Samo ti si zaostala.

Crven-kapa na glavi ti,
Zlatnim vezom nakićena; —
Tako mašta liepo kiti
Sreću raja nesudjena.

Upletci ti jošter zvone
Djevojačkih po ramenih,
A druge već suze rone
S ideala razorenih.

Čekaš, kô što majka stara
Čekala je nekoč tvoja,
Dok ju vojno kod oltara
Vjenčao je poslie boja.

Čekaš, dokle mladić koji
Tvoje srce čisto, mlado,
Vrlinom si ne osvoji,
Pa ćeš tad ga uzet rado.

Ah! kad onaj to bi znao,
Što u grobu davno sniva!
— Na vojnici on je pao,
A ti tome nisi kriva.

Ne plači mi, k čemu suze?
Ta još nisi izgubljena;
Ako njega Bog ti uze,
Nij' ti sreća polomljena.

Pusti samo suzam teći,
Suze lieče teže rane,
A i ti ćeš suzom steći
Veselije, sretne dane.

Još je rano, — sviet još štuje
Tvoga srca bol duboku,
Al' već mnogi uzželjkuje
Za se suzu u tvom oku.

Tjeraj ovce, djevojčice,
Preko vode tako lako,
Vedra gorska sokolice,
Čist tek gorski snieg je tako.

Sve ti ovce već prodjoše,
Šojčica tek ne će mala;
Sve se druge udadoše,
Ti si na čas zaostala.

Daj joj, brate, sjekiricu,
Da napravi mostić mali,
Da preveze i Šojčicu
K onim drugim na obali.

Dok ti jednom drugi neko
Pruži ruku, djevojčice,
Da te vodi tamo prieko,
Gdje su druge drugarice.

Jovan Hranilović.

Na Adriji.

3. Kopači.

Žarko sunce božje na hridine sije,
Po otoku pustu hladna bura vije,
A ja na konjicu uz miloga druga
Dvoje jade trpim s putovanja duga:
Zalud, brate, goniš: konji težko gaze,
I na svaki korak, gdje će stati, paze.
Uz put navrh brda čuj pastirče mlado,
Gdje pjesmicu pjeva, pasuć krotko stado;
Tamo dolje niže strmi vinogradi,
Gdje no brižni kopač s težkom mukom radi;

Pa kad brda prodješ, malo tek cjeline
Livada ili polje kraj oka ti mine;
Zelen lovor-gajić i maslina siva
Sa ladonjom mrkom u hlad te poziva,
Čempres viti stoji tugujuć na strani,
O vjetru mu hvoje kô da zuje: »Stani!
Ali zalud zove; — napried s drugom jašem,
I eto nas sretno na noćištu našem!

Kraj zatona tiha savio se gradić,
Dobom ti je starac, a izgledom mladić;
Grudi širi k moru, zaledje mu brdo,
Hrvatskih kopača to je gniezdo tvrdo:
Sve je čista prava korjenika naša,
Osim ono nešto stranih kaputaša,
Od vremena tužnih nametnici tudji.
Mani ih se, brate! U kućicu udji
Pobratimu tvomu, što nas vidjet želi,
Pa da nam se duša s njime razveseli!
Zdravo, kućo biela! Prê neg udjoh u te,
U duhu te gledah nebrojene pute,
Divljah se poštenju, plemenitu radu,
Vjernosti starinskoj, hrvatskomu skladu.
Tu su danju, noću otvorena vrata,
Tu ni po imenu ne poznaju tata:
Malo blaga ima, al poštenja više,
Svaki ugô kuće milodulom diše:
Na prozoru bosilj, mažuran i ruža,
Uz njih djevojčica stidnu glavu pruža,
I kako nas vidje, majci javit ode:
«Eto, mamo draga, hrvatske gospode!
Zdravo, dobri ljudi, ruke dajte amo,
Od Hrvatske majke da vam poruk damo,
Da u ime njeno vinemo na grudi
Vas, kopači braćo, kojim udes hudi
Ne dopušta majku majkom dragom zvati:
Nek vam vjernost vašu dobri Bog naplati!
Posjedasmo redom kraj ognjišta mala,
Zametne se govor i nedužna šala;

Domaćica dobra gladovat nam ne da,
A domaćin kupu oko družtva reda:
Pa kako nam srca plamte od veselja,
Za pjesmom nas živa obuzela želja;
Jedna neva drugu gledne izpod oka,
A ona će počet od glasa visoka;
Uz primorske vile grla nam se slože:
Daj, i srca tako da se nadju, Bože!
Daj da ostanemo pradjedovom slični,
Na poštenju jaki, pred svim svietom dični;
Da se osjećamo sinci majke slavne,
Da stignemo jednom naše želje davne:
Kad je jedan narod, nek je jedna mati,
Otačbinu, Bože, našu nam povrati!

S Bogom, sunce žarko i pastirče mlado,
Ta kako bih uz vas vjekovati rado!
S Bogom, polja, brda, i ti, gaju, s Bogom,
S Bogom, cvieće krasno: odoh žurnom nogom!
S Bogom, djevojčice, s Bogom, kućo stara —
Ali, jao, što mi bolno srce para?
Vam, kopači dragi, s Bogom reći ne ću,
Jer odlazeć od vas, k vama misli lieću:
Pol mi srca u vas nek u zalog stoji,
Do onoga časa, dok budemo svoji! —

Hugo Badalić.

Iz „Uskočkih elegija.“

III.

Da ste zdravo, moji zanatnici marni,
Da su zdravo one ruke vam poslene
I vaš značaj stari, zanos milodarni,
Da ste zdravo, moje žrtve izmučene!
Ja vas gledam, kako znojem lica svoga
Pečete si krušac, nuždu svakidanju
Uzdisaja tajna, težka, dubokoga;
Ej da ste mi zdravo u tom uzdisanju!

Davno li je bilo, kad sam kao diete
Lietao po tiesnih uličicah grada,
Dok mi jošte želje ne bijahu spete,
Dok mi bila duša — nestašnica mlada.
Nisam znao boli, niti suze gorke,
Niti tamnih misli, da mi život splaše:
Smijalo se diete, vaše kroz prozorke
Gledalo je na vas uz stoliće vaše . . .

U pô sobe male svjetiljka je bila,
Drhtalo joj svjetlo po orudju starom,
Uza nju se marna čeljad okupila,
Radila je s voljom, radila je s marom.
Tu gospodar siedi, ljudesina jaka,
Jednom lulu srkne, triput batom mahne,
Čelo ti ga kaže čvrsta poštenjaka,
Uskočke ti njega porodiše strane.

A u kutu tamo rublje nahrpljeno,
A nad rubljem tamo skrbna ruka bdije;
Vidi ti se lice nekud zabrinjeno,
Al to oko žije, al to oko žije!
Domaćica radna potrebu ti sprema,
Do muža si pogled zadovoljstva puti;
Sdružila ih ljubav — sretnijih vam nema —
Sačuvaj ih, Bože, od nevolja ljutih!

A u kutu tamo — što li ono plane
Kao vatra tajna usred noći crne?
Kao sunce gine, kao sunce svane,
Zviezdom ti se javi i kô zviezda trne.
Ne pitaj me, brate, — gledaj samo sada
Na onoga mladca, kako poslom spješi,
Zabunu je djelom obmamiti rada,
Al ga majstor mjeri, al se majstor smieši,

Pa je bilo nekoč davno, davno tomu,
Sveta ih je sreća blagoslovom splela,
Dadoše si zlato mladcu poštenomu,
Nebo joj je sjalo s djevojačkog čela.

Prvi cielov planu — čist to cielov bio,
Drugi cielov planu — dušu svu im uze,
Treći cielov planu — cielov svet i mio,
Ali kô da bolne slutio je suze!

I doskora narod pritisnut mi pada,
Pisanim papirom sve mu dušu piju;
A kad mene gradom žudnja goni mlada,
Misli mi se k onoj sobičici viju . .
Ista svieća mala drhće kroz prozorke,
Magleno im staklo još se vidjet može,
Isto sve vam stoji, samo suze gorke
Svakim danom više množe se — te množe!

Silvije Strahimir Kranjčević.

Večer.

Dahom cvieća ciela zemlja miri
Kô dobrotom djevičanska njedra:
Cielim svietom blag se pokoj širi,
Smieše mu se sva nebesa vedra.
Zlatno sunce za brežuljke palo,
Samo rumen oblake mu rubi;
Divni času, potraj jošte malo,
Moje srce toliko te ljubi!

Večer pala kô golublja krila,
Izmorena nakon brza lieta;
Moja mašta kano biela vila
Leti krugom uspavana svieta;
U tom lietu magli mi se oko,
Tjeskobno je mladom srcu mojem;
Čas sam golub, čas sam sivi sokô,
I ja letim k milom zlatu svojem!

Zlato moje, sladka moja nado,
Što ti radiš u tom tihom časku?
Oh! ti ne znaš, da mi srce mlado
Kano nježno gondje na talasku

Samo za te drhće i treperi,
Samo za te i za tvoju sreću,
Jer bi ona, vjeruj mojoj vjeri,
Doniela mi razkoš raja veću!

Moje želje, ptice zlatokrilne,
Plahim lietom do tebe se krile,
Pa ti poju pjesmice umilne,
Ne bi l' tvoje srce predobile!
Al ti njinu prisutnost ne ćutiš,
Al ne smiju trć' te glasom grubim:
Ti si diete, ti još i ne slutiš,
Koliko te milujem i ljubim!

Moja ljubav kano večer ova
Umilna je, turobna i blaga,
Krotka kano molba angjelova,
Kô nevinost smirena i draga.
Proć' će večer, mrak će zemlju skriti,
Cieli sviet će tužit i žalovat;
Tako će i s ljubavlju ti biti,
Ti ćeš drugom, boljem ju darovat!

Proć' će večer umilna i blaga,
Cielu zemlju prekriti će tama;
Klonuti će idealna snaga
Moje duše i mojih pjesama!
Što ću istom tad u zdvojnoj noći,
Gdje već večer turobna je tako?
Što će sviet, gdje ljubav nema moći,
Što će život, gdje njim vlada pàkô?!

August Harambašić.

Moje srce.

Moje srce crkvica je biela,
U njoj divan žrtvenički kam;
Na njem gorjet života će ciela
Za Hrvatsku ljubavi mi plam.

Na njem sve ću žrtve doprinašat
Za slobodu milog roda svog;
Na njeg sve ću želje, nade snašat,
Ne bi li ih ostvario Bog!

Al pod kamom tim je raka ciela,
U njoj žića počiva mi pol;
Moje srce crkvica je biela,
A u njojzi grobak drag mi tol.

Nad njim eno krst se diže mali,
Pod njim draga vječni sniva san;
Crn mi udes nju u grobak svali,
Al i mrtvoj tuj je njojzi stan!

August Harambašić.

Dva razstanka.

Plači, majko! i meni je lakše
Kada suza teče!
Zagrli me, sladka majko,
Jer me srce peče!
I bez nade i bez mira
Idem sad daleko;
O! da tol' će težko biti,
Bih li bio rekô?

I tvoj pogled nestat će mi sada,
Sveta tvoja ruka,
Glas, što neznano me držô
Sladko sred jauka —

Drugi glas je netom min'o,
Zator meni bio;
O! da samo srce ovo
Zatorom mi svio!

Pa ja ginem, dok još tielo žive,
Dok još duša želi
Da se trgne iz crnine
U nov danak bieli.
Je l' me zalud nov sviet čeka?
Ja se bojim jako,
O! nestade zviezde vieka —
Je li, majko, tako?

Ne plač', majko! čuj mi svirku vojnu,
Kako trese zrakom,
Trese plamne mužke grudi,
Trese dušom jakom!
Što se plama njome vitla,
Što ju diže nada,
Zlatne nade roda moga;
Ne plač', majko, sada!

Što daleko sanjom nekad bilo,
To će skoro doći;
Nov će narod, moj će narod
Skočit izsred noći,
Zaplakat na pale sinke
Od toliko vieka,
Srećan biti, dat im vienac —
Gledaj, što me čeka!

A ja, majko, još i drugo tražim
Usred bojnieh strava:
Tražim pokoj srcu ovom,
Tražim zaborava.
Da ne znadem, da sam ikad
Ljubio na svietu —
S Bogom, s Bogom! čuješ zov trubača?
Ne gledj moju sjetu!

Gavril Manojlović.

Ajde, dušo!

Ajde, dušo, da kreneš uz mene
Kô uz vjerna druga u životu,
Ja ću tebi duše zaljubljene
Pričat divnu narav i krasotu.

Vodit ću te kuda vile šeću,
Gdje lovorje u krunu se splelo,
Izbirat ću po najljepšem cvieću,
Čim bih vedro vjenčao ti čelo.

A odatle, utješnice mila,
Povest ću te trnovitim tragom
Tamo, gdje je proplakala vila
Nad križevljem — pjesnikovim blagom!

Kazat ću ti, gdje mi majka sniva,
I još koja nada polomljena,
Tada ćemo, željo moja živa,
I do groba poći osamljena . . .

Tuj ću slušat, što bi rekla meni,
Groznu kad bih odkrio ti ranu:
«Evo, dušo, onaj grob ledeni
Budućnost mi guši zakopanu!»

Drhtao bih, jer bih drhćuć slušô
Budit sreću od sna i ginuća; —
Tvoj je glasak, angjeoska dušo,
Nad grobovi — pjesma uzkrsnuća!

Silvije Strahimir Kranjčević.

Omerov san.

Zašlo sunce za Vitez-planinu
Na iztoku sjajni mjesec sinu;
Omera je zaboljela glava,
Ode Omer da bolje prospava;
Puca glava, ne može da spava,
Bolan pogled k stieni ustremio,
O duvaru gdje no sniva šara.
Bolan Omer šari progovara:
«Šaro-puško, moga babe radost,
Šaro-puško, ti žalosti moja!
Koja j' tebe bolest pritisnula,
Te mi zuriš u sviet bez svijesti,
A nekad si glasno bučat znala;
Sebi muče smrtne brojiš danke,
A nekad si drugom smrt krojila;
Mirno trpiš, gdje te crv raztače,
Mirno slušaš njeg'vo škrgetanje,
A nekad si svakom tvrda bila,
Jednakom se rikom odzivala,
A sad snivaš — težki sanak snivaš.»
Tako zbori Omer momče mlado,
Tako zbori, na bol zaboravi.
Trudne vedje sanak mu zaklapa.
Zadnji pogled na šaru mu pada,
Gadja misli ubojnice stare:
Misli šara o svom vojevanju
Kano Omer o ašikovanju.
Omer sniva, te se posmješkiva,
Gleda šarku, gdje mu odgovara,
Gdje mu priča svoju prošlost slavnu,
Gdje mu priča o bojevih davnih,
Kako se je poljem razliegala,
Obarala konje i junake,
Dušmanine milog roda svoga.
Od žestine ništ' ne osjećaše,
Od pucnjave ništa ne čujaše,
A od dima ništa ne vidjaše.
Težkom onom, koj', što čini, ne zna:
I meni ti tako težko bilo,
Bies mi često oči zasliepio.
U tu tišmu sipala sam propast,
A često sam pogodila brata
Rodjenoga od hrvatske majke,
Jer ga krvlju oblita ne poznah.
Sama nisam za taj zločin kriva:
Neukosti vremena su kriva.
Taj mi zločin staru slavu kvari,
Njeg'va sjena sjaj mi potamnjuje;
To me boli, to mi j' rana težka.
Zato ti ćeš kvar moj nadoknadit,
I ruku mu pomirnicu podat,
Da baš bude veselija majka,
Hrvatska nam domovina slavna.
Kud ćeš boljeg brata od Hrvata?
Il' te treba pomagati rukom,
Il' te treba svjetovati umom,
Il' ti treba utješiti tugu,
Il' veselo razigrati srce!
Brat će bratu ublažiti boli,
Brat će bratu najprê lieka naći
I nevolju podieliti s bratom,
A radost će povećati moći.
Uztreba li dić' se prot' dušmanu,
Lašnje ćete složno odbiti ga;
Tad ćeš znati posegnuti po me,
Tad ću ja ti opet kolo igrat,
Staro kolo na poljani bojnoj,
Bratsku krvcu okajati liepo,
I Hrvate ogrijat će sunce,
Žarko sunce te slobode divne.
Tako Šara momku odgovara.
Sladko sniva Omer momče mlado

Sladko sniva o ljubavi bratskoj.
Kako presta mržnja već na krsta,
Krst Turčina pouzdano sreta;
Oba sinci hrvatske su majke,
Obojici jedna j' briga sada:
O slobodi i napredku roda.
Omer spava ter se posmješkava,
Sladko sniva o ljubavi bratskoj,
Sladko sniva o slobodi davnoj.
Ej da Bog dâ san se izpunio!

Osman beg Štajić.

Čudjinke.

XIV.

Zar misle silni tlačitelji roda,
U tudjem svietu stišat će se plam,
Što predji naši mačem razplamtjeli
I sinovima ostavili nam?!

Nek na kraj svieta baci nas sudbina
Medj divlje gore, orlovite stiene:
U srcu našem cvjetati će samo
Na domovinu milu uspomene.

I srce nek nam iztrgnu iz grudi,
Tu zapisano nać' će jedno tek:
Da do vijeka biti ćemo ono,
Što pradjedovi bili su nam viek.

Nek sve nam krate, što se kratit može,
Al srce naše u našoj je vlasti,
Za domovinu, za hrvatsko ime
Sve prezirimo pustog svieta časti.

Na razvalinam minuloga slavlja
Svi s braćom složno dizat ćemo hram;
Na maču što nam pradjedovi stekli,
To opet mora vratiti se nam.

Tugomir Hrvat-Bošnjak.

Ljudevit.

(Heroida.)

Ti pitaš, lica zašto su mi blieda,
Hladovit pogled poput krhka leda,
I pitaš, odkud sdvojne misli niču,
Pa koja li me mori viekom bieda,
Na čelu da se tuge znaci stiču — —
Ah nemoj pitat — slušaj tužnu priču.

Vaskolik sviet mi bio šara bajka,
Ja dječak još — i već me sudbe šajka
Iz rodbinskoga malog kruga ganu;
Na razstanku me zagrlila majka,
Iz modra oka suzica joj kanu,
Kô zviezda s neba prema jutru ranu.

Kudgodjer žića valovlje te neslo,
Poštenje, sinko, neka ti je geslo . . .
Slovljaše ona lomeć bolnu sjetu;
U mladih grudih srce mi se treslo
Kô rose kap u nevinome cvietu,
Kô suhi list u silna vihra lietu.

Još dugo mi u duši ona sjala,
I domak milen, gdje mi zibka stala —
Al tokom rieke hrlo teče vrieme
Uništujući spomen silom vala;
I meni mladu sruši se na tjeme
Crnolikijeh briga težko breme.

Odrastoh tako. — Borba nasta veća — —
I sam se pitah često, gdje je sreća:
Kad gorki vaj se k vaju svedjer nizô,
A putem raslo trnje mjesto cvieća;
K nebesom ipak ja sam glavu dizô,
I kad se čelom znojni mlaz mi klizô.

Al kad za ljubav samo priezor primah,
Podvojio sam, da tu pravde ima,
I paklen jad mi strovô žiće cielo,
A srce mrazna sledila mi zima;
Očajljiv bjegah — tražeć mira sielo —
Al skoro klonuh — sva me prikri velo.

I snivah: Zviezde zlaćene da s' trune,
Hulimce krieštеć da me netko kune,
Širokim svietom kletva da se ori —
Al netom zlatne začuh zvonit strune,
Okružilo me svjetlo nalik zori,
A iz tog svjetla angjeo se stvori.

Životu tvomu još je staza duga,
A ti već klonu slomljen trhom tuga?
Ohrabri se, ta svjetlo ima sjemu
A radost vaj za vječitoga druga.
I ručicu mi dade — u tom trenu
Munjevit žar me prodje — te se prenuh.

Al ne znam pravo, da l' sam bdio — snievô —
Prema meni si stala, čarna djevo,
Kô majka što pri čedu pjesme poje;
Tugaljiv pogled po meni ti sievô,
Kô da mi šaptô: razkrij srce svoje,
I moje svjetskom zlobom ranjeno je.

Odavat na to ja ti tajne začeh —
I rekoh ti, da još mi oko plače —
I srce mi je do dna smrzlo more —
Priżezi zato crnim okom jače,
I biserne ćeš na dnu naći dvore,
A u njih priestô — ljepši zlata zore. —

Ah čuj me, dušo — sidji na dno dolje,
Kraljevat možeš u tih dvorih bolje —
Ta vani ljudstvo pravo, zakon krši,
Ta vani ljudstvo kano zvier se kolje —
Nad glavom tvojom pako angjel prši,
Ah sidji, priča nek se liepo svrši.

Gjuro Arnold.

Soneti.

Grofu Janku Draškoviću.

Kada su naši u vieku prošastome
I dušom otci i tielom jezik mili
I vjeru svetu i sladki dom branili,
O, da mi j' u vieku bilo živjet tome!

Al mignu obrvom Bog svemogom svome.
I eto, gdje krepki otci naši i čili,
Jeziku okrilje i vjeri i domu u sili,
Zamiču u tmine — a mi smo krvi trome!

Zamiču u tmine — i sam još jedan viri
Kao luč iz tminâ, koj' nam otce kaže,
A taj je Janko, o poštujte ga, Iliri!

Otčinski štujte luč otčinske snage
I na njem pal'te srca, 'er što je draže,
Neg' motrit otce i sliedit njihove trage?

Ivan Mažuranić.

Mojoj miloj.

Volio bih, da dušmanska sila
Satare me u krvavom boju,
Da izgubim sve i dušu moju,
Nego da me ti ne ljubiš, mila,

Kao rieka strahovitog Nila,
Kad polije plodonosna polja:
Tako silno pliva srca volja,
Da bi ti do groba moja bila.

Dijamante od carstva Golkonde,
I gromile Krezusova blaga
Ne bih htio nigda pogledati, —

Kad bih sve to ja imao onde,
Gdje ti sa mnom ne bi bila draga,
Da sve tebi mogu darovati!

Nikola Boroević.

Odziv.

Ja te ljubim! čujte dol i gore,
Pa raznes'te gromom na sve strane,
Kaž'te orlom, nek s hridi neznane
U nebeske razkliču prostore!

Ja te ljubim! na gorske izvore
Nek se ori i rieke prostrane,
A odtuda nek se glas taj mahne
Tja na Sinje i na Crno more.

«Ja te ljubim!» čuju stiene, rieke,
Orli, mora, pa mah glasom grubim
Oreć, šumeć odzivaju: Ljubim!

Tako sve se odziva, a tek dvoje
Mene sluša, pa muči u vieke:
To je nebo, i čudno srce tvoje.

Stanko Vraz.

Pamet i srce.

Na priestolu ja sjedim u glavi,
Ti u prsih niže meni doli,
Pokori se dakle ter ostavi
Vječni nemir, s kog me mozag boli.

Tako pamet srdašcu upravi
Nemirnome svoj ukor oholi.
I more je — srdašce nastavi —
«Svuda niže neg' bregovi goli:

Jesu l' zato još ikad bregovi
Zapovjedit mogli, da ne bije
More više njima u podnožje?

Tvoju visost Bog ti blagoslovi,
Al' ne diraj u pravo ničije.
Iz mog žara ti si svjetlo božje!

Petar Preradović.

Biskupu Mirku Ožegoviću.

Starče Mirko! blago tebi sada!
Života si slavna na lovoru
Sad zemaljskog ne osjećaš jada,
Odpočivaš u dičnu odmoru.

Blago tebi! jer blagoslov stada,
Kom si bio blag u svakom tvoru,
Spominje te i u slast ti pada
Više nego spomen u mramoru.

Blago tebi! al težko si stadu
Iza tebe s velike bojazni:
Tko li doć' će na tvoj stolac prazni?

Tko god došó, težko da će nadu
Značaja ti, srebru ljubavi ti
I vjere ti zlatu doličiti!

Petar Preradović.

Vatroslavu Lisinskomu.

Guslama si narodnim sasvime
Sprovodio pjesmu nam po domu,
Ugodio duhu narodnomu
I rodu nam omilio time.

I narodne tebe ruke prime,
I grle te u naručju svomu,
I pljeskaju k djelu ti svakomu;
Ali s tebe bremena ne snime.

Svakojaka nevolja te shara,
I prosjakom skoro ti preminu.
O moj rode, na tom vriednom sinu

Ti sagrieši s navadna nemara.
Slava njemu, uz sve jade svoje
Da ti ipak vjeran ostao je!

Petar Preradović.

Prijatelju mojega djetinjstva.

Mili brate, mnogo prodje doba,
Odkad udes nas mlade razdvoji . . .
Srećan život sanjali smo oba,
Mlada duša sanima se goji!

Kakvi prodju, pitaš, danci moji?
Čemerom ih otrova mi zloba.
Riedko mirni dodju kadkad koji,
Sitni cvietki oko pusta groba.

Ali šta će usred mrkle noći
Gdjegdje zviezda slabahne kreposti,
Kad ne može putniku pomoći?

Kaplja rose uvenuloj dosti
Je li travi? Il će iskra moći
Umrznute razgrijati kosti?

I. August Kaznačić.

Šta je život?

Šta je život? neka liepa nada
Uživanja božijega svieta,
Časti, ljubve, slave blagih ljeta,
Koja hoće da te smami mlada.

Šta je život? spomena nerada
Nekog čara, nekog amaneta,
Nekog časa obožanja sveta,
Što nijesi kušao nikada.

Šta je život? časovno primirje
Medj silami boreće prirode,
Cvieće zemno, nebesko lepirje.

Šta je život? ta odušak ubah,
Kojim narav kroz svakakve zgode
Vraća Bogu stvoriteljni uzdah.

Medo Pucić.

Molitva ljubavi.

Oj ljubavi! Ti kaplja jesi rose,
Bez koje ruža samotnica gine,
U sedam boja sviet mi s tebe sine,
Životu prene mrtvo zemlje tlo se.

I car i prosjak tvoju milost prose,
Pred tvojim svjetlom carstvo noći mine:
Iz verigâ se duša u vis vine,
A tvoja krila k zviezdama ju nose.

Do moga groba posestrimom budi!
Dă, ti me vodi, nukaj, ravnaj, sudi,
I u srce mi sadi cvieće doviek.

Zlo živjet da je? Bez tebe je gore,
Sav ljudski život mutno, mrtvo more,
A sanak sjenke svaki smrtan čovjek.

August Šenoa.

Majci.

Večer mekim skutom sviet prikriva,
Na drveću lišće tiše sbori,
Sve polaglje potočić žubori,
A u gniezdo ptičica se skriva.

Svuda mirno te mirnije biva.
Samo s crkve na brežuljku gori
Skromno zvono dolinom se ori —
Sladku spomen u meni oziva.

Ta crkvica sieda spominje me,
Majko moja, na te, siede vlasi,
Što no drago tvoje kriju tjeme;

A pozdravi zvona večernoga
U mom uhu ječe kao glasi
Blagoslova nježnog, majko, tvoga.

Napoleon Špun-Strižić.

Prigodnice.

Ljudevitu Gaju,

kad je pohodio Dubrovnik mjeseca lipnja god. 1841.

Mudri Gaju, zemlja ova je
Zemlja slavnih uspomena,
U njoj oglas još ostaje
Glasovitih nje vremena,
Gundulića duh hrabreni
Unuk štuje još pošteni.

Negda zgodâ različnosti
Nas su od starih udaljile,
Ostaje nam još jakosti
Za prikupit duha sile;
Gdje uvenu cviet mudrosti,
Osta korien narodnosti.

U srcu nam primjer davni
Praotaca cvati, plodi,
Spominje nam jezik slavni,
Da duh rodni ne zahodi
Domorodstva gdje no žile
Spuštene su krepko bile.

Žive, Gaju, plodi u nami,
Izgled starih naših djeda,
Kih tvâ vriednost nad zviezdami
Ilirskijem ljubko ugleda,
Kojih slave veće dosti
Prostriet će se tvôm kreposti. —

Zaboravit nikad ne će
Srce naše tvoje svjetlilo,
Ime tvoje svedj živjet će
Dubrovniku sladko i milo,
Uspomena tvê vriednosti
Bit će naše znak harnosti.

Živi čestit, slavan budi,
Mili Gaju, rodna kruno,
Ti slavjanska srca budi,
Nek poznade svak podpuno,
Da je ciena svog jezika
Narodima prva dika.

Antun Kaznačić.

*

Hrvatski pjevački savez.

O posveti zastave varaždinskog pjev. družtva god. 1877.

Na što slava i veselje
Posred grada starodavna?
Što će ljudstvo tako velje,
I naprava tako slavna?
Zastava se nova sveti,
I veliča savez naš;
Bože jaki, Bože sveti,
Da nam uspjeh djelu daš!

Oj zdravo da si, grade bieli,
Hrvatstvo sve ti pozdrav šilje,
I s tobom ovu radost dieli,
Najljepše tebi nudeć smilje:
Ta gledaj samo, — sa svih strana,
Gdje Hrvat još je svoj na svom,
Već hiti četa izabrana
U mili tvoj gostovni dom!
Oj braćo, da ste i vi zdravo!
Ta to je krasno, to je pravo,
Da bratskom slogom dišu grudi,
Nek vidi sviet, da jesmo ljudi;
Nek vidi svak, da ima još Hrvata,
Da vjera nam je sjajnija od zlata.

Rudi «Zora» od iztoči,
«Danica» ju navješćuje:
K nebu digni svoje oči,
Duh ti danak naslućuje.
Kô što «Zora» i «Danica»
Viestnice su danu tom:
Gradova im tako lica
Svietle rodu hrvatskom.

Rode mili, ti zar jošte driemaš,
Za nepravdu jošte očî nemaš?
Tebe dušman bjesomučni kvači,
I rodjenu tvoju braću tlači,
Te u tvoje tielo posvećeno
Zaderô je panče nesmiljeno:
Tvoje slave, tvoje djedovine
Dobar dio pod tudjinom gine,
A ti da si osudjen vjekoma
Bojati se koječijeg groma?!
Ni Prometej vrh pećine tvrde
Ne podnese viekom ljage grde:
O, i tebi sjajna rudi zora,
Danica ti trepti vrhu dvora, —
Daj se preni u svakome dielu,
Reci svietu istinu si cielu:
Ti da s braćom skupa želiš biti,
Za njih svoju da ćeš krvcu liti,
S njima dići hrvatsko nam ime,
I sve što nas jošte veže s njime:
Stara prava, pjesme naše stare,
Od starine plemenite dare! —

Čuj «Slavulja» gdje biljiše,
Čuj gdje «Zvono» milo zveči,
I «Sokola» gdje uzdiše,
I gdje «Jeka» tajno ječi!
Četir razna glasa tako
Čudnovati daju sklad;
Da li sumnjaš, pitaš: kako?
Vidim, da si saznat rad!

Oj pjesmo hrvatska, ti jesi
Slavulja piev, koj' tiho i duboko
U srce dira, — čini da nam oko
Od radostnih se suza kriesi!

Tvoj glasak milo zveči
Kô zvona glas posvećena:
U duši jad nam lieči
Kô sladke sreće spomena. —
Čovjek putnik,
No zlo slutnik,
Svomu domu
Pospješuje korak plah:
Već davno on je u sviet pošô
Odoljet roda nevolji,
Pa sad je s malo blaga došô,
Da dieli svojim po volji, —
I vesel stupa već pred selo! —
Al što mu tako muti čelo,
Što tako plaho stade?
«Ta dugo već je sama ona —
Da l' živi jošte, vjerna je l'?
Šta mila djeca rade?»
Tada zvona
Glas poznati sa zvonika
Na večernji pozdrav zove:
A vjernikâ
Družba složna kleči,
Do nebesa glas im pjesme ječi!
Putnik sluša — i poznaje
Starog zvona jeka da je,
Čuje gdje mu žena poje
Usred kruga djece svoje, —
Pak razdragan putnik kliče:
«Živi žena, jošte mi je vjerna,
Dok se ori takva pjesma smjerna!»

Ori se, pjesmo hrvatska, ori!
Dok nam je tebe — nijedna ruka,
Ničija sila ne mož' da sori
Naroda našeg. Naša će muka
Nevolje svake riešiti nas,
Naše nas pjesme tješiti glas.

Ti budi, što jesi: slavulja piev,
Ti budi posvećena zvona zvuk,
Ti budi nam tajna jeka,
U dušah nam ječi do vieka.
I kano soko
K nebu visoko
Ti leti: — i bistro oko
K suncu slobode i prosvjete diži:
K sunašcu tomu narod približi!

Eto «Javor», s njime «Lira»,
K našoj slavi složno hrli;
I gle čuda — posred pira
Gdje no «Davor» «Vilu» grli!
«Davor» junak «Vilu» mladu
Zaručuje u taj mah,
«Javor» s «Lirom» u tom skladu
Pjesmom slavu pratit zna.

Ej Davore, naš Davore!
Mudro činiš, te se s vilom družiš,
I svojom ju vjerenicom zoveš!
Dosta si nas, Davore, odavna
Bojnim kopljem proslavio svuda,
Bojnim kopljem, s kog junačka slava
Hrvatskoj će dok je vieka cvasti.
Ali skupo tâ nas slava stoji,
Za nju pitaš i krvi i blaga!
I dadosmo, ne žalismo nikad,
Slavni bjesmo po cielome svietu;
Al nam kuća bila òpûštena,
A u kući bieda i nevolja, —
Vide ljudi, ne vjeruju nikad,
Sam Bog znade, što smo sve podnieli!
S tog, Davore, zemlja nam hrvatska
Raduje se videći gdje vilu
Kano vjernu vjerenicu grliš.
Bacaj koplje, mač od bedre paši,

I odloži biesna boja želju:
Što će buka, što li pokolj ratni,
Gdje se slavi pirovanje sladko?
Ali prije nego koplje baciš,
Uzvitlaj ga visoko nad glavom:
Strah i užas dušmaninu našem;
Jošte jednom bojnim kopljem mahni,
Jošte jednom k slavnom ratovanju,
Koje danas u Evropi staroj
Mladi narod do slobode vodi!
Pa kad tako satаremo vraga,
Što nas muči do četiri vieka,
Ti uzadji na Velebit goru,
Te u sinje i debelo more
Baci koplje, slavi pirovanje
I zagrli vjerenicu svoju:
A tebi će javor-gusle glasne
Uspomenu u narodu čuvat,
I uz lire plemenite zvuke
Mlado pleme, jedne majke sine,
Slogom vodit u hrvatsko kolo: —

Eto «Sloge» dubrovačke,
Zagrebačkog «Kola» eto,
Juga grudi te junačke,
Uspomenâ ime sveto:
Divno li je pogledati,
Gdje uz brata stoji brat,
Gdje se grle svi Hrvati,
Gdje već rodu kucnu sat!

Dubrovnik — Zagreb!
Dva slavna imena i sveta,
Kieh zvuci sladkom nadom
Potresaju hrvatsku grud!

Dubrovniče, hrvatskih si gradov' kruna,
Tvoja knjiga hrvatske je slave puna,
Veleume ti si svemu svietu dao:
Jošte nije tvoj hrvatski ponos pao,
Već kô fenić iz pepela ti se dižeš:
Prošlost slavnu na sadanjost ti nam nižeš,
A u nizu tome Zagreb divna sjaja.
I sadanjost i budućnost s tobom spaja.

Ajde «Slogo» dubrovačka,
U kolo se hvataj naše,
I družino sva pjevačka,
Koju ovaj savez paše:
Zastava se nova sveti,
I veliča savez taj,
Pjesmom valja pouznieti
Radostnoga dana sjaj!

Tako tebi pjevački je savez
Varaždine, gostoljubni grade,
Namienio pozdrav bratskih grudi!
Tako shvaća ovog dana znamen,
Gdje te vidi prevesela srca,
Da si hrabar na braniku borac,
Da Hrvatstvom ponosiš se svojim.
A sad nek se slast veselja širi,
Zamnievaju gostoljubni dvori,
Nek se pjeva, igra, pleše, sbori,
Jednim glasom ore grla bratska:
«Živjela nam do vieka Hrvatska!»

Hugo Badalić.

Stanku Vrazu

na dan 8. rujna g. 1880.

Je l' vaš, je l' naš, kom danas kries se pali,
Pjesničtva plodnog divnomu junaku?
Slovenci, vi ste njemu zibku dali,
Hrvati daše Stanku slavnu raku;
Vi učiste ga ljute trpjet muke,
Iz vaših gora donie sladki piev:
Mi javor-gusle tisli mu u ruke,
Kad junački je plan'o u njem gnjev.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

Medj vami sinu prvi ruj mu zore,
Medj nami sgleda slavskog slavlja podne;
Privinuo je k srcu vaše gore
I vaše gaje, duši njeg'voj srodne,
Na vašoj zemlji liepi cviet mu cvao,
Medj vama pjevnu prvi njegov glas:
Na vašu zemlju zlatni plod je pao,
Davorijom je gromkom digô nas.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

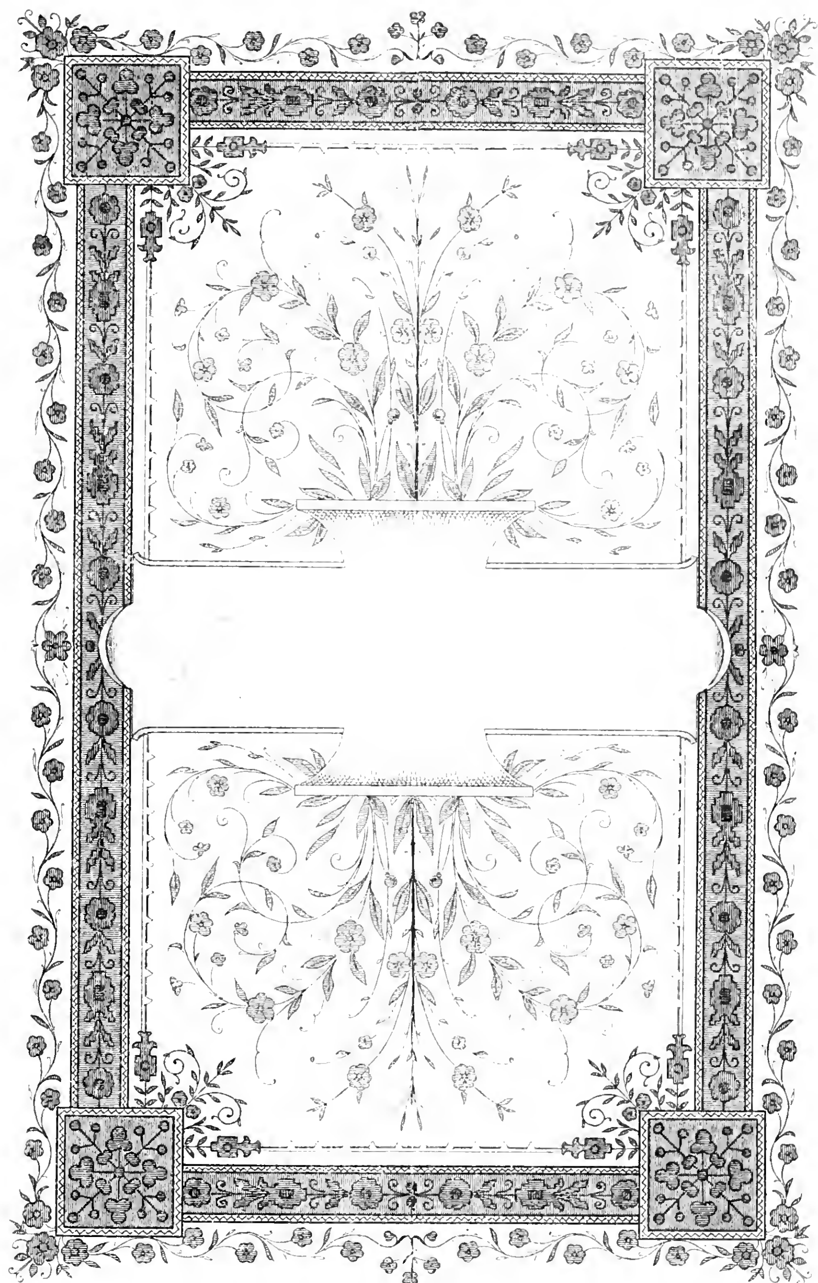
Za oba nas je bilo srce vruće,
Za oba jednak plamtio mu plamen,
I ničja ruka nije znala ljuće
Medj nami kršit klete smutnje kamen.
Dà, on je znao, jedan drugog treba,
Dà, ćutio je, jedna da smo krv;
On vidje, jedna zvier na oba vreba,
I da nam srce toči jedan crv.
Pogadjaj sada, brate, ako znaš,
Je l' Stanko vaš, je l' naš?

Slobode viestnik širio je krila
Nad naše glave mukotrpne, nujne;
Do ljubavi nas vodi njeg'va vila
Uz romon pjesme nježne, miločujne;
Jer čovjek vam je bio bolji, jači
I življi bio njeg've pjesme klik,
Neg' mrtve slovke mićeni kovači
I cjepidlaka vragomili krik.
De pitaj, brate, samog Stanka baš,
Je l' pjesnik vaš, je l' naš?

I vaš i naš! Čuj, jeknu jeka groba.
Oh podajmo si k ljubavi sad ruke,
I prokleta medj nami svaka zloba,
Ta jedna nam je krv i jedne muke!
Dà, Stanko nama spisa evangjelje,
Na ljubav bûdi njeg've pjesme glas,
Kô naše vode nek se splinu želje,
K slobodi, k sreći vodi pjesnik nas!
Ma škrin'o vrag od ljuta jeda baš,
Slovenac, Hrvat klikće: On je naš!

August Šenoa.

Heroički epos.

Četa.

(Iz «Smrti Smail-age Čengijića».)

Podiže se četa mala
Na Cetinju Gore crne.
Malena je, ali hrabra.
U njoj jedva sto junaka;
Ne junaka biranijeh
Po obličju ni ljepoti,
Već po srcu junačkome;
Koji no će udariti
Ne na deset, da uteče,
Nego na dva, da ih sieče;
Koji no će umrijeti
Za krst častni, kiem se krsti,
Za krst častni i slobodu zlatnu.

Čudna četa, nekupljena,
Kô se ina kupi četa;
Tu se ne ču kano drugda:
«Tko je junak, na ždrijelo!»
«Na ždrijelo, junak tko je!»
Tu ne jeknu jeka kršna.

Već kô tajni glas duhova,
Kojiem sbore višnji dusi,
Šapat tamni Gorom crnom
S jedne stiene k drugoj prhnu,
Ter gle čuda! proz mrak cieniš,
Studen kamen prima život,
Drhće, gamzi, diže glavu,
Iz tvrdoga stanca snažnu
Pest pomalja, nogu krepku,
I proz mrazne živce vruća
Rek bi krvce vri mu rieka

Vidiš zatiem pušku dugu,
Put nebesa gdje se koči,
A što struka o pojasu
Vjerna krije, tvoje oči
Tog ne vide; . . . nu mrak gušći
Sve ti ote noćno biće;
Ode vojnik, odkud glas doliće.

Doba j' gluho tamne noći;
Oblak krije zviezde jasne,
Noć i struka gvoždje sjajno.
Idje četa noćna, tamna,
A pred njome vitez vrli.
Drug da drugu o njem šaptne,
Šapćuć bi ga Mirkom zvao.

Idje četa, ali kamo?
Man ćeš pitat četu istu.
Man ćeš pitat brze munje
I gromove gromke mani,
Kud se ore iznad gore,
Kad ti vazda odgovore:
«Ne mi, ne mi, no gromovnik,
Kom' valjade svi da dvore!»

Idje četa, kuda? kamo?
Sam on znade, koj' je gori.
Valja da je grješnik težak,
Na kog hoće da obori
Tako silu svrh nebesa
Sud njegove pravde vječne.

Stupa četa tiho i gluho
Posred tisieh, glusieh tmina.
Ni tko šapće, ni tko zbori,
Ni tko pjeva, nit se smije:
Od sto glasâ glasa čuti nije.

Već kô oblak gräda težka
Težke u krilu biče krije,
Pršeć muklo, prieteć muklo
Poraz kraju, gdje se vije:
Tako i četa, tminom obavita,
Kô desnici podoba se višnjoj,
Stupa muče, nek se krivci uče,
Da, jer grom se ne oziva s mjesta
Na krivine, tiem sigurni niesu:
Jer što kašnje, sve to jače tuče.

Ne zvekeće gvoždje svietlo,
Niti grme smrtne cievi,
Ni na lagan stupaj nogû
Ozivlju se sjajne toke:
Već kô znajuć, koga nosi,
Pod opankom hrabre djece
Podaje se vrlet tvrda,
A vrletna nize brda.

Vjerna uz druga drug koraca
Nerazlučno, vjerno i tvrdo,
Kô blizanci zviezde jasne,
Kad sunčani zrak ugasne.

Komljani im i Zagarač,
Bjelopavlić ljuti k tome
Davno veće straga ostaše,
Ter već gaze lomne Rovce.
A za Rovci družba noćna
U prozorje rane zore
Na Moraču slavnu pade,
Od Morače hladne vode
Ime zemlji kôj izvode.

Hrabra četa dan danovat
Na Morači hladnoj sjela.
Tko se snizi k rosnoj travi
Sankom kriepit snagu tiela;
Tko ljut oganj puški ogleda
I fišeke smrtne broji,
Il ostricu pouzdanu
Vjernu nožu gladilicom gladi;
Tko izvabiv iskru iz kremena
Tvrdiem nadom, ter u šušanj laki
Zapretav je, pak navaliv granja
Za čas malen dahom junačkiem
Plamen piri; a tko darak
Stada krotka, četvrticu ovna,
Na ljeskovu veseo vrti ražnju,

Il' bijela križku sira
Iz utrobe vjernoj torbi vadi.
Ožedni li? Morača je blizu;
Treba l' kupe? ima dvije ruke.

U to i dan već rudjet poče,
I susjednoj u planini
Javit krdo čuješ glas pastiera.
Kojemu se zvonko oziva
Prevodnika ovna zvono.

Kad al' eto inoga pastiera,
Gdje no krotak k svome stadu grede.
Ne resi ga ni srebro ni zlato,
Nego krepost i mantija crna.
Ne prate ga sjajni pratioci
Uz fenjere i dupliere sjajne,
Ni ponosnieh zvona sa zvonikâ:
Već ga prati sa zapada sunce
I zvon smjeran ovna iz planine.

Crkva mu je divno podnebesje,
Oltar častni brdo i dolina,
Tamjan miris, što se k nebu diže
Iz cvijeta i iz biela svieta,
I iz krvi za krst prolivene.

Kad se četi bliže prikučio
Vriedan sluga vrednjeg gospodara,
Božju joj je pomoć nazivao.
Pak okupiv hrabre vitezove,
Na studen je kamen pokročio,
Studen kamen, al' je srce vruće.
Dobar starac četi besjedio:

«Djeco moja, hrabri zatočnici!
Vas je ova zemlja porodila,
Kršovita, ali vama zlatna.
Djedi vaši rodiše se tudier,
Otci vaši rodiše se tudier,
I vi isti rodiste se tudier:
Za vas ljepše u svijetu nema.

«Djedi vaši za nj lievahu krvcu,
Otci vaši za nj lievahu krvcu,
Za nj vi isti krvcu prolievate.
Za vas draže u svijetu nema.
Orô gniezdo vrh timora vije,
Jer slobode u ravnici nije.

«Vas, koji ste vikli tome
Boraviti triezne dane,
Tko vas haje, plode l' krši vinom?
Tko vas haje, plode l' krši žitom?
Tko vas haje, plode l' krši svilom?
Dok po vrelieh hladne vode ima;
Dok po dragah bujna stada mûču;
Dok po brdieh sitna krda bleje.

«Praha imaš; olova ti dosti;
Desnica je jaka u junaka;
Izpod vedja oko sokolovo;
U prsijeh vruće srce kuca;
Vjera j' tvrda, njom okrenut ne ćeš;
Pobratima pobratim te pazi;
Vjerna muža grli žena vjerna;
Dar ti djelom plemenita pjesma;
Gvoždja l' trebaš? Ture ti ga nosi:
Eto svega, što ti srce prosi!

«Al nada sve, što krš ovu kiti,
Krst je častni, što se nad njom vîsi.
On je, što ve u nevolji jači;
On milostiv, što ve nebom štiti.

«Ah, da vide svieta puci ostali
Iz nizina, odkud vida ne ima,
Krst ov slavni, nepobiedjen igda,

Vrh Lovćena što se nebu diže;
Pak da znadu, kako neman turska
Grdniem ždrielom progutat ga radeć
O te krši zub svoj zaman krši:
Ne bi trome prekrstili ruke,
Dok vi za krst podnosite muke,
Nit bi zato barbarim ve zvali,
Što vi mroste, dok su oni spali!

Za krst častni spravni ste mrijeti,
Za nj se i sad mrijet podigoste,
Srčbe božje hrabri osvetnici.
Al' tko Bogu vjerno služit grede,
Čistiem srcem služiti mu valja;
Čistom dušom vršit onom treba,
Koji vrši, Bog što sudi s neba.

Il' vas tkogod uvriedio brata,
Il' nejaku dragi protivniku
Život dignuv ogriešio dušu,
Ili putnu zatvorio vrata,
Il' dô vjeru a krenuo njome,
Ili gladnu uzkratio hranu,
Il' ranjenu ne zavio ranu:
Sve je grijeh, sve su djela prika;
Bez kajanja nema oprostnika.

«Kajite se, dok imade dana,
Dok je doba, djeco, kajite se;
Kajite se, dok nije pozvana
Duša k onom, koji nebom trese;
Kajite se, jer zemaljskog stana
Tiek izmiče bjeguć, kajite se;
Kajite se, jerbo zora rana
Nać će mnogog, kud za vazda gre se,
Kajite se . . .» Ali u grlu
Dobru starcu riečca zape,
A na siedoj bradi bistra
O sunčanu kaplja zraku
Kô biserak sitan sinu.

Valjda i njega mlada ljeta
Uspomenom gorkom kore,
Tere liečeć stadu rane
Sam se svoje sjeti boli:
Dobar pastier, jer što kaže inom,
I sam svojiem potvrdjuje činom.

Stoji množtvo razboljeno
Blagom rieči starca blaga;
Jaganjci su rek bi tihi,
Što bijahu gorski lavi:
Taka čuda božja riječ pravi.

Al medju to tko se ukaza
Pred očima čete krotke,
Ter sto ruka za sto noža
U jedan se časak maša?
Čudno biće! sto srdaca
Od nebesa svratit vriedno,
I sto voljâ što uzhtije,
Sve razorit ono jedno!

Novica je, krvnik kleti,
Novica je, pun slobode,
Gdje k pobožnu stupa krugu,
Ter pristupiv starcu bliže
Krepki ovako glas svoj diže:
«Bogom braćo, hrabri Crnogorci,
Ne mašajte za oružje svietlo.
Novica sam, al ne koji prije,
Jer ne na vas, nego s vami gredem
Turskom krvi sad omastit ruke.
U Turaka dosle što imadoh,
Nemio mi sve ugrabi Turčin.
Ne osta mi neg desnica hrabra,
I ta odsle crnogorska budi.
A jer krstu ne podoba junak
Nego kršten, žudim, krstite me;
Jer mê radit hitro nuka vrieme.»

Sto desnica na te rieči
Oružja se manu ljuta,
A sto oč'ju kô proz rosu
Mješte sunca dúgu vidje.
Mignu okom starac dobri;
Morače mu kapu daše:
«Vjeruj, sinko, u višnjega otca,
I njegova od vijeka sina,
I trećega milostiva duha:
Vjeru vjeruj, spasit će te vjera!»
Reče, i ljuta poli nevjernika
Pred svjedocim planinam visocim
I njih sini četom u planini.

Tader starac oči podigao,
Blage oči, i bijele ruke,
Ter je četu oprostio grieha,
Pak je Bogom darivati stade:
Svakom momku po česticu daje
Tajne piće, hljeba nebeskoga,
Svakom momku po kapljicu daje
Tajna pića, vina nebeskoga.
Žarko sunce divno čudo gleda,
Gdje slab starac slabe kriepi ljude,
Da im snaga Bogu slična bude.
Kada li ih okriepio starče,
Sva se družba izljubila redom.
Stoji četa višnjeg Boga puna,
Ne kô krvav nož, kiem rana
Zadaje se smrtna i težka:
Već kô pero sveto i zlatno,
Kojiem nebo za unučad poznu
Djela otaca bilježi vitežka.

Žarko sunce za planinu sjede;
Starac ode, četa dalje grede,

Ivan Mažuranić.

Sigetski junak Nikola Zrinjski.

Pod tvrdjavom golem prodor biva,
Vas obzidan golemiem kamenjem
I udaren na svodove čvrste;
Tu j' pohrana od streljiva bojnog,
A i svega, od vriednosti što je
U Zrinjskoga, čete i gradjanâ;
Tamo požar dohvatiti ne će.
Zove Zrinjski pouzdanog slugu,
Pak se s njime u prodor uputi.
Kad u prodor Zrinjski uljezao,
Skida s' sebe oklop i kacigu,
Pak oblači svetčano odielo:
Od skrleta crljenu ječermu,
Izvezenu žeženijem zlatom,
Krasniem vezom materine ruke,
I kićenu bogatu dolamu;
Zlatan lanac meće oko vrata,
A na glavu kalpak dragocjeni,
Na kom draga blistaju kamenja;
Staru sablju zlatom okovanu,
Od mladosti drugaricu vjernu,
Pripasao o junačko bedro;
U dolamu sto zlatnieh dukatâ
Umetnuo, da onomu budu,
Koji mrtva prepozna junaka;
Pokraj srca od Sigeta ključe
Zatisnuo, da ih Turčin ne bi
Pred njegovom zadobio smrću.
Pa kada se bio zaodjeo,
Krasan junak u odoru krasnu,

I s vjernijem oprostio slugom,
Kano otac sa djetetom svojim,
Ode lagan k svojim vitezovom,
Te im junak 'vako govorio:
Braćo moja i drugovi moji!
Šta smo mogli, to smo učinili
Za dom mili i slobodu svetu
I za našeg svijetlog vladara.
Požar bjesni; na prostoru malom
Izmaći mu, braćo, ne možemo;
Za malo će zasukljat i ovdje,
Gdje zaklonak odabrasmo zadnji.
Ovdje požar, tamo Turčin ljuti:
Il u oganj skočiti nam valja,
Te izgorjet kano očajnici;
Il predati ruke u okove,
Ne junaci nego kukavice.
Mi, koji smo od mladosti vikli
Ne trnuti od mača i puške,
Nego smrti u oči gledati;
Mi, koji smo na tisuće smakli,
Braćo moja, ljutieh nevjernika,
Znati ćemo i danas umrieti,
Kad se j' zadnji nabrojio časak,
Poštenijom za junake smrću,
Neg u ognju da tu pogorimo,
Il Turčinu da ljubimo skute,
Dok nam krvnik nakon muka težkieh,
Kô zločincem ne odrubi glave;
Slavno življah, slavno ću umrieti;
Odluku sam odlučio tvrdu;
Tko je junak, odlučit će sa mnom.
Otvorimo od tvrdjave vrata; —
Kad zazjaju od tvrdjave vrata,
Prosut ćemo oganj iz topova
Na dušmana, da prokrči pute,
Pak na njega habro nasrnuti,
Te borit se i sjeći junački,
Dok smrt slavna u dičnijeh ranah
Svakom od nas ne zatvori oči.
Starica nas uči knjiga mudra,
Mučenici da su viek prvaci
Bolujućeg čovječanskog roda:
Oni svojiem mukami ga jače,
Oni svojom vidaju ga krvlju.
I naš narod mučenik je davni.
Sa susjedom jedne krvi braćom,
Od koje nas pusto ime lûči,
Zid golemi prot divljadi turskoj
Davno svojom osnovasmo pȕti,
I svojom ga umoždismo krvlju.
Tako j' vječna odredila pravda,
Da najbolji na udarcu bude.
Mi šačica hrvatske nam majke,
Evo i sad odoljesmo slavno
Divljieh horda množtvu nebrojenu;
Što bje bolje, pod mač okrenusmo,
I smrtnijem zahvatismo zrnjem.
Silnik mnjaše: Europa ciela
Pod kopito njegovieh konjika
Mora svoju podvinuti glavu;
Al hrvatska ova četa mala
Zakrči mu pod Sigetom pute;
Sve pobjede i sve osvojbine,
Što u divljoj snovaše ih tlapnji
Grozan vodja divljijeh čopora,
Na što mu se daše i snizіše?
Eto na tu razvalinu pustu
Siget-grada, tvrdjavice slabe,
Spomen divljeg dostojna junačtva!
Sad još čeka, dok požar zarazi
Što u borbi škrto preostalo,
Te s' sakatom da se krene vojskom
Od kuda ga morija doniela.
Pa da ove pobiedjene horde
Nas u robstvo vode dobitnike?
Tko je Hrvat, taj robovat ne će!
Narod, slavnu koj' zadaću vrši,

Taj u borbi propadnuti ne će,
Neg' će iz nje pomladjenom silom
I doraslom za svoj život snagom
Dignuti se i zasjesti premac
U veliko vieće čovječanstva.
Bud'mo dakle vršitelji dični
Tê zadaće hrvatskoga roda;
Bud'mo danas voljni mučenici
Za slavu mu i budućnost liepu.
Sporo ide ta budućnost zlatna,
Al će doći, moja braćo draga,
Te će djeci povratiti majku
I sjedinit braću razsijanu.
Zalijmo ju mučeničkom krvlju,
Ne bi li joj pospješili horu!
Danas dakle umrieti nam valja;
Pa šta ako za godinu koju,
Dan il' mjesec — život prikratimo?
Smrt je svakom iza ledjâ drúga.
Al nam ime poginuti ne će;
Neg' će živjet slavno, neumrlo
U ustiju i spomeni roda,
Dičan primjer kasnu naraštaju!
Što je za me, moja braćo, dično,
Ne će ni vam biti od priekora,
Danas zadnje ogranu nam sunce,
Sjutra drugo ljepše će nam sjati,
Nit će kada na počinak krenut!»
Sluša četa ljubljenog vojvodu,
Komu premca u junačtvu nema,
Kako zbori milo i skrušeno;
Četici je srce omekšalo,
Ne od straha, neg' od božjeg dara;
Hoće četa da pogine hrabra
Za vojvodu i za vjeru svetu,
Za dom mili, smrću mučenikâ.
Pa kad zadnju izustio riečcu,
Kliknu četa kao jednim glasom:
«S tobom ćemo umriet, gospodaru!»

Zrinjski vrata otvorio tvrdji,
Dao prosut oganj iz topova
Te široke prokrčio pute,
Pa s hrabrenom nasrnuo četom
Na nebrojnu zapanjenu vojsku,
Te ju junak sa drugovi svojiem
Kano lavi poljem razganjaju.
Bježe Turci na obadvie strane,
Raztvaraju pute za junake,
Pa da vidiš, srce bi ti reklo:
Da će četa iznijeti glave,
Provaliti kroz carevu vojsku,
I umaći k milom zavičaju.

Dokle četa razganjala Turke,
Urnebesna gruhnu lomljavina,
Plam zavitla golem do oblaka,
A tvrdjava, kô vatrena gora,
Bljunu biesna drvlje i kamenje,
Sitnu lavu i žeravu gustu,
Strah i trepet po carevoj vojsci.
Na taj triesak i ornjavu strašnu
Razvedri se lice u junaka,
Kano da ga težka briga minu.
Vjerni sluga oganj pritaknuo,
Gdje pohrana bila od streljiva,
Te zakopô tisuće dušmanâ,
Što u tvrdju nagrnuli bjehu,
A s dušmani slabo i nejako,
Što u tvrdji zaostalo jadno!
Siede starce, ranjene junake,
Nježne majke i djevice čiste,
I dječicu, žalost roditeljâ!
Blago njima, koji izdahnuše,
Zakopani u svojoj zemljici,
Smrt ih nagla milostivo rieši
Od nesreće, još od robstva veće,
Od sramote i divljieh požudâ
Zvjerovita biesna dušmanina,

Te umrieše smrću mučenikâ
U čistini nevinosti liepe!
  Kano gromom udarena stoji
Sva careva nepomična vojska,
Al ne stoji ona četa mala,
Neg' krvave prti nožem pute;
Pa da vidiš, srce bi ti reklo:
Da će četa iznijeti glave,
Provaliti kroz carevu vojsku,
I umaći k milom zavičaju!
Kad se Turci malko osviestiše,
Sletješe se paše i veziri
Da tjeraju rdje na junake;
Ne će im se do na dohvat noža,
Ne će im se do na dohvat sablje;
Iz pušaka rdje udariše.
Nije puška junačko oružje,
Rdja ubi na glasu junaka!
Tri ga smrtna pogodila zrna,
Al u njega tri srca junačka,
Tek mu jedno igrat postanulo;
Pak da vidiš, srce bi ti reklo:
Da će četa iznijeti glave.
Provaliti kroz carevu vojsku,
I umaći k milom zavičaju!
Al je nada srcu varalica!
Sve to žešće objatiše Turci,
Žešći zamnje cikut iz pušakâ;
I četvrto pogodi ga zrno
U zlo mjesto, sred junačke grudi.
Zaljulja se junak od udarca,
Priskoči mu mladjan četovodja,
U koga se nekoć zagledalo
Divno čedo, četi pri odlazku,
Pak pritište k srcu ranjenika,
Al sasuše opet oganj Turci;
Mrtav pade mladjan četovodja,
A Zrinjskoga prosukaše zrnja,
Te za mrtviem obori se drugom.
Trudnu glavu skloni na desnicu,
Al i ovu prelomiše zrnja;
Klonu ruka, a glava se spusti
Na mladoga prsa mučenika.
Dva se mila staše prijatelja
Razstajati jedan od drugoga,
Duh lagašan od sakata tiela.
Po blijedu umirućeg licu
Neizrečen divan posmieh sinu,
Kano zadnja od sunašca zrȁka,
Kad se s dankom na razstanku ljubi.
Blagi genij, što je stazom slavnom
U dičnome vodjaše životu,
Na prielazu u novi mu sada
Pruža svoju ljubaznicu ruku. —
Čini mu se, kô da majku vidi,
Da vesela prama njemu grede,
Da na vruće pritište ga prsi,
Da žar čuje od cjelovâ njenieh,
Za cjelovi pozdrav neumrli:
«Sinko, roda dostojni i majke,
Vjeru danu ti održa vjerno.
Zviezdam će ti ime okovati,
I slavit te do sudnjega dana
Tvoga roda zahvalno potomstvo».
Ugasi se zor mu u zjenicah,
A noć vječna koprenu povuče,
Neumrla zakriliv junaka.
Zadje sjajna sa vidika zviezda,
Nad hrvatskom kakva, jaoh! zemljom
Od tada se ne pomoli više!
I četica izginu mu hrabra.
Popadaše, boreći se slavno
Oko mrtva vojvodina tiela,
Te se diže oko njega krugom
Od mrtvijeh gomila tjelesâ,
Krvav vienac tolikom junaku!
Tek ostade sretna osmerica
Da živ svjedok ne bi uzfalio,

Koji no bi pripoviedô rodu
Slavna djela sigetskog junaka,
Kakvom dičnom dokončao smrću,
I kako se junak uzvisio
Neumrloj vrh tjemena slavi,
I kako se odužio majci!

* * *

Oj hrvatska domovino krasna,
Plodna majko hrabrenieh junaka,
Al ne uviek složnijeh sinova!
Obrati se k hrvatskomu rodu,
Kano k sinku kneginja Jelina;
Ožari ga žarom od ljubavi,
Da se braća medju sobom ljube;
Orosi ga svojiem blagoslovom,
Da mu sreća budućnosti sine;
Zadahni ga svojiem uzdisajem,
Da mu čiste razviju se ćuti;
A hrvatskiem daj prišaptni majkam,
Kakva bješe kneginja Jelina,
I kakova odgojila sina.
Usadi im sjeme u srdašce
Od ljubavi prama rodu svomu,
Ne bi l' koja porodila Zrinjskog,
Porodila, rodu odgojila,
Da sjedini braću raztrovanu,
Da neslogu izčupa otrovnu,
Pak složnijem da silama roda
Opet ime proslavi hrvatsko!

Vladislav Vežić.

U oči grahovskog boja.

(Iz «Osvetnikâ»: Luka Vukalović.)

Jutros rano liepo nebo bilo,
Vedro bilo pa se naoblači;
Crna magla vrhom ovi glave,
A s vrhova i u ravan sadje;
Taka magla nigda pala nije,
Jadan druže, ako rosu krene,
Težka dažda i proliva težka
Niz vrleti u Grahovo plavne;
Ne će ostat drvlje na kamenju,
Nit vresika trava u čimenju.
Ja ne žalim drva ni kamenja,
Nit vrijeska, ni sićana pieska;
Već ja žalim svione barjake
I bijele žalim čadorove,
Gdje će njiha voda oplaviti.
Po nebu se pognaše oblaci,
A po zemlji podjoše junaci;
Mirko viknu, kan' da jelen riknu:
«Na noge se, moja braćo draga;
Knjigonošu vratili su Turci;
Ne će Turci našeg svjetovanja,
Svjetovanja niti mirovanja,
Preziru nam vjeru i besjedu,
A psuju nam knjaza gospodara;
Na zlo su se opremili Turci,
Pa sa zla ih nitko smetnut ne će;
Ali će ga i nać', ako Bog da;
Njihovo je uviek zaimanje,
A mi valja da odužujemo,
Što im kod nas stoji za ukrivno.
Za mnom, druzi... al na vatru živu;
Znate, da su izučeni Turci
Konjanici i brani vojnici,
Kano što su u franačkog kralja:

*

Već jedini sokolovi sivi.
Sve dvojica jedan do drugoga,
Svak za ime Boga istinoga.
Za krst častni i za vjeru slavnu
I za svoju na ramenu glavu;
Ja ću svoju ponijeti prvu;
Krstaš-barjak nek mi uz nju hoda.
Da se znamo, na koju smo stranu.
E Novica, moja desna ruko,
Ti ćeš jurit na topove bojne;
Topove nam utrnut valjade,
Jere s njima nema nadmetanja
Dugoj pušci i desnici ruci;
Ja ću suhnut na čadorske straže,
Na spahije i na suharije;
Znat valjade, da se poslušamo.
Da nam puno nema puškaranja;
Po dugačku izpalite diljku.
I malijem po zalogaj dajte,
Pa za britko gvoždje prianjajte,
Ne bi li se vojska zaširila.
Tad bi topi ošutili sami;
A kad topi uduhnu gruhanje,
Izgubit će i vojska ufanje;
Ne će znati, kud će sijevati, —
Onda, braćo, podvojite snagu,
Što možete pa i ne možete;
Koljite se po polju krvavu
Ljutim zubma i jataganima;
Bog će dati, shrvat ćemo Turke;
Pa kad danas njima odolimo,
Više njima nije zavraćanja,
Niti će ih srce poiskati
Za mojega i vašeg vijeka,
Da nas ciknu na poljanu bojnu.
A vi Cuce i Bajice ljute.
Vama nema zapoviedi stalne;
Kud godj znate, onda udarajte;
Prvi stići, prvi udariti,
I junačke omrsiti ruke:
Doslje vi je to starina bila.
Teke skladno, druzi, i ljubavno;
Ako ve je odnihala majka
I mužkijem opasala pasom,
A junačkim dovikala glasom:
Ne štedite tijela za rana,
Jer ste vikli njiha donositi
Na pohvalu i do sada majci,
Pa su vi ih izvidale majke;
Niti glavâ za samrtna dara,
Nijesu vi od suhoga zlata;
Pa da biše i od zlata bile,
Ne bi veće ciene zadobile,
No kad krstu odkupe se krvlju
I za slavu umru na mejdanu. —
Tko pogine, da ga spominjemo
Na Cetinju u Petrovu hramu
Do godine i u Spasovomu
Ako Bog da na Grahovcu davnu;
Tko ostane s poštenijem glasom,
Neka pije na Cetinju pivo,
I svijetle nek dere kolajne,
Što će njemu poklonit Danilo
I što će mu darovat Darinka,
Za kalpakom sokolovo perje.»
Stade jeka humca viš Grahovca
Stade zveka toka i jaraka,
Stade cika srčanih junaka;
Od pećina odlijeću škriljke,
Pa ih zvrka stoji pod oblake,
Izpod tvrdih peta junačkijeh;
Borci grnu kô kad vuci srnu
Niz točilo uz orljavu strašnu,
Kad nazriju hiljadu ovaca,
Pa jalova čini im se mesa
Ni zakusak zapast svakom ne će,
A kamo li dosta krvi vruće;
Ter se plahiem nadticaju tekom,

Da ujagme i krvi i mesa:
Toli Mirko i njegovi druzi,
Željni boja i turskijeh šija,
Žudni klanja a i puškaranja,
Soriše se niz orlove stiene,
A za njima stupi magla tavna,
Magla tavna od neba do tala.
Magla pade, da sakrije vojsku,
Ne bi li je nitko ne vidio;
Al je vidje Vukalović Luka,
Pa ih mogô sbrojit četenike,
Pa ih Luka i u glavu znade,
A on ih je i ročio tude,
A i oni za Lučina znadu,
Da nekuda po brdijeh vrlja
Krijuć živu u stijene glavu,
Od Spasova nadajuć se spasu
I od braće na Grahovcu glasu,
Dat će mu ga, žalit mu ga ne će,
A i Luka odzvat će se harno; —
I on suhnu, kô da se pomami,
Pa družini besjedio Luka:
«Malo nas je, moja braćo draga, —
Malo nas je, al smo mučenici;
Kad će doma mučiti nas Turci,
Bar neka nas muče danaskare
Na Grahovu, na mejdanu bojnu,
Gdje nas žarko gledati će sunce,
A bratinske zakopat će ruke
Eno brata! njim nevolje nema,
Da im kuće crno nose ruho!
Al su svoje ucvielili majke,
Pa došli su za nas gubit glave...
Ne štedimo ni mi jur svojijeh
Za nesreće i većeg užasa,
Već ginimo pa i nastojimo,
Jer nemamo kuda kući doći.
Vidjeste li vojevodu Mirka,
I do njega Cerovića živa?
Da su s nami ta dvojica sami,
Ne bi više trebovalo Turkom
Da im bude za krvave glave...
Pravo Mirko udrit će na Turke,
Kud im gladne zievaju cievi;
Ej! davori, junačino drevna!
A mi ćemo za vratove zaći;
Pa znate li, vjerenici druzi,
Što no svirke i borije cviele,
Oniem im se zapovijed daje,
Kud će udrit, na krilo koje li; —
Gledat ćemo, da je zaduhnemo,
Pa ćemo im uraditi smeću,
Nek ne znaju, kamo da se kreću;
Baš kô pčele bez matice rojne,
Tako oni bez borije vojne
Udarit će i tamo i amo;
A mi ljutim gvoždjem dočikajmo
I k topovim strugu otvarajmo;
Ako nama božja sreća dari
Ter topovom oganj potušimo:
Uzeli smo cieloj sili snagu, —
Naš je mejdan i naša popievka;
Puške palit dati im se ne će,
A noževa ne nose nizami;
Klat ćemo ih kô ljetošne brave,
A sjeć' ćemo kô kupusne glave».
Udri hajduk, i u maglu zadje;
Za njim sliedi trista branih druga,
Bit će trista od taborâ ruga.
Eto, vilo, savedosmo vojske,
Pomiešasmo kršćane i Turke,
Zavadismo i lave i vuke
I gvozdene sastavismo ruke;
Sad nek rade, što je njima drago,
Il se klali il se milovali;
Ako bi se htjeli milovati:
Milovanju ne bi kraja bilo;
Ako l' su se na klanje sabrali:

Za tog klanja nema ništa dana;
Jer da klat se začeli su lani,
Jedva bi se do mraka poklali,
Koji su im ostrvljeni zubi,
A koji li naoštreni kljuni!
Nije meni žao na oblake,
Što svione skvasit će barjake;
Niti žalim pieska niz vrleti,
Što će kiša u ravan snijeti;
Nego mi je draga žao vilo,
Gdje će krvca oplavit Grahovo;
I na gustu mi je maglu težko,
Gdje ne vidim borenje vitežko.
Tko l' će gubit, tko li zadobiti,
Tko li jadan danas poginuti
Bez majčina čedna okukanja
I ljubina draga ogrljaja;
Čije l' će se polomiti perje,
A čije li vijat na bojištu
I sinuti na poboju divno . . .
Mili Bože, otac si svakomu,
Al pomozi jaki nejakomu;
Nejakom je za nevolju ljutu,
Da se s jačim prieči i krvači;
A jačega sami gone biesi,
Da se slavom od pobjede resi,
Na neboge hrleć zlopatnike.
Kim je dosta siromaštva svoga,
Golotinje i jada i glada;
Al je jadan dužan branit vrata,
I na glavnjam prolit krvcu crnu,
A dočekat dušmanina krvna . . .
Dočekat će, vjera mi je tvrda,
Bit će krvi po dolini pljuska;
I krvnikom iza vrata pljuska,
Bit će kapa, ostati će puste,
Kad se šake sajedine hruste
Ljutih lava i mamenih vuka;
Bit će gnjeva, jauka i muka,
Lomljavine, jeka i trijesa
I do volje crnoj smrti biesa, —
Dosta pusta ostat vranam mesa . . .

Crna zemljo, je li tebi žao,
Što će tvoje potavniti lišce,
I sitno se izkorienit bilje
Od bahata konjskog i junačkog,
Pa u tebi jurve rasti ne će,
Nit bjelica nicati pšenica,
Nit na tebi njoj bit će vršaja,
Nit bijeloj jagnjilišta marvi:
No će tebe jadne kleti majke
I nevjeste skoro privjenčane:
Jer tu će se danas krvce vrći,
A junaci klati kano janjci . . .
Al pomozi jaki nejakomu,
I pravedna ne daj krivednomu.

Fra Grga Martić.

Romantički epos.

Boj Krunoslave sa Sokolicom.

(Iz V. pjevanja «Osmana».)

Uzrastom je Krunoslava
Jakno u gori vita jela,
Oružje joj ures dava,
Konj je pod njom brza striela;
Glava, prsi i sve ostalo
Pod zlatom je zlato u njega,
Usred čela neg' što malo
Srebrna mu stoji biljega.
Na štitu joj ptica bješe,
Kâ se u ognju prži sama,
Gleda u sunce, pismo piše:
Mrem, za živjet s tvoga plama.
Sokolica od sokola
Bistru i hitru sliku ima;
Ponosita i ohola
Uzrastom je nada svima:
I konj pod njom sivi soko
Sokolova nosi krila,
Srce oganj, plamen oko,
Snieg njegova dlaka j' bîla.
Na nje štitu zvier je ona,
Proć mjesecu jasnom s nebi
Kâ se klanja svim priklona
S pismom odsgar: «Samom tebi!»

Car mladjahan s jedne strane
Liepu svoju okom slidi,
I dobita da ne ostane,
Vene, čezne, gasne, blidi.
Veli: «Ne cien', da se uputi
Tuj bez mene, moja mila,
Ako uza se na boj ljuti
I mê srce sad si odnila.
Tko dobude tvû lipotu,
Pridobit će mene istoga,
O mê duše drag životu,
O carice srca moga.
S druge strane stoji pun slave
Mlad kraljević svietle sreće,
Put hrabrene i gizdave
Podunavke oči meće.
Čeka gledat od nje ruke
Čudna djela i velika,
Znajuć, da ona ima odluke
Tiem slobodit vjerenika.
Svaka j' spravna u toliko
Zatočnica u vrloći
Doć' na bienje veće priko
I ukazat, kê je moći.

Polje ravno i široko
Sred dvie vojske mjesto j' njima,
A sunčano svietlo oko
Svjedočit im jakost ima.
Tu s dva kraja vihra brži
Suproć konju konj se tište,
I objema se koplje skrši
U najprvo susretište.
S obje strane hrlo tada
Vitežka se sablja trže,
Plaho leti, jako pada,
Gdi ju desnica snažna vrže.
Vrh oružja gvozdobita
Grȁdi udarac težkieh se ore,
Skaču i lete iskre iz štita,
Biela oklopja plamom gore.
Nagli konji strelovito,
Kud ih hitre ruke obrću,
Sjemo tamo viju se u vito,
S desna, s lieva, svud nasrću.
Jednu snagu, jedno u doba
U jednakoj sili od ruke
Ukazaše srca oba,
Ni medju njim bi razluke.
Tvrdi štiti, cieli oklopi,
Još izranjen nije nitko,
Ničje krvi još ne popi
Jedne kaplje gvoždje britko.
Pune srčbe i čemera
One u sebi buče time,
Jak na vihru od sjevera
Dubje u gori posred zime.
Na stremeni su obje stale,
I ako ne izda sila mnoga,
Udarcem se jednim hvale
Svrhu doniet bienja toga.
Ali zamah jedno prieti,
A udarac drugo ukaza:
Kaciga im s glave odleti
S jasnom tvrdjom od obraza:
Zlato prosut pram razveza,
Zasjaše oči, svanu lice,
Odkriše se dva viteza,
Dvie mladjahne djevojčice.
Jakno sunce iza oblaka
Draže objavi svê svjetlosti,
Iza oružja sviću taka
Dva sunca ova od lieposti.
Bez uzdaha tko ih gleda,
Ter mu dano gorjet ne bi,
Ili stvoren vȁs je od leda
Ili srca ne ima u sebi.
Na svanuća neufana
Od ljepote izabrane
U obje vojske sa svieh strana
Lete striele, dažde rane.
Nova roblja, novieh sluga
Odsvud vrvi množ velika,
Pače u vojsci vojska j' druga
Zaplienjenieh ljubovnika.
Lete oblaci od uzdaha,
Od pogleda vojske teku,
Svačja srca čeznu od straha,
Da obje mlade zla ne steku.
I toliko svak to haja,
Da na konjieh strelovitieh
Sunuše se s oba kraja
Dvie dubrave kopja vitieh.
Sjaju sablje, dažde strile,
Trublje trube, konji rže,
I pod silu s nagle sile
Djevički se boj razvrže.
Razmeće se i zameće
Boj iz boja hudji i jači,
Sretaju se usred smeće
Kopja i štiti, sablje i mači.

Na oružne buke tade
Gore i polje strašno zamni;
Nu u to sunce sgar zapade
I noć skri sviet skut u tamni.
Crna sjena put tabora
Turke vrati i Poljake:
Ali sred njih sjaše zora
S dvie bojnice liepe i jake.

Na tabore Krunoslava
Vraćaše se, no pod silu:
Što ne vodi, trud joj dava,
Zatočnicu svû nemilu.
A to, er cieni za istinu,
Promienila na njoj da bi
Ljubav dragu i jedinu,
Kû joj huda sreća ugrabi.

Ivan Gundulić.

Krugi nebeski.

(Iz XIV. pjevanja «Osmana».)

Nebesa su knjige od vieka,
Gdje svojim prstom višnji piše,
Neka vidi, tko ga nieka,
Čijim duhom stvor saj diše.
Vjekovitiem na njih slovi,
Kieh ne izbrisa ikoje vrime,
Ki sagradi vas sviet ovi,
Štije se višnje stvorca ime.
S njih se vječna ori slava
Vječnom trubljom, sviet da sliša:
Božja je ovo sva država,
A kuća mu svieh je viša.
S njih je liepos svaka od svieta
I što uzdrži zemlja i vrieži:
S njih nam četr dobe od ljeta,
S njih nam daždi, grmi i snieži.
Nu potolas ljudska ne će,
Što j' na danu, da je dosta
Znati umrlom umu, veće
Ište i u mraku što još osta,
Tere i gatat bjehu umrli
Davno u zviezde jurve uzeli.
Il' im dobru kob, il' vrli
Udes paka nebo veli?

I premda se kada i zgodi,
Bi li znanje, bi li sreća,
Da buduće vrieme uzplodi,
Što kom zviezda dat obeća:
Ali j' plahos, crv da trudi
Vidjet, višnji što mu odluči,
Hteć iz tmina, u kieh bludi,
Vječne sude da prouči.
Nu što čovjek željno izgleda,
Il' česa se straši i boji,
Vele j' spravan znat naprieda,
Krugu u višnjem dal' ne stoji?
Tiem nie čudo, kad zamrači,
I tiha se noćca uhvati,
Neka u mirnu sanku svači
Jadi budu zamučati,
Što mladjahan car Čelebi-
Mahumeta tajno uprosi,
Željan čuti, vieće od nebi
Što mu u skutu svome nosi,
Veleć: «Starče, daj otvori
Strašne knjige, kobne liste,
Za saznati, jesu l' gori,
Kê su u mene, misli iste.

Čin' mi vidjet, na što sluti
Nebo odsgara, i kê sude
Imaju moji čekat puti,
I da li mi srećno uzbude.
Pak i ako mi zviezda moja
Razsap kaže prieki i težki,
Znaj, da predat ne će od boja,
Tko mač vidje jurve teški.
Koga od smrti strah ne plaši,
Taj ni od zviezda predat ne će:
A on, tko se viek ne straši,
K svrsi ureda doći umjet će.
Tako i ja ću umjet poći,
Slavni prorok gdi umro je,
I mogućom svom pomoći,
Priukriepit carstvo moje.
Ni me veće želja mori,
Da se zviezde sa mnom slažu,
Neg' li prepas, da se obori
Zled njih na me, i gnjev mi ukažu.
Tiem tva mudros brzo neka
Po nebu se prostre vedru:
Take odluke mirno čeka,
Tko mač svietli paše o bedru.»
Tiem zamuknu. Ali ureda
Mahmet mudri zborit stane,
Ki raznavat zviezde gleda
Sred arapske srećne strane,
Gdje no u skutu noćna mraka
Mnokrat tihu noćcu iztraja
Motreć kruge, dok ga paka
Car ne uzvede vrh saraja,
Da nebeska djela uhodi
Čudni vještac, i što vidi,
Da poraze carske vodi,
Neka upitan javit slidi.
On prevraćuć davne knjige,
Kê kaldejski jezik sazda,
Progoniti ljute brige
Nahodjaše rados vazda.
I tako mu danci stari
U nauku tonu i bježe,
Da za ino i ne mari,
Neg' što višnji kruzi vrieže.
Crte ravne, krive i bieli
Listi od knjige nanizani
Čudniem slikam bjehu uzeli
Mjesto svakoj hrama u strani.
Tu najprije vidjaše se
Zemlja Atlantu stati o pleću,
Gdje na sriedi sjedi, i gdje se
Sva nebesa o njoj kreću.
Sred svjetlosti svoje žarke
Merkurio bog bi štiti.
Od hitrine i od varke
Vrelo oniem, kieh on štiti.
Malo dalje, gdje se uvija
Drugi krug, bi mjesec krni,
Kako roge pruža i svija,
Kad se utapa u mrak crni.
Bi za tieme vidjet dano,
Kako Marte i Venere,
Sada docno, sada rano
Oko zemlje put svoj mjere.
A medj njima bješe čudo,
Božje oko kê se veli,
I na djelo mrzeć hudo
Vas saj donji sviet veseli.
Jove silni za tiem sliedi,
Gdje ponosno u krug hodi,
I Saturno, ćaćko siedi,
Ki jur nebom sviem gospodi.
Ostale se paka paze
Sjajne zviezde liepu u redu,
Gdje sunčane bježe od staze,
I sviet dvorit ob noć gredu.

Al' nada sve bješe tudi
Strašnieh vidjet kolo od zvieri.
Kako u biesu svome bludi,
I oko svega put svoj tjeri.
Tu se ovan vitorogi
I bik ljuti u krug vrti,
I nestavnoj rak na nogi,
Spravan, klieštim da usmrti.
Tu se vrli lav zamjera,
Kako oholo skače i rika,
I štipavac, koga tjera
Razsrčena strielca slika.
Tu razpaljen jarac veči,
I bez vode riba izdiše,
I tisuću zvieri ječi.
Kê bi brojit bilo odviše.
A pak vidiš, kô sve druži
U svoje se stane i kuće,
I u pase, kiem se kruži
Nebo, mrzle, srednje i vruće.
Tamniem črknjam, mrklijem broji
Posijano sve se gleda,
A nada sviem vještac stoji
Siede brade, lica blieda.
Zviezdam tkana anterija
Niz suhe mu pada pleći.
A rame mu strašni ovija
Zvjerski u buci krug i smeći.
Taciem spravam sude od nebi
Bješe starac štiti obikô,
Svjetujući što je triebi
Za izbjegnut djelo priko.
Ah, kolikrat težke udese
Glava od carskieh on odvrnu,
Hrleć znanjem svojim, gdje se
Množ najveća zledi sgrnu.

Ivan Mažuranić.

Iz „Grobničkoga polja.“

I.

Ja od Brente vidjeh obale zelene,
Čuh žuborit njene bistre vode,
Pokraj kojih grleći se hode
Umjetnost i narav kô sestre rodjene.
Vidjeh iz valova sjajna svoja lica
Kako diže ljuba od Neptuna,
Oholosti i dražesti puna,
Kao vrat svoj labud, ponosita ptica.
U svoj hlad me mrkle prímiše maslene
Od arkvajskih brežuljaka milih,
U ljubavi gdje svak' listak cvili,
U ljubavi cvate. u ljubavi vene.
Visoki platani groždjem ovijeni,
Lombardije svilorodne ravni

Boromeja spomenici slavni,
Od tisuća ljeta nakrcani plieni,
Pepeo kostî ljubavnikâ od Verone,
Latinskoga neba vječno ljeto,
Kist Urbinskog, od Kanove dlieto
I od Paladija zidine smione . . .
Sladke uspomene, najmiliji dio
Mog života! — Jedno samo polje
U srce mi ustani se bolje,
Na kojem sam jednom tako liepo snio! —
Komad je cvatućeg raja, mislit će te,
Srebrom bistra potoka opasan,
A na svakoj svrži slavuj glasan,
Od ljubavi pjesni koji poje svete;
Dol blažena, tihi zavičaj pastirâ,
Gdje no vrve stada bezazlena,
Ljubavnike hladna krije sjena,
Zefir piri, frula neprestano svira,
Plačna vrba sjetno nad vodom se giba,
Bršljan penje, grozd kroz lišće viri,
Lipa cvate, krepak dub se širi.
U vedru se zraku vitka jela ziba —
Ništa od sveg toga! Kud god oko stiže,
Ništa drugo, nego kamen goli:
Zaman tražiš zelen u toj doli,
Ni travica jedna glave tu ne diže! . . .
Sve je pusto, sve je niemo, sve užasno,
Grob golemi, gniezdo noćnih sova,
Okolica carstva Plutonova . . .
Ipak si mi, polje milo, polje krasno.
Amo, kom' je život Hrvatica dala!
Našeg roda to je sveta Meka:
Čiste krvi djedâ naših rieka
Tu je okaljanu svieta čest oprala!
Svojim kraljem tu sve Hrvat spase kralje,
Batukanu kameni su ovi
Strašni bili stupi Herkulovi,
Gdje upisa udes: Do tuda, ne dalje!
Tu nek Hrvat uči, koja mu je ciena,

Tu nek crpe hrabrost, ponos, volju,
Nek ne ište viek utjehu bolju,
Neg' koju mu daje ova uspomena!

II.

Kralj bez krune bježi, oči su mu tmaste,
Priestolje mu buzdovan pohara,
Njegov dvor je hladan stan vjetara,
Uz kojega korov i drač divlji raste.
Nebo strašna rumen krije od plamena
Pogorjelih njegovih gradova,
A žitelje bez ognjišta i krova,
Umakle od smrti, šumà primi sjena;
Za djetetom mati, za suprugom žena
Viče, tuži, plače, kosu čupa,
Nožem djeva u srdašce lupa,
Divljem dobitniku da ne bude ciena,
Pogažene njive, ŗazvaline gradâ,
Rieke od krvi, gomile od kostî,
Zvjerad, što se ljudskim mesom gosti,
Evo to je zemlja, kojom kralj sad vlada.
Kuda da se krene? Studen znoj ga krije, —
Kada netom njemu na um pade,
Da još jednu državu imade,
Na koju u sreći ni mislio nije.
On je iz te zemlje ṃalo vukô zlata,
Tu nij' polje tako plodovito,
Tako bujno tu ne rodi žito,
Kano na ravnicah bogatog Banata.
Kob ga mora uvit u proste odore
I krunu mu skinut sa tjemena,
Da upozna, zemlja ta prezrena
Koliko je vriedna i koliko more.
Sjajni alem stoji u živcu kamenu;
Nije zlato, biser, skrlet, svila,
Nego srca neskrušena sila,
Što čovjeku daje na inimi cienu.
Kralj pod krilo naših praotaca stupa,
Nu bez svakog ufanja u grudih;

Kako da ga štiti šaka ljudi
Proti onom, koj' pol svieta već razlupa?
Ta koja ga goni, to je zlatna horda,
Pred kom ista sveta Moskva pade;
Tu spasenja više ne imade,
Smrti se pripravi — gle već sieva ćorda!

Dimitrija Demeter.

Iz „Zlatke:“

XXX.

Još Varšavu i nje dni pogibne
Ne bješe nam oglas naviestio.
Kad u boljem smislu i uhvanju,
Zlatka se je ljubavi nadala,
Kad se vrati iz krvavog boja.
Ona za se razredjuje danke.
I za njega danke razredjuje,
Kô bi sladki život provodila.
I pripravlja u tajnom veselju,
Kako će ga primit iznenada. —
Nad ostalim ljubeznim pripravam
Ona mu je tanki vezak vezla.
U kome je htjela da spomene,
Gdje ga Slava nježnije obljubi.
Jutrom rano digla bi se mlada
U potaji, da to nitko ne zna,
Nastojanjem nedogovorivim
Da dovrši taj svoj trud prisladki.
Jedno jutro obično vezući,
Jur pri svrsi svojeg milog posla,
K njoj uljeze dvorkinja nezvana,
I ovako Zlatki besjedila:
Jedan momak inostranske zemlje
Prosi milost, gospodjice draga,
Prosi milost, da ga sadar primiš».
Njoj lagano Zlatka odgovara:
«Znaš li, zašto u nedoba pita,

U nedoba da ga primim sada?» —
««Ništa nije na pitanje naše
Ništa nije odgovorit htio.»»
Za hip stane Zlatka zamišljena,
Pak: — «Nek dodje!» — dvorkinjici veli.
Tad uljeze jedno momče mlado,
Mila lica, kipa junačkoga.
Ali slaba, da ga jedva kreće.
Neka žalost na obrazu sjedi,
Neka žalost oči mu pomuti;
Ne može ga ni da gleda Zlatka,
Bez da ćuti da joj srce čahne.
Iza prvog kratkoga pozdrava,
«Poviest mi je», on govori Zlatki,
«Poviest mi je za tvog uha samo».
Dočim Zlatka sluzi naredjuje,
Da nju s' momkom samijeh ostavi,
Junaku je oko pobjegnulo
Na taj vezak, koji Zlatka veze.
Vezak gleda inostrano momče,
Vezak gleda a suze proljeva,
Nit ih tare, niti ih pokriva.
Gleda Zlatka nešto udivljena,
Nešto tužna, da on suze roni,
I ove mu rieči govorila:
«Čemu suziš, momče nepoznano,
Čemu suziš nad vezom mojijem?»
Junak njojzi tiho odgovara:
«Tko je i dan s Vaclavom živio,
Taj je čuo Bohvala spomenut —
Ja sam Bohval . . .» Al mu rieč prisieca
Medju radom i bolesti Zlatka:
«A on gdje je? Što nam je od Poljske?» —
««Poljska nam je davno poginula»» —
«Poginula! A nje vitezovi?» —
««Pobjegnuli — uhićeni — mrtvi.»» —
«Gdje on bježi?» — ««Vaclav naš ne bježi!»» —
«On uhićen! Pustit se uhitit
Od onakog nepriatelja kruta!»

Posmije se smiehom žalostnijem,
I Bohval joj lagano priloži:
«Naš se Vaclav hitat ne puštaje!»
Rieč oledni na ustima Zlatki,
Obim rukam lice zakrivala,
Kroz prste joj vrela suza pišti,
Zagušeno jecanje prodire.
Malo hipâ tako postajala:
«Ne. ne mrtav!» izvan sebe klikne,
«Ne, ne mrtav! Rec', da mrtav nije!»
Gledô ju je Bohval do tadara,
Al tadara na tli oči skine,
Oči skine, ništa ne govori.
«Mrtav! Pošô! jadno Zlatka veli,
«Ah Vaclave, zašto si pobjegô?» —
«U odbiru smrti il sramote
Ti si znala, što bi Vaclav odbrô.»» —
«Al ti bježiš! Vaclav mi je rekô:
Da ga ne bi ti pustio sama,
Il u smrti, ili u životu.
On mi leže u crnu zemljicu:
A ti živ si! A ti, eto bježiš!»
Ne izusti ni malahne rieči,
Neg na prsim odpinje haljine
I kaže joj prsi obvijene
Sve okolo pasom krvavijem:
«Jutros su mi rane prigledali.
I rekli mi, da do malo časa . . .»
«Ah!» poklikne Zlatka pobliedjena.
Očim svije, i stoji da pane.
Krije prsi Bohval užalošćen,
Krije prsi i milo ju drži:
«Duh me svede moga prijatelja,
Da ti pridam ovu knjigu malu,
Da ti rečem, da rieč najposljednja
Ti si bila u njegovim ustim,
Da ti podam najposljednji celov,
Kog ti j' poslô s dušom na ustnima.»
To veleći knjigu iz njedarâ

Junak vadi i na vezak stavlja,
A kod knjige pramak zlatnih vlasi
Gnusnih prahom i krvi zgusnutom.
Bratimski je u čelo celiva,
I ovako u suzam' besjedi:
«To, što vidiš, sve je, što imamo
Od Vaclava i tvoga i moga.
Ah prokletog vremena, što tebe
Takvu sveza s onakijem mužem,
A Vaclavu da neprijateljâ!»
Uputi se da se odaleči,
Nu ga Zlatka za ruku prihvati:
«Gdje ćeš taki? Kod mene počini!»
Žalostno se Bohval ponasmije
I veli joj: «Idem da počinem! —
Al u zemlji, gdje Vaclav počiva!»

P. A. Kazali.

Iz „Cvieta"

II.

Premda stidna tudjom pod zastavom
Morska dika, korablja Slovinka
Srećno prodje englezke križare,
Domakne se bielog Dubrovnika
I opeta nakon mnoga ljeta
Sutra će se dohvatiti doma . . . .
Ako Bog da, kapetane Drago!
Danas, sutra, a medju to tajna.
Nije šala zimska noć na moru
Bez mjeseca, bez zvjezdanog žara,
Kad oblaci nebo pokupiše,
A valovi skaču po pučini
Kano poljem bijeli jaganjci;
Svaki treći grdji od prvijeh
Zarudio runo preko šije
Brodu u bok bijesan udara

Te ga goni kô perjanu strielu.
Časom na nju krmar pogleduje,
Časom svrće oko na nebesa
Gdje oblaci u klupko smršeni
Nizoko se spuštaju na more.
A vjetar se sve pojači diže,
Pa on misli: dobro biti ne će,
I dozivlje Draga kapetana,
A kapetan družinu mrnare.
Odmah dobra jedra zavezaše
Osim cigle na majstoru gajbe:
Istom tako platno saputili,
Užasna se razigra oluja,
Vihar zviždi brodu u konopce,
Sedmoglava to aždaja riče,
Crni oblak, kako zemlja težak,
Hoće na brod da se sad strovali,
U oblaku nešto sve grominja,
Dokle jednom zasjeknula munja
Ožarila pučinom zmajeve.
Zagrmjela, urnebes razpukla,
Drugu druga bljedilo odkrila. . . . .
«Ala! djeco, i gore smo prošli»,
Viče Drago mladi kapetane,
«A sutra smo, Bože daj, u Gružu;
Paz'te samo, da je sve u redu.»
Pa družina veselo pohiti,
Sve poveže, štogod gdje se kreće,
I poklopi svaku kataratu,
Bar da nikog crna kob ne stigne,
A on treba da se na boj sprema;
S krme meće drvenu ladjicu
Lievom drži prašak časomjerac,
Gleda, kol'ko uzala će sukat,
Kojom brod mu brzinom pobježe:
«Stan'!» proklīče, «devet milj na uru,
Samom gajbom, za nas je premnogo,
Prihvatimo na gajbi trećake.»
I družina zdravo to izvrši,

Prem od zime ozebli joj prsti,
Sitna kiša do kosti je moči,
A od slane čela su se smrzla . . .
Kad li brod nam osta s malo jedra,
Onda gledaj vražje poskočnice,
Sad se meće nebu pod oblake,
Sad zarilja moru u podrume
Lievo, desno bez ikojeg pravca,
Kô pomamna niz polje kobila;
A valovi biesni uzavreše
Kô gomile, kô planine morske,
Te se med njih krmar provlačuje
Što god može bolje i hitrije,
Premda svakčas brod ga manje sluša,
Svaki čas će mora zahvatiti.
«Brže trubu! vodu da crpemo!»
I nekako trubu namjestiše,
Crpaj, crpaj, a sve vrag nalieva;
Sve se krši, sve se lomi, škripi,
Misliš: hoće rebra se razsuti
Jedrila se hoće iskorienit.
Ljudi glede, kad će što doletjet:
A gromovi nebom zatutnješe,
Pijavice sievaju po mraku . . . .
Ko ne znade, što je to strahoća,
Taj na svietu ne zna još za straha . . . .
Kapetan je vieće sakupio:
«Poginusmo, treba brod olakšat,
Izmetnimo barem nešto trga,
Pokušajmo, jeda lakše bude!
Skupocjeni espap izmetnuše,
Osladiše valove šećerom,
Napojiše žeženom rakijom,
Nahraniše grahom i bobicom,
Nakitiše vunom i pamukom:
Svi bogovi žrtvom s' ublažuju . . . .
Valovi se malko utalože,
Vjetar pane, silni dažd prestane,
Mrnari se nešto oporave,

Srce im se odmah oslobodi;
Nego nije njima do dangube,
Tišinom se treba koristiti
I učinit ikoliko jedra,
Da krmilo može da upravlja.
Gle trinket se bani po sprednjaku,
Flog je spušten bumpres okitio,
Svoju stazu brod je preuzeo,
Misliš, svaki jad zaboravio . . . .
Ma je kratka radost na pučini!
Skoro, skoro, ni podpunu uru,
Jest ga se je brižan dosjetio:
Vihar božji poleti nad morem,
Uragan ga od iztoka stiže . . . .
Mili Bože, kada ga dostigne,
Kada u bok razuzdan ga lupne,
Kad mu biesan u jedra se smrsi.
Skoči drievo kano pomamljeno,
U komade jedra poletješe,
Ljepirice po mraku se viju,
A o štape lapaci se biju,
Grom zagrmi, zabljesnula munja,
Munjevica oči zasliepila
Pa jedan mah brod se strašno nagne,
Prelomi se sprednje mu jedrilo,
Zariljalo u more duboko;
Jedva m' uže sjekirom presieku.
Da se barem oslobode vraga . . . .
Noć je tamna kò hajdučka spilja . . . .
A sa prove šta to viče straža?
„Orca, orca! u kraj udarismo!«
Alabanda krmar tu zaorca
I brod srećom silni prevrat poču:
Ili su ga vile odrinule,
Il pogibli sam se uplašio,
Nekako se od kraja otisne . . . .
Ama tada jada iznenada!
Kako bokom iztoku se vrne,
Strašni vao na njega naskoči

Preo njeg se gospodar prevali,
Odnese mu mrtvo-djelo s strane,
Očisti mu ko brijačom lice!
«Je l' pomelo koga od družine?»
— ««Kapetane, svi smo ti na broju.»»
«Hvala Bogu i Bogorodici,
Milosrdnoj pomoraca majci!»
Tu prestade posao mrnarski;
Družina se valovim' ukrade,
Na visoki kasar utekoše
Razufani, crni, izmoreni,
Krutoj smrti polu posvećeni;
Šute, muče, šta ćeš da govore?
A more se preko krova širi,
Nikakove nije mu zapreke.
Koji ono proklet kraj bijaše?
Mrkana li? Bobara li? Lokrum?
Noć je crna, crnja bit ne može,
A pojača plata iztočnjaka
U busuli žižak udunula,
Zadnju iskru nade ugasila . . . .
«Mili Bože, u tvojoj smo ruci!
Jao ženo, jao vjerenice!
Mare, Jele, Janje, Mile, Stane!»
Skupocjeni pri smrti su časi
A u njih se srce razžalilo,
Pusta mladost, ne da im se mrijet,
Nego šta će? božija — starija!
«Bože, Bože, dušu nam oprosti,
Smiluj nam se Majko milosrdja,
S Bogom sviete, s Bogom liepi cviete! . . .»
Sam kapetan kano krpa blijed
Upanutih oči i obraza,
Šutljiv, studen, ali tvrde ćudi
Ne će da se udesu predade,
Pa i ne će muku da pokaže:
Slabo mari, što mrnari viču,
Slabo gleda, što i brodom biva . . . .
Sva mu duša u oči se slila

U kraj se je očima uprla,
Gleda, gleda, prievare se boji . . . .
Ali kô da negdje ugledno,
Da se plamen na Gorici kreše,
Spas bi bio, da obmana nije . . . .
Nada hoće s nova da proklica,
A ne smije vojsku da pomami . . . .
Prekrsti se, kapu s glave skide,
Srcem moli, ustima ne kreće:
Ne daj, Bože, da se sad prevarim,
Daj mi vojsku vratit doma živu,
Pa makar mi sva se radost smrkla,
Svojom srećom odkupio braću!
Kosa mu se na glavi uzdigne.
Groznica ga plamenom razpali)
Primi, Bože, tajni srca zavjet.
Kakav zavjet? ništa ne izreče,
Prem o sebi za svedj odlučio,
Nego svrne pogled na Goricu,
A tamo se plamen razžario,
Nije himba, svak ga ugledao:
Barem znadu smrtnom u skončanju,
Gdje je kraj im, gdje je postojbina,
A znanje je utjeha čovjeku . . .
Kad Bog htjede, iztok se zarudi,
Zrak sunčani oblake probije,
Strašni prizor družini odkrije;
Bojak biju more i valovi,
Bojak biju zemlja i pučina;
More mutno kano kaljužina
Slapom grdi zemlju i bregove,
Svako bilje hoće da izprži . . .
A u borbi vasione prirode
Upanula nesrećna „Slovinka“,
Premda joj je jedrilo slomljeno,
Katarata prem joj razlupana,
Prem joj voda osvud navalila,
Nalila je, ingalunala je,

Još se brani, ljudski život štiti,
Povjereno blago ne popušta;
A hoće li dugo da se bori?
Dugo ne će, dugo i ne treba.
Slavno sunce, to božije oko,
Pomiritelj medju borce balne.
Razuzdane vrline ukroti,
Dah malaksa, more s' utaloži,
Vesela se zemljica odkrije
I «Slovinka» u Gruž nam doplije.

Medo Pucić.

Pobratimstvo.

Prvo pjevanje.

Bože mili, na svietu ljepote!
Kako mi se u Bojanu tihu
Bieli Skadar kô labud ogleda!
Oko njega veseli brežuljci
U kolo se divno uhvatili.
A nad njime sunce mi se smije,
Oko Skadra veselo se vije.
Krasni Skadre, na Bojani grade!
Divan ti si, željo djevojačka,
E da bi se u te udomile;
A junačka: da bi bratimili
Tvoje sive, Skadre, sokolove!
Opasô se tvrdijem bedemom,
Kano hrabar junak pripašajem,
Kad dušmana hoće da dočeka;
A vitijem kulam nakitio,
Kano perjem veseo mladoženja.
Tvoje polje vilinski je ugod;
A jezero pusto kano more,
Ali tiho kano vedro nebo. —
Prama Skadru do preko jezera
Bijele se kule Ajagića,
Ajagića kršnoga junaka.
Evo danas, kažu, deset dana,
Po bijelom Skadru sakupio
Sve po izbor najžešće junake,
Smionijeh trideset saruka,
A na tridest ata bijesnijeh:
Uvio se s njima pod Bileće
Do pod kulu bega Fazli-bega,
I evo se sinoć natrag vrati
Nešto sretan a nešto nesretan:
Trećina mu družine izginu,
A ostalo težko izranjeno,
I on glavom rana dopanuo;
No je aga sve zaboravio,
Što ulovi jednoga junaka
Iz Trebinja Radmilović Miju:
Nije šala Mijo Radmilović!
Kada mi se Ture razvalilo,
Na serdžadi prekrstilo noge,
Šerbe pije, da mi se odmori,
A kod njega vjerna ljuba Fata,
Kod Fatime Ajkuna djevojka.

O moj Bože, Ajkune djevojke!
Ne bi rekô, cvijet ovog svieta.
Već bi rekô, njihale je vile!
Naslonila prebijelu ruku
Preko vrata Fate, mile majke,
Mirno sluša Ajagića babu,
Što no kaže o junačkoj sreći:
Kad se maših polja Bilećega
I ugledah kulu pobratima:
Te pod kulom razpeti šatori.
A pred svakim po barjak se vije.
Tude bješe trideset Gackana
S Firdus-pašom agom Gačackijem.
Družina mu puši pod šatorom,
On na kuli sjedi s pobratimom.
Kad začuše moje puške glasa,
Obojica preda me iztrče,
I pitaju za junačko zdravlje:
Evo brate, zazvah te, da dodješ,
I da tvoje pobudiš Skadrane
Pa da bismo sreću pokušali
S pobratimom agom Firduš-pašom:
Eh da bi nas pomogô Muhamed!
Da udrimo na dvie ljute guje,
Koje dosta dosadiše Turkom,
Izgrdiše našu svetu vjeru.
Dobro poznaš Radmilović Miju,
A kod njega Miju Draganića!
O džumi je sretno sastati se,
A nas evo baš sastade džuma:
Vala, brate, jali se glasilo:
Delija je beže Fazli-beže,
Jal' badava ne nosio glave.
Djauri će sutra iz Trebinja,
Oni idu k Stócu po djevojku,
Draganića hoće da ožene;
Jal' da naše konje poigramo
Baš do Stóca, svatâ da vidimo,
Je li sila kite i svatova:
Jal' kada se vrate sa djevojkom,
Da bismo ih na drum izčekali?»»
Prihvatio aga Firdus-paša:
«Ta vjere mi, što bi dangubili?
Već hajdemo i mi kod svatova,
Pa nam tada lasno poznavati,
Kad je vrieme mača izvaditi.»»
Kada sjutra o suboti bješe,
Zarudila zora na iztoku
I mujezin zàûči s munare,
A mi naše konje zajahasmo
I Bileće rosno ostavismo;
Najezdismo na zeleni potok.
Nas stotina avdes uzimali,
Liepo l' ti se kazivalo sunce
I družinu našu veselilo;
No nam bogme jadne bješe sreće!
Ne bijasmo došli do Razkršćâ:
Začujemo jeku i tutnjavu
Talambasa, gromnijeh pištolja,
Te dizgene konjma popustismo,
Dokle došli mahom do Razkršćâ;
A kada smo došli na Razkršćâ,
Al' eto ti svilenih barjaka,
I junaka na vatrenim konjma,
Sve junaci iz magle i praha,
Sijevaju kano bistre zviezde.
A kroz vatru gromnijeh pištolja
Razabireš jasne talambase,
Razabireš zile i borije . . .
Sila bješe mamnijeh svatova,
Sila bješe, a silni junaci.
Al nut', Bože, čuda nevidjena!
Pred svima mi jezde dva junaka,
Po ljepoti — najljepše djevojke:
Dva junaka, obadva jednaka
I u licu i uzrastu tankom,
Po oružju i po odijelu,
A isti su pod njima čilaši;

Na njima su noge prekrstili,
Jedan drugog milo zagrlio,
Smjerno jašu, smjerno popievaju.
Pred tim čudom ne mogoh se naći,
Pa upitah Fazli-pobratima:
Čuj me, beže, zna li ti mi reći?
O ovome čudnovatom dvojstvu,
Da vjerujem mojijem očima?»
««Pa to su ti smrtni pobratimi,
Bi li rekô, dva su Draganića.
Jal' bi rekô dva Radulovića?
Nema ti im, brate, različnosti,
Van što sada poznaš obadvoje
Po raznome njihovom nakitu,
Kano što je adet kod svatova.
«Do pram nama biše dojezdili,
Pa će nama Radmilović Mijo:
««Zdravo da ste, oj delije Turci,
Moga kvara, e vam se ne nadah,
Pa da bih vas kahvom razredio;
Već da ste mi kaîl napiti se.
Kod svatova nij' nestalo vina.
«Firdus-paša riječ odvratio:
««Mi se lasno napiti možemo
I kod dvora te vaše djevojke,
Tek ako ste kaîl da dodjemo.
Naši konji skoro osedlani,
Pa smo rada, da ih okušamo,
A junaci naši poletari,
Još ne smiju izletit u megdan,
Rada bi se vježbati po malo.
«Nasmjehnu se brkom Radmiliću:
««Firdus-pašo i ti, Fazli-beže,
A trećega ne znam po imenu,
Van da nije Skadranin Ajagić,
Ne hulite, Turci, naše konje,
Ne hulite naše nejunačtvo;
Ta i vi ste negda djecom bili,
Došlo vrieme, postali delijam'.
A slobodno vi dodjite s nama.
Došli zdravo, a pošli veselo.»»
A kad djaur začu moje ime,
Uze kupu, stade nazdravljati:
««Zdrav da si mi, ago Ajagiću!
Kada dodješ zdravo bielom Skadru,
Pozdravi mi Skadranke djevojke;
E da Mijo za života svoga
Još se jednom nagleda ljepote,
Gdje se voze Skadranke djevojke
Kano vile niz tihu Bojanu
U čamcima, redom iza reda,
Sve po kraju kano labudovi!
Zdrav da si mi, ago Ajagiću;
Krasne ti su Skadranke djevojke!
Njihov pogled od groznice lieči,
Cjelov njihov mrtva će nasmijat:
Volio bih s njima kolo skočit,
No sjediti uz cara vezirom.»»
«Kad dodjosmo pred dvor vjerenice,
Tu djevojke kolo uhvatile:
Sve igraju ljepša uza ljepšu
I pjevaju iz veselog grla . . .
Oko kola sjedosmo u čudu,
A djaurin uzme svaki svoju,
Radmilović posta kolovodjom.
Vrag ne dade Firdusu mirovat,
Već dražiti stao Radmilića:
Be aferim, Mijo Radmilović,
Gdje se igra kolom uz djevojke,
Nema tebi druga u svijetu.»»
To u za' čas izustio Firdus;
Stid se uze uz obraz djevojkam,
Zasinule oči Radmiliću,
Svoju drugom predaje djevojku
I hiti se preko našeg družtva:
Što nis' amo, Firduse junače?
Da ti kažem, kako mi pristoji
Kolom igrat uz Stolačke djeve.»»

Zametne se težko džilitanje,
Pa koliko nas Turaka bješe,
Pasjoj vjeri nitko ne dojača; —
Skočit s njime i ne misli nitko,
Kad onako preko nas preskoči.
Što je od nas Firdus u mišici,
On se baci grdnom topuzinom,
Rekao bi, živi čovjek ne će:
Mal' ga dvaput djaur ne umetne,
Dok nišane zrnom u jabuku,
Tko promaši, a tko obatrne;
On jabuke ne će ni da gleda,
Već nišani ticu na leteće,
Kroz oči joj zrno proturio.
A kad konje hoćasmo poteći,
Na čilašu eto t' Draganića,
A čilaša vodi pobratimu:
«Sto dukata onome junaku,
Koji prvi dohvati barjaka!»»
Zatrče se petdest konjika,
Kroz prah atâ sievaju kopita,
A nozdrve maven plamen liže;
No pred svima ta dva pobratima,
Oba lete pravo uporedo,
Jedan drugog ne će da preteče.
Mal' za njima srdit Firdus-paša
Ne da dahnut jadnome konjicu,
Već ga muči s desna i s lijeva:
A kad vidi, e mu fajde nije,
Pobliedio, hoćaše da pukne,
Pa povadi od pasa pištolja,
Da ukine do dva pobratima.
Ja ga srećom stigoh na doratu:
«Ne, Firduse, zloće ne vidio,
Dok smo s njimi pod bijelim Stócem,
I jedemo njihovoga hljeba.»
«A on na me oči razkolači:
«Bre nesreće, kud ga vrag turio,
Da mi hvali vjeru u djaura!
Gdje ja ovdje dodjoh svjetovat se,
Jel' slobodno smicat pasju vjeru?»»
I okrene konjem ka šatoru.
Pobratimi ponieli barjaka;
Ne dieliše dukate medju se,
Već ih daju goloj sirotinji,
Da se hrani u zdravlje svatova.
A kada nas noćca umirila,
Nuto gledaj age Firdus-paše:
Pram mjesecu čibuk zapalio,
Za čas puši a za čas ne puši,
A proklinje Turke i djaure,
Okom sieva a zubima škriplje.
Opet namah nešto mu zavrti:
Skoči mi se, skršio čibuka,
Pa se mahnit uhvatio konja,
Zaigra ga okolo šatora,
I titra se težkim buzdovanom,
Buzdovanu stao besjediti:
«Što mi veliš, u nevolji brate,
O ovome čudu nečuvenom?
Voda teče kroz zelenu travu,
A kod vode pasa i vukova:
Nit vuk vije, niti psine laju,
Već na jednoj vodi mirno piju.
Što mi veliš u nevolji brate?
Evo ima puno pô godine,
Bratimstva se mi zaboravili,
Ni ja tebi ni ti meni ništa;
Al' tako mi živoga mi Boga!
Ja se tobom više ne zavrgô,
Kada kome ne bio pram glavi.»»
Pa eto ga gdje dolazi k nama,
Gdje ja sjedim s Fazli pobratimom.
Ja, dok dodje, velim mu u šali:
«Baš aferim, ago Firdus-pašo!
Danas nama utekli djauri,

A večeras ti uteče svima»».
«Da to nikad izustio nisam!
U brz plamen na me zahuktio:
««Huljo jedna, skadarsko kopile,
Ja ću tebe, huljo, pokrstiti.»
«I baci se u me buzdovanom.
Huda rdja, ne pogodi mene,
Već pogodi jadnog pobratima
I živa ga na mjestu ukinu.
Tad se mašim mojega pištolja,
Pogubim ga, al' koja mi korist,
Kad moj bratac već ne diše dušom,
A ja tako glavnog prijatelja
Izgubio jednom pa na vijek,
Nit ga više steći ni vidjeti!
Kad začulo ciku cielo družtvo,
Naokolo jednako pohiti . . .
««Što uradi, ago Firdus-pašo!
Što uradi, Boga ne vidio!»»
«Što bijaše od njegova družtva
U jad tude listom izginulo,
A od moga družtva i Fazlina
Dosta mrtvih, a ranjenih dosta.
I mi mahom odosmo od Stóca
I busije uz drum zasjedosmo
Kod Razkršća, stana hajdučkoga.
Da se djaur ne bi posilio
Kod tolike nesreće Turaka.
Kad bahnuše kita i svatovi
I eto ti cure i djeverâ:
Na desno joj djever Radmilović,
Djuvegija malo zaostao,
Pa će djever naperiti konja
I dozvati brata mladoženju
I uzeti tamburu s jabuke —
Tambur bije, uz tambur zapieva,
A pobratim uz njega uzpieva.
Red bijaše, šarku da opalim,
Al' ne mogu odoljeti srcu
Da pogubim Bogu 'naku milost,
Već opalim, kud sreća zanese.
Stade tutanj našijeh pušaka,
I obrne svatove u snoplje.
Pobratimi jedan drugog traže,
Da ga nije nesreća ujela,
A kada se očima sastaše,
Kan' dva lava na nas navališe,
Sieku, gaze, od straha je umriet,
I padat im konjma pod kopita,
Kad pogledaš onake dvie munje.
A nu sreće, hvala Muhamedu!
Ta djevojka sama izmedj leša;
Ugleda je Radmilović Mijo,
Pa bacio sablju pustimice,
Tri posječe, do nje doskočio,
Jer djeverstvo bješe pokvario.
On je kod nje, a iz sretne ruke
Pogodilo zrno Draganića
Usred čela u junačko mjesto.
Pade junak sunovrat sa konja
A padajuć zadnjom progovara:
«Brate Mijo, ostaje na tebi . . .»
«Pa jezikom tužno zamrsio.
Kad djevojka ugleda ga mrtva:
Srce joj se umah ukosilo,
Sva probliedi, očima zamieni
I na zemlju jadna mrtva pade.
Kad to vidi Radmilović Mijo,
Od žalosti skoči sa čilaša
I kukajuć kod svog pobratima
Grdno sobom o zemlju udari.
On iz krvi vadi brata glavu,
Suzam' pere, cjelovima tare,
I nariče zabunjenim glasom:
«Nemoj meni omrknuti, sunce,
Ogranulo istom na iztoku; . . .
Pa me, Mijo, zar već sad ostavljaš
Na svijetu sama, bez utjehe,

Bez savjeta i bez razgovara?
S kime ću se sada dogovarat,
S kim ću branit pravdu pred nepravdom?
Skim ću tješit jadnike sa nadom?
Gorka rano, gdje mi najedanput
Čitav svijet u čemer obrati
Bez ikakve unakrst utjehe!
Dušo brate, de pogledaj okom:
Svi svatovi sjetno neveseli,
Nit sviraju, nit izvode pjesme,
Nit se viju svioni barjaci,
Pohitaše perje od žalosti.
Davor brate, ljudski razgovoru.
Razgovaraj neveselo družtvo!
Dušo mila, kuda mi se djede?
Kamo, brate, mile tvoje pjesme
Svakoj duši utjeha i nada!
Kad bi djeve pjesmam' zamamio
I u kolo veselo zanio,
A ti s Cvietom začinio kolo!
Zašto više ne haješ sa Cvietom?
Tvoja Cvieta cvijet nad cvjetov'ma;
Hodi, Cvieto, što m' ostavi brata
A ovako grdna nevesela?
Hodi, Cvieto, razgovori brata,
Ne bi l' tvoje razabrô riječi.
Što ću samac na crnom svijetu,
Kada mi je sunce omrknulo,
Omrknulo meni i hiljadam!»»
«Vjeruj, Fato, onake ljubavi
Još ne vidje moje živo oko,
Niti starac može spominjati:
Te se meni duša do dna smuti,
A i družtvo sve se utopilo
U nekakvu snuždenu milinu,
Kako djaur žali pobratima.
No ti u tom vikne stari Gugjuk:
«Hajd'mo, žene, de da zaplačemo!»»
Pa se skoči starac do djaura
I veza mu ruke naopako.
Bolan junak, kano janje ludo,
Suze lije kano diete malo.»

Luka Botić.

Iz „Kohana i Vlaste:"

Iz II. pjevanja: Tajne

Na modrom visu zviezde opet sjaju,
Kô molitve da nieme šaputaju, —
Pod kulu stope vične koracaju.
U grmu kadkad nešto čudno šušne,
Il nešto kano goli mač zabljesne,
Te sjena staje, proz mrak plaho slušne,
Il oči napev u grm tmasti viri.
Al opet stupa te se poumiri:
Ta vjetrov ćuh, ta sjaj je rose kriesne.
Na dragu Kohan noćas zadnjoč čeka:
Ne dodje l', — sudba stignula ju prieka,

Ah, ako sad ne dodje, to je — mrtva,
Krvnika svog i groznog otca žrtva!
Da samo dodje, samo pogled baci,
Uzkrsnulo bi srce njeg'vim traci!
Oživjela bi očajana duša,
Da samo jednu, jednu riečcu sluša.
Ah, sad da dodje! samo jednoč dodje!

I nema je. I ponoć gluha prodje —
Na oknu blieda sjena se zabieli.
Protrne Kohan, a pak žila svaka
Zaigra rajskog dirnuta od traka,
Na oči suzâ teknu potok vreli.
Uzdrhtan, blažen na koljena pao,
Uzkrslog srca hlapat zakucao,
Začaran kao on je dugo stao,
A nad njim angjeo rajskim miljem sjao.

Kohan.

Ti, ti si draga! Svaka krvce kaplja
I svaki živac, srca žila svaka,
I cielog bića i najmanja mraka
U razkošju se bezkrajnom raztaplja,
Te kliče burno: ti si, dušo, ti si!
Ti srce mrtvo opet mi uzkrisi,
Iz njega ćut se svaki k tebi visi,
I kô kad kapî nebrojenih rose
U svakoj sunce zorom zasjalo se,
Tak' svaki ćut mi kliče: ti si, ti si!
O Vlasto draga, sjaj mi s gora, sjaj,
U pakô duše lij mi čisti raj!
Al noć je tamna, gluh nas dieli mrak,
Kroz oblak ne sja mjesečine trak.
Ah ne vidim te, ne mogu te čuti,
Tek srce moje blaženo te sluti.
Molitvu čiste k nebu pošlji duše,
Ljubavni uzdah pošlji u one vise,
Na sjaj će s neba sjaj odsievnuti se,
Kroz one guste prodrieti će tmuše, —

Da zlatnu kosu vidim, mile oči,
I usnâ gondže, liljan lice bielo,
Nevine grudi, angjeosko čelo,
U moru slasti nek mi duh utone.
Kô zviezda, što no u skut mora klone.
Ah, što je mjesec zasjô! Nek utrne,
Nek vječna tmina cio sviet zagrne!
Što gledam!! To je duh, to mrtve slika,
To angjela je sjena bljedolika,
U bezdno što je vječnih boli pao,
Te umro tamo, za viek umro, jao!
Iz groba ti si blieda Vlaste sjena,
Od otca kruta ti si ubijena!
Ja puku nisam odô ništa, ništa,
Za život tvoj me strah i trepet tišta,
Na grožnje otca ja sam uviek mučô,
U srcu bolnom tajnu sam zaključô!
Ta šapnuo mi Kruvoj, ljuta zmija:
Rieč jedna moja — tebe da ubija.
Ja mučah, trpjeh — a on tebe ubi! . .
Al sjena stoji, s okna se ne gubi —
Oh! morda živi, morda sjena nije.
Za mene još joj morda srce bije!
O Vlasto draga, usne daj otvori,
Prosbori riečcu samo, o prosbori! . . .
Al sve je tiho, glasa nije čuti —
Još sjena stoji, još kô mrtva šuti.
O Bože! zviezda sjajnih glas mi daj,
Kiem k tebi šapće tihi njihov sjaj.
Molitve daj djetinje niem mi zvuk.
Daj glas mi, kiem nebeske duge luk
Naviešta zemlji razplakanoj spas,
Daj razgovora mrtvih duša glas,
Daj šapat cvieća, što no kiti grob, —
Da sve to skupim, takvim glasom šanem,
Da onu sjenu na rieč jednu ganem,
Da doznam smrti il života kob!
Ah! kakva iskra na čelo mi pala?
I opet, — opet — kô zviezda zasjala . . .

Ti plačeš, ti nada mnom suze liješ,
Ti nisi mrtva sjena, ti — ti žiješ,
Ti živeš, plačeš, — ti me ljubiš toli,
I bezmjerno i bezmjernoj u boli!
Oj dodji k meni, sidji, dušo, doli,
Iz uze tvoje sa mnom bježi, bježi!
Što vidim? Lanci još ti stežu ruke . . .
Ah! uteć' nemo'š iz okrutne muke —
I sakrivena straža na naš reži —
O pruži ruke, k sebi me privuci,
Pomozi, svjetuj moje duše muci!
Za tobom srce bezkrajno mi teži —
Za tvojih ruku rajskim zagrljajem,
Za tvojih očju ljubavnijem sjajem,
Za tvoga srca uzdrhtanim hlaptom.
Za tvojih usnâ cjelovnijem šaptom!

Vlasta.

O dragi! Jednu riečcu samo čuj.
Al u njoj duše mi je žarostruj!
Kad sjutra opet tiha pane noć,
Gdje stojiš, na to mjesto ti ćeš doć'.
Tu leži kamen, a za njim su vrata,
Što potajno do tvoga vode zlata.
O dodji, dodji! Da ti na grud hrlim,
Drhćućim da te rukama zagrlim,
Nek jedna bude zvjezdno nebo gori,
A druga drugo zvjezdano u moru!
Na tvojem srcu srce nek mi sbori
U tihe zviezde sjajnom razgovoru,
Na grudih mora tiha što počiva,
Nek s tvojom dušom duša mi se sliva!
O dodji, da ti riečcu jednu šanem,
U tebe dušu cjelovom izdanem!

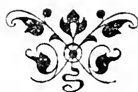
Kohan.

Oh dušo draga, ja ću doći, doći,
Do grudi tvojih s ovog svieta poći!

U cjelov tvoj mi duša neka sgine,
Kô rosa, što na traku sunca pline,
Kô ševa, što se u vis modri vije,
Kô molitva, što u nebu se skrije! —

U noćni muk se za čas sve izgubi —
Tek od dvie sjene ču se mukao smieh:
«Ha! sjutra sestra brata će da ljubi!»
To ludi knez; al Durink zna da grieh
Drugačji sprema Kruvoj: svoju kćer
Da ništi u Vlasti, a unuku njemu;
Nu slavskog što je otca, Durink zvier
Smrt smišlja njoj i otcu i rodu svemu!

Franjo Marković.

Religiozni epos.

Prvi ljudi.

I.

laga misli pobožna razuma,
Inokosna bjegunice mila,
Koja no se kloniš obćeg druma
Kroz ravnice svjetskog ništavila,
Zapuštenom stazom pojedinih
Samo hodiš, kô samica vila,
U vis težeć po hridnoj strmini
K onom vrhu, s koga tek se vidi
Svieta obzor u pravoj istini;
Koja uzgred po kršu i hridi
Cvieće kupiš ono blagoslovno,
Ali prosto, te ga sviet se stidi,
A vrativ se s njime u ljubovno
Zaklonište milom domu svome,
Njime kitiš, pred svjetinom skrovno,
Svetu sliku Bogu velikome:
Tebe zovem, s tobom kanim poći
Vjereći se vjerovanju tvome,
K začovječju u vremena noći,
Da nagadjam — po razmnivi samo —
Kako tada iz krila svemoći

Jedno zrnce struni se ovamo
I zametnu ovdje klicu onu,
Ljudskom lozom koju nazivamo.
A ti, Bože, prosti mi smionu
Tu nakanu, kojom u najdublje
Ljudem tajstvo slab mi duh zaronu!

Tvorac zovnu; s angjeoske trublje
Svi prostori zamnješe bezkrajni,
Življom vatrom uzplamtiše zublje
Kriesnih zviezda i sunaca sjajnih,
Klici slasti, glasi vječne sreće
Po visinah, po dubljinah tajnih
Uzavreše na veselje veće;
Sveti puci, duhovi bez broja,
Uzkriliše kreljuti plamteće
Put središta rajskog perivoja,
Gdje se sjaje sve sjajnosti dika:
Bog u slavi vječnog si ustroja.
Tvorac zovnu; čete blaženikâ
Na podnožje njemu dopadaju,
Po oblacih zlatoruna lika
Tu se kruže, vrste i redjaju,
U kolo se blaženosti slože
I veličja pjesmu zapjevaju:
«Slava tebi na nebesih, Bože!»
Kolo s' ori, a s njime u slogi
Kruzi zvuče, svi sjaja velmože
I njihovi svi osjajci mnogi;
Neizmjernog nebeskoga svieta
Sve glasove u sklad divno strogi
Spaja samo jedna ljubav sveta.
Kolo s' ori, a sred kola ista
Angjeo stupa na čelu od četa,
U ruci mu alem-čaša blista,
Kô od sunca da je salivena,
A u njojzi mjesečina čista
Te se svjetlost pred povorkom njena
Kao zviezda predhodnica kaže.
Angjeo niknuv nikom na koljena

Alem-čašu pred tvorca polaže.
Višnji digne blagoslovnu ruku,
Valovi se glasja poutaže
I izumru u poslušnom muku:
«Ja sam ljubav, sve što stvaram, krećem
K daljem boljku, k uglednijem struku
Svud na nizak viši stupanj mećem,
I dosljedno od reda do reda
Sviet si dižem k savršenstvu većem.»
I Gospodin angjela pogleda
Zemljozora, mile zemlje naše
Čuvaoca, njemu zapovieda:
«Zemljozore! iz života čaše,
Jednu kaplju na zemlju mi proli',
Dodje doba, uzroci nastaše,
Da i na njoj život se pomoli
Više vrsti, njojzi nov sasvime.
Kaplju prolij, za njom spust' se doli,
I gdje ona zemljice se prime,
To mi zrno podigni iz praha,
U moje ga blagoslovi ime
I mog vječnog udahni mu daha,
Da čovjekom stvori se, da steče
Vlast i silu neumrla maha!»
Angjeo čini, što Gospodin reče.
Sa vrhunca nebeske visine,
A iz čaše, s koje život teče,
Sitna kaplja kao zviezda sine
Izpod ruke angjelove desne
I kroz neba prozračne pučine
Blistajućim tragom dolje kresne
Zemlji u prah, u prahu potamni.
Angjeo čuvar, kreljuti nebesne
Vijajući, sliedi trag joj plamni,
I gdje ona na zemljicu kanu,
Tu se spusti i on. Zemlja zamni
Od radosti, u dnu svom tvrdjanu
I nesvjestnu s tog dotika sveta
Brecnuvši se kao da uzda'nu.
Povjetarce vesela pokreta

Skuplja glase ptica žuborećih,
Romon voda, i šušanj drvetâ
I stoglasno toj s' odzivlje sreći,
I stosuzno od radosti plače
Sa rastlinja rosicu roneći.
More šumi i udara jače,
Valovite grudi silno diže,
S uzhićenja kao da mu skače
Burno srce u dubljinah niže.
Razgale se magle i sutoni,
Nebo zemlji privije se bliže,
Kô na cjelov da se njojzi skloni,
Nasmije se zemlja krasnom danu,
Najkrasnijem, kog joj igda doni
Luč nebeska, odkada joj planu,
Da ju vodi oko sebe kretom.
Angjeo digne ljevice na dlanu
Zrno praha, desnicom ga svetom
Blagoslovi, udahne mu daha
Božijega i udahnuv netom,
Prvi čovjek stvori se iz praha;
U sviet svoga obstanka se prene,
I uztrepti od radostna straha,
I uzklikne s razkoši blažene:
Stvoritelju, stupiv ti medj plode,
Na tvom svjetlu o presretna mene!»
Bože mili, kolike ugode
Svakom nama od iole ćuti,
Kad gledamo krasote prirode,
Premda jesmo već toliko puti
Gledali ih nagledav se siti!
Kolika li — prama našoj sluti —
Morala je ona radost biti,
Il radosti, pravo rekuć, sila
Koja prva Adama uzhiti,
Kada mu se odprla sjetila
I luč svieta slašću bez imena
Na juriš mu dušu osvojila!
U krasoti tiela savršena,
U nje sjaju s mladosti i snage

On tu stoji, prvnik svog plemena,
Neposrednik božje ruke blage,
Zemlje putnik prvom stopom teke,
Kojom na njoj nastupi si trage,
Da buduće u vieke daleke
Ljudski porod za sobom povede.
U omilju blage ćudi meke
On tu stoji, na susret mu grede
Sviet vaskolik, utiscî se nudi
Blaženiku njemu bez uvrede
I blagoti na njegovoj budi
Jaku želju, te bi rad primakô
I pritisn'o cieli sviet na grudi,
Da za drago milo vrati tako.
U središtu duhovnog spoznanja
On tu stoji, duhu mu se lako
Svuda krile zraci dosizanja.
U visine, u dubljine svieta
Daleko mu božji duh osvanja,
Jasno mu je, kako s Njeg'vog cvieta,
Samo s Njeg'vog vječni sviet je plodan,
Kako Njeg'vog izpod tvornog dlieta
Sve u svietu oblik prima shodan,
I sve kako, a na radost samu,
U vječnosti viek svoj ima sgodan.
Zato probiv svog nebitka tamu
Kličuć on se taknu zemlje crne,
Ne plačući, kô što djeca sva mu.
Angjeo božji put nebesa prne,
A glas prvi prvoga čovjeka
Jekne jekom, s gore gori grne
Širom zemlje do neba daleka.
U hram svečan zemlja se pretvori,
Komu s prvog svetih zvonâ zveka
Velebitni zamnievaju dvori.
Na nebesih blaženstva se množe
I pjesan im u hram dolje s' ori:
«Slava tebi i na zemlji, Bože!»

Petar Preradović.

Idilski epos.

Starac major.

(Iz I. pjevanja pjesme: »Dom i sviet«.)

Čim svane jutro, seosko jutro krasno,
Po gospodarstvu obilazi Bruno.
U stajah, hljevih sve je redno, puno,
Vrt, polje, trsje, sve na dobru rodu:
To majčin trud, sad sinu žeti lasno!
Kad podne javi župno zvono glasno,
Obadje Bruno seosku gospodu:
I sudca, njemšku ukočenu ródu,
I župnika, trbušastoga starca,
I školnika, svog nekoč konškolarca,
I susjeda si, Bunića majora.
Milostivo ga sudac Erger prima,
Al u tom malo j' ognja, puno dima.
Kod župnika je jedva bolje prošô;
Doduše on mu kliče: «dobro došô»,
I časti u njem svoga kolatora,
Pokojnog otca — Bog mu u raju plati! —
Al sumnja na njeg kao novotarca
I pristalicu misli slobodnjačkih.
A školnik, prem mu veli: «Bruno zlati»,
Baš iskreno ga ne znam da li ljubi,

Jer takmac mu je još iz klupa djačkih;
Nu možnog druga ne bi rad da gubi,
Pa zato mu se klanja, moli, laska.
Tek stari major od srca ga voli,
I sav je blažen s njegova dolazka;
Pa ipak jedno i majora boli;
Grleći Bruna potiho mu tuži:
«Ah, vidjet vas ne mogu!» Al produži
Veselim glasom: «Anko, svjetlo moje,
Očinji vide moj, der kaži, tko je?
Zar ne, gospodin Bruno? Mnogo li je
Narastô viši, ljepši? Još, kô prije,
Prekrasne ima l' sjajne, mile oči?
Već jaka li ga nausnica gari?
Zar ne, da j' tako? Ded' mi posvjedoči!
Hej, Anko! Šutiš? Lice ti se žari —
To i ja sliepac vidim. No, ne mari
Za šalu, diete; a ti, Bože, prosti! —
Tri godine vas nije bilo doma!
Ah, to je dugo, dugo, — za me dosti,
Da i osliepljet imah kad siromah!
No, — dobro došli, sjed'te, k meni sjed'te!»
I za čas živ se razgovor razplete:
Ministra Baha i njegove griehe,
Kovače Niemstva i domaće im miehe,
Veliki svijet i Hrvatsku malu,
Vremena zla, i što koliko košta,
I okuliste, i još drugo što šta
U kašu smiešaše, a mnogu šalu
Prisolio bi starac govorljivi,
Sad ozbiljan, sad prokšen kano diete,
A uviek iskren, ma da kadšto izkrivi
Nehotê istinu; i premda mete
Pred tudjim pragom rado, zloban nije;
Prem kadšto sebe hvali, al' hvaldžije
Ni za liek u njem nema; jer, što kaže
O sebi dobra, sve se s tvorom slaže;
Bar Bruno zna, od osam ljeta veće
Do sto put major pripovieda isto

O bitkah, gdjeno njegov mač je blistô
Na čelu četi hrabrih graničara.
Pa na to i sad starac govor skreće,
I tako pod kraj Brunu progovara:
«Ja vidim, da ste stari još poeta.
Oh, manite se vraga! Ja vam velim:
Od tih poeta sva državi šteta!
Sve zlato, srebro tî su razmazali
Po suncu, mjesecu, po morskih valih,
I što ti ja znam kud sve svietom bielim,
I još po ženskih vlasih et cetera.
Ja da sam car, sve pjesnike bih šćerâ
U buturnicu, a prvog stavio bi
Financministrom, neka pravi novce:
Da vidimo te srebro- i zlato-kovce!
O ideali, kakve li ste kobi!
Kô mojih pet medalja! Ode! Zašto?
Za jednu rieč! Za ciglu rieč nastradah
Sad nove škole novu uče vjeru:
Sad najprije ti valja k tancmajsteru,
Da učiš fine komplimente; tada
Komedijašu: kako glumit kralja
A biti bogac, kako prietit valja
A bojati se, — što ne misliš, sborit,
Što misliš, kriti: — sve to nauči te,
Pa najzad k Belzebubu na izpite,
Da on potvrdi: da si već razborit
Čovječić, umješ živjet, — dobra psina!
Ah, Bruno, sav je sviet crvotočina.
Poezija i čovječtvo? Da! — Vražtvo,
Sve vražtvo! Tek mi da smo janjci blazi?
Ne, brajko! Prot vragovom i mi vrazi!
Ne oni sladki, himbeni, ne lažtvo
Za lažtvo, nego bat za bat! Jest, tako,
I samo tako bit će što. Moj dragi,
I ja bjeh blag kô vi, al naopako
Zalutah, još pod starost. Bože blagi!
Ja četrestosme oko izgubio,
To lievo, prot Madjaru; al sam bio

Pregorio, — e, bit će slobodice!
Kod petdesete, a ja pisnuh samo,
Da toga niemstva ovdje ne trebamo.
Pak? Otelo mi ono penzijice,
Čast, medalje: — ja prosjak! Kud ćeš? Kamo?
A koj' kut svieta ne pi moje krvi?
U Taliji kod Arkole bjeh prvi;
A gdje mi križić? Pa kod Austerlice,
Kod Lipskog, Asperna, — al to su trice:
Ta medalju bih imô! Pa u Ruskoj
Osvojismo tri topa kod Smolenska,
A branila ih četa sakrmenska;
Pak? Gdje mi pet medalja? Na Francuza,
Na Turčina, Madjara, — na Tunguza,
Kineza, sotonu, i . . . tko sve da zna!
Pa gledjte moja prsa: prazna, prazna!
Sve skinulo mi, — štap prosjački dalo!
Al još sam živ! Ne proždrlo me zjalo!
Kad junačkog me sgrije ruka mladca, —
Kô vaša, — krv mi uzkipi, srce raste,
Osili ruka i k bedru se baca,
Te snivam boje prošle i došaste! . . . .
Ah, boj i sliepac! . . . Bog me ostavio!
Daj, Anko, progovori, da mi grane
Iz glasa tvoga sunce, da mi lane;
Oj Anko, svjetlo moje, sviet moj cio!»
Na kćerke grudi starcu glava pane,
Kriomce suza po koja mu kane;
A Bruno, sav potresen, sad ustane,
I nešto kô za utjehu izreče,
Preporuči se, ode, i uzdane,
Kô da i njega suza starca peče.

Franjo Marković.

Pjesničke pripoviesti.

Pisma od kralja Vladimira.

Gorko cvili sužanj Vladimire,
U tamnici kralja bulgarskoga,
Gorko cvili, danak proklinjaše.
U koji se na svit porodio.
Cini jadan, da ne čuje niko,
Al' to čuje Kosara divojka,
Lipa ćerca kralja bulgarskoga,
Koji biše roda slovinskoga.
Pita njega Kosara divojka:
«Što je tebi. moj sužnju nevoljni?
Ali ti je majka omilila,
Ali ti je žao zavičaja?
Ali ti je glȁdak dodijao?
Al' tamnica, jadna kuća tvoja,
Al' na nogu negve do kolina,
Al' na ruku težke lisičine?
Al' si čuo, moj sužnju nevoljni,
Da s' udaje virna ljuba tvoja,
Ter proklinje danke i godine
I staricu jadnu majku tvoju?»
Govori joj sužanj Vladimire:
«Prodji me se, Bulgarko divojko,
Nije meni žao zavičaja,
Niti mi je omilila majka,
Nit' je meni glȁdak dodijao,
Ni tamnica, jadna kuća moja,
Ni na nogu negve do kolina,
Ni na ruku težke lisičine,
Nit' s' udaje virna ljuba moja,
Jer se dosad nisam oženio,
Niti ću se jadan oženiti,
Jerbo ću ti brzo poginuti
U tamnici kralja bulgarskoga,
Samuela. da ga Bog ubio!
Na viri je mene privario,
U tamnicu tamnu postavio.»
Još mu veli Kosara divojka:
«Ta reci mi, moj sužnju nevoljni,
Od kuda si? od koje li zemlje?
Od koga li roda i plemena?»

Govori joj dite Vladimire:
«Ja sam sužanj od Hercegovine,
Dvorio sam kralja slovinskoga
U Tribinju, gradu bijelomu.
Što me pitaš za rod i za pleme,
I to ću ti poviditi pravo:
Ja sam, seko, roda gospodskoga;
Al sam sužanj kralja bulgarskoga;
U mene je blago nebrojeno,
Moja bi me izkupila majka;
Al' me kralju ne da na odkupe,
Nego ište rusu glavu moju.»
Tišila ga Kosara divojka:
«Nemoj cvilit, moj sužnju nevoljni!
Ja sam ćerca kralja bulgarskoga,
Samuela, gospodara tvoga.
Razplitat ću žute kose moje,
Ljubit ću mu skuta i kolina,
Noge ću mu suzam polivati,
Živim ću ga Bogom zaklinjati,
Da te pusti iz tamnice tamne
I pošalje staroj majci tvojoj,
Nek se tvoja obeseli majka,
Kad ugleda Vladimira sinka.»
Pak odšeta bilu dvoru svomu,
Ter se sama sobom razgovara:
«Što sam godir vidila junaka
Slovinskoga roda i plemena,
Ja ne vidih lipšega junaka
Ni lipšega, ni pristalijega,
Nit' ga može poroditi majka,
Od mladoga sužnja Vladimira».
Pak ulize u dvore bijele,
Ljubi bábi skuta i kolina,
Noge mu je suzam oblivala,
Ovako je bábi govorila:
«Daruj meni sužnja Vladimira
Za mojega virna zaručnika,
A tako ti svitle krune tvoje
I tako ti sinka Radomira.
Čini mi se, moj mili babajko,
Da će biti roda gospodskoga,
Dvorio je kralja slovinskoga,
Lipo zbori, ponizno govori.
Oprosti ga iz tamnice, bâbo!
A tako ti šarca konja tvoga,
I tako ti bridke ćorde tvoje;
Jer je lipo momče Hercegovče.»
Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
«Nije ono momče Hercegovče,
Već je ono kralju Vladimire.
Ja ne mogu drugo učiniti,
Valja mi ga tebi darovati,
Sva je tvoja slika i prilika,
Slavi njega Krbava i Lika.»
Kad razumi Kosara divojka,
Da će biti kraljica slovinska,
Od dragosti suze prolivaše,
Svomu bábi ruke celivaše,
Od tamnice ključe uzimala,
Tamnici je vrata otvorala,
Vladimira sužnja dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:
«Ustani se, kralju Vladimire!
Ter otari gorke suze tvoje;
Evo tebe zaručnica zove,
Lipa ćerca kralja bulgarskoga.»
Kad je sužanj riči razumio,
Niz obraz je suzam oborio,
Blagosivlje Kosaru divojku
Veće nego svoju milu majku.
Pak izadje iz tamnice tamne
I otide k dvoru divojčinu.
Lipo ga je taste dočekao,
Za zdravlje se s njime upitao.

Zove k sebi bulgarske terzije,
Da mu kroje sa zlatom haljine;
Oblači ga u skrlet i zlato.
Sinu sužanj kano sunce žarko.
Plemenit je sobet učinio.
Gospodu je na sobet sazvao,
Vinča njega s Kosarom divojkom,
Povrati mu krunu i kraljestvo.
Tu veselje toliko bijaše.
Ne može se, pobre, reći više;
U dvoru su bubnji i svirale,
A prid dvorom divno kolo igra.
U kolu su Bulgarke divojke,
Kolo vodi seka Kosarina,
Lipe ona pisme izvodila,
Svaku pismu seki pripivala.
Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bulgarskoga,
Kako svoga zeta celivaše,
Celivaše i blagosivljaše:
Hodi s Bogom, drago dite moje,
Na putu ti dobra srića bila!
Puno sam ti, sinko, sagrišio
I staricu majku razcvilio,
Držeći te u tamnici tamnoj,
Moreći te i žedjom i gladom;
Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
Povedi je k bilu dvoru tvomu.
Pozdravi mi slovinsku gospodu
I staricu milu majku tvoju,
Koju no sam vrlo uvridio,
Brezakonje svako učinio.»
Svim delijam pisma na poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje!

O. Andrija Kačić-Miošić.

Vladislava, kneginja kninska.

Iz predivnog napuljskoga grada,
Gdje se s morem ognjen Vezuv bori,
Hrvat, vičan tudjinca da dvori,
Anžovinca zovnu, da mu vlada.

Kraljevina svoju krunu gubi,
Po zemlji se Ugrin širit stade,
Lukav Mlečić morska mjesta krade,
Što baština za se kralj izsnubi.

Iza Karla služi Ljudevitu,
Brani krunu, zemlje mu osvaja,
Mnogi jadnik ne zna većeg raja,
Neg' tudjincu ljubit skut i svitu.

Planu plemstvo poput biesna lava,
Bunu diže svoju na obranu,
Sjetiv kralja kletvu na svečanu,
Traži mačem slobodu i prava.

Al ga zato liepa čeka plaća:
Hrvatsko se pravo nogom gazi,
Tudja vojska iz Ugarske dolazi,
Zlo i bieda silom se navraća.

Uz Šubiće stoje Babonići,
Još knezovi Like i Krbave,
Sa vlastelom pokraj Kupe, Save,
Neodvisli spremni stieg podići.

Al u borbi nema skupna rada,
Samo svoju djedinu svak štiti,
U boj ne će složno da pohiti,
Već bedeme svoga brani grada.

Grad za gradom silnik lako svlada,
Plemstvo gradske kralju ključe nosi,
Svak napose milostinju prosi,
Pred tudjincem na koljena pada.

Samo Knin grad predati se ne će,
Silniku on vrata ne otvara,
Grožnji njeg'voj strielom odgovara,
Od slobode sreće ne zna veće.

Novu vojsku biesan kralj odpravlja,
Knin ponosit silom da pokori,
Strogom riečju Niki banu sbori:
«Grad da srušiš, koj' mi put ustavlja.»

Pješci hrle, a konjici lete,
Ugri, Niemci, Bošnjaci, Kumani,
Svi po izbor junaci valjani,
Vične ratu i pobjedi čete.

Krš se lomi, gradska stiena puca.
Divlji juriš do neba se čuje.
Tu za kralja biesno se vojuje,
Za slobodu gore srce kuca.

Tisuć mrtvih jur pod Kninom leži,
Al u gradu veselo sve stoji,
Množ dušmana nitko ni ne broji,
Jer svak samo za slobodom teži.

Tko uzpiri divni duh slobode?
Tko se drznu tjerat kraljske čete?
Zar ga udes nimalo ne smete
Pobiedjene hrvatske gospode?

Kninom vlada samo slaba žena,
Ali duhom junakinja prava,
Kneginja je mlada Vladislava
Svačićeva slavna od plemena.

Udova je Nelepčić Ivana,
A i mati Ivana drobnoga,
Vjerna kćerka roda hrvatskoga,
Unukinja Petra kralja — bana.

Gvozden oklop njene brani grudi,
Glavu resi kaciga od zlata,
Štit srebrni kô božicu rata
Prati uz mač vjerno ju posvudi.

Posred borbe sa sinkom si stoji,
Ne smeta je koplje, mač, ni striela;
Plemenite krvi, duha smjela
Mrzi silu, smrti se ne boji.

Trikrat ban grad pozva na predaju,
Trikrat jeknu ženski glas iz grada:
«Nikad ne će tudjin tu da vlada,
Striele svoju dok još moć imaju.»

Zaman javlja kralj oholoj ženi:
Da će rado kninske za zidove
U zamjenu druge dat gradove,
Al odgovor primi nežudjeni:

«Kad hrvatska sam kralj tare prava,
Kad muževe plaši sile mrena,
Tad hrvatska hvatat mora žena
Proti sili oružja krvava.

Grad je ovaj mog plemena sielo,
Na djedove svak me kamen sjeća,
Ako Bog dâ i mog roda sreća,
Kralju ću se odhrvati smjelo.»

Kraljska vojska vraća se slomljena,
Na prestolju kralja stid uhvati,
Dvore njega plemići Hrvati.
Al hrvatska pobiedi ga žena.

Nad cetinskom stoji ruševinom
Grob samotan jur pet stotin ljeta,
Bez nakita, spomenika, cvieta,
Dračom pokrit, suhom mahovinom.

Al je ovo hram hrvatske slave,
Dični ponos hrvatskijeh žena,
Od slobode vječna uspomena,
Neumrle grob je Vladislave.

Ivan Kukuljević.

Kameni svatovi.

I.

Pod vrletnim Susjedgradom
Živio vam starac mlinar.
Broji vreće pšeničnice,
Broji mlinar bieli dinar;
Srce mu se razveseli,
Smiešeći se starac veli:
»Vreće, kesu, zemlju, mlin,
Sve će dobit dragi sin.«

Pod vrletnim Susjedgradom
Živi s njime mlinarica.
S njime broji, s njim se znoji,
Baš je vriedna gazdarica.
Kako bielo rublje sklada,
Šapće kroz smieh: »Snaho mlada!
Kada dodješ u naš mlin,
Bit ćeš gospa — goso sin!«

Ide vrieme, majka radi,
Štedi, kupi, redi, gladi,
Niže, kùpi sve to više,
Čeka, čeka i uzdiše;
Perje čiha, kuću sprema,
Maja čeka, snahe nema.
A jedinče, majčin sinče,
Otcu starcu pripomoć,
Radi tiho u svom mlinu,
Pa se muči dan i noć;
Malo zbori — mnogo misli,
Valjda su ga jadi stisli.

Pa će jednom sinu majka
U pol plača, u pol smieha:
»Sinko, život nije bajka,
Kad se ljubi, nema grieha;
Zakona je božjeg krivac,
Kad je mladić samoživac.
Gledaj, sinko, ja sam stara,
S posla otac već malakše,
Mlada gospa redi bolje,
Mlada ledja nose lakše,
Pa bi ćako rado gledô
Od svog čeda milo čedo.
Liep si, mlad si, imaš čime,

Svuda slovi naše ime;
Nema nigdje takvog mlina,
Nema nigdje takvog sina;
Sto srdaca željkuje te,
Sto djevicâ sčekuje te,
Dobre kuće, lica liepa:
Pamet ti je, sinko, sliepa!
Što ti duša sama tuži
Gaseć silom srca plamen?
Što se srcem ne udruži?
Sinko, sinko, ti si kamen!
Sinko, sinko moj, ne veni!
Sinko dragi — daj se ženi!»
«Majko!» klikne sinak mili,
O vrat majci ruke krili
U pol plača, u pol smieha:
«Nemoj dalje da me koriš;
Da od toga, majko, zboriš!
Kad se ljubi, nema grieha.
Nisam, majko, nisam kamen,
Srce mi je cigli plamen;
A pri poslu revne ruke
Zatomljuju srca muke.
Ljubim, majko, kunem ti se,
Više neg' li zlatna zviezda
Ljubi neba vedre vîse,
Neg' li ptice svoja gniezda;
Od sveg toga ljubim više,
Sva mi duša ljubav diše.
Čuj me! — tamo lice kreni,
Pa se, majko, ne rumeni.
Šutio sam dugo — dugo,
Sada zbori moja tugo:

Bilo ljeto, mutna noć,
Meni bilo u grad poć'.
Tiho! Niti lišća šum
Muti svieta sveg počinak,
A tvoj, majo, dragi sinak
Gazi mirno gorski drum.
Kad najednom — na okretu,
Gdje se grada malo niže
Mala crkva k Bogu diže,
Kan da vidim sliku svetu.
Stanem — mutne tarem oči,
Tu s oblaka mjesec skoči:
I divotni sjaj razlieva
Do propela,
Gdje je biela
Liepa, mlada klekla dieva.
Ja ni daha! — pa se sgurim,
Kao zmija kroz grm žurim.
Šutim, slušam: ona plače,
Jeca, stenje sve to jače,
Zdvojno drvo spasa grli
Vapeć: «Bože neumrli!
Umire mi sliepi ćako;
Nisam silna ni bogata,
Ovaj mali krst od zlata
Dobro mi je moje svako:
Oj primi ga, Bože, primi!
Duše s otca mog ne snimi!» —
Niem kô kamen tada stajah,
Kô da vidim, kako s raja
Ruka božja prestavila
Angjelića čudomila.
Smutila se moja pamet — —
To je moga milka zamet.
Sve sam dosad pritajivô;
Al sve noću, al sve danju
Ovu sliku vidim živo:
«Majko! ja ti ljubim — Janju!»
««Janju ljubiš, nesretniče?»»
Gnjevna majka gnjevno viče:
««Janju ljubiš, prosjakinju,
Zabogarku, golotinju,
Biednu curu sliepca Tome!
Ti jedinac doma stara,

Bogatoga sin mlinara?
Liepo bome, dično bome!
Zato moje težke muke,
Da ih grabe liene ruke,
Zato liepa pogačica,
Da ju lomi nitkovica?
Ajd' u biednu k njoj koljebu,
O crnom se gosti hljebu!
Odrpanku sladko ljubi.
Pa majčino srce gubi!
Vij joj vienac ti od sirka,
Steri postelj od koprive,
Gusle sliepca nek su svirka,
Kukaj, krpaj, da se žive!
Idi svietom, pjevaj, gudi,
Da ti darak diele ljudi;
Al se mlinu ugibaj,
Jerbo, jadni sine, znaj:
Ubila me striela mahom,
Ak' mi Janja bude snahom!»»

Al iz mlina čuo sve to
Stari mlinar. Njega eto!
»Veži jezik! Ni da pisneš!
Gledaj, ženo, da otisneš!
Vidiš! Kakva oholija!
Siromah sam bio i ja:
Stanovasmo pod koljebom,
Hranismo se crnim hljebom;
Dobri Bog je dao svašta,
Uz bogatstvo siromaštva:
Častno radi, skromno jedi,
Pa ti posô zlata vriedi;
Ženo! tebe bocka djavo.
To je, sinko! volja moja:
Janju ljubiš — pa je pravo,
Janja bit će žena tvoja.»
««Majko, majko, nemoj tako,
Crne kletve sije pakô;
Da su tebi moje oči,
Da ti srce tako skoči,
Da ti uho glas joj sluša,
Ne bude ti tvrda duša!
Zaklinjem se, majko, Bogu!
Pustit Janje ja ne mogu!»»
Stara šuti, gnjev svoj guta,
Stara šuti, ode ljuta.

II.

Oj veselja! Šta je? Šta je?
Po svem selu eto graje,
Stare babe lakte boče,
Razvaljuju čudom usta,
Iz kućica ljudi skoče:
«Ele čuda, čuda pusta!»
Svati idu! «Čiji, kuma?»
««Mlinarova mlada sina;
Janju ženi! Roba fina!»»
«Je l' taj dječak sišô s uma?
Gavan vodi curče boso!
To vam nije čisti posô:
Ak' je liepa, ak' je vita,
Nema Janja šupljeg boba,
Vrag u torbi ima oba;
Nije Janja bez kopita!»
Kuca zvonce se vrleti
Kao kreljut nebesnika,
I na savez zove sveti
Dvoje mladih blaženika:
A po strmoj gorskoj stazi
K crkvi zvonka družba gazi.
Nejde stara. Kod ognjišta
Ogarak u vatru tiska;
Šuteć sve od jada piska.
Jadna Janja ne zna ništa:
Da bi ona sve te znala,
Ne bi sad pod viencem stála.

Stara svatom ručak redi,
Tako mlinar zapovjedi,
Stari mlinar ne zna šale —
Plam i gnjev joj lica pale.
Nadimlju se s biesa prsi.
  Zove zvonce u hram sveti,
Sad će svati doći k svrsi.
  Na prag kući stara leti,
Gnjevnom rukom srce tisnu,
Gnjevnim grlom ljuto vrisnu:
«Ubila me striela mahom,
Ak' mi Janja bude snahom!
Kleta družbo, na toj stieni
Kamenom se okameni!»
  Zahujila olujina,
Razvali se nebesina,
Puče striela
Usred sela:
Bieli zidi liepog mlina
Crna sad su razvalina.
Svati, otac, muž i žena
Tvrd su kamen do kamena,
Stara svietom kud vrluda,
Kažu ljudi, da je luda.

* * *

  Projurilo mnogo ljeta
Preko liepog božjeg svieta,
A zidine Susjedgrada
Prah, pepeo već su sada.
Jošte stoje kamen-svati,
Lako ćeš ih prepoznati,
Mladu, mladog, kuma vitog
I djevera kamenitog.
Pa kad usred burne noći
Munja crni oblak sieca,
Usred noći o pô noći
Neki mukli glas zajeca —
Zvonce li je, što tu bije?
Nije, brate, zvonce nije:
Uz rumeni neba plamen
Biela žena plače, stenje,
Grli kamen, ljubi kamen,
Da sve drhće kruto stienje;
Ruke joj se k nebu šire,
Burom zdvojni glas prodire
U pol plača, u pol smieha:
  Kad se ljubi, nema grieha.»
Pitaj narod pri toj gori:
«Šta će ona rosna stiena?»
Pa ti narod odgovori:
«To su svati od kamena».

August Šenoa.

Fratarska oporuka.

Sa truna reče Josip car:
  «Svim redovnikom nek je kraj;
Tolikih zdravih ljudi kvar,
I bez njih ćemo steći raj.
Dokle god siže carstva hatar,
Po mojoj volji tako budi,
Nek svoju halju svuče fratar,
Nek žive kao drugi ljudi.

U njinih dvorih odsele će
Stanovat bolni ljudi, djaci,
Pisari, sužnji il vojaci;
A pune zlata, srebra vreće
Na zadnji grošić nek se sbroje
U blagajnice carske moje:
Tim novcem digoh učilišta,
Ja za se od tog ne ću ništa.»

To cara Jose reče moć,
Sva graja njega malo smete,
Još isti dan, još istu noć
Teklići širom carstva lete,
Sve vičuć: »Svatko sada znaj:
Svim redovnikom nek je kraj!
Pavlini, čujte, Jezuite!
Sve biele, sive, crne svite!
Svak svoja prsa triput tuci,
Pa zatim svetu halju svuci.
To volja jeste cara, kralja;
Vladara svoga slušat valja.»

Daleko grom se carstvom širi,
A strašnom javom bude san;
Od trusa drhću manastiri,
Strahovit ide sudnji dan;
I mnogu gorku čuo Beč:
Zaludu! kad je carska rieč.

I dodje glas do Lepoglave,
Do tihe šumske postojbine,
Gdje bieli fatri od starine
U liepih dvorih Boga slave.
Gospoda jesu, bogataši,
Al uz to ljudi. kako treba,
Ne kruti, ljuti velikaši.
Već širom diele darak neba
Šljivaru, kmetu, zlo kad vrieme
Navalilo na zemlju breme.
Gospoda jesu, časte, piju,
I skladno gude, liepo rišu,
I narodu svom knjigu pišu,
Pa s Isusovci bojak biju.
Al zadnja i njim dodje hora,
Pavlina zbor se selit mora.

Tek što je opat čuo glas,
Zvonara odmah viknu brata:
— «Svu braću zovni ovaj čas,
Zatvori zatim velja vrata,
Svih sberi, ču li, u dvorište,
To opat, reci, strogo ište.»

Lagano već se hvata mrak,
I k zapadu već sunce tone,
Kroz večernji taj tihi zrak
Na umiranje zvona zvone.
Fratara dugo čislo kroči,
U ruci noseć voštanice,
U crnu zemlju gledju oči,
Probliedjelo im s brige lice.
I kako vjetar pri oluji
Lelečuć s valom ljut se bori,
Po lepoglavskih svetih dvorih
Žalopjev «de profundis!» bruji.

Kad u dvorištu sbor se skupi,
Razrediše se fratri bieli,
I pred njih opat mirno stupi,
Pa svojoj braći ovo veli:
— «Uzdignite sad Bogu duše,
Zavapite sad iz dubine!
Sva griešna srca nek se skruše,
Nek ćute: sve da smrtno gine!
Da l' čuste zvona svetog hrama?
To blize smrti zveči glas;
A znate l' i to, pitam vas,
A znate l', kome zvone? Nama.
Da, moja braćo, moji sinci!
Svi živjet ćemo pojedinci;
Al umrieti će sveti sbor,
I ovaj slavni, božji dvor,
Koj' slovijaše trista ljeta,
Opustjeti će! Žalost! Šteta!
Pre nego svane mladi dan,
U ovaj dvor će doć' komesar
I reć' vam, kako želi cesar,

Da pustimo taj sveti stan,
Da našeg reda više nije!
Da cielo blago, što imamo,
Na komesara ruke damo.
Pa volja božja! Slušati je!
O podjite u ime božje
I neka Višnji sve vas prati.
Svak nosi krst svoj, kako može,
A Bog će vam se smilovati.
Razidjite se svieta širom,
Poštenja sijte čista sjeme,
Pobiedit ćete ljuto vrieme.
Oj podjite mi, braćo, s mirom.
Al stan'te časak! Pamtite li,
Što vazda bjahu fratri bieli?
Hrvati, sinci našeg puka.
Ta sveta zemlja rodi nas,
Imutak naš je pučka muka,
To pamtimo u ovaj čas!
Pred vaše dadoh snieti lice
Taj silni evo kup papira.
Sve same dobre obveznice,
Milijun, mislim, baš talira.
To duguju nam što šljivari,
Što gradjanin, siromah kmet,
Dužnici sve Hrvati stari,
Ta naša krv, naš rod, naš sviet.
Mi čekali bi ljeta duga,
Do sudnjeg dana: — sad je druga,
Jer državi l' to dodje ruku,
Plemiću jao! Jao puku!
Izplatiti će morat omah,
I Hrvat propast će siromah.
Imetak naš od trista ljet
Razgrabiti će tudji sviet.
Jedincu fratru zakon krati,
Da namre komu oporukom
— Pa bio otac — bila mati —
Sve blago mu je «mrtvom rukom»!
Al sada redu smrt se sprema!
Zar ima zato zakon? Nema.
Pa pravimo sad oporuku:
Imetak budi našem puku!»

Tad opat plamom voštanice
Zapali silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun tinja baš talira:
— «Oj Bože, praštaj griehom mojim,
Dužnikom evo praštam svojim!»

Svi redom plamom voštanice
Zapale silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun planu baš talira:
— «Oj Bože, praštaj griehom mojim,
Dužnikom evo praštam svojim!»

Razkrilio se nebom mrak.
Sa hrama smrtno zvono ječi,
Od vatre sav se žari zrak,
Fratara sbor kraj vatre kleči.
A psalam grmi sve u šir:
«O Bože, daj nam vječni mir!»
Gromore bubnji, vojska grne
U sveti dvor sred noći crne,
Uz vojsku dodje i komesar
I javi svim, što reče cesar.
Tad pokloni se opat muče
I komesaru preda ključe.
«A blago?» pita isti mah
Glavara starca sluga cara;
Al opat njemu odgovara:
— «Na evo vam ga! Pepeo, prah!
To baština je našeg puka,
To fratarska je oporuka!»

August Šenoa.

*

Propast Venecije.

I.

Lagunom lebdi mir,
Lagunom drhće zlatna mjesečina;
Draguljem bliešti mora šir,
I tajnim šaptom pljuskala plitčina;
O bielih kulah svjetlilo se vije,
Kroz gotski triem ti žarki mladjak sije,
Dragotan hladak povrh vala diše,
A jarbol broda lagano se njiše,
Časomice ti javlja mjedni bat
Sred tihe noći kasni sat.
Oblačak prhnu — minu mjesečina,
Lagunu tamna prikrila tišina.
Još gdjegdje lukom svjećica tumara,
Još gdjegdje čuješ pjesmicu brodara,
I mukli šumor čuješ iz daleka,
Kô da ti bruji davne slave jeka;
A pjesma gine, šumor vala mre,
I tiho, tamno opet sve.

Al u noć crnu strši veličajno,
Strahotno, silno čudovište tajno;
Tajinstven div je, mermer-zagonetka,
Kamenita iz mora nikla spletka;
Sred vreve silne crnijeh talasa
Nepojmljiv svietu, tisućljetan sglob,
Tjelesina divotnog gorostasa
I slave hram, slobode krvav grob.

Venecijom to grdno čudo zovu;
Na svietu nema jeke tomu slovu,
Kamogodj tisneš smjelu plav — zaludu!
Na svietu nema para tomu čudu:
Ribara šaka ote vilin-dvore
Bjesnoći morske, svjetoborne pjene,

Ribara šaka sazda mermer-gore,
Vrh plitka pieska nebotične stiene;
Ribara šaka satre zid Bizanta,
Na svetoj Sofi razviv Marka stieg;
Ribara šaka stjera kod Lepanta
Aláha ladje sve u krvav bieg;
Što zalud kušô holi Perzijanac,
Ribara šaka skova moru lanac!
Pučinom svjetskom vlada barjak lava,
Pučinom neba ori mu se slava;
Od krune više vriedi zlatna kapa,
Njoj klanjaju se sultan, car i papa.

Al noć je tiha, noć je tajna, niema,
Pod njenim velom zlatni lav sad driema.
Ne budi mi ga — jer kad silan rukne,
Od užasa će morsko dno da pukne.
Ne budi lava! — Oblak minu . . .
Što ono noćnim svjetlom sinu?
Dužinom kopna povrh suhog pieska
Čudnovat niz se gladkih ciévi ljeska.
Neumitno kod tvrdjave Margere
Baterije se rede Sankilota,
Prot mermer-gradu crna ždriela pere,
Krilašu lavu gvozdena strahota.
Napoleon — dä, mali Korzikanac
Na rtu mača nosi svieta kob,
On mletačkomu divu kuje lanac,
Napoleon Venecji kopa grob.

II.

Pred duždev-dvorom stoji stražanin;
Na silna prsa pao dugi brk,
Gorostas čovjek, žarka oka, mrk.
Ej čije li si kršne majke sin?
Ta mletački mu biljeg na klobuku,
Ta mletačka mu puška sja u rukuh,
Po haljini se Mlečić vojnik kaže.
Ne, — biljeg, puška, ruho, sve to laže.

Ne rodili ga Mletci, dvori sreće,
Već slavski krš, već robstvo, bieda, nužda:
Dalmatin vojnik čuva velje vieće,
Manina čuva, Mletkom svietlog dužda.
Ta takovu mu daše zapovied,
Gorostas čovjek, golubinja duša,
Glavara svoga vazda vjerno sluša. — —
U silni zvonik upro mrki gled,
Pa onda dalje crnim okom krene,
Gdje povrh mora zlatni mjesec sieva,
Gdje valovje se igrajuć prelieva.
Šta l' ono traži nakraj biele pjene?
Daleko, dalje letjela mu misô,
Kamenit u snu javlja mu se kraj,
Kućarica, gdje majku svoju sisô,
Sred maslinica kršan, skroman raj.
Pred kućicom mu mlada žena sjedi,
Plamenito joj oko morem bludi,
Kô ovaj mramor obrazi joj bliedi,
Čedance milo driema joj na grudi.
Mladići drugi skaču podno griča,
Vragoljasti se oko sestre sgrnu,
Starinsku bajku maloj braći priča,
I pjesmu im je na to zapjevala;
Ah glas joj, rek bi, golubinji guk,
Divotno drhće diljem morskog žala
Hrvatice joj pjesme sladki zvuk.
Taj zvuk mu zvoni s tisuće pjesama,
Tim glasom pjeva on sred božjeg hrama — —
Čuj, odbi ponoć — mrk se junak prene,
Uminuše spred oka mile sjene.
Ne rodili ga Mletci, dvori sreće,
Već slavski krš, već robstvo, bieda, nužda,
I stisnuv pušku — čuva velje vieće,
Manina čuva — Mletkom svietlog dužda,
Jer takovu mu daše zapovied.
Tek tajnom munjom zenica mu sjala,
Tek tajnom suzom smuti mu se gled,
A tajna suza na kamen mu pala.

Ta prenu li se u sviest jadni rob?
Je l' suza zviezdom usred robske tmine?
Ta peče li mu srce ljuta kob,
Te sva se bol u vreloj suzi vine?
Junače mrki, mani mi se jada,
Gle kako svieća duždeva se žari,
Tu sjede silni tvoji gospodari.
Oh trista puti njim je gore sada!
Uzplamtjeti će tajni plamen srca,
Slobode dahom sin će tvoj da diše,
Al gospodari tvoji — nikad više.
Ti čuvaš svietlog dužda — živa mrtca.

III.

Sred zlatne sobe drhće voštanica,
Po slavnih slikah plaho svjetlo pline;
Tu sjede ljudi sdvojna, blieda lica,
Života krv im kao žižak gine;
Tek žarko oko užasno se vrti,
Kô bolestniku u tren strašne smrti.
Kadifa rujna niz rame im pada,
A zlatnu kapu nosi od njih jedan;
Nu kô što svi i on je blied i biedan — —
Venecije tuj slavne sjedi vlada.
Senat i dužd — sve kipi od kamena,
Republike tu sbori duša sva;
Vladari danas! Sutra? Bog to zna!
Vladari danas! Sutra možda sjena;
Kadifa? Krpa. Zlatni rog? Rugavet.
Republika? Tek smiešna, mrtva avet.

I reče dužd — ak' riečju izdisaj se zove:
«Sred strašne noći skupih sad vas ove.
Sve što za dobe bolje naše sreće
Pri vieću nikad nije bilo svieće:
Al zakon stavni mienja prieka nužda.
Senatori! Još jednom čujte dužda:
Nad otačbinom smrtni visi mač —»
— Vladara shrva pri tom ljuti plač —

«Još jesmo svoji, jošte roblje nismo,
Napoleon vam šalje ovo pismo.
Vi pitate, što traži od nas Franak?
Da l' ladje naše? Savez? Vojsku? Danak? —
Drugačje piše njeg've sablje rt:
On od nas traži, čujte, našu smrt.
Kraj nek je sada. veli, našoj sili,
Ne budite već, što ste nekad bili,
Raztrgnite mi barjak zlatnog lava,
Ni dužd vam ne smie više biti glava.
Sve pokrajine da mi odmah date,
Sve zlato svoje, slike i fregate,
Ne vladaj od sad boljarska već ruka,
No žezlo nosi biesna rulja puka:
Podpišite, da moje roblje svi ste,
To piš'te — il će topa planut plamen
I povrh kama ne će ostat kamen.»

To reče dužd — i ništ' ne reče više —
Na stolicu se zlatnu sdvojan pusti,
Još slabi drhtaj vidiš mu na ustih.
A vieće? Sjedi, drhtnu, jedva diše.
Al sred mrtvacâ plamen mladić skoči,
Strjelolike mu zaigrale oči:
«Venecija da sama smrt si sudi?
Venecija da sama smrt si piše?
Da sama tisne nož u svoje grudi,
Na smrti kliknuv: — mene nema više?
Mladića žaru prosti svietlo vieće,
Al krv mi žeže grdna ta sramota,
Gdje nitkov, silnik, vodja Sankilota
Na zlatni grb nam takvo blato meće.
Ta gdje smo? Jesmo l' još u onom gradu,
Što rodi slavnog Dandola Henrika,
Bizanta silnog koji satre vladu,
Alviza jesmo l' sinci Močenika?
Ne pamtimo li Lovre već Marcela,
Ni Zadra tvrdog, niti Dardanela?
Lepanto, Cipar, Jakin, Famagusta,

To sve da san je samo, tlapnja pusta?
Senatori! oj diž'te oči gori!
Što ovi zlatni pričaju vam dvori?
Davninu našu, diku, silu, slavu!
Zar nije strah vas, da će zlatni svod
Na plahu našu survati se glavu,
Djedova slavnih satrt robski plod?
U lance da se skuje domovina!
Ne — nikad, tisuć puti velim, ne!
A naše robstvo vlastita krivina!
Zar nema nikog, da za dom svoj mre?
U tvrdoj luci galije nam stoje,
I plemstva skupit će se četa smjela.
Od topova se tvrdjavice roje.
Hrvata vojska još nas čuva ciela.
Ja velim: Rat! Nek kucne Marka zvon:
Il Mletci mrtvi il Napoleon!»

«Zašuti, mladče!» planu sieda brada,
«Bezobzirce ti striele siplju usta,
Oluji nalik kipi krv ti mlada
I zviezdâ hvata ti se ruka pusta.
Ti veliš rat! I ja bih rekô rat;
Al ponoć već nam javlja onaj sat.
Uminuo je zlatne sreće dan;
Strahotan, smrtan sprema nam se san.
Venecija i meni je u grudi,
I ja ti znadem, kakvi bjesmo ljudi;
I moj je morem nekoč sievô mač!
Junaci gdje su, reci, oni stari,
Sa kojih grad taj širom svieta slovi,
Vojskovodje i smioni mornari?
Ah naša krv se, mladče, izjalovi!
Vaj, slutim, dome, puna ti je mjera,
Sve nemaš nego vojsku — Faliera.
Sve naše kopno otela nam buna,
A vjerom krenu saveznik naš, car:
Ništ' nije naše — nego ta laguna,
Ti: «Rat!» još vičeš, mladče, u taj par.

Hrvati? Jesu l', mladče naša krv?
Venecija je l' Dalmatincu dom?
Dalmatin bio samo kukav crv,
Tek sluga naš, tek rob na kršu svom.
Tudjinac da ti spasi ovaj grad?
Oj mladče, vidim, mlad si, vele mlad.
Krvnika četa da nam u grad srne?
Da satre crkve, zlatne dvore nam?
Da vitlajuć se usred magle crne
Nad svetim Markom liže krvav plam,
Da žarko zrno Mletke nam raztrieska,
Otaca slavnih razbiv groblje milo?
Da tude bude, što je nekad bilo,
Sred pusta mora pusta rpa pieska?
Venecijo, oj divni dome moj,
Vjekovita ti svome rodu čast,
Nam valja mriet, al ti bar slavna stoj,
Venecijo, ti ne smieš, ne smieš past!
Spomenik budi, budi mermer-san,
Čarobita bud knjiga čovječanstvu,
Dä, možda poslie noći dodje dan,
I nova zora tvomu veličanstvu.
Senatori — ja velim: Mir!»
Al kao bura brujilo u šir:
«Ne — nikad, tisuć puti ne!
Nek radje u prah podje sve,
Pomagati će vojska sva Hrvata,
Nek svaki od nas pušku, sablju hvata,
Sam svietli dužd nek plemstvo naše vodi
Il k smrti il slobodi!»

IV.

Čuj! Je l' oluja, je li grom?
Od bure drhće duždev dom,
A s vana čuješ divlju viku,
I čuješ psovke, čuješ riku,
Silovit urlaj, mukli žamor,
Nepojmiv šumor, biesan štropot,
I trus i prasak, lom i topot.

Tad dužd će skočit blied kô mramor.
Otvorit prozor: krvna zora
Vrh širokoga drhće mora.
Strahote! Svieta silna vreva
Po Markovu se trgu lieva,
I kô kad pakô iz dubine
Silesiju si biesnu rine,
Odasvud grnu nove čete,
I viču, kunu, bjesne, lete:
«Oj dolje dužd i velje vieće,
Krvnici kruti pučke sreće,
Tirani, dolje! Dolje, varka!
Apostoli vi svetog Marka,
Dȁ, prokleta vam vaša zloba,
Senat vam bio proklet vaš!
Sad puć' će vrata robskog groba!
Jer grad je naš! Oj grad je naš!»
Čij grmi ovaj strašni zvuk?
Venecije je ovo puk.
Dȁ, robski ovaj plahi crv
Vladara svojih traži krv.
Kô kad zatutnje burne vode,
«Sloboda!» grme momci bosi,
A na čelu im stieg slobode
Hrvaćanin gle vojnik nosi.
Hrvaćanin! Ta je l' moguće?
On samo bubnju, puški vičan,
Slobode tudje viestnik dičan!
Dȁ! u njem ima krvi vruće,
Probudio se mrki sin,
Slobodu i on za se prosi,
Pred silnim svietom zato nosi
Slobode stieg Hrvaćanin!

Tad bljednu dužd i silna suza
Niz gospodsko mu lice spuza.
«Sad, braćo, nema Mletkom nade,
Na bunu sva se vojska dade,
I gradjanstvo se buni sve:

Perditio tua, Israël, ex te!
I sgrabi pero, sgrabi pismo,
Podpisa zator zavičaju sâm
Zavrisnuv: «Jao! Svoji nismo».
Na tvrdi srušio se kâm.
Daleko mukli valovi se ore:
Venecji grobnu pjesmu pjeva more.

V.

Venecja pade — kruna morske vlasti
Bez povratka u zabit minu gluhu;
Venecja pade — morala je pasti,
Na piesku temelj stajao tek suhu:
Sva vlast joj bila šaka velikana,
Sva sila samo krvnik, trepet, strah,
Iz orijaškog divnog mermer-stana
Vjekovitoga robstva disô dah,
Svu slavu gradila je tudjom krvi;
A vlastit puk joj — slavni, biedni crvi.
Vjekovit jedan tek je temelj vladi:
Na puka srcu kad si slavu gradi.

Kô sjajna školjka prazna, bez života,
Što bura baci na brieg suhi mora,
Stajaše tvoja čarobna ljepota,
I veličanstvo mrtvo zlatnih dvora.
Spomenik ljudske slave ti si vječit,
Vjekovite si pravde svjedok rječit,
Sred blistavila morskog sbiljski san.
Al svanu zora, došô ti je dan,
Iz valovja ti zvone divni glasi:
«Venecijo, i opet slobodna si!
Ne krvna zviezda povrh burne vode,
Ne puku tvome užas, trepet, strah;
Već zlatan trak u suncu si slobode,
Što roda silnog složni užga mah!»

August Šenoa.

Smrt Petra Svačića.

Tko vlači stope gorskim mrakom?
Pod zlatnim šljemom mrki div
Za hrast se hvata slabom šakom,
Po licu mrtav, okom živ,
Sve juri, juri, Bože moj,
Kô da ga pakla goni roj!
Visoko već se junak pope,
Časimce klone, težko diše,
I juri dalje — ne smie više:
Putanjom kršnom trag mu piše
Rumena, vrela srca kap,
Niz tvrdi oklop što mu kane;
Obujmila ga muka — stane:
U čudan se je upro štap,
Salomljen držak stiega ciela,
Krpetina još na njem visi,
Još zna se kocka rujna biela,
To, zastavo, nam sveta ti si!
Sad drhtne, — krene — ali ne sme,
Iz rana sikće hrla krv,
Sad klonu, pada na kraj česme,
Smrtonosan ga sgrabi crv,
Bjegunac leži, čam ga hvata,
Al oko bljesne, s tvrde hridi
Pod svojom nogom divnu vidi
Široku zemlju svih Hrvata:
Visoko čislo zelen-gora,
Srebrolik rieke zmijski trag,
I zlatni talas sinjeg mora,
Put stakla nebo, humak blag,
I njivâ svilu, polja zlato — —
Junaku skoči srce na to,
Iz duše dahnu: «Jao! Jao!
Divota ova pusto groblje,
Taj krasni narod podlo roblje!
I pokriv lice proplakao:
Ah propa zemlja!» pjesma brenča,
Mješt' zlatne krune trn ju vjenča.»
Bjegunac leži, kose zmija
Niz bliedo mu se lice svija;
Al crne mu se oči kriese,
Širokim svietom sipljuć biese.
Jelenak leteć plah po kosi
Junaka sgledav pita: «tko si?»
Šapućuć lišćem pita gaj:
Tko ranjeni je junak taj?
I s grane siva ptica — sokô
Na diva tužno sveo oko:
Oj odakle si, sine, pao?
Bjegunac drhtnu, škrinu: Jao!
Na hladni klis mu glava pala,
U šumski mrak se oko gubi,
Na trepavici suza sjala,
A ustna krvav barjak ljubi!
I kô što sunce gasnuć pada,
Života gine s oka nada.
Tad dahnu: «Pao sam duboko,
Ni duše, da mi stisne oko,
Opiela nema domovina
Za vjenčanog si zadnjeg sina.» —
Svjetlobom planu gora ciela,
Zlatokosa je dieva biela,
Pred nevoljnikom suzna stala
I tako ga je upitala:
Planina plačem zamnila je,
Oluja nosi uzdisaje!
Hrvatica sam znajder vila,
Tko ti si? Čim te mori sila?» —
«Tko jesam? Sjenka! Tko bjeh? Petar.
Sudbine zlobne odnie vjetar
Sa glave krunu, srce rani,
I umirućeg u gvozd zani.

Ah mriet da mogu! Klonuv nice
Ledenom rukom pokriv lice». —
««A tko ti krati?»» pita vila.
«Pa jošte pitaš? Kleta sila.
Vladarom, kraljem bjeh Hrvata,
Kraj mora slovila mi vlast,
Ja skočih izniet puk iz blata,
Nek sreća mu procvate, čast.
Sva zemlja kipi, burna smjesa,
Na zlatnu krunu prsnu krv,
U svakom srcu trista biesa,
Svud glodje razdor, paklen crv.
Ne pitaju već biesni za dom,
Ne pitaju već što je čast,
I svatko pregne podlom nadom,
Da usvoji si krune vlast.
Sloboda ludost, zakon bič,
Mahnitac vlada, vlada krič,
U bratskoj krvi se je grezlo,
I svaki boljar grabi žezlo.
Tad izbra mene volja puka,
Ja shvatih žezlo, trgoh mač,
A gvozdena mi munjom ruka
Po našoj zemlji kosi drač,
Nek jedna samo cvate trava:
Slobode ljubav, rada slava.
Krmara ruke burne vale,
Kad ocean se strese sav,
Krepkoćom mužkom smjelo žvale,
U luku vodeć lomnu plav;
A takav krmar bijah ja;
Već smirila se bura sva,
Nu čuj strahote! gnjev, hudoba
Na biedni dom se krišom srote,
I kleta zavist podlog roba
Slobodu, krunu zemlji ote.
S ramenâ bies mi grimiz trže,
Po carskom ruhu kocke vrže,
I žezlo slomi, na trun pljuje,
Od svoje krune novac kuje.
Tad sveti ovaj digoh stieg,
A izdajice traže bieg!
Al čuj! oj grdne li sramote,
Do višnjeg Boga čuj grehote:
Boljari pjani s mržnje klete
U svoju zemlju zovu strance.
Slobodi svojoj, da se svete,
Slobodi svojoj kuju lance.
A stranac dodje — roj Hrvata
Četimice se u boj jata,
Pomagat koga? Domovinu?
Ne! — izdati ju tudjem sinu! —
— Pod ovom gorom planu boj.
Uza me stala vjerna šaka,
Visoko digoh barjak svoj,
I briznu krv od sto junaka, —
Zagušila nas biesna množ.
Svi moji padnu — pade nada,
A hrvatski mi, ču li, nož
Svom kralju smrtnu ranu zada.
Čuj, vesele im trublje glas,
Boljari to su svi Hrvati,
S tudjincem boljar sad se brati,
Jujučuć u taj crni čas,
Gdje propala nam čast, sloboda,
Za mito koju Hrvat proda.
Čuj pjanom trubljom ječi gora,
Od strave drhće gorski mir,
Na lešinah se slavi pir;
I strance vode sve do mora.
Jujučuć gudi putem djavo,
A gavrani im grakću: «Zdravo!»
Zar mogu umriet — u taj trên,
Gdje kraljevine naše sjen
U vječni, gluhi klone grob,
Kad što bje Hrvat — sad je rob,
Slobodnjak zadnji mogu l' — ah!»
Grčevito tad junak vrli

Ledenu hrid uza se grli,
Da k zemlji pregne duše dah.
Al tužna vila tad se spusti,
I usnom dirnuv njeg've usti,
Vladaru zadnjem to će reć':
«Sudbine gledaj zrcalo,
Dà, sila krvi mora teć',
Hrvatu bit će zlo i zlo,
Razkrojit će ga sa svih strana,
Grobolika će vladat kob,
Sva zemlja bit će jedna rana,
Zaboravit će i tvoj grob.
A širom polja krvna, sveta
Kotrljat će se kocke svieta.
Sve proždre burnog časa miena,
I kraljevstvo nam bit će sjena.
Al doć' će dan — i svanut zora,
Tvoj podići ću barjak svet,
U zraku ovih zelen-gora
Proniknuti će novi sviet.
Taj puk, sad smrvljen i poražen,
Rugavet strancu, prezren, gažen,
Razmrviti će grobu vrata,
Dogrmiti će svietu: Čuj!
Gle još nas ima, još Hrvata,
Slobodu našu, sviete, štuj!
Po zimi svanu pramaljeće,
Sloboda cvate — cvate cvieće,
Sloboda sjat će domovini!
U miru, sinko, sad umini!»
Bjeguncu bljesnu crne oči,
I radostan se u vis skoči,
Zagrabit vodu brz se prignu,
Pa kacigu si zlatnu uze,
Tri kapi srca, do tri suze,
U šljem svoj pusti, pa ga dignu,
Daleko grmeć po toj gori,
Gromovit glas mu tako sbori:
«Oj zlatna zviezdo večernice,
Na neba što se vineš svod,
Najzadnje evo nazdravice,
Što kralj ju pije za svoj rod!
Da Bog da, poslie dugih ljeta
Slobodom cvala zemlja sveta!
Da Bog pobrza rodjaj dana,
Kad presuši se rodu rana,
Zaboravit nam noć tu dao,
U koju biedni narod pao;
I svačje srce vjerno budi!
Poštenje satri podlo mito,
Hrvati nek su cieli ljudi,
Po svietu pleme plemenito!
A ti, oj zviezdo večernice,
Kad rodu dan se opet vrati,
Razvedri svoje alem-lice,
I danicom će rod te zvati!
Oj hvala, hvala, biela vilo,
Sad umrieti je kralju milo!
Cjelunuv vilu, junak pade,
Taj stieg mu sveti pokrov bio,
Još zirnu — dušu zviezdam dade,
I vila plače — tijo — tijo.

*
* *

Mi? satrli smo grobu vrata,
Dà, još nas ima — još Hrvata.

August Šenoa.

Majčin junak.

Jeste l' igda čuli onu priču
O dječaku, majčinu junaku,
I što čuste, jeste l' zapamtili,
Ne bi l' lasno, ugodno vam bilo
Pričati ju naraštaju svome,
Kô što vriedi, kô što i nama se
Slušat mili pod lipom u hladu?
Ako nieste, a vi čujte danas.
Slušajte mi cilik žice tanke
I glas moga davnašnjega grla,
A Bog dao, na radost vam bilo!

Pomislite: u Korenici smo
Usred sela podno Plješevice,
Kuda često bura brije ljuta,
Lomi, valja kamenje i drvlje;
U zidanoj, uglednoj smo kući,
Što no nigda planinke joj nema.
Niti u njoj reduša se vrca,
Već sav posô i vlast svukoliku
Obavljaju samo mužke glave,
Podčastnici, častnici gospoda,
Pet, šest redom prizvanih stražara
I pisarčić, mučenik taj revni,
Desna ruka svakom starijemu,
Pušiocu svakome vatrokres,
Carske službe najmladji obavljač,
Kom malènu najmanja je plaća,
Kom nejačku najteža je služba,
Kom je ùz stô pisaći predanit,
Kom je na njem svaku noć prenoćit,
Kom, kad trudjan počiva u hladu,
Il kad selom brzâ što naručit,
Kada troši kukavnu si hranu,
Vazda svuda, znak taj revna truda,
Za uhom je zataknuto pero!

U toj dakle službeničkoj sgradi
Zloglasne vam eto buturnice,
Eto u njoj tamničara čudna,
Sapet, glete, počiva na vieštcu,
Gjuran Ristić netom je doveden
Harambaša hajdučki na glasu.
Napokon ga uhvatili živa,
Drug mu, vele, izdao ga neki,
Drugčje nikad dobili ga ne bi!
Svatko znao za zločinstva mnoga,
Za ćud biesnu strašna razbojnika,
Svatko znao, čudio se čudom,
Gdje se brže odkuda li stvori,
Kako sbuni, obeznadi mnoge,
Kako prodrie, ote, ubi, smače,
Pak iz prugla kako izmače se
Zasjedama i svim potjerama!
Svjetina se slegla, da ga vidi,
Svatko živ bi rado bio čuo
Rieč iz usta zloglasna junaka,
O kom gorska pjevala je vila,
Dva da srca u njega su bila!
Obraz mu je eto mrk i tmuran,
Oči su mu do dvie munje žive,
Niz red toka na širokim grudma
Duge, mrke objesio brke,
Kadšto bi ih lako pogladio,
Rek bi, misli: Ljudina sam ipak;
Briga mene, što će me pogubit!

Kadšto na njem zveknule bi negve
Od zveka bi njeg zazebla duša;
Kako ne bi, nevičan je tome,
Nevičan je svejednakoj tmini,
Neslobodi, okovima težkim,
Vazda vičan nikom se ne predat!

Nelagodan tad i mutljiv dušom,
Ustao bi, primakô se k oknu
K malom oknu, kroza nj što no stražar
Pripaziti ima na jadnike,
Da li kako ne rade umaći,
Ili težkih okova se riešit.
Kroz to okno pogledô bi Gjuran,
Motrio bi redom sve stražare,
I puške im smještene na perdu,
Motrio bi od dugoga časa
Vieštac, klupe i peć stražarnice,
Gdjeno eto i pisara mladog
I guščjega za uhom mu pera.
Momčić pisar sjedeći na klupi
Privinu se uz nekog stražara,
Ter ne susta gledat u Gjurana,
Čudnost svoju javljat uzdisajem,
Pak će sviestan pisarske vrednoće
I još perom zakićen onako
Uslobodit pisarsko si srce
I proslovit uzdatno i milo:
— Harambašo, Boga ti i duše,
Jesi l' ikad, toli zoran junak,
Jesi l' ikad prepao se koga? —
Pogledô ga Gjuran te oklievô,
Napokon se lati desnom čela,
Zažme oči, kanda dogadjaj mu
Neki opet sbiva se pred dušom,
Tad se trzne, zaiskri i rekne:
— Bog i duša, sokole mi mladi,
Da je mene drugi ko upitô,
Žapô bih se istinu mu kazat,
Ne bi nitko iz mene i o tom
Ne bi mogô besjede izmamit,
Ali tebi materinu sinu
Mili mi se istinu izpričat;
Jerbo očma, glasom dozivaš mi
Na um živo nekoga krasnika . . .
Slušaj dakle. Kad sam onomlani
Kranjskom zemljom trgô četovati,
Te već s plienom vraćao se kući,
Nevidjeni opazismo s vrha,
Gdje no sjedi na Kupskome mostu,
Gdje nas čeka satnija vojnika.
Baš je bila nabujala Kupa,
Nigdje čamca, nigdje ne bi broda,
Niti s plienom preplivat ju možeš;
Nije druge, puklo kuda puklo,
Na juriš nam valja most premostit,
Udarit je trinajstorici nam
Na stotinu trieznih čarapara.
Prodriet valja ili poginuti!
Pak se niesam prepao, protrn'o,
Niesam, bome. nimalo oklievô,
Već se s četom veselo došuljah,
Iznenada nahrupismo na most,
Te opaliv male na vojnike,
Brže bolje trgosmo handžare,
Zagnasmo se srèdinom strelimkê
A kroz onu zablenutu četu,
Pak se živi protisnusmo prieko;
Te još malo pucnjave i trke
Za nama se čulo. nestajalo —
A mi dotle odmakosmo brzi,
Nestalo nas, pojela nas zemlja.

Jednom opet hajde da idemo
Iznenadit i orobit bega,
Turskog bega iza Izačića,
Kom je ondje, bome, liepo bilo,
Uprav kano bubregu u loju.
I do njeg've dokrasmo se kule,
Ljute pse mu izsjekosmo žurno,
Što je bilo u sgradi mužkaća
Zastrašismo i povezasmo ih.
Ugrabismo, što je bilo čohe,
Što je bilo oružja i novca,
Bega sama, na nas kivna, biesna

Ostavismo povezanih ruku,
Pak se s plienom otisnusmo bjegat.

Iza nas se digla vika, graja.
Za čas tinji sroktali se Turci,
Na konjima za nama potekli.
Bježali smo i nabijali smo
Naše diljke te se obrćući
S konja Turke tud odabrali smo,
Majke gore dok se ne hvatismo!
Ni tuj niesam klonuo pregnućem,
Niesam na tom priekom mučnom biegu
Zadrhtao ni prestravio se!

Sâm se jednom s medjedom sukobih
Na zlu mjestu u tiesnome klancu,
Ja se penjem, a on slazi niz brieg,
Vratim li se, pobjeć' mu ne mogu,
Niti u kraj kuda se zaklonit,
S toga stanem, te se ljudski smjestim,
Obidjem si, nategnem šešànu.
Naperim ju medjedu u čelo
I kad bliže primače se medo,
Opalim ju i vrgnem ju u kraj;
Ranih zviere, al ga ne oborih,
Osovi se, pak će biesno na me,
Mumljajući, šireć prednje šape,
Kako no će ogrlit me njima,
A ja trgoh nož i dočekah ga,
Ugnah nož mu ravno u kotàlac.
Da ga nožem ne pogodih tako,
Bog i duša, nije bilo šale,
Bio bi me sdrobio i razdro!
Ni tad mi se ne naježi kosa,
Ni tad strah mi ne obuze srca!

Jednom pako nije bilo tako,
Jednom samo izdalo me srce!
A to bilo, kadno pognaše nas
Oni biesni Turci Šturlićani,
Mi pak mali, žedjani i gladni
Moradosmo uhvatit utrenik
I zastranit timornom planinom,
Gdje nas Turkom nestade u listu.
Skupimo se i tuj prenoćimo
Majci gori u skrovištu nekom,
Zaklonjenoj pećini u mraku.
Sjutradan se, jedva svanu zora,
Podignemo i podjemo napried.
Povisoko na čistini nekoj
A daleko od kuća i sela
Naidjemo na pastiera mlada,
Na bielo mu krdašce ovaca,
Ovce pasle, pastier prebirao
Na tankoj si sviralici maloj,
Prebirao utišano, sjetno
Sâm u hladu, a kosòvica mu
Zviždukom bi kadšto ozvala se!
Bio sam ti ljut na Šturlićane,
Mislio sam, da je i taj pastier
Šturlićanin valjda, pak mu mahnem,
Pa ga zovnem, pogledam ga mrko,
Harambaški tobož razmećem se,
I lakòum opsujem mu majku —
Zatiem oštrom besjedom ga sletim,
Neka brže ulovi nam janje,
Neka namah zakolje ga, odre,
Dotle da će neki mojih druga
Nakupiti suvadi i lišća,
Te umahat i naložit vatru,
Neki usjeć' sošice i ražanj.
Pridje momak malen i plavokos,
Jedva veći od tebe je bio,
Dvadeseta mogla mu se brojit,
U njeg jedro, djevojačko lice,
Na kom nema dlačicama traga.
Upro u me modre, bistre oči,
Modre, bistre poput vedrog neba,

Mislio sam, arangjel me motri!
Svirala mu samica u ruci,
Pa kad rekoh: Ajde sad poteci! —
Samicu je svoju polagačko
Zadio si za pas, ali ù tren
Iz pojasa trgao samokres,
Nategô ga, sievn'o žarkim okom,
Upro ždrielo meni u kotàlac
Pak je prasn'o: — Ne ćeš lje ga jesti!
Živ li kaniš odavle se vratit,
S mjesta mi se, čovječe, zakuni,
Da ćeš mirno s otom četom svojom,
Kud te volja, put svoj nastaviti,
Podnipošto u ovce mi dirat,
Jer si meni opsovao majku,
Za srce si ujio me psovkom,
To ti prostit nikako ne mogu,
Kamo l' još da nahranim te za to,
Pa da još me zoveš kukavicom!
Ako mi se namah ne zakuneš,
Tako svete matere mi božje,
Sad nà — naboj u tebe ću sasut,
Nek ti druzi onda me posieku!
Govoraše odrješito, mirno,
Činjaše se, Bog mi sudac sudi,
Da mi vieku, nedjelima kraj je.
Čijem voljnu posluhu se nadah,
Iz njeg božja udari me striela,
Spopade me strava, sav protrnuh
Te ne mogoh niti maći rukom,
Niti svrnut oka sa dječaka,
Sa dječaka majci osvetnika.
I na licu osjećah, da bljednem,
Od sramote izmucah tihomce:
— Kunem ti se, ne ćemo ti ništa,
Nit će manjka u krdu ti biti.
Ni ja ne bih prostio ma komu,
Kad bi moju opsovao majku;
Matere su svima nama svete,
I ti svoju mlad posvetio si;
Čast joj dakle pred Bogom i ljudma!
A još tebi povrh toga velju:
Kad bih imô kćer i silna blaga,
Ni za koga drugoga na svietu,
Već bih blažen vjerio ju za te! —
Mladac na to ne odvrati riečce,
Već samokres zadjede si za pas,
Opet tanke samice se lati,
Prebirući k ovcama se vrati,
Ja pak i još dvanajst mojih druga,
Ne bilo nam nikad goreg ruga,
Od dječaka majčina junaka,
Od vuka se jedva branit jaka
Na samoći, gore na visini,
Na čistini timornoj planini,
Na Risovcu tamo povrh Une
Ne šćapismo ni pramena vune!

Ivan Trnski.

*

Romance i balade.

Svakdan.

Majka kara,
Ćerci prigovara;
A ćerca Milica
Mučê gleda nica.

«Draga ćeri!
Srce, ne zamjeri,
Nisi opet danas
Dost naprela za nas.

Te od toga,
Što je gotovoga,
Malo bit će prida:
Jer se strašno kida.

Znam ja dobro,
Opet krasni pobro
Da uza te staše,
Lice cjelivaše.

«Istina je,
(Milica priznaje),
Gdje se lice ljubi,
Tanki konac gubi.

Odreći ću
Ja gospodičiću,
Da mene opeta
Ne ljubi, ne smeta»».

Tako kaza
Gnjevnoga obraza;
Al jadna kraj toga
Nij' molila Boga.

Eno dodje . . .
Djevo, tvoj gnjev? — prodje . . .
Gospodičić ljubi,
Opet konac gubi.

Majka kara,
Ćerci prigovara;
A ćerca Milica
Mučê gleda nica.

Majka kara,
Svakdan prigovara;
A ćerca Milica
Svakdan gleda nica.

Stanko Vraz.

Hajduk i vezir.

1. Prietnje.

Istom svanu s iztoka dan bieli,
Na poljanu kroz gvozdena vrata
Grne narod kan od pticâ jata;
Čoek bi rekô, vȁs se grad već seli.

Kroz ulice iz Travnika grada
Vode spetog Kulaša hajduka,
Od kojega, kô janje od vuka,
Drhće isti car sred Carigrada.

Vezir viče: «Davori dželati!
Brže, djeco, na kolac djaurina!
Uteče li danas, tako dina,
Sutra će nas po Travniku klati . . .

Pseto djaursko! deder bjesni sade!
Plieni, robi našu slavnu Bosnu,
Vod' u grade hajdučad ponosnu,
Kolji Turke, plaši bule mlade!»

Grozno hajduk zubima zaškrtnu,
Oč'ma baci triesâ hiljadicu . . .
Zaljulja se vezir na konjicu,
Kan' da primi od njih ranu smrtnu.

««Ne rugaj se, krvniče vezire!
Pamti dobro, što ti kažem sada:
Sred pónoći doć' ću ti sred grada,
Pa te ubit, tako meni vire!»»

To još s kolca Kulaš progovori,
Na vezira biesno se nasmiehne,
Da mah vezir konjica okrene,
Smeten ode, u grad se zatvori.

2. Smrt vezirova.

Vezir jakiem stražami obsadi
I Kulaša i sebe u gradu,
Čim se sunce smiri na zapadu,
Od hajdukâ tim da se zagradi.

I već hodže k jaciji s munarâ
Razvikaše družbu pravovjernu:
Čut je samo kroz šutnju večernu
Lavež pasâ i korak stražarâ.

Viče vezir baš oko pónoći:
»Gdje ste, momci? gle Kulaš dolazi!«
Skoče brže u sobu kavazi,
Da veziru budu na pomoći.

»«Gdje je djaurin?»» svaki od njih pita. —
»Zar ne vidiš, gdje me ovdje davi,
I nogu mi za vrat već postavi?
Ne vidiš li djaura strahovita?«

Vezir stenje, grči se i vije.
Grozan strah mu iz očiju siva,
Ustne drhću, dah mu utrnjiva,
Protegne se još i — već ga nije.

Po aharu, čardaku, magazi
Mah se hitri momci raztrkaju;
Još protraže harem i odaju,
Al se zalud vraćaju kavazi.

Nema nigdje ni živoga stvora,
Nij' Kokara, nije Jezdimira,
Što priećahu, da će zla vezira
Tu noć smaknut a sred njeg'va dvora.

3. Smrt hajdukova.

Istom Turci već sabu klanjaše,
Kad bi grozan glas do age prenet,
Tu noć vezir da ode u dženet . . .
Uplaše se i age i paše.

Jedni kažu: Jezdimir ga ubi! —
Drugi: Kulaš utekô je s kolca! —
Al Jezdimir robi do Sokolca,
Kulaš dušu na kolcu izgubi.

Tim razturi glas se po narodu;
Do pô grada ostavi ognjište,
Sad k veziru, a sad na stratište,
Da razvide i mjesto i sgodu.

Vezir leži raztegnut na odrih:
«Valah mrtav!» kaže jedan paša.
Idu dalje, a da vi'š Kulaša,
Gdje mu nikla glava ustâ modrih.

Tielu žile napete kô šibe,
Rujne kapi krvi na tle cure:
«Djaur još žive», kaže jedno Ture,
«A naš vezir sinoć već pogibe.»

Mah te rieči uzdrmnu hajduka
Kano vjetar suhi list u gaju,
Razabra se jednom još u vaju . . .
Bi reć taj čas sva ga pusti muka.

Na kolcu se izpravi, izusti:
«Slava Bogu!» ustma se nasmiehne,
Glavu digne i k nebu okrene,
Jednom dahne, pa i dušu pusti.

Stanko Vraz.

Pašinica.

Čempres hladi silno groblje
Po čarobnom Stambul-kraju:
Kano čempres uznosite
Munare se tankovite
Sunovratno ogledaju
U vosporsko bistro more!

Medju grobljem, pod čempresom,
Hmile čudne koludrice;
Tanki jašmak lik im skriva,
Oko samo — vatra živa,
A feredža nehotice
Gdjegdje kaže njedro bielo.

Tiho tuda zlatna kola
Starac seis pješke goni,
Pred njim igra skup gjogin,
Na gjoginu Arapin,
A kavazi usioni
Pod oružjem prate s boka.

Šta to prate? Car li šalje
Slavni poklon svetoj ćabi
Ili to je ohologa
Harač paše misirskoga,
Ili odkup koji slabi
Podunavske jadne raje?

Nije poklon to proroka,
Nije harač od Misira,
Nije odkup kneževina:
To je čudo, to jedina
Velikoga kći vezira,
Dika srca starog otca.

U razbludi raztopljena,
Ovjenčana sva alemom
Mekom rukom biser broji
Od gjerdana sitnih svoji';
Perjanicom nakićenom
Hladi slavna, nježna njedra.

Prodj' se, kume, nemoj stati,
Ta pamet ćeš izgubiti;
Crnac će se osvrnuti,
Sabljom na te nasrnuti,
Kavaz će te pogubiti,
Kuja će se nasmijati.

Kako čempres tmasto, gusto,
Kako groblje niemo, gluho,
Kô munara pouznosno,
A kô more nemilosno,
U njedrima hrani suho
Pašinica srce pusto.

Medo Pucić.

Kralj Vladislav.

Izpod Drača kamenih zidina,
A na žalih sinjeg našeg mora —
Pod naplovom bijelih čadora,
Leži vojska ljutih Bugarina:
Kralj Vladislav njima je na čelu,
Silnik ljuti po rieči i djelu.

Sunce žarko počinku hiteći
U skut zdeni sjeda morskog vala,
A Vladislav sa pustoga žala
Divni zahod sunašca motreći —
Sjajnoj družbi, što je bila s njime,
Uze sborit slovom gizdavime:

«Gledj'te tamo, vitezi hrabreni,
Kako sunce u skut mora pada,
A ja čvrsto vam obričem sada,
Da će prije, nego li izmieni
Tavnu noćcu sunca kolut zlati.
Moje žezlo jur nad Dračem sjati.

Drač će pasti; — prije neg' se javi
Luč jutrena za iztočnim' briezi,
Moji će se jurve vijat stiezi
Na njegovih bedemih u slavi;
Drač će pasti, — a past će i ine
Za njim tvrdje ove kraljevine.

Lasno ćemo prevagnut u stranah,
Kojim' ruju nesloge i smeće:
Kralja nema, moj ga mač posieče,
A kraljica — duvna samostana; —
Svud je metež; — još nešto napora
I sva zemlja naša biti mora.

Noćca nasta; zviezdam' nebo sija,
A Vladislav u čadoru svomu
Kuje zanjke Draču kamenomu
I smione namisli razvija, —
Pa unapried jurve se veseli,
Kako no će grad osvojit bieli.

Kad al eto u tišini kobnoj
Raztvori se ulaz od zavjese,
Kralj se trznu, — u srcu se strese, —
Jer gle! pred njim u svoj grozi grobnoj
Smaknuti se kralj Vladimir javi,
Desnom rukom držeć mač krvavi.

«Kraj je zloći!» — tihi glas prosbori —
«Kraj pakosti tvojoj, Vladislave,
Stope tvoga života krvave
Jur su nebu dosadile gori,
Griešna tvoja već izmiče doba
I već zija čeljust tvoga groba.

Dost ti ne bi, što si posjekô me,
Ucvilio suprugu mi jadnu,
Ti još hoćeš i u grobu hladnu
Da ne dadeš mira prahu mome,
Te sad vodiš bojnih četa silu,
Da mi otmeš imovinu milu!

Al Bog bdije, — sveti gnjev njegovi
Jur nad tobom prieteći se vije,
Čuj! od neba tebi dano nije
Stieg svoj vidjet na dračkih zidovih.
Jer za malo . . . nekoliko časa
I već tebi ne će biti glasa!»

To izreče i izčeznu mahom, —
A duh kraljev mrak proguta gusti.
«Amo, stražo!» vičući izusti.
Zdvojno s groznim boreći se strahom;
Pa se strese na tielu i duši,
Sav probliedi i na tle se sruši. —

Straža srnu; skokom brižnih oči
Mah proleti kraljev čador cio, —
Nigdje duše, — sve je gluho. tijo —
Brže na to do ležišta skoči.
Al gle eto! duž stelje gizdave
Leži — mrtav kralju Vladislave.

Josip Eugen Tomić.

Majka i sin.

Crn vani mrak i mraz, a vihor vije,
U izbi još tu stara mati bdije:
U boju sin, njeg čeka da se vrati.
Sam znade Bog, što bolna trpi mati;
«O diete moje, sine moj!»
To jedini je uzdah njoj.

Sad dvanaest baš sa crkvice je tuklo,
Kroz crni mrak odjekuje još muklo:
Tu vihor ljut kroz malu izbu hukne,
S njim strašan zvuk, kô struna kada pukne,
A stara mati zacvili:
«Oj sine moj, oj premili!»

Umuklo sve, luč slaba jedva gori;
Što j', Bože, to? — u sumraku se stvori,
Kô bijel stup . . . u nj upre majka oči,
A čuda gle! on kroči — bliže kroči . . .
«O drago diete, ti si, ti!» —
I majka grli sina si.

«Ti moj si sin — a ja sam majka tebi;
Ti s' vrnu k men'! O kako s' vrn'o ne bi?
Ta ne ljubi na svietu tebe niko
Kô majka — ti — o moja sladka diko!»
U majci planu sveti plam —
Al hladan sin kô tvrdi kam!

«O sine moj, ah tamno ti je oko
I upalo pod čelo ti duboko . . .
Da s' nagledjem tih očiju ti crni' —
De k meni ih. de k majci svojoj svrni!»
Al sinak oka ne svrnu,
A grozom majka protrnu!

«O Bože moj, kô led si studen, sine!
Ah k meni ajd, na grudi materine;
Tu ogrij se, još za te ima žara —
Hod', sine, hod' — ta studen srce para!»
Na grud ga uze — on kô led,
Nepomičan i suh i blied.

U naručju si majka sina grije,
I ljubi ga i tople suze lije,
Na krilu ga kô slabo diete niše
I duh mu svoj na bliedo čelo diše —
Ah zalud majci ljubav, trud;
U sina hladna svedjer grud.

Sad kokot već u zoru zapjet htjede —
Kad nagnu, gle! sin k majci ustne bliede;
Njoj blaženoj kô sladke pjesni zvone,
I duša sva u divnoj slasti tone:
Sin dragu majku poljubi . . .
Dan svanu — sin se izgubi

Od dragosti u nj majka dušu preli —
Al mrtvu već nju nadje danak bieli:
Te noći sin u ljutu pade boju —
Na samrti po majku dodje svoju.
S njim majka driema sladak san —
Probudit će ih sudnji dan.

Napoleon Špun-Strižić.

Zvono iz dubine.

Sve u gori i polju šuti:
Nedjelja, tih je danak boži:
Ali sklad je tajan čuti,
Kô da se zemlja s nebom složi.

Niz goru mi četa stupa,
Junak ju ranjen tiho prosi:
«Ne puštaj mi ovdje trupa,
Na jug me dragi, družbo, nosi!

Gdje se Oštrac k maglam diže.
Gdje no rog tûče, frula sviri,
Jagoda se o vlat niže:
Nek mi se ondje duša smiri.

Ondje gorske sred tišine
Jezerce ima bistro, mirno,
Uviek jasne površine;
Dno mu je uviek nedozirno.

Kô pastirče tu plandovah,
Jezercu na dno gledah, gledah,
Iz djetinskih dok me snovâ
Večernja zviezda trgla blieda.

Al kad gora, polje šuti,
Nedjelja kad je, danak boži;
Iz jezera sklad je čuti,
Kô kad se zvon sa zvonom složi.

I ja slušah, dugo slušah,
Nikad ne doznah, što to zvoni.
Al mi kaza dobra duša —
Skrij mi se, suzo, skrij, ne roni!

Kazala mi kći zvonara:
Crven joj gjerdan oko vrata,
Pâs joj kao dúga šara,
Oči joj modre, kosa zlata.

Kazala mi stidnim žarom:
«Crkvica ti je na dnu ono,
Dvoje dragih pred oltarom, —
Vjenčano to im zvoni zvono.»»

Nosite me, braćo, tamo
K jezercu tihom sred planine,
Da još jednom čujem samo,
Kakvo to zvono iz dubine.

I dan sedmi četa stiže,
Gdje no sred gore vali struje.
Primakoše druga bliže,
Da si još jednom zvono čuje.

Još mu jednom oko sine,
Pa se lagahno, mirno sklopi.
Je l' što čuo iz dubine?
Il mu se na dnu sve utopi?

Il je drugog čuo zvona,
Gdje djeva zdravu Mariju zvoni?
Mora da je težko bôna:
Tuži, a suze da ne roni!

Crven joj gjerdan oko vrata,
Pâs joj kano dúga šara,
Oči modre, kosa zlata, —
Na grudi glavu već obara,

Već ledene ruke trnu;
Ali još zvono njeno zveči.
Nešto biela do nje prhnu —
Krasno li sada zvono ječi!

Sve u gori, polju šuti:
Nedjelja, tih je večer boži;
Ali sklad je divan čuti,
Kada se duša s dušom složi!

Franjo Marković.

Vječni oganj.

Pokraj Pjene Trebuša se, grad litvinski, dizô
Kô mrk stražar; preko Pjene pruski već je kraj.
Posred grada hram na briegu povisoko sizô,
U njem titra Perunova ognja sveti sjaj.

Mrak je hramom, tek obasjan kip Perunov tracî
Iz svjetiljke vječnog ognja, i tek sunca plam
Zahodeći pada na trup, što se nice baci
Pred kip bogov i tu leža sav dan sam te sam.

Tko je? Da l' je mrtav? živ li? Misliš, da ne živi,
Al čas težak čuješ uzdah, a čas mukli cviel,
Vidiš, gdje se s boli strašne kô crv sgažen krivi,
Čuješ biesnu kletvu, da se hram potresa ciel.

Sad se diže i uzpravlja, k oknu tiho kroči,
Bliedo lice ožaruje zadnji sunca trak,
Za njim gledeć prem kô stiena mûkom se ukoči,
Suzâ tok mu dugom bradom gubi se u mrak.

A što plače? Što ga tišti? Kamen zaplakô bi.
Jer Trebuša, grad litvinski, sad će uždit kries,
Da proslavi, što Litvina Niemac pokla, pobi, —
Proklet grad, on danas slavi svog izdajstva bies!

Tvrdi kamen zaplakô bi, kako ne će Kruko,
Perunova ognja sluga, Prusu ljuti vrag.
Mnogi Prus u bitci s njega smrtno zajaukô,
On, tudjincu neman strašna, — rodu otac blag.

Tlapi mu se jurve vidjet kletog kriesa plamen
I po rodnom gradu slušat Niemcu slavopjev,
Te on lije suzâ potok kao hridan kamen,
Suzami da gasi kries, da gasi bogov gnjev.

Al na vrata hramu hrupi uzbjesnjela četa,
Bučna pred kip bogov srće, gdje je vječni plam,
Na njem luče zapaljuje, pa iz hrama lieta
Urlajući: «kries će uždit vječni oganj sam!»

Izletjela četa biesna. Kruko gleda, stoji —
U grudih mu srce stalo, krv mu kano led,
Namršteno čelo mu se smrtnim znojem znoji,
Lica sahnu, oči gasnu, s groze postô — sied.

K vječnom ognju gleda, a pak zaiskre mu oči
Divljim sievom, i u lica vrati mu se krv;
Grči pest, i sile oganj žilam' mu se toči,
Zarikne kô ranjen lav, ne više sgažen crv.

Pred kip padši bogov uzdrhtale ruke pruži:
«O Perune, sad ću svršit tajni zavjet svoj!
Drzkom rukom bies tvoj vječni, sveti plam obruži,
Izdajnički bies i bruk odnese oganj tvoj.

Ote ga iz žiže zlatne, gdje je viekom sjao,
Njim da užge krvoloku, tudjem bogu kries.
Ali jao izdajicam, stoput jao, jao!
Sažgat će ih svete vatre razputani bies.

Razputat ću vječnog ognja silu slovom bajnim,
Što svom slugi dade ti, kô osvetničku moć.
Neka oganj razbaci se valom brzim, vajnim,
Da grad sažge i sve u njem — a i ja ću proć'!

Oknom mjesec prosinu na bradu bielu, dugu
Suha starca, što bi jutros junački još muž.
On prozire na trg dolje, mnoštvo gdje u krugu
Oko kriesa stoji silna u vis i u duž.

Uz kries vidi Kruko sjetna dva si stojeć sina,
Dvie bi suze za njih dao, al ne mogu teć';
Vidi ženu, čedo drago ljulja ruka njina,
Srce bi mu za njih puklo, al mu puče već.

Jao! Vidi sieda otca, zamišljena, tužna,
Život svoj bi dao za nj, al živ više nij';
Pak on moli, da si drage spasi izdajstva kužna:
«Bože, djecu, ženu, otca — vječno ne ubij!»

Pruživ ruke prema kriesu zašaptao bajno,
Zadrhtale ruke, ustne, kô pod mrazom cviet,
A što šapće, mora da je strahotom bezkrajno:
Vidiš ustne modrit mu se, oko gasnut, mriet.

Klone ruka, klecne noga, usta mu zamuknu,
Te on pade mrtav na tla pred Perunov kip.
Kries na trgu silno buknu, kô da bura huknu,
I razli se kano more, a u jedan hip.

Vjekovi su mnogi prošli, grada više nema,
A gdje bješe, tud se kamen nagomilô crn,
Živa stvora tude nije, pustoš sve je niema,
Ne prolieće tud ni gavran, ne niče ni trn. —

Franjo Marković.

Šaš-polje.

Rane zviezde titraju, slavić biljiše milo,
Hram daleki poziva zvonom u svoje krilo,
A dolinom k zornici otac sa sinom spješi,
Sin se u mrak ozire, sve mu se vlas kostrieši.
«Otče, pust se ono šaš čudno njiše i šušti.» —
Gledaj radje zvjezdan sjaj, šaša mi, sinko, pušti. —
«Gledam, gledam, ali čuj — muklo iz šaša vapi.» —
Slušaj mi slavuljev poj, šaš te neka ne trapi. —
«Ali čuj der, otče moj, kosa iz nutra breči.» —
Slušaj daleki zvona zvuk, taj ti je svegdjer preči.
Žurno! što te tako strah, te ćeš mi postajati?
Zar potežeš u taj šaš? Smrtni te pomam shvati!
Stani! tko u nj zagazi, taj se ne vraća više,
Čim ga dusi Šaš-polja grozom obuhvatiše.
Kazat ću ti, što je taj šaš, što se tu davno sgodi;
Iza viesti o davnom zlu nek ti milije godi,
Kako zviezde titraju, slavić biljiše milo,
Hram daleki poziva zvonom u svoje krilo.
Bio jednom starac knez, pak je pošô na vojnu;
Nitko već ga ne vidje, ni raku mu pokojnu:
Valjda u boju izginu bez glasa i bez traga.
Sad s udovom drugi knez: resi ga ljepost, snaga.
S knezom šeće kneginja livadom izpod dvora,
Svedj se kloni svjetine i njena rogobora;
Samotnom se livadom jesenske magle veru,
Tu zagluhne ljudski glas, mutne bujice deru.
Al ju pita mladi knez: «Što me svedj tuda vodiš,
Tu sred magla jesenskih kô magla kriomce hodiš?»
«Idem, dragi, da vidim, gdje one magle gredu,
Gdje no drmi bujica, je l' sve u miru i redu.»
I kneginja postane: «Što tu iz zemlje niče?
Kakovi to biljezi? Na mačeve priliče!»
«To je šaš, o kneginjo! Ne boj se, budi tvrdja:
Mač iz groba ne niče, jur ga izjela rdja.
Al da mi se umiriš, ja ću pokosit draču:
Ne će biti spomena ni trupu niti maču.»

I u doba ponoćno, kad svi dvorani spali,
Ide knez na livadu, te kosom šaš povali.
»Sad se smiri! Svakoga ja ću pokosit tako,
Komu bi se na tebe sumnjiv podsmjeh izmako«
Tako tješi kneginju vojno joj mladi, liepi;
Al i njega hvata strah, i njemu duša strepi.
Opet šeće kneginja, vidjet, je l' se što pozna;
Opet, gledji, niknula mača prilika grozna.
»Šaš je to, o kneginjo, nije mačeva slika;
Ali da se umiriš, pozvat ću duhovnika,
Nek to mjesto zlokobno vodom svećenom škropi:
Uginut će klicom šaš, — a grob se ne razklopi.«
Pak u doba ponoćno, kad svi dvorani spali,
Pop i knez i kneginja na kobno mjesto pali.
Šaš je opet pokošen, više se dignut ne će:
Svetom ga vodom škropi pop, i na nj molitve meće.
Kad na mjesto zlokobno prva kap sveta pala,
Izpod šaša voda je krvava prštat stala,
I sve jačim pramenom mutne vale izmeće,
I nabuja jezero, sve to veće i veće.
Pop i knez i kneginja ne vratili se više,
Al se ondje pusti šaš čudno šušteći njiše,
Iz njeg muklo vapi vaj, i kosa oštro breči,
Sada poznaš Šaš-polje; pusti ga, neka ječi. —
Pritište se k otcu sin, pak žurno napried hodi,
Užas ga je minuo, sad mu još ljepše godi,
Kako zora svanjiva, slavić biljiše milo,
Hram već s bliza poziva zvonom u svoje krilo.

Franjo Marković.

Na božić.

rasna bila mala Jelka,
Nevinoga kip angjelka,
Ustne pune smieha,
Dušica bez grieha,
Pa se krasna mala
Tako radovala
Oj za božić, oj za božić!

Tad će diljem, polja, briega
Ležat mlieko biela sniega,
A u mirnoj kući
Gorjet svietle luči
Po zelenoj grani,
Kano vedri dani —
Oj na božić, oj na božić!

Jabučicâ bit će zlatih
I darova obilatih,
Svega dva tri dielka
Dobiti će Jelka,
Zvonovi će zvonit,
Pjesma će romonit
Oj na božić, oj na božić!

Briegom, poljem snieg se slieće,
A u sobi svjetlo, cvieće.
Zvona muklo zvone,
Suzice se rone:
Sličica angjelka —
Mrtva leži Jelka
Oj na božić, oj na božić!

Ivan Zahar.

Ban Leget.

U Sutjesci, u tvrdom gradu,
Boluje stari Stjepan ban;
Jur sinovom si dieli vladu,
Jur vječni mu je blizu san.

Jednomu Zahumlje on daje,
A drugom ravne Zete vlast,
A ovom ratni plien priznaje,
A tomu novu dieli čast.

«Vam, sinci, ostavljam ja zemlju,
Ponosit, hrabar Bosne rod.
Dok ruke vaše ne zadriemlju,
Ne ote vam je grieha plod.

S nerazbora mi nekoč luda
Bijaše griešan mislî let:
Ah! Leget plod je mladog bluda. —
Bar on nek život vodi svet.

U Trebinju vam skot taj leži,
Nek svedj ga tvrdi čuva grad,
Dok smrt na njega ne zareži,
Dok ne slomi ga post i glad.

Za krunom on mi jednom segnu,
Za žićem — vražja klica ta!
I starac okom sivim pregnu,
I starcu bilo srca sta.

U Trebinju, u bielom dvoru,
Ne kaje Leget otčev blud
U postu i svetom razgovoru —
On grli žarku žensku grud.

A ljubu mu iz noćnog driema
Trgne čudnovat, sladak san:
»Oj dragi, otca tvog već nema,
Umro je, a sad ti si ban!»

««Hej osedlaj mi, dušo, hata.
Koj' da je brz kô vihor plah.
Gdje sjaj me čeka žezla zlata,
Da ližem tu s razpela prah?!

Daj konja. što je brži groma,
Gvozden mi, dušo, dodaj bič.
Hej, preko gora i prolomâ, —
Sad, sad će biti plač i krič!»»

I preko gorâ, preko dolâ
Kô munja leti strašni sin.
Što utvora je sad još gola,
Za čas će biti gotov čin.

«Vi nebraćo, vi moja braćo,
Vi bansku dielite si čast?
Što? Ne bi l' ja se žezla laćô?
Najstarija je moja vlast!»

Nad odrom otca mač svoj trže
I brat za bratom poginu.
Na glavu on si krunu vrže
Kô pravu svoju otčinu.

Na krvav priestol Leget sjeda,
Po Bosni zemlji stere rat.
Posvuda požar, pomor, bieda —
Sin otca mori, brata brat. —

U Trebinju, u sjajnom dvoru,
Ne kaje Leget otčev blud
U postu i svetom razgovoru —
Na ljubinu se skriva grud.

A ljuba mu iza sna skoči,
Trznu ju strašan, grozan san.
«Bjež', bježi! . . . što mi vide oči!
Noćas te čeka sudnji dan.»

««Po svoj su zemlji sada noći,
Pod nebom muklo stenje grom —
Ne mogu nikud, nikud poći!
Ne čuješ neba prasak i lom?»»

«Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Diže se, gledj, planina Red.
Morda iza tih, dragi, gora
Nestat će ovih groza slied.»

««Jedva se držim još na nogu,
Njušim — okužen sav je zrak.
O skrij me, skrij mi dušu ubogu,
U gust me zaogrni mrak.»»

«Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Diže se, jao, planina Red;
A nad njom kao druga gora
Prieteć se diže starac sied.»

««Ja vidim, čujem, što on kliče,
Vidim: kad bliesak sievne blied,
Nad vrškom se za njim diže i miče
Umorene mi braće red.

Daj, daj mi, dušo, konja brza —
Daj! . . . Umorene braće red
S planine slazi i simo brza,
A kuga njihov sliedi slied.»»

«O dragi, osedlaj si groma,
Bjež', bježi, s gromom gledj uteć'
Preko tih gora i proloma,
Za čas još — ili nikad već.

O dragi, osedlaj si hata,
Koga ne stiže niti smrt;
Uzda mu evo krunica zlata,
A bičem mu je mačev rt.»

««Sliepio mi se pod uz nogu,
Očinji mi pocrnio vid.
Moli se, moli za me Bogu;
Užasan je dvorane zid.

Ne mogu nikud jao, ne mogu,
U dvorani je groze mah,
Ne mogu više maknut nogû —
Na pragu jurve sjedi strah.»»

Na vrata Leget pogled skupi,
U pogledu je strah i led.
Kugo! preo praga ne stupi!
Ne vodi simo braće red!»

*

Kô ranjen vuk on u vis djipi,
Poleti, srće skočit van —
Na vratih stožer s tiha zaškripi —
Mrtav sruši se Leget ban. —

Aleksa Šuljok.

Tomić-Mihovile.

Dalko se čuje Barakovac gora:
Gdje se vide davna odpočila
Silnog hajdučine, mrkonje vuka,
Tomić-Mihovila.

Stogodna hreka na mahovoj stelji
Lulu pije, lievi brk si gladi:
Ne bude dobra, već kojemu tomu —
Kojekakvi jadi.

Da li se zakleo doć' mu do glave
S preko mora crni Arapine?
On zar, u Feme krčmarice pijuć,
Da se za to brine?

Liepa mu Orka crveniku služi,
Preda nj stavlja ovnujskoga mesa,
Obilna plaća joj dopala rukû:
Zlata puna kesa.

— Ču li, djevojko, zapodjede Arap,
Skiti ruho, pak da pobjegnemo!
Od kuda lieću zlatokrile utve,
Tamo — tamo ćemo . . .

Sav ću od žive izgorjeti želje,
A za žarkim pieskom svoga doma,
Umrieh za svetimi vrelî i hladom
Uzgoritih pôma! —

— Mudro se dosjeti, pjani neznanče,
Kuda pamet, kamo li ti oči,
Kud bi moj sudjeni, da mi je za te
Arapina poći? —

— Hoćeš li, ne ćeš, tu pitanja nema;
Da se kriješ nebu pod oblake,
Sva te ne iztrže mudrost iz ove
Uzdanice šake! —

— Ala si kukavan, mladi moj hrâbro,
To ja rekoh tek na oči nêne;
Evo ću krišom u goru se odkrast
Dodji iza mene.

Metnut ću na se i svilu i zlato,
Kucat ću u sitnu tamburicu,
Njezin gdje počuješ glas — tu me nadješ
Svoju zaručnicu. —

Zadje djevojka u zelenu goru,
Žice dira, tanen glas izvija:
Davori! Davori! moj Arapine,
Prevari te zmija.

Pravo okrenu, još pravije dodje,
Komu željno pošla namjerniku:
Speti na sjedalu Miju hajduka
Gustu u bukviku.

Čudom se čudio Mijat hajduče:
— Sveti Bože! tog ni čuh, ni vidjeh,
Niti me ikad na tih visinah
Takva što obidje.

Krasna djevojka! kô carevna da je,
Glas joj kô i tamburica zuči,
Što li ju donielo — ili je makla
S menom da hajduči!

— Vjera li? jeknu iz hajdučkog grla:
— Vjera! vjera! u djevojke sveta,
S njom ti svoj svojega traži, pak bilo
  Preko biela svieta.

Zdravo mi da si, haramijo gorska!
Izbavi me nevolje i pakla!
Tako te vjerno poslužila puška!
  Rdja te ne smakla!

Skini de s vrata mi tog Arapina,
Koj' pod silu dragom otimlje me,
Grozi se, da će me nekud u svoje
  Dalko odvest pleme.

Rekoh mu poći za tambure glasom.
Nu! nu! — počuj — eno gdje tapa —
Još ću zaigrat, al pjevat ne mogu,
  Ostavlja me sapa. —

— Zlo si zaputio, gromko će Mijat,
Ovud li je djedovina tvoja? —
Dobit ćeš hurijâ na drugom svietu
  Za čas i bez broja.

Pak mi on peri (nepromašu pušku).
Puče pusta . . . kô da drmnu striela!
Svali se Arap s probušenim srcem
  Dno duboka ždriela.

— Hvala! i triputa hvala! junače.
Progovara utješena Orka,
Kako sam sada sva sretna: što nisam
  Crna prekomorka.

Već me ti uzmi za vjernu ljubovcu,
Milo mi je s takovim junakom!
S tobom će svikud — kô danica zviezda
  Svojim za mladjakom! . . .

Kako si, djevojko! nevjerna dragom,
Mrtav pade Arap s te ljepote,
I ja bih mogô past, — bjež'! da još ruke
Ne okaljam o te.

Andrija Palmović.

Panem et circenses!

Zar kuga crna silnim Rimom vlada,
Il mori glad i biedni narod bije,
Da posred trga priestolnoga grada
Ni glasa čut, ni stvora vidjet nije?

A što se tamo prema cirku mete
U crnu skupu, kano neman gadna?
Augustus Cezar igre daje klete:
Igara viek je željna raja jadna!

I već je cirkus pun! Plemići stari
A do njih narod, — ondje puk se reda:
O igri samo svatko sborit mari,
Te željno svatko, šta će biti. gleda.

Augustus sam u sjajnu spratu sjedi:
Prezirce zuri. pa iz oka toga
Oholost sipa, svakog da pobiedi,
Tko osim njega inog štuje boga.

Na glavi lovor; — grimiz o ramenih
Kó svježa krv tiranstvo mu svjedoči, —
S tiranstva mu se obraz zar rumeni?
Ne pozna stida, tko se tako koči!

I mignu Cezar! Širom vrata zinu:
Na pozorište četa stupa ljudi,
Ne ljudi jurve — roblja u istinu,
A roba nitko čovjekom ne súdi!

Gle, kako smjelo piesak gaze žuti
Približujuć se Cezarovu spratu,
Gle, kako svaki jakost svoju ćuti, —
A smrt im blieda sjedi jur na vratu.

I prvi od njih zirnuv k caru smjelo
Zaklikti: »Zdravo Cezar imperator,
Pozdravljaju te mrući!« Hajd na djelo,
U borbu stupaj svak: na smrt i zator!

Zašuti sve! A štit o štit se tresnu,
Zatrepti zrakom mača ljutih bliesak: —
Razpoznat ne ćeš, komu noga klesnu,
Al vidiš gdje se krvlju rudi piesak

Strahote grozne stvaraju čudesa
I stoji cika, zveket, jauk, buka: —
Grozotom takvom had se valjda stresa,
Kad duše cvile posred vječnih muka.

Jur pade rob! Na izmučene grudi
Koračio je pobornik mu jači,
A tomu oko sieva, krvi žudi:
Kô divlje zviere plien si slašću kvači.

Nu prije nego mač mu u vrat rine,
Obratio se k puku, taj nek sbori:
Je l' vriedan jadnik, da mu milost sine —
Il da se plienom pticam vranim stvori?

A puk, a narod? Grči palce, viče:
»Umori, ubij!« Smilovanja nema,
Slobode tko ne pozna, strah gdje niče,
Tko srca nema, kano zvjerad niema!

I mahnu rob: iz polumrtva tiela
Krv briznu tokom — roba nije više!
Zabahti pljeskom, bukom kuća ciela,
Iz punih grudi robstvo svaki diše.

Nasladjuje se svatko robskom krvi,
U piesak štono lakomi se skriva;
Taj narod sad — gospodstvom nekoč prvi
Šta želi još, kad glava tek je živa?

Podnimio se Cezar, gorski lave,
U žamor mu se kletva s ustâ gubi:
O zašto narod nema jedne glave,
Da jednim mahom Cezar mu je srubi!

Vremena već su prošla — igre, hljeba, —
Tiranstvo pade, robstva više nije;
Al danas veća jošte neman vreba,
Lukavstvom sipa otrov poput zmije.

A puk, a narod? — Zalud svaka varka,
Otrovat ne ćeš miloga mi roda;
U grudih svakom' iskra sieva žarka:
Duševna to je prosvjeta, sloboda! —

Hugo Badalić.

Iz ekloge osme.

Blažen da je, tko u slobodi
K dubravam se željno utječe,
Da ne ockvrnjen viek provodi
Gradskieh smeća na dalečе.

Gdje mir stavni ne zapada
Pod oblake zlobe obćene,
A zelenieh vrh livada
Ljubav cavti, rados zene.

Od čestitieh on u broju,
Pun razblude privesele,
Traje sladkom u pokoju
Mirne noći, danke biele.

Sad bistromu na kladencu
Tihi romon ljubko prima,
Gdi prostire hladnu sjencu
Gusto dubje pastierima.

Sad u družbi liepieh vila
Razbludjené dni prohodi,
I sred skupa draga i mila
Dipli čuje, tance izvodi.

Po zelenoj sada gori
Cjeć ljuvezni, kojom vene,
U dubovoj reže kori
Sladko ime svo'e žudjene.

Sada dvori, stječe, uživa
Dragu liepos, a bez truda,
Kâ mu dieli milostiva
Sve, što hoće svo'a požuda.

Ah tko ne će na ovem sviti
Toli blagu čes zateći:
Prid gradjanim neznan biti,
Za bit poznan nebu i sreći.

Ignjat Gjorgjić.

Iz „Safira:"

O da srićnog i bezgrišna stanja!
 O blaženog, mirna uživanja!
Da ti znadeš, moj dobri težače,
 Tvoju sriću, pošteni zemljače!
Drugačije bi hvalio Boga,
 Koji ti je udilio mloga.
Ti si jedan spahija maleni,
 I baš onaj težak pohvaljeni,
Od kojega i muke i truda
 Uživaju druga stanja svuda;
I od koga i cesar i papa
 I svi drugi, štogod svit zaklapa,
Pomažu se i hranu imaju,
 I zato te dostojno štimaju.
Tebi zemlja za tvoj trud i muku
 Uvik daje i pruža ti ruku.
I plaća ti trostruko nadnicu,
 I dobitak vraća i glavnicu.
Nemoj na nju oružja potezat,
 Neg' zubaču za plugom natezat;
Dat će ona bez svakog inada,
 I još više, što se ti ne nada.
Kada dakle već zora zabili,
 On ustavši za poslom se dili,
Pak posluje, dok se ne umori,
 Il dok njega sunce ne obori,
Pod hrast koji u debelom hladu,
 Jer težaci pomoći se znadu.
Ondi legne na zelenoj travi,
 Pak počiva: to je pokoj pravi!
Vitrić puše, pak ga razhladjuje,
 Lišće trepti, pak ga zabavljuje,
Dokle sunce jedno malo projde,
 I žestina velika mimojde,
Onda opet na noge ustane,
 Lagan, frižak, pak raditi stane.
Njem' godina uvik štogod nosi:
 Sada voće, sada sino kosi,
Sad piliće, sad u vrtlu zelje,
 Sad jagnjiće, nek ima veselje.
A kad bude i nastane lito,
 On ugleda klasovito žito,
Sad u snopje lipo povezano.
 Sad u kršće redom ponizano.
Tada istom tovari na kola,
 Upregavši po četiri vola,
Pa ga vozi na armane kući,
 Njega vršit il batinom tući.
Volovi mu od ponostva hriplju,
 A kola mu poda trhom škriplju;
On se isto u tom nasladjuje,
 Jerbo hranu kući dobavljuje.
Jesen njemu napuni pivnicu
 Novim vinom, voćem komoricu.
U vrtlu mu svake vrsti zelja:
 Kud će boljeg od toga veselja?
A kad bude jedno malo pòsli,
 I veliki urade se pòsli:
Dica su mu nemirna u kući,
 Sve pitaju, kad će bravce tući?
Pak se onom sve raduju danu,
 Kao otac, kad žetve nastanu.
Narav njemu pravi komediju,
 I u litu kadkad tragediju,
Za koju on ni krajcare ne da,
 Nego stane, pak badavad gleda,
I koje su barem istinite,
 Od naravi sáme nàčinîte,
Koje čovik ne zna izvadjati,
 Baš ako će sto put pogadjati:
Jednom ričju, njem' ne fali ništa,
 Što svit ovaj esapi za višta,

I što drugi razkošja imade
To i težak na svoj način znade.
O seljane dakle i oraču!
Zašto tražiš kruha nad pogaču?
Zašto želiš prominiti stanje,
Biti veći a imati manje?
Budi s tvojim zadovoljan stanjem,
Spori hranom i malim imanjem,
Ne razsipaj kroz često goštenje;
Med ljudma je ovo govorenje:
Kad tko često prijatelje časti,
On će i sâm u potrebu pasti:
Čovik ne zna, došaste godine
Biti žita, ili hrane ine.
Nastoj dakle da sustaviš hranu,
Da u kući ne imaš mahanu;
Nek zateče i staroga žita,
Nisu uvik sva jednaka lita.
Al ne valja opet škrtu biti,
I svakom se živu omraziti,
Pak nikoga kruhom ne nuditi,
I na konak u dom ne primiti.
Ne otiraj ubogoga s vratâ,
Za obilnost, koja ti je data.
Poštuj Boga za tvog stvoritelja
I boj ga se, dilâ platitelja;
Pak cesara za upravitelja
I zakona božjeg branitelja;
I njegova poznaj namistnika,
Redovnika i svakog misnika.
Koji tebe na put nastavljaju,
Božju službu i zakon kazuju,
I cesarske kažu zapovidi,
Što se kada njem' za bolje vidi.
Čuvaj jezik od psovanja vire,
Nemoj piti odveć preko mire;
Ne psuj dušu, skupo odkupljenu,
Na priliku božju satvorenu.
Nemoj tudja ništa prigrabiti.
Jer ćeš po tom dom svoj oslabiti.
Jer grabljenje od takve je zloće,
Čak i dite za to trpit hoće,
Nego s tvojim zadovoljan budi.
Tvoji će se naplatiti trudi,
Ako radiš što se većma može.
Pak govoriš: blagosovi Bože!
Ne mrazi se s tvojima bližnjima,
Ne osvećuj, neg oprosti njima:
Osvetu je Bog seb' zadržao,
Njem' prikaži, ne će ti bit žao.
Ako tako ti uzživiš pobro,
Na 'vom svitu biti će ti dobro;
A kad jednoč prestaneš živiti,
Za tobom će ljudi govoriti:
Bog mu prosti, dobar čovik biše,
Nikada se ni s kim ne mraziše,
Svakom dobar a nikomu zao,
Bog mu duši vični pokoj dao!

Matija Antun Relković.

Povratak u domovinu.

Je li moguće: jest i jest! Sa rodnijeh gora
S môm se igra kosom blaga mi lavora dah
Kucaj, srce, kucaj! veličanstvo šumora riekâ
Kako te jur širi, bit će pretiesna ti grud.

Pa zelen bujna, ta vječnog slika života,
  Tek što ju smotrih i već evo pomladi me sveg.
Da si mi zdravo, mila postojbino, da si mi zdravo!
  Svojemu sinku nad sve divna ljepota si ti.
Pod blagim nebom tebi klasovi poljane zlate,
  Sama ti iz lozâ sladjana izvire kap,
Tvoja se brda penju polagano nebu pod oblak,
  Drag si na ramenu trh sela noseći i grad.
Smjelo iz njih plaha na svjetlo skakuće srna,
  Gizdavo sokol u njih vije na timoru stan.
U tebi mar kao mrav pa i ovčarove gajde
  Veselo svoj steru tihih po rudinah zvuk.
U tebi kosa ciči pod lakim klepca udarcem,
  Svog orač žuri volka umorna na rad.
U tebi ženka pjeva, predući uz čedo na travi:
  O kako nju zrakâ sunčanih cjeluje žar!
Ne će prehujati sat i briežak jur je prevaljen,
  Odkle će najmilje, što mu je, oko mi zriet.
Nuto ih! bieli kô snieg cakle se dvorovi višnjeg, —
  Ala im s tornja na sviet zlato si sasiplje križ!
Sretna me. kleknut ću dol i orositi zemljicu suzom,
  Moja je ovaj hip sgolja umirena grud.
Eno mi i kuće! još se nad njom ziblje topola,
  Jošte živica nju brižno opasuje svu.
U tebi, kućo mila, i na tvojeg vrta tišini
  Uz krasno cvieće otac odhrani me moj.
Po tebi ja skakah kô vjeverka šapćućih po granah,
  Ili se sakrih u grm, kada savlada me san.
Prosti mi! nevjera bjeh, a ti si mi ostala vjerom
  I kô bjegunca svog sad si me primila rad.
Ti si i ponos moj, ti moja ljubav i nada;
  Pusti mi tvoj sveti smjerno poljubiti prag.
Pasi se, oko, imaš, svak bud kako neznatan ugal
  U sebi krije spomen duši mi veoma drag.
A što vidim? — Širom još okolo prozora moga
  Starke se loze viju, težko noseći mi rod.
I ti jošte vriješ, o — o ti vrioce blago!
  Vrlo sam trudan, daj, okrepnu pruži mi kap.

Gle lipe stare, tà i ona jošte je živa,
  Živa je dà, i svoj za me sačuvala hlad.
Je li moguće? Vidim i dragu stazicu malu.
  U gaj omiljeli meni pokazuje put.
Ti na stazi ovoj, oj sunce, ljepše mi sievaš,
  Neg' što si u tudjstvu sievalo nebu na svem!
Vatru i duh pijem iz ognjena tvoga pehara,
  Da me posiedjela već ovdje ne popane driem.
Ti za djetinjstva mog probudi mi grudi oda sna,
  Više i dalje uviek tvoja dizaše ih moć.
Kriepi me! ti vidiš, posvema sam pameti druge:
  Sretna me, miran gdje nadjoh si kostima grob

Stjepan Ilijašević.

O uskrsu.

O uskrsu bilo, još pamtim i sad,
Jutarce zlatno nam sjalo;
Poletjeh vam živ, poletjeh vam mlad
U seoce mileno, malo.

  Dva jablana vita stajala tuj,
Dva vjerna kući stražara,
Za ogradom lavež kudronje čuj,
A crkvica kraj kuće stara.

  U dvorištu drvena suša i hliev,
Sred dvorišta drveni zdenac;
Čuj goluba guk i kokota gnjev,
Na prozoru ljubicâ vienac.

  Za kućicom vrta kitnjasti prug,
Tu klinčac cvate i ruža,
A dalje onamo u zeleni lug
Svud stazica biela se pruža.

  O uskrsu bilo, kad ustade Spas,
Od zlata drhće ravnina,
Kroz uzduh lieva zvona se glas
U slavu božjega sina.

  Svud naoko sveti pokoj i mir,
Sad gle iz pitomih sela
Na putove vrvi šir u šir
Hrvaticâ povorka biela;

  Na putove vrvi hrvatski puk,
Sve radostno obraz mu blista,
Zvonova seoskih sliedeći zvuk
Pobrzala svjetina čista.

  O uskrsu bilo, u vrtu bjeh ja,
Nad menom nebo plavetno,
Uz mene draga, ah Bog to zna,
Kol' srce mi kucalo sretno.

  Na grudi spustila zlaćeni pram
U pramu modar joj cvietak,
Zorolik na licu joj angjela sram,
Života u oku joj svetak.

Na usnah joj ljubak lebdio smieh,
Tad planu cjelov nam prvi,
U miru se stopile duše dvie,
A srca nam zavrela krvi.

Sve splinulo tad: i zvona glas,
I nebo, zelenilo gaja,
Dva angjela bjesmo u taj čas
Sred božjega grleć se raja!

O uskrsu bilo; o Bože moj!
Za krasni taj hvala ti danak!
O Bože daj! o sreći toj
Bar kadkad da snivam sanak.

August Šenoa.

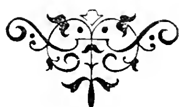
Idile.

V.

Razboli se Ivo, materino diete,
Baš u podvečerje nedjeljice svete;
Dolaze mu brižne bajalice bake,
Donoseć od lieka trave svakojake.
Jedna mudro veli: «Smamile ga vile,
Tuj bi mu nevenke od pomoći bile!»
Ali druga misli: «Baš mi reć' valjade:
Ureklo ga koje zloćudno čeljade!»
Bolan Ivo samo uzdiše i plače,
Pa napokon majci govoriti zače:
«Znaš li, mila majko, Bog ti raj nagodi,
Gdje se božjim svetcem kod nas kolo vodi,
Gdje jablani tamo, pred crkvicom bielom,
Tamo sam ti ranjen ubojitom strielom!»
«Ah sad dobro znamo!» kliknuše sve bake,
«Tamo zlobne oči uriču junake!
Al će i tuj pomoć milost blagog neba:
Uroke mu samo brzo bacit treba.
Donesoše vode, a u loncu sivu,
Pa bacaju u nju žeravicu živu,
Spominjuć uz svaku jedno ljudsko ime,
Ne bi li se zlobnik pronašao time!
Jer uz čije ime žeravica živa,
Gaseć se na vodi — ostane i pliva:

Taj je stalno krivac jadu mu žestokom,
Urekó je njega svojim kobnim okom!
Za žeravkom žera sve u lonac pada,
Al će Ivo bakam porugljivo tada:
»Manite se, bake, običaja ružna,
Od tog lieka nema spasa za me tužna!
Ah! bez jedne ruže nema mi obstanka:
Mene je urekla — Milićeva Anka!«

August Harambašić.

Legende.

Mlinari i mlatci.

Narodna pričica.

Bog i Petar — bio dan vrući —
Jednom putem svoim idući
Dodjoše kraj gumna,
Gdje baš mlatcem tustu puru
Metnu na stol uz čuturu
Kmetica razumna.

«Pomoz' Bože, o družino!
Bog pečenku, hljeb i vino
Blagoslovio vama!
Ter i mjertuk liep udielio:
Koliko god koj' poželio,
Bilo mu sred hrama!

Utrudismo, od uranka
Pa do podne bez prestanka
Po kamenju hodê:
Dajte piti, već dosadi
Muka žedjce i crv gladi;
Ma bilo i vode!»

Al da vidiš mlatce naše!
Za Boga ti ne hajaše,
Ne dajuć im ništa;
Već putnike jadne biedne
Otjeraše gladne žedne
Ciepî iz dvorišta.

* * *

Bog i Petar — bio dan vrući —
Jednom putem svoim idući
Dodju pokraj mlina:
Na pragu se mlinar grije,
Krušac jede, vodu pije;
To mu je užina.

«Pomoz' Bože, o mlinaru!
Bog ti vodu, koru staru
Blagoslovio kruha!
Dao užinu nekoč jaču,
Dao ti vina i pogaču,
Nikad mlinu suha!

Utrudismo od uranka
Pa do podne bez prestanka
Po kamenju hodê:
Daj der piti, već dosadi
Muka žedjce i crv gladi;
Ma bilo i vode!»

To za Boga mlinar prima,
S praga stane, ide s njima
U svoju kliet uzku:
Pa iz kuta sa police
Snimi vina, šljivovice
I pečenu gusku.

««Na čast vama, o putnici!
Deder gladi i žedjici
Odolite time:
Ljetine su došle hude,
Malo imam, al nek bude
Sve u božje ime.»»

Bog sa Petrom kod mlinara
Napije se vina stara,
Naji mesa tusta;
Pa blagoslov reče sveti . . .
Mah iz mlina ter iz klieti
Odu ljeta pusta.

* * *

Od to doba, braćo draga!
Kod mlinara svakog blaga
Ima pune mjere,
Čim se mlatcem bez ogleda
Ništ' van sira, kruha ne da
Do zadnje večere.

Stanko Vraz.

Rajska tica.

Kud se ono vere
Mladi kaludjere?
Kud ga vodac vodi,
Cio dan da hodi,
A u manastiru
Da nije na miru?

Morda, što mu smeta
Žalost mladih ljeta;
Morda mu je dosta
I braće i posta;
Mord' na svetoj gori
Nije on najgori!

Sunca mi! da nije
Na njem mana tijeh!
Jer u kaludjera
Duša Bogu smjera,
A što svud tumara:
Bogu se udvara.

U cvietu i travi
Svemogućeg slavi:
U goru, u cvieće
Svaki dan se šeće,
Od božje miline
Da ga želja mine.

Svaki cvietak smatra,
Kakva mu je vatra:
Gleda lišće gladko,
Kako j' Bog ga satko:
Motri, pazi, sudi,
Pak se Bogu čudi.

Gleda radnu čelu
U brzome djelu,
Kako sred mirisa
Med iz cvieta sisa,
Pazi kukce, mrave.
Stvore božje slave.

Ne mož' u radosti
Naslušat se dosti
Kosovice crne,
Kad zviždat izvrne,
Il kad gorsko vrelo
Šapće mu veselo.

Al eno slavulja,
S grma se došulja,
Pak uz žubor vrela
Buka se začela:
Klikti, u vis siže,
Spušta niže . . . niže . . .

Kaludjere mladi
Trepti u nasladi,
Duboko uzdiše,
Pak u kamen piše:
«Slava tebi, Bože,
Koj' ov'lika može!»

To se učinilo
Višnjem Bogu milo,
Pak namisli veću
Sluzi svome sreću:
Rajski glas da sluša,
Raj da dolje kuša.

Prhnu rajska tica
Crnoj zemlji nica,
Na kamen se sjede
Čudan glas zavede,
Te se pojuć mami
U rajskoj pomami.

Muknu slavuj tica,
Muknu kosovica.
Sluša družba ciela,
Kukac, mrav i čela,
Sluša plaho zviere.
Sluša kaludjere.

Duša mu se leca.
Od radosti kleca,
Na tle se posadi
Kaludjere mladi,
Sluša, čezne, gine;
Vrieme brzo mine.

Tica u vis krenu,
Kaludjer se prenu,
Pa se na put diže
I već kući stiže,
Pak se čudom čudi:
Tu su drugi ljudi.

Starca biele brade
Nitko ne poznade,
Svi u manastiru
S čudom na nj poziru:
Vjerovat se ne da,
Što im pripovieda.

*

Tad se sjećat stane
Otče igumane:
Ja sam», reče, «čitô,
To je istinito.
Pred godinâ dvje sta
Brata jednog nesta.»

Sluša glava stara,
Pak im odgovara:
«Evo, Bog i vjera!
Onog kaludjera.
Slušô sam uz česmu
Rajske tice pjesmu.»

Starac od te tice
Hoće navalice
Da dalje govori;
Al se tu obori,
Ode na istinu
K tici u visinu!

Ivan Trnski.

Božji sud.

U davno doba dva življahu gazde,
Dva susjeda, al rek bi do dva vraga,
Uza se teku njinog polja brazde,
Od jednog skokom mo'š do drugog praga;
Al obojica gledala se prieko,
I nikad jedan drugom «zdravo!» rekô.

U jednog bila kuća puna svašta,
Za kućom bujne zemlje tri sta rali,
O vratu ženi lanac zlata tašta
I silnom stokom gazda mi se hvali,
Talira svietlih u njeg pune vreće,
Nu rek bi — hvala Bogu — dosta sreće.

A drugi? Bogalj: Koljeba mu biedna,
Pjeskovito mu polje — ni za hljebac,
U štalici mu koza samo jedna,
U goste k njemu ne će niti vrebac.
Dà, pravi bogalj! Zimi zimuj s gladom,
A ljeti znoj se, pa se tješi jadom.

Al dosta nema ljudska duša doviek,
Sve silno blago slabo ju veseli,
I «dosta» nikad ne će reći čovjek,
Čim više ima, time više želi,
Pa tako vam je baš i onda bilo:
Siromaštva se bogatašu htilo.

«Gle!» reče ženi jednom volje nujne,
«Sve našoj sreći rek bi dobro služi:
I liepa stoka, livade nam bujne,
Al ne mož' da se zemlja zaokruži,
Jer susjed ima pašnjak kraj potoka,
Pa brani, da mi ide k vodi stoka.»

«Ej, luda glavo», žena, «šta je zato?
Pa kupi, imaš, hvala Bogu, dosta.»
««Ej, mudra glavo»», muž joj reče na to,
««Ni moja pamet nije tako prosta,
Ta htjedoh! Sto sam škuda davô,
Al «ne ću!» na to odvrati mi djavô!»»

«A ti mu otmi», progovori žena.
««Al kako otet? Kada moje nije.»»
«Talirâ imaš, al si, mužu, bena!
Gdje novac' ima, tu se svašta smije:
Tu imaš sudca, imaš i svjedoka,
Pa moć' će k vodi liepa naša stoka.»

Za danâ malo planu pravda huda;
Naš gavan baca silu zlatna mita,
Al bogalj viče: «Ajdemo do suda,
Od mudrog suda nek se pravo pita.
Taj hrast sa krstom moj je medjaš pravi,
Pred dvje sta ljeta pradjed moj ga stavi.»

A sudac veli: «Gdje je hrast sa krstom,
Tu stoji medja, — doć' ću sutra tamo,
Tu možeš pravo svojim pipat prstom,
Po krstu sudit ću vam medje samo,
A nema l' krsta, nema ni medjaša,
Pa tužitelju sve do vode paša.»

«Gdje krsta nije, ni medjaša nema»,
U potaji si šapće žena noći
I tajno k hrastu iz kuće se sprema.
Oj tu se može lako još pomoći:
Izpalimo taj biljeg od medjaša,
I sve do vode paša bit će naša.

I dodje k hrastu, dignu gvoždje bielo,
Da briše krst. — Čuj, gromki grom zaori
I puče striela — drhće nebo cielo,
A striela s neba ženu, hrast obori.
Bez duše žena gavanova leži,
Na čelu krst joj striela ubilježi.

A kada zorom sudac hrast zagleda,
Probliediv reče gavanu seljaku:
«Tu, kume, više suditi se ne da,
Jer pravo eno vidiš u tom znaku,
I klanjat tek se smiju slabi ljudi,
Gdje plamnom rukom Gospod pravo sudi.»

August Šenoa.

Preobraženje.

užno pjeva vitez na planini,
I uzdiše u tamnoj pušćini;
Njeg'vi dvori jesu bori u zelenoj gori,
A blazina, posteljina — zelena cjelina.

Sokoli ga slušat ne mogaše,
U dvore ga zlatne zapeljaše;
Tamo mile njemu vile rajske dadu sile,
On se stane, sviet se gane, rodu zora svane.

Ljudevit Gaj.

Putnik.

ože mili, kud sam zašô!
Noć me stigla u tudjini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Još noćaja niesam našô!
Sjever brije s snježnog brda,
A tudjincu siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda!

Na okolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zviezdam traga,
Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš svoga sina!

Da ti vidiš njega sada
Okružena biedom svega,
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zadrhtala
Od žalosti — grleć njega!

Zašto tebe nisam slušô,
Kad si meni govorila:
«Nejdi, sinko, od matere,
Koja mekan ležaj stere
Tebi usred svoga krila!

Nejdi, sinko, draga dušo,
Nejd' od krova otčinoga,
Tudja zemlja ima svoje,
Ne spoznaje jade tvoje,
Tudja ljubav ljubi svoga!»

Govoreć sa sobom tako,
Ka kolibi jednoj klima,
Koju spazi iznenada
Umoreni putnik sada,
I zakuca na vratima.

Otvarajuć sve polako,
Pitajuć se: tko će biti?
Glavu pruži jedna stara.
«Daj u ime božjeg dara,
Bako, meni prenoćiti!

Ne znam, gdje sam — kud sam zašô,
Noć me stigla u tudjini,
Ne znam puta, ne znam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Drugi noćaj gdje bih našô!
Sjever brije s snježnog brda,
A tudjincu siromaku
Još je veći mrak u mraku,
Još je tvrdja zemlja tvrda.

Na okolo magla pada,
Zastrta je mjesečina,
Ne vidi se zviezdam traga,
Majko mila, majko draga,
Primi pod krov tudjeg sina!»

««Primila bih tebe rada,
Ali vidiš, da spavaju
Ovdje sinka tri i kćerce,
Koji cielo majke srce
I svu kuću izpunjaju!»»

«Nij' daleko već do dana,
Već pozdravlja pievac vile;
Dok zagrije danak boži,
Malo vatre bar naloži,
Da odtopim smrzle žile!»

««Vatra mi je zapretana,
Drva nemam skoro ništa,
Ovo malo, što j' unutra,
Treba mojoj djeci sutra,
Kad se skupe kod ognjišta!»»

«Za tudjinca ništa nemaš,
Tudja majko, kad te moli,
Tudje diete tvoje nije!» —
Tim mu grozne suze dvije
Niza lice kapnu doli.

««Gdje su ruke tvoje majke,
Sad da kupe suze sina?
Gdje koljeno, da počine,
Da si težko breme skine,
Gdje je tvoja domovina?»» —

Kô da su mu grči ljuti
Timi riečmi srce stisli,
Sav ukočen putnik stoji,
Leden znoj mu čelo znoji
I otimlje mozgu misli.

Al oči mu uzdignute
Okrenu se, oj onamo,
Gdje od drage domovine
Svako jutro sunce sine,
Tamo željom hiti, tamo!

«Tebi opet duša diše,
Tebi opet srce bije,
Domovino, majko sreće!
K tebi opet sin se kreće,
Od radosti suze lije!

Primi opet svoje diete,
Do vieka će tvoje biti,
Ljubit tebe svako doba,
U tvom polju daj mu groba,
Tvojim cviećem grob mu kiti!»

Petar Preradović.

Parabole i priča.

Sirotica.

(Parabola.)

a zelen vjenčac beruć cvjetljice,
Prolazi djeva kraj sirotice.
«Ah, mili Bože, da je sad meni
K ružam u onaj vjenčac zeleni!
Volila bih tu ma časak stati,
Nego sto godin' na liehi sjati!»
Tako uzdiše, željna bez mjere
Djeva ponikne, cvietak ubere,
Do kitnih ruža u vjenčac stavi,
Na glavu metne vjenčac gizdavi.
S prva u viencu nježnoga tiela
Naša cvjetljica stoji vesela;
Al čim se sunce više uzdigne,
Eto, zlo po nju, sirota sahne,
Glavicu skloni, težko uzdahne:
«Ah, mili Bože, da lude glave!
Bila sam sretna sred zelen-trave;
Ali me tašta želja zahiti,
Stati uz ružu, što vjenčac kiti:

Evo me, kako ludo poginuh! . . »
Čim to izusti, već i preminu.

* * *

Koga god u dol namjesti sudba,
Nek ga na goru ne vuče žudba.

Stanko Vraz.

Iztočna priča.

Nekom šahu — ne znam gdje se sbilo —
O tri miša jednom se je snilo:
Jedan bješe tusto oblo zviere,
Drugi mršav preko svake mjere,
Treći pako — ne znam s kog uzroka —
Sliep bijaše baš na oba oka.
Šah mudraca pita, što to znači?
A taj tako san mu protumači:
«Tusto zviere», reče muž taj bistar,
«Gospodaru, to je tvoj ministar;
Miš mršavi, gospodaru vriedni,
Nije ino već tvoj narod biedni,
A on sliepac na obadva oka,
To je tvoja osoba visoka.»
Dopade se, — gle golema čuda! —
Možnom šahu ta izreka huda,
Obilato nagradi svog roba
I otvori širom oka oba.
Čini, što se tek sa svieśću slaže,
A ne, što mu taj il onaj kaže,
Narod mu se otusti za mala,
No ministru nestalo je sala!

Dimitrija Demeter.

Priča.

Kad je Višnji sviet stvorio,
Nije bilo ružica,
A još manje bielih liera
I tih modrih ljubica.

K zemlji sašô blag angjelak,
Da se njome prošeće;
Kud god vam je prolazio,
Osvitalo proljeće.

Razigrô se blag angjelak
Kano diete maleno,
U toj igri nicalo je
Pred njim cvieće šareno.

Malog grma dirnuo se
Rubom svojih ustnica:
I za časak bio grmak
Prepun rujnih ružica.

Mali vlatak rosne trave
Takla ruka njegova:
I za časak bio vlatak
Prepun bielih lierova.

Mali mašak pogledao
Čarom svojih očica:
I za časak bio mašak
Prepun modrih ljubica.

Nasmijô se blag angjelak
Nad tom igrom milotnom,
Pa je opet odletio
K svomu nebu divotnom.

Bog je njega odtad slao
K zemlji svako proljeće,
Da prigleda svoje cvieće,
Kad se njime prošeće.

Tako sam ga i ja lani
Baš u proljet spazio:
Moj ideal ljubljeni je
Taj angjelak premio!

Svid'lo mu se na toj zemlji,
Pa je kod nas ostao; —
Blažen, kom čuvarom bude
U životu postao!

Nicat će mu nježno cvieće:
Ruže, lier i ljubice,
Mile boje mom angjelku
Kô tri mile sestrice.

Nicat će mu nježno cvieće
I pod drača listinom; —
Oj ti moja mala pričo,
Budi za me istinom!

August Harambašić.

Basne.

Iz „Satirâ“

Jednoč uda trbuh pozlobiše,
Kako Esop u fabulah piše,
Pak se oni svi dogovoriše
I med sobom ovako zboriše:
Zašto bi mi trbuha gojili,
I nas iste porad njeg znojili,
Kad on ništa ni trudi ni radi,
Neg' lin spava il se gdigod hladi;
Uvik hoće da sit i pun bude,
A nikakve ne imade trude.
Mi se drugi po vas dan mučimo,
Dok od koga štogod naučimo,
Čim bi njega mogli nahraniti
I od glada kruhom obraniti:
A on ništa prihvatit se ne će,
Neg se lini i po kući šeće.
Oči vele, mi ne ćemo gledat,
Baš ako će nami ništa ne dat;
Uši kažu, mi ćutit ne ćemo,
Nit se više u tu stvar mećemo;

Usta vele od njihove strane,
  Da trbuhu ne će žvakat hrane;
Ruke kažu, da prihvaćat ne će,
  Niti štagod uzimati veće;
Noge prite, da ga ne će nosit,
  Nek se više ne može ponosit:
Jednom ričju: svakolika uda
  Ostaviše svog trbuha huda
Medju sobom zboreć: da vidimo,
  Što će trbuh, kad ga ostavimo?
Leža dakle trbuh bez pomoći,
  Kao mrtav tri dana i noći;
A kad u njem veće hrane nesta,
  I svim udom kripost davat presta:
Onda uda vrlo oslabiše,
  Ne mogu se podizati više,
Govoreći: što mi učinismo?
  Jer trbuha ludo ostavismo.
Makar bi on po vas dan spavao,
  On bi opet nam kripost davao;
A sada nam već davati ne će.
  Jerbo u njem nema hrane veće.
Tađa oči hotile bi gledat,
  Al im slabost ne da ni progledat;
Jadne uši bi rade ćutile,
  Al ne dadu oslabljene žile;
Usta vele, da hoće žvakati.
  Ali ruke ne mogu davati;
I noge bi po malo hodile
  I trbuha kao prî nosile:
Ali slabost ne da ni ganuti,
  Jer su žile počele sahnuti:
I ovako svakolika uda
  Poginuše na jedan mah luda,
Jer obćinsku slogu prekršiše,
  Pak se pomoć' ne mogoše više.
To je mudrac lipo izpisao,
  I ovo je njegova misao:

Po ovomu on hoće da kaže,
Jedan drugog da čovjek pomaže;
Jer, on veli, da jedno kraljestvo,
Ili kako drugo prijateljstvo,
Il grad koji, ili varoš budi,
Ili selo ili kuća ljudî,
Mora složno uvike raditi,
Nit se linit niti inaditi;
Jer tkogoder obćinu izdade,
Onaj svaki neka dobro znade,
Da se i sâm u tome izdaje,
Pak se poslî, ali zalud kaje.

Matija Ante Relković.

Vinogradar i vinova lozica.

Vinogradar brusio
Tanku kosiricu,
Spremao se rezati
Vinovu lozicu.

Njemu loza vinova
Tiho besjedila:
«Čôče božji, kani se
Djela tog nemila.

Moje pruće nevino
Nikomu ne smeta;
Bit ću ljepša, plodnija
Došastijeh ljeta.» —

Vinogradar milostiv
Molbu uslišao,
Onog ljeta lozice
Nije obrezao.

Prvog ljeta lozica
Riječ obdržala,
Gospodaru milostnu
Rod obilni dala.

Al kad bilo unapried,
Vinova lozica
Neharnom se pokaza,
Osta neplodnica.

— Za mladosti zelene
Poizpravljaj mane:
Srce preveć milostno
Ne izvida rane.

Stjepan Buzolić.

Pas i zec.

Pas za zecom letio
Po gustih lugovih;
Kako ti ga gonao,
Mal ga ne ulovi.

Jur ga, rek bi, ščepao,
Al kadno, u neke,
Drugi zec izskočio
Iz obližnje smreke.

Sad se pseto lakomo
Za drugim poseže,
Dok mu jedan i drugi
Gorom ne pobježe.

Ko će sve da prisvoji
Što je god na svietu,
Neka dobro upamti,
Što se sgodi psetu.

Stjepan Buzolić.

Ranjen orao.

U planini, goloj na pećini,
U dohvatu nebeskoj modrini,
Suri orô ponosito sjedi,
Bistrim okom u daljinu gledi.
Pod njim tamo, podno zelen-gore,
Ravnica je pukla kano more,
U njoj vidi livadice travne,
Mlade gaje i lugove tavne, —

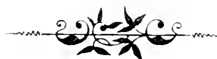
Vidi one njive zlatoklasne
I potokâ bistrih strieke jasne.
Suri orô kao od miline
Zakliktao na vrhu pećine,
Pa razvio svoja krila jaka,
I put sivih zaplivô oblaka;
Tu kô vladar sunčanih prostora
Lebdi sretan nad timorjem gorâ.

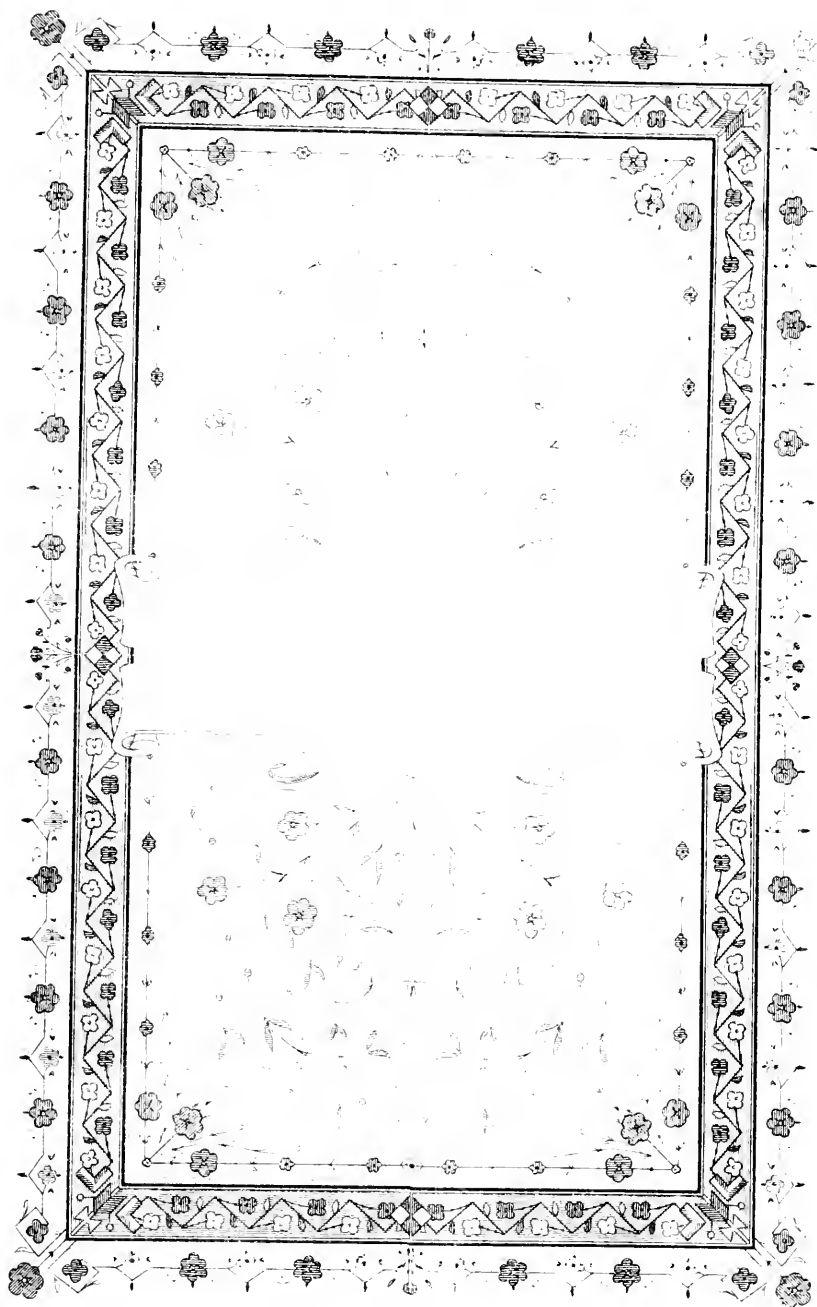
Nema toga, tko će da ga skine
Sa priestolja tolike visine.
Ali jao! iz nizine siknu
Oštra striela, orô bolno kliknu
I s visine na pećinu pade, —
Ljuta rana letjet mu ne dade.
Pitaju ga u njegovih jadih
Suri orli i orlići mladi:

«Je l' te boli, druže, striela kleta,
Je l' ti žao sunčanoga leta!»
Ranjen orô tužno odgovora:
«Boli striela, moja družbo stara,
Nu ja ranu, mislim, preboljet ću,
Ali toga prežaliti ne ću,
Da na strieli, što me obranila,
Vidim pero iz bratova krila.»*

Josip Eugen Tomić.

* Striela se nekada zaticala u orlova pera poradi bržeg i pravilnijeg leta.

Pjesme poučne i opisne.

Kip domovine vu početku leta 1831.

Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srečno,
Najmre kad vre nit cveta v dolici
Nit već zelenog lista v gorici,
Nit bi gde videt z grozdekom trsa,
Nit poljodelcu odprta prsa;
Nego vsu goru sedu postati,
A v polju drobnih ptičic nestati;
Videti k tomu, kak marhu hrani,
Kak muž prot zimi z bundum se brani,
I čuti vuka kak strašno tuli,
Kak koru gladen hrastovu guli.
Staro znaj leto da je gotovo,
Koje nut zniklo, vidimo novo.
Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srečno.
Neg je l' nam drugo ovak tam zajde,
Je l' mozt nas predi tamo ne najde;
Al nam pak takvu porodi tugu,
V kojoj življenje bu nam predugo?

Nut to z vidjenja, vu ovoj noći
Koje sem imal, bojat se moći,
Koje kad v pesmi kanim van dati,
Srce od plača ne mrem zdržati.
Vre bil ostavil mesec planine,
Da nosi svetlost v nizke doline,
Vse bilo tiho i noć gluboka,
Jedinog šumet čul bi potoka;
Na jenput pako nut od polnoći
Puhnuše veter iz cele moći,
Oblake sim tam razprestre črne,
Hoće da nebo z zemljum prevrne;
Isti Neptun vre sam se začudi,
Kad mu prez znanja more se budi,
Ar već tjam Dunaj z slapmi v zrak djiplje,
Hoće da Savu z muljem zasiplje;
Som vre z mustaći gizdavo miže,
Lampe prot savskem ribicam zdiže;
Vre nut i pozoj v zraku putuje,
Vse zlo prot samoj Savi šetuje.
Mesec potemne, svetlos nestane.
Zemlja i drevo tužno postane.
Nut pako drage kip domovine,
Da svoje speće pobudi sine,
Zmed gor po ravnoj javčuć dolici
Vidi se k savskoj letet vodici.
Al kakva j' bila pretužna mati,
Je l' duh il vila, ni je poznati.
Ona, ka negda je na stolicu
Kraljevsku sesti mela pravicu,
Nit već na glavi korunu zlatu.
Nit ima zlatni lanček na vratu,
Nit joj po prsah gjungj se preleva,
Nit baršun telo njejno odeva.
Ni već na prsteh dragog kamenja,
Da je kraljica, nima znamenja:
Nego, kaj bolje naj srce rani
Onog, koj mater svoju ne brani,

Z slamicum kitu nosi povitu,
A glavu s črnum pečum pokritu,
Ter tak žalostna sim tam se trudi,
Hoće da sinke svoje prebudi;
Ali kad vidi nje tvrdno spati
I za zlo vreme ništa ne znati,
Sebe pak samu v tulikoj tmici,
Kad se premisli kakti v temnici,
Kaj bu sad delat, v srcu se pita,
Ter na kolena tužna se hita,
Ar nit človeka kakvog znamenja,
Nit je gde živog čuti stvorenja,
Nit je gde spazit hiŧtice moći,
V kojoj bi ognjec žaril se v noći;
I kaj još bolje čudi se, v zraku
Sove v tak črnom nigdi ni mraku.
Vidi se onda kak da bi bila
Zopet tak k sebi pregovorila:
Kak mi se j' anda morat predati
I v domovini mrtvoj postati!
Idem još mrtve grobe odpreti,
Kaj ak ne hasni, hoću vumreti.
  Ovak se plače i briše lice
Ter počme v goru iti z dolice,
Tamo gde negda horvatski kralji
Svoje palače jesu imali,
Tamo gde z mehnom sada pećine
Pokrite vidiš stare zidine,
Tamo je pošla tužna bogica
Horvatske zemlje stara kraljica.
Ali kam ideš, predraga mati?
Z nikem se ne ćeš tamo zestati.
Puste zidine v strašnoj pećini
Objimlje bršljan sam na visini.
Kad pak vre dojde, počme javkati
I takve reči od sebe dati:
Domorodci, gde ste dragi sini,
Koji ste negda v ovoj zidini

Pustili za me, vašu kraljicu,
Čez prsa vaša letet strelicu!
Il prah il pepel mesto pokriva,
Il zid, gdi telo vaše prebiva,
Meč me žalosti, ah, mê željenje
Pepelom vašem naj da življenje!
Naj da življenje onomu kipu,
Koj negda z smrtjum branil je diku
Horvatske zemlje živuć do groba
Za glas i ime naroda svoga!
Ar, potlam žitka kak vam nestalo
I vaše pepel telo postalo,
Z kraljevstvom skupa glas moj prehaja,
Nit gdo vu srcu zato se kaja.
Narode druge svetlost obstira,
A mene črna senca podpira;
Drugem vre sunce sveti po noći,
Mû tmicu v danu tipat je moći;
Narod se drugi sebi raduje,
A z menum sinko moj se sramuje;
Vre i svoj jezik zabit Horvati
Hote ter drugi narod postati;
Vnogi vre narod sam svoj zameće,
Sram ga j', ak' stranjski: «Horvat» mu reče.
Sam proti sebi je l' ne šetuje
I ovak slepec sam sebe truje?
Neg kaj raztepljem reči po svetu,
Kad je več istom znano detetu,
Da se ne pozna več Horvatica
Misleć. rodjena da je Nemica;
Nut sve vu stranjskih senjah vre gine,
A za svû mater niš se ne brine.
Takvo je anda sad moje lice,
Takov je stališ tužne kraljice,
Takva mi dika, takvo poštenje,
Tak se dokanča moje življenje!
Ah, zakaj nis' još negda vumrla,
Ter tak v početku grob si odprla;

Ne bi sad v špotu takvem živela,
Da se nis' tužna nigdar začela!
Komaj to zreče v onoj pušćini,
Nut čuje pucat kamen v pećini;
Osupne malo vu tmičnoj noći,
Ar kaj to bude, ne vide oči.
Za tog pak oblak v zraku razpukne
I mesec beli van se nalukne;
Onda podigne oči v visinu
I gleda srčno v jednu zidinu.
Kaj sad to bude? Z rukum se podpre
I nut v pećini jen grob se odpre!
Odstupi, pazi, srce joj tuče,
Spazi, da belog nekaj van luče,
Vmir srce, vmir joj još vekše biva,
S kem bolje duh ov van se poriva.
Nut pak sin dragi stane pred oči,
Ona ga pozna i suze toči,
Koje on angel taki izbriše,
Kada k njoj milo pregovoriše:
«Čul sem, predraga mati kraljica,
Kakva je tebe obstrla tmica,
Čul sem tvog glasa vu onoj noći:
Nemoj zdvojiti, hoću pomoći.
Hodi predraga, tvoje krivice
Nosi do banske v Zagreb stolice:
Gde kad buš vid'la da sablje pašu
I velikaši v spravišće jašu,
Pazi, tam dojde jen z moje krvi,
Koj za tvê dobro vsigdi bu prvi;
On domorodec Kušević zvani,
K njemu se vteci, on te naj brani.»
Nut, kako to zreče, tiho prehadja
I kakti sunce k grobu zahadja.
Onda pak mati njega objeti
Hoće, ter željno v naručaj deti,
I vre se nagne, da ga ogrne,
Nut praznu tmicu k sebi pogrne,

Ar mesec v hipu v oblak se skrije
I njega v grobu kamen pokrije.
Onda plačuća k grobu si stane
Čekajuć, dokle zorja postane.

Pavao Štoos.

Naš zavičaj.

(Iz „Djulabija".)

Ajdmo, pjesmo moja
gore u Jeruzalim,
Da kip zavičaja
pred tebom razgalim!

Pa odtud u rode
i viekove pričaj,
Koli drag i krasan
naš je taj zavičaj.

Modra se ravnina
pruža pram iztoči,
Kôj ne stižu kraja
ni sokolske oči:

Kan da hoće bozi
tim da te uvjere,
Da končinam slavskim
tuda nema mjere.

A s ostalih strana
u poluokrugu
Pašu ga planine
od sjevera k jugu.

Izsred njih se dižu
redom razsijani
Kô oriaške straže
gorski velikani.

Gle tamo k sjeveru
Klek i Hum-mogila,
Gdje sa slavskim slovom
nesta slavskih Vila.

Samo još glas pietja
pjevice izdava,
Da i tim vladaše
negda ustma Slava.

A ondje na rubu
sjevernog prostora
Lašti se Vildunska
i Gradačka gora.

Vrag tu uguši Slavi
djecu u kolievci,
Prie neg' zapjevaše
slavskog jutra pievci.

Medj modrim sjeverom
i rujnim zapadom
Viri Golubinjak,
gora s bielom bradom.

K njoj s gôr južnih pada
piev sladkih djevica,
Kô majke, kôj umre
ćerca jedinica.

K zapadu Boč stoji
  i glave Pagorja,
Sred zapadajućeg
  sunca alem-morja:

Dva oltara, noći
  gdje za dobe mrtve
Mat' priroda pali
  Višnjem' tajne žrtve.

Do njega Rogatčka
  s viencem vrh tjemena,
Prama nebu pruža
  silna si ramena,

Kan da hoće čelo
  da mu ljubi jasno,
Što ju u pravieku
  stvori toli krasno.

Od juga se dižu
  Kalnik i Ivanska:
Bi reči tri kule,
  tri mosta slavjanska.

Gle preko njih do dvie
  rukuju se grane,
Da u bratskoj slozi
  prava si obrane.

U tome okviru
  kô sag dragocjeni
Krasan zavičaja
  kip je uhvaćeni —

Kip od zavičaja
  kitna i ugodna:
Brda lozoslavna
  polja žitoplodna.

Gledaj oko sebe
  u dole cvatuće:
Po njih raztresene
  liepe biele kuće;

A po brdih crkve,
  dvore sa gradići,
Kô gljive, u šumi
  što ih vidiš nići.

Jesi l' ikad ginuo
  za žudjenim krajem,
Gdje pokoj i sloga
  i ljubav vlada trajem?

Stresi ovdje prašak
  s umorenih nogu,
Pa se prostri nica
  pojuć: Slava Bogu!

Stanko Vraz.

Djed i unuk.

Pramaljeća jednog kruto rano,
  Prije neg' bi bieli danak svano,
K jasnoj strani, gdje sunce izhodi,
  Na šetanje momče starca vodi,

Mlado momče sliepog djeda svoga.
«Vodi, sinko, vodi djeda tvoga
I danaske na brežuljak oni,
S koga pozdrav našoj Gospi zvoni.
Je li čuješ, kako zveči svudi
Po dolini, kako milo budi
K višnjem Bogu probudjene duše?
Znam. da zviezde veće preminuše,
Je li, sinko, je l' se vidi koja?
Učila me tako majka moja,
Da jutarnje zvono kad se glasi,
Zviezda svaka svjetlo svoje gasi,
I tko želi gledat sjajnost neba
Jutarnjega, prije zvona treba
K poslu svome rano da prigledne.» —
««Zviezde nema na nebu nijedne;
Gdje su zviezde, kad iztočne gore
Već u vatri novog sunca gòrê;
Mi smo danas, djedo, zakasnili,
Tako spori niesmo do sad bili:
Na brežuljku do sad običajno
Srelo nas je tekar sunce sjajno,
Ali će nas danas prevariti,
Prestić' će nas, vidiš, kako hiti!»» —
«Polagahno, Milko, polagahno!
Slab sam danas i čudnovat, kano
Da sam tužan dva put ostario,
Trudnih nogu, što još niesam bio,
Sliepe oči još u većoj tmini
Danas blude, tako mi se čini;
Neobično, težko kô olovo,
Sasviem drugo tielo mi je ovo.
Oj, ja vidim, na kraju sam hoda:
U kolievku novoga poroda,
Da ga vije u nove povoje,
U grob zove zemlja diete svoje!» —
Sada sunce na obzoru grane,
Svietlim okom sve pogleda strane,

Milosrdno svakom stvoru dieli
  Vidnu sliku, vidan obraz bieli,
I ostane kao zagledato
  U predrago srebro i u zlato,
Kad opazi sniega starih ljeta,
  Kad opazi proljetnoga cvieta:
Starca vlasi siede i razsute,
  Mladog prame ugladjene, žute.
Uz brežuljak sunašce ih prati
  Pozorljivo kano dobra mati
Uz mladosti brdašca visoka
  Milu djecu ne pušta iz oka.
Da t' je bilo pogledati tada,
  Kako sliedi djed unuka mlada:
Radost bi ti srce osvojila,
  Tuga bi ti oči napojila.
Kô potočić — kad valove šire
  U jezeru, iz koga izvire,
Razdražena bura u vis tjera —
  Pjenu sobom nosi iz jezera,
Koja drugač ne bi ni do vieka
  Iz jezera našla iztieka:
Tako i tu slabi starac hodi,
  Samo jer ga mlada ruka vodi.
Lievom drži sinka za ručicu,
  Desnom pako pjesni vjerenicu,
Vjerenicu, gusle čisto nove,
  Čisto nove gusle javorove.
Kad dodjoše na brežuljak gori,
  Svom unuku starac progovori:
«K staroj onoj klupi me dovedi,
  A ti, sinko, bliže k meni sjedi,
Tako sinko, k meni se primakni,
  Bliže, bliže, srce mi potakni,
Da ga vruće prelijem u tvoje,
  Prije mraza — evo smrti moje!
Kao sunce ono izlazeće
  Novi danak nevidjeni kreće,

Tako vrieme, što je sad pred tobom,
Nov ti obraz kreće s ovim dobom;
Istina je, rast će kô do sada,
List po gorah, cvietak po livadah,
Radjati će zemlja, kô do sada.
Bit će žita dost i vina mlada:
Al će hrana drugačijom silom
Mozak kriepit, krv goniti žilom.
Dolazit će, kô do ovog sata,
Domaćijeh lastavicâ jata
I tražit će pod tvojijem krovom
Stara gniezda u proljeću novom,
Ali ne će po nasilju starom
Vrabca vidjet u njih gospodarom.
Što je sada, to će i sliediti;
Ali sljedstva sva će nova biti.
Evo s tog i tebi gusle nove,
Čisto nove gusle javorove,
Moje stare za te niesu više,
Jer iz starih novi duh ne diše.
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Hodi s njimi, kud te želja zove,
Kojim goder putem hoćeš poći,
Na kraj ne ćeš svojoj zemlji doći:
Od sjevera šira je do juga,
Od iztoka do zapada duga!
Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
Pa izvodi na njih pjesme nove,
Pjesme nove po srcu duboke,
A po mislih do neba visoke.
Pjevaj samo, kad ti duša pjeva,
Kad ti sjedi na koljenu djeva,
Ona sveta boginja istine;
Nju prizovi, kad ti pjesma sine,
Nju prizovi, kad ti pukne žica:
Nek ti bude ljuba i sestrica! —
Ako vidiš tužna prijatelja,
Zapjevaj mu pjesmu od veselja,

Jednom rukom u gusle si diraj,
  Drugom rukom suze mu utiraj,
Kaži tako, da si sav u svemu
  Složan s pjesmom, vjeran dušom njemu! —
Ako nadješ vjernu si ljubovcu,
  Složnu dušu duhu svom udovcu:
Ti nategni žice ponajbolje,
  Ter poskoči u pjesničko polje,
Svako krasno, svako cvieće milo,
  Sinko, kupi, siplji joj u krilo;
A na guslah kada tebi klone
  Trudna ruka, ti dirkaj u spone
Njoj na grudih, vijuć oko vrata
  Svojom rukom i sva čuvstva data! —
A kada ti slaviš domovinu,
  Dobru majku svakom dobrom sinu:
Ti ustani, svoju kapu skini,
  Digni oči nebeskoj vedrini,
Zagledaj se u svjetla nebeska,
  Iz kojijeh vječna ljuba bljeska,
Iz njih čitaj, iz zlatnih pismena,
  Zlatnu pjesmu zlatnih uspomena!
Ali ako zlotvor moćan koji
  Tebe svrne, veleć: ««Meni poji,
Proglasi me po širokom svieti
  Dobrotvorom — il ću te sapeti
U tamnici u gvozdene mreže!»» —
  A ti, prije neg' on tebe sveže,
Guslam lupi o zemljicu crnu,
  Da se u prah i trieske razprhnu,
Reci njemu: ««Silni gospodine,
  Nad guslami tvoja sila gine:
Ne razumie pjesma zapoviedi,
  Slobodna je — svome glasu sliedi!»» —
Tako, sinko, nosi gusle ove,
  Tako pjevaj na njih pjesme nove;
A kad svršiš svoje zvanje odje,
  Kad i tebi skrajni časak dodje,

Ti donesi gusle natrag meni,
Položi ih na grob moj studeni,
Da mi glase, jesi l' izvršio,
Što sam tebi sada naručio.» —
To kad starac reče i izusti,
Skloni glavu i dušicu pusti.
Unuk uzme gusle javorove,
Proizvodi na njih pjesme nove,
Svuda hodeć, kud ga želja vodi,
Na kraj zemlji slavskoj ne dohodi:
Od sjevera šira je do juga,
Od iztoka do zapada duga!

Petar Preradović.

Rodu o jeziku.

«Die wahre Heimath ist eigentlich die Sprache.»

W. v. Humboldt.

O jeziku, rode, da ti pojem,
O jeziku, milom tvom i mojem!
O presladkom glasu onom,
U kome te mile majke
Usnivahu sladke bajke,
Koga šaptom i romonom
Duši ti se sviest probudi,
Te ti spozna i uvidje,
Da ti bolje nije nigdje
Do na tvoje majke grudih!

Po njem tebe sviet poznaje živa,
Na njem ti se budućnost osniva.
Zato uviek k njemu teži,
U njegovo jato hrli,
Oko njeg mi ti se grli
I u čvrsto kolo veži,
Pa ti ne će vremeniti
Burni triesi da naude;
Po jeziku dok te bude,
I glavom će tebe biti!

Ljubi si ga, rode, iznad svega,
U njem živi, umiri za njega!
U njem sve si blago slaviš,
Što ti osta od starine,
Nemaš ljepše ni baštine
Potomstvu si da ostaviš.
Dragi kamen on ti budi,
Kog da čuvaš kao oko,
Kog da braniš kao sokô,
Komu da si vjeran svudi.

Svaka zviezda svojim svjetlom sieva,
Svaka ptica svojim glasom spieva,
Ti jezikom svojim sbori!
Sladkim glasom materinim
Odlikuj se medju inim!
Bog bo mili s njim te stvori,
Njim da budeš svoj svojemu,
Njim da srcu odolievaš,
Njim da plačeš i popievaš,
njim da se moliš Njemu.

Tudj tudjinu, tebi tvoj doliči,
Tudji poštuj, a svojim se diči!
Dičiti se možeš njime:
Njim carevi carevahu,
Njim kraljevi kraljevahu,
Slavne mu je loze ime,
Slavan puk ga svojim zove,
I dok bude slavi vieka,
Bit će i on njojzi jeka
Od viekova u viekove!

Junačkijem glasom u njem poje
Junak narod uspomene svoje.
Uz gusle se u njem ore
Kroz sve vieke k nama doli
Sve radosti i sve boli
Našeg svieta — pjesni tvore
Utrnulih naših plama,
Osvjetlanih naših lica,
Sva je naša povjestnica
Velik samo sbor pjesama!

Od Stambula grada do Kotora,
Od Crnoga do Jadranskog mora
Njeg'vu carstvu prostor puče.
Tu po gorah i dolinah
Preko devet pokrajina
Svud ga majke djecu uče;
Sokolova, sokolića
Njegovijeh gniezdo tu je,
Svuda tud se pjevat čuje
Pjesan Marka Kraljevića.

On ti svakoj tuzi i radosti,
On ti duše cieloj nutarnjosti
Jedin pravi tumač biva.
U njem ti se žalost topi,
Da ti suza lice škropi,
U njem s čuvstva radostiva
Tvoje srce vatrom gori,
U njem samo podpunoma
Ljubav milog tvoga doma
Jasno, krasno tebi sbori!

Ljubi, rode, jezik iznad svega,
U njem živi, umiri za njega!
Po njemu si sve, što jesi:
Svoje tielo, udo svieta,
Bus posebnog svoga cvieta
U narodâ silnoj smjesi.
Bez njega si bez imena,
Bez djedova, bez unukâ,
U prošasti sjena puka,
U buduće niti sjena!

Petar Preradović.

Zvanje Slavjanstva.

Božja sveta ruka razsu
Po širokom krugu zemlje
Razne puke i narode.

Po iskricu svakom dade
Svoga uma, svoje moći.
Komu dade oštroumlje,

Komu mudrost, komu blagost,
Komu jakost, komu nježnost,
A slavjanskom uz sve oto
Dade još i ljubav svoju,
Pa mu reče davajući:
Najveći si i najjači
I razširen svud po zemlji,
Zato čuvar njoj mi budi!
Kad joj sviet se izopači.

Oštroumlje kad se smuti,
Mudrost kada precieni se,
Jakost kada raždivlja se,
Blagost kada razpusti se,
Nježnost kada razmazi se,
Ti osviesti, ti razbistri,
Ti ukroti, ti ublaži,
Ti okriepi, ti uznesi,
Ti mi spasi sviet na zemlji!

Petar Preradović.

Brzojav.

Znate l', što je brzojav?
Kako ne bi? Svako diete,
Žensko, mužko, svijet sav
Zna, da rieči naše lete
U daljinu preko žice
Krilimice, munjimice.
Na sto milja svaka misô,
Jedva da ju čovjek pisô,
Već i stigne posve pravo,
Rek bi, živ ju nosi djavo.
Na sto milja će ministri,
Spasitelji svieta bistri,
Krojit sreću, mir nam snovat,
I budućnost zlatnu skovat,
Pa će biti svijet taj
Ama pravi turski raj!
Na sto milja silna burza
Javlja žicom mienu kurza,
Prodaj, kupuj, malo šaraj,
Drži, laži, malo varaj,
Za tren eto kesa puna,
U njoj šaka milijuna,
Ili — tko zna slučaj svak! —
U toj kesi, jao! mrak.
Za čas žicom novinari

— Djavolovi kumi stari —
Mogu tisuć glava srubit —
Ali onaj tko ih plaća
— Blagi Turci, nježna braća —
Ne smie niti kaplje gubit.
Muktar-paša, silan div,
Izje trenom Crnogorce
Kao vrabce, kao škvorce,
Baš nijedan osta živ.
Žicom možeš za pol dana
Dahnut preko oceana,
Svome zlatu: «Ja te ljubim,
Budi moja, ja te snubim,
Amor štiti bog nas slavni,
Primi cjelov brzojavni!»
Vi velite: A šta pita,
Kada dobro sve to znamo?
Dobro. Al vas pitam samo:
Je l' vam znana tajna i ta,
Koji mudrac ljudske krvi
Brzojav nam smisli prvi?
«Znanost nova!» knjige kažu,
Znanost odkri moć munjine,
Koja leti u daljine.
Znanost? Mudre knjige lažu.

Ne smisli ga fizik, kemik,
Ni filozof, akademik,
Niti doktor svega prava,
Niti viek, što teče sada.
Koga dakle ide slava?
Tko ga smisli? Po čem? Kada?
Bi l' vam rekô? Neka bude!
Odkad stoji sviet taj ubav,
Odkad sviet taj nosi ljude,
Brzojavlja ljudem — ljubav.
K tomu treba — nota bene —
I mužkarca, treba žene.
Pa dokazat s tog se nadam,
Da u vrtu veće rajnu
Brzojava znahu tajnu
Majka Eva, otac Adam.
Smijete l' se? Sve polako!
Sitno mlado srce ono,
Brzojava glasno zvono,
Bije slabo, bije jako;
Časak stane, časak plane
Od munjine nenadane
Kao hitra, brza čigra,
Kô djavolak igra, igra:
Bože prosti kuc, kuc, kuca.
Mal da žica ne popuca.
Ljutite l' se zato na me?
Kušajte si srce same!
Kuc, kuc! Kuc, kuc! Jel'te da je?
Gle, što rekoh, istina je:
Sitno malo srce ono
Brzojavno vam je zvono.
Ona iskra zvjezdosjajna,
Što iz oka vama krasna
Jednim trenom u sviet mune
Javno ili potajice
Izpod svilne trepavice,
U sviet mune, hitro sune,
Bljesne, lebdi, dirne, žeže,
K vjernom srcu srce veže,
Iskra crna, modra oka,
Viest srdašca iz duboka,
To je prava — a ne ina —
Brzojavna munjevina.
Ljutite l' se zato na me?
U zrcalo glete same!
Sjevne l'? Bljesne l'? Jel'te, da je?
Gle, što rekoh, istina je:
Bljesak divni oka slavna
Iskra vam je brzojavna.
Oni živi uzdisaji,
Što ih duša vaša taji,
Na kojoj u misli vinu
A za dragim u daljinu
Preko dola, preko gora,
Preko jaza, preko mora,
I po danu i po noći,
I u vrevi, u samoći,
Smieškom vedrim, suzom tajnom,
Tihom tugom, srećom trajnom,
Oni živi uzdisaji,
Što ih vaša duša taji,
Nisu l' žice nerazkidne,
Gdje ljubeće duše stidne
Potajice dopisuju,
Svome srcu sreću snuju?
Ljutite l' se zato na me?
Šapnite si sade same!
Ah! — ah! jel'te, pravo da je?
Gle, što rekoh, istina:
Žarka ljubav puna slavlja,
Odkad zemlja stvorena je,
Drage viesti brzojavlja:
Ljubav poput iskre plane
Djevojci iz zviezdna oka,
Odziv srca iz duboka,
Pa se vine u daljine,
Gdje ju nježno srce prima.

Iz nje tek vam nauk sine,
Da na svietu raja ima.
Ljubav seže svako doba
Sve do neba preko groba.
Sada znate, to se nadam,
Da u vrtu veće rajnu
Brzojava znahu tajnu
Majka Eva, otac Adam.
Al se sgodi — ne znam kada,
Da je nekog profesora
Univerzitetskog sbora
Ljubav takla iznenada.
Kako se je on zabavljô,
Svome zlatu brzojavljô,
Stao silno reflektirat,
Tajnu silu tu studirat.
Uze nešta kiseline
Nek mu dade žar munjine,
Uze gvoždja, tanke konce,
Malen čekić, sitno zvonce,
Sabi tako cieli stroj,
Viknu: Eto izum moj!
Ali mi to dobro znamo:
Brzojav je ukrô samo.
Bože dragi! Kako mogoh
Vama brbljat toli mnogo?
Koja ludost li me spopa,
Vas da učim brzojavu,
Djak školnika, ruka glavu,
Vas da učim — zvonar popa,
Vas, oj mile gospodjice,
Brzojavne doktorice!
Smijte mi se, rugajte se,
Da se nebo, zemlja trese,
Recite mi u brk samo:
Idi, mi to davno znamo!
Nu prem stojim tu kô šipak,
Nešta ću vas molit ipak.
Liepe crnke, mile plavke,
Smilujte se spolu jakom!
Šaljite nam brzojavke
Sve po jednu mladcu svakom!
Ali nikad kô ministar,
Diplomatski koj' no maže;
Već vaš pogled liep i bistar
Nek nam: «Ja te ljubim» kaže.
Ali nikad kô na burzi,
Gdje no skoče, padnu kurzi,
Vaša ljubav a bez miene
Nek je vazda zlatne ciene;
Nikad poput novinara,
Koj' za novac sviet taj vara.
Što l' je bilo? što l' se sbude?
Iskreno nek srce bude.
Liepe crnke, plavke naše,
Ne bud'te nam Muktar-paše — —
Čuvajte se, nismo škvorci,
Bit ć'mo bome — Crnogorci.
Šaljite nam brza lieta
U sviet divnu munjevinu.
Prva viest vam budi sveta:
Ljubi, vojno, domovinu!

August Šenoa.

Domovina.

Zimska nojca već se šulja dolom,
Sitne svieće po svem pali selu;
Sniežak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bielu.

Nakraj sela stoji kuća stara,
Kano raka čini ti se grobna;
Al da vidiš, kako pogled vara,
Ded zaviri na okanca drobna.

Nasred stola svieća dogorieva,
Do nje zdjela, pladnji, sudje ino;
Majka kćerci, gle, uz zibku pjeva:
«Liepa naša domovino . . .»

Sinčić mali otcu si na krilu
Drži knjigu, punu slika, bajka;
I začaran sluša pjesmu milu,
Što mu snenoj seci pjeva majka.
Netom šapnu rujne ustne sina:
«Reci, tato, što je domovina?»

Otac svoje pogladio zlato,
Pak mu milo odgovara na to:
«Dok si bio malen kano seka,
Domovina bila ti je ciela:
Ona zibka kićena i meka,
Majka, ja i ova izba biela.
Zibka te je ljuljala u sanje,
Majka svojim mliekom dojila te,
Ja po izbi — nakon muke danje —
Igrah s tobom igre umiljate.

Malo poslie pružila se širom
Preko dvora, vrta, naše njive;
Donle, gdje no stoje vrbe sive,
Gdje no gorski potok šumi s mirom,
Onda njojzi pripadala staja,
I kravica, što nas mliekom hrani;
Male koke, što nam nose jaja,
Vjerni kudro, što nam kuću brani.

Poslie, kad ćeš poć' u prvu školu,
Pružit će se ona po svem dolu;
Cielo selo obujmit će tude,
U njem dobre i radine ljude.
Da još više: one humke, šume,
Što će ljeti jagodami rodit;
One biele staze, ravne drume,
Kud će tata nedjeljom te vodit.

Ali tvoja duša dobro sluti,
Da još dalje vode ovi puti:
Vode preko polja, rieka, gora,
Vode uzduž širokoga mora.
Svud se nadju sela, bieli gradi,
Svuda bistra uma dobri ljudi:
Kojim isti govor život sladi,
Kojim isto srce grije grudi.

Oh, daleko, sinko moj, se pruža
Ova naša domovina krasna;
Njeno ime — mirisna je ruža,
Njena slava — zviezda viekom jasna.
O toj slavi pričat će ti knjige,
Štono ćeš ih diljem škola učit;
Pri tom često morit će te brige,
Kako li ćeš pravo sve dokučit.

Ali zato duša će ti ronit
U davninu nevidovnih medja,
Iz nje će ti kao bajka zvonit
Zveket mača junačkih nam predja.
Ti ćeš doznat, kako su za grudu
Zemlje svoje lili krvi česme:
I sudbinu kako su si hudu
U vječite okovali pjesme.
Čut ćeš, kako bjehu tvrdjom jakom
Čovječanstva prosvjetnome rodu;
Kroz stoljeća branili ga šakom,
Spasili mu vjeru i slobodu.
Pojmit ne ćeš samo, je l' im jača
Snaga uma bila ili mača —
Jer su kadšto usred bojne buke
Pograbili pero još u ruke,
Njim su čuvstva ocrtali vrela,
Smjele misli, mašte plamen živi;
Satvorili ona sjajna djela,
Kojim i sad cio sviet se divi.

Tako predji namrli nam slavu,
A sa slavom ovu dragu zemlju;
Pak su onda naslonili glavu,
Tihi sanak da u groblju driemlju.
Al iz groba glas nam šalju oni:
Nek na umu svedj nam domovina —
Ne ćemo li, da kô zvier nas goni
Tudjim svietom strašna kletva njina!
Kako i ja možda, sinko zlati,
Već nad groba crnim lebdim jazom,
Duša brižna htjela bi mi znati:
Hoćeš li mi ti djedova stazom?»

Sinčić — dosle mramornom u muku
Na srdašce metnuo je ruku,
S tužnih misli glavica mu gori,
Al on ipak krepkim glasom sbori:
«Hoću, tato — kunem ti se vjerom —
Radit u dan, učit u noć kasnu;
Junak bit ću mačem ili perom
Za tu našu domovinu krasnu!»

Sretnom otcu krupna suza kane:
Znamen sveta blagoslova niema;
Sinčića si žarko ljubit stane,
Pa ga onda na počinak sprema.

Zimska nojca pustim vlada dolom,
Ljudi u san tonu po svem selu;
Sniežak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu bielu.

Gjuro Arnold.

Poslanice.

Ban Nikola Šubić-Zrinjski Hrvatskoj.

(Iz pjesme: „Odiljenje Sigetsko.“)

Gospodo i knezi hrvatske države,
    Glavari, vitezi i razumne glave!
Čuli ste zabave u skrbi i strahu,
    Koji vaše lave Sigetom rvahu.
Gdi vam se držahu čvrsto polag mene,
    Stvari ne pušćahu nijedne hrabrene.
Al ni misli cene već za trude naše:
    Jur su dovedene k koncu skrbi vaše.
Nego kê vas straše sile i bič ljuti,
    Sriće im ne daše k koncu dosegnuti.
Vred ćete glas čuti, ne na vašu volju,
    Što se v gradu smuti i v sigetskom polju,
Stvar ne pišem bolju u hipu ovomu:
    Turci nas jur kolju na putu smrtnomu.
Ovo jur i k momu tilu smrt dospiva,
    V harcu me ovomu zadnja krv poliva.
Turčin grad dobiva, ja padam s mojimi,
    Tilo zemlja biva; a Bog dušu primi.
Vi pak tamo svi mi s Bogom mi ostajte,
    Sraćami dobrimi kotare ravnajte:

Spomen 'z nas imajte u svetom moljenju,
Ter prošćenje dajte k ovom razdiljenju:
S Bogom na svršenju života i rati;
Bog k ovom trpljenju nemoj vas pušćati,
Daj nam se v življenju nebeskom zastati.

Pavao Vitezović.

Poslanica prijatelju.

Andro, vrieme leti silovito,
Pod muč bježi, da ga se ne čuje,
I prohodeć, rukom čudnovito
Jednom gradi, jednom razgradjuje.
Zubi su mu oštri i gvozdeni,
Te bez štete nigda ne ujeda,
Vremenu su kralji podloženi.
Niko g' većma pazi ni razgleda.

Sreća blago po svjetini dieli,
Al ne može vrieme darovati;
Ne kupe ga većma dvori bieli,
Neg' li čoban u tužnoj pojati.
Lakom kȕpî u tobocu zlato,
Putnik trpa jelo u torbice,
Vrieme nije postaviti dato
Za nevoljne svoje potrebice.

Cviet je mladost od kratka života,
Kako ruža, kâ, kad sunce grane,
Pusto sieva preko dračna plota,
Dok omrkne, veće je nestane;
Necienjena na zelenu struku
Uvenut će, ako k njoj diklice
Ne uzpruže za utrgnut je ruku
I naresit srcelovno lice.

Dok j' u tebi još junačka snaga
Sit se svaka dobra nauživa';

Jer ti željet poslie ne pomaga,
Kad nastane starost poluživa.
Pok si stekô, pokle si na glasu,
Plod od sreće trgaj vremenito,
Nitko sviestan na zrelome klasu
Ne ostavlja nevršeno žito.

Pij junački, dokle ti se toči,
Ljubi, ljubi, dokle tako mlada
Gledaju te željno crne oči,
Dok se bani, koje ti se nada:
Ljubav nosi torbe, znaš, dvostruke:
S prednje vadi čudnovato blago,
S zadnje sije tuge, jad i muke,
Ne dieleći, kako j' komu drago.

Pred njom mladost i ljepota leteć
Časti s ruke blagodarne grabe;
Po nesrećnu tragu muke meteć
Starci ostaju i karljive babe.
S toga žalim, što u pustoj tamnosti
Od neblage inostrane zemlje
Dni prohode od moje mladosti
Puni brige i zaludne želje.

Kako prva od proljeća dika
Ljubičica nevidjena gine,
Gdje se ori medju stienam ríka
Neprohodne duboke rivine.
Zalud gizda i junačko dilo,
Kad ih nemaš komu prikazati,
Zalud pjesma, kad čeljade milo
Nie ti komu liepo zapjevati.

Negda liepe diklice i mlade
Za mojim se srcem grabijaše,
Al zaludu, kad im se ne dade,
Jer ponosno skupo se cienjaše.
Kamo sreće, da li vas je sada,

Gdje ga ličim na prodaju, žene,
Što biste se od mog smrtnog jada
Nasladile, gledajući mene!

Kako da je staro i zločasto,
Ne mogoh ga prodat za gotovo,
Trampio bih, ali ne znam za što
I za vetho sasvim da je novo;
Ljubi, ljubi, dokle ti se daje,
Andro, nemoj vremena gubiti,
A zavidni stari neka laje
Huleć što im već ne može biti.

Marko Bruerović.

Prijatelju.

Kad promislim na prošasta doba
Môg života poharana, vajmeh!
Brate mili, meni ne ostaje
Niti jedne drage uspomene,
Da razvedrim moje tmasto čelo,
Da si jadno razveselim srce!
Ja pogledam moju zemlju rodnu.
Na njoj leži sila dušmanina;
Moja braća u sužanjstvu cvile,
K nebu vape i osvetu ištu!...
Al je Višnjeg nedohitna pravda,
I djedova griehe nepoznane
Svojom krvlju praunuci peru!
Nekad uhvah, da će moji glasi
Razsrčena Boga umiriti,
I sadružit razstavljenu braću
Svetiem vezom narodne ljubavi;
Ali moje bezbojazne rieči
Protlačenjem moja braća prime
Kano misli nedozrele glave,
Kano sanke bolestna čovjeka! —
Inostranca samosilna jakost,
Domorodske oholost gospode,
Znanieh ljudi častoželjne misli.
Jaram gorki oslabljenog puka
Sva uhvanja moja razoriše! —
Tad ja prosih u Boga milostî:
»Pošlji meni vez ljubavi ženske,
Da izpuni jaze srca moga,
Da umiri moje silne želje,
Da na svietu otvori mi nebo,
Da sahrani moju mladu dušu!»
Lakomosti potištena zloba,
Samoljubstva nenaravna hudost
I tu moju uništiše želju! —
Sad ti živem bez uhvanja, brate.
U dalekoj opuštenoj zemlji,
Inostranac u rodnomu mjestu,
Vas zaduben u nesreći mojoj; —
Nemam drage, da mi lieči rane,
Čeda mlada za osvetu nemam,
Vjerna braća od zakletve gdje su?
Budućnost mi bez blaznenja sjaje
Kano misô sunca sutrašnjega
Jadnom sliepcu, koj' ga vidjet ne će!

J. August Kaznačić.

Ivanu Kolláru.

Padova 1842

Ludo diete na majčinu skutu
Kad sam slušô ta vitežka djela
Pradjedova, naših sokolova,
Slabahna mi još onadar duša
Tresla bi se majci u naručju . . .
Zdravo tielo a pamet pitoma
Pokle stigne od mladosti doba,
Sviet se na me stisne kô tavnica,
I ja smjelo prirodu zaprosih:
Zašta noga poda mnom mi skače?
Zašta ruka svud se pruža željna?
Zašta srce u prsih mi bije?
Onda ti si poslanik nebeski
Meni došô i rekô mi: pjevaj!
Pjevaj diku junačkoga puka
Mržnju braće, narodno prokletstvo,
Svakojake tuge i nevolje:
No daleko na tavnome nebu
Kaži zviezdu slabe još svjetlosti,
Ona veća te veća postaje,
Približa se. žarke meće zrake,
Dok zasija životvorno sunce,
Pjevaj sinko, Slav se preporadja!
I ja zgrabih gusle javorove,
Pjesme pjevah na jedinoj struni . . .
Ali duši nestadoše glasi . . .
Riječ ne sme plamen da izkaže,
Kojim gori srce u junaka.
Ja sam čedo Crnegore lomne . . .
Podajte mi perna buzdovana,
Il lijepu diljku dževerdanku,
Izvez'te me, gdje kosovi sude . . .
Sad je vrieme bojak vojevati,
Krvcu lievat, spasit domovinu . . .
A ne gudit po sljepačkoj gusli. —

Medo Pucić.

Slovincim u Mletcima.

Padova 1848.

Oj našinci na zemljici tudjoj,
Sama spomen mile domovine
U vjeri vas i u skupu drži;
Pa i ja sam izmedju vas bio
I zajedno — kada Mletčić bludni
Skrovno dragoj pod prozor idjaše —
Rujnog vinca čaše izpraznismo,
Zapjevasmo domorodne pjesme,
Pune grudi junačkog napjeva...
Pa na naše spjeve gromovite
Kano odziv prijateljskog glasa
Ne čusmo li jeku naših gora?
Ne vidjesmo, braćo, li čudesa?
Gdje se vila na planini bieli,
U dolini zametnu se kolo,
Barjaci se viju kan' oblaci,
Za ženikom kita i svatovi,
Nevjestica s čedom na njedarcu,
Starac s štapom, baba sa kudjeljom,
A junaci s rukom na handžaru?
Je l' obmana, ili baš vidjesmo
Kako dime sela i varoši,
Kako sliepci gude po guslama
A djevojke glasno podvikuju,
Kad se marha po livadi šeće,
Dok u hladu čabanin boravi?
Kako hajduk po gori se vuče,
Okom prieti, a brkove gladi,
Din-dušmanu da sve jednom plati?
Oj časovi prepune miline!
Oj spomeno blaga i čarovna!
Blago vama tamo pokraj mora:
Ni gore vam, ni visoke sgradje,
Ni dubrave, niti sama zemlja
Ne smijedu zastupati pogled.
Vi idite, braćo, sutra zorom
Prije nego bieli dan osvane,
Izidite na igalo morsko
Pa uprite sa svom vidnom silom,
Vide li se Velebića vrsi
Vječnim sniegom divno obieljeni,
Žarko sunce viri li za njima...
Molite se laganom oblaku,
Da razvedri nebesko prostorje,
Da vam čist se prvi zrak objavi...
Bacite se u valove mutne,
Poljubite to zeleno more,
Ljubnite ga jednom i za mene,
A ono će samo uzavreti,
Zagrlit će strašne klisurine
Slavni vienac našeg zavičaja,
I predat će domovini ljubac,
Što joj šalju sinci odaljeni.
Na taj cjeliv hoće zaigrati
Novom silom srce našinaca,
Naša stara oživjet će mati,
Past će tmina, sinuti će svjetlost,
Slogom će se srca razpaliti,
Slavjan put će Slavi prokrčiti.

Medo Pucić.

Hrvatski prognanik.

Gjuri Puliću.

Pope Gjuro, Bogom pobratime,
  Kud mi podje nenadno, nevidno
Iz tvojega milog zavičaja?
  Koja tebe grdna vihorina
Odtrgnula jadranskim obalam?
Odtrgnula od majčina krila?
Da obijaš trudan i umoran
Nesudjene tirolske vrleti?
Da se tucaš, poskubano perje,
Od nemile do nedrage ruke,
A za koru hljeba prekorjela?
  Ja ne žalim našega Mihata,
Nit ja žalim druge zatočnike,
Jer njih majka pregorjela nije,
Jer će krušit s svojom braćom dragom,
Sekine ih utirati ruke;
Već ja žalim tebe prognanika,
Tebe žalim, i tvojih sirota,
Koje no se utješit ne mogu.
  Tko će tvoju razabrati majku?
Tko će tvoju razgovarat braću?
Tko li djecu utješiti ludu,
Što si mukam duše odnjivio,
Desni brate, od zakletve sine,
Brižni otče novom naraštaju!
  Kad si majku liepo izmienio,
Kad si braći lice osvjetlao,
Kad si djecu duhom zadahnuo,
Trudnim duhom trudnoga života;
Još da nam se i mučenik nadješ,
A za naše grdilo i rugo,
Samujući u zemlji neznanoj?
Još da gineš od leda i tuge
U tudjini u dalekom svietu? . . .

Zar su težke i hrvatske kosti,
Mrtve kosti u hrvatskoj zemlji?

  Aja, brate, već je odzvonilo
Svakom svjetu i svakom poštenju,
Kod neznanih ljudi neharnika,
Kod obiestnih gosti nezvanika.
Oj ti sivi sokole slovinski,
Kad proletiš pitomom Talijom,
Te su spustiš sa klisura ljutih,
Što zeleno okupljaju Gardo,
U duboku dolu Lagarinsku,
Pogledajde ka zapadu suncu,
Kud no hrli Adigj valoviti.
Vidjet hoćeš na pećini stieni
To kulište starovito slavno,
Gdje je silni prognanik taljanski
Samovao, duhom tumarao
Kroz tri svieta nadzemnoga žića.
Pobrati se, njemu pridruži se
Te mi putuj Rozminovim dvorim;
Pitaj dvora, pitaj zavičaja,
Gdje su kosti popa mudritelja?
Gdje su kosti svetca izgnanika?
Te kad ti se niekom ponijeće,
I na tudju zemlju poodmakne,
Pobrati se, pridruži se pobri,
Bogom pobri, duhom i poštenjem,
Te mi zadji samotreć planinom
Put lomnoga Trenta starinskoga.
  Tamo, Gjuro, u zabitnoj zemlji
Ne ćeš naći glasa slovinskoga;
Al ćeš naći božanstvena glasa,
Krupne sbore, krupnoga razuma,

Žrtvovanja, pravde, postojanja,
Što no srcu dolikuje tvomu,
Što no tvojoj odgovara duši.
Tamo će te dočekati liepo
U samotnoj crkvi Sut-Marije
Sveti otci tog sabora svetog;
Pozdravi se, pomoli se, Gjuro,
Te zapitaj knjige starostavne,
Te raztvaraj pečate slovinske,
Da se vidi, je l' naš krst ogrezô
Ili krvlju, il znojem krvavim?
Ja li nam se ime iztrunulo
Slavsko ime, iz te božje knjige?
Čitaj, Gjuro, ne uzkraćuj glasa,
Da se crkvi slovinskoj razsvane,
Da garovi mukli poskapaju;
Da Krstova zaručnica dahne
Od milosti zvanijeh svatova;
Da nam više ne iztječe sunce
Naopako i napoprijeko;
Već da nebom zviezde poigraju,
A da zemljom ljudi zapjevaju,
Vječnu slavu vječnoga veselja.

Tebi, Gjuro, Bogom pobratime,
Ova misô, ova uzdanica,
Neka tješi osamljene danke,
Razgovara noći pretamnjele.
Javljaj biče nevidjene ruke,
Što Bog pušća na slovinsku djecu,
Da ih šiba, da im koža puca,
Da ti jednom opamete ludi,
Od nesklada, svadja medjusobnih.
Čut će tebe sva srca slovinska,
Od te zemlje kršne, sumorite,
Gdje se diele dva naroda silna,
Preotimlju dva jezika mudra,
Razdružuju dvie ponosne glave.
— Ti ćeš braću razgovorit željnu,
I tvoju ćeš tugu razagnati;
Dično ime rodu ostaviti,
Ime dično od dičnoga djela,
Kojim si se popeo do slave,
Na žrtvenik domovni zasio,
Da svjedočiš Istini i Pravdi!
Da izgledom neumrlim vičeš
Na zlotvore hrvatskog naroda!

Mihovio Pavlinović.

Satire.

Hrvat pred otvorenim nebom.

Prvi put kad nebu vrata Bog otvori,
Pa se tu sunčanoj javi u odori,
Sgrnu se pred njega ljudi svih naroda,
Od svih polja i gora, dubravâ i vodâ.
Tu svak višnjeg otca o nešto zaprosi
Za svoj rod i pleme, što blagoslov nosi.
Rimljan, Rus i Arap prose svieta vladu,
Niemac, da u svakom zanat tjera gradu,
Englez, sva brodovim da zakrilja mora,
Čivut, da trguje od dvora do dvora,
Magjar, Mongol, Turčin, da smie zemlje robit,
Kitajac, da bude viek sâm i osobit,
Francuz laku krvcu i misao viek zdravu,
A Grk umjetnostî i naukâ slavu.
To nebeski vladar kao otac najbolji
Svakome potvrdi po njegovoj volji;
A kad se već sprema da zatvori vrata,
Eto ti na pragu još samog Hrvata!
Tu stoji zamišljen, niti šta govori,
Kao čovjek, s pameću što se, kažu, bori.
«A šta ti si prosiš, dobri moj čovječe?» —
Dobrostivo njemu višnji otac reče —

«Bi li ti gospodstvo? bi li pamet zdravu?
Bi li bojnu sreću i nje šumnu slavu?
Išti, šta ti drago, al znaj, brzo beri,
Jer ov čas nebeske zatvorit ću dveri.»
Al ti se naš čovjek za ništ' ne odluči,
Već on za vratom se češuć mûkom muči.
Tek naposljed, Višnji kad se hvati kvake,
Hrvat progovori smjerno rieči ovake:
«E, duše ti, kad si voljan na besjedi,
Pa slušaj, u kakvoj nalazim se biedi!
Nije baš muka birat dare ma i najbolje,
Al je muka, hoće l' braći bit do volje?
Jer gdje ima ljudî, tu ima i ćudî,
A kod nas je običaj već od starieh ljudi,
Da ono samo, o čem poviećа se vieće,
Javno se odobrava i u zakon meće;
Zato me počekaj ti ovdje na pragu,
Doklem se ja vratim medju braću dragu,
I doklem se tamo o tom vieće skupi —
Starješine mudre, našeg roda stupi,
Pa što sviju volja odlukom izreče,
Javit ću ti, otče, još današnji veče.»
A nebeski vladar kao otac najbolji
Za tu mu odgodu učini po volji.

Na tom se naš čovjek vrati opet domu
Medju svoju braću k rodu hrvatskomu.
Nadje ih za stolom do veselih snaša,
Gdje im zdravlje piju iz punijeh čaša.
Danas su ti, brate, uprav dobre volje,
Te već nitko ne zna, što ih drugda kolje.
Već u mozgu im sladko vince se prijavi,
Širom otvarajuć vrata srcu i glavi:
Stadoše se grlit, ljubit i bratimit,
Nema ga, tko ne bi tu u bratstvo primit.
Stade svatko mudrost po svoju razkladat:
Jedan kaže, kućom kako umi vladat,
To ti kudi čeljad, a to hvali djecu,
Drugi uznosi snagu i svoju pametcu,

Opet drugi ženu i ugledno bratstvo,
Treći svoju hrabrost, četvrti bogatstvo,
Peti liepe dvore, polja, vinograde,
Šesti svoje predje, pse i konje mlade.
Tako kruži riečca redom po razumu,
Dok se sve u bratskom ne smiešaju šumu —
Kô žugor pilića, kad im prospeš prosa;
Jer svak hoće mudrii da je izpod nosa.

U to i naš čovjek, koj' još stoji u vratih,
Kad se priutiša žubor, rieč uhvati:
«Čujte, ljudi, braćo! nebo se otvori,
I Bog se sunčanoj javi u odori.
To čudo vidjahu poslovi narodâ
Od svih svieta poljâ i gorâ i vodâ.
Tu svak višnjeg otca o nešto zaprosi
Za svoj rod i pleme, što blagoslov nosi:
Rimljan, Rus i Arap od pol svieta vladu,
Niemac, da u svakom zanat tjera gradu,
Englez, sva brodovim da zakrilja mora,
Čivut, da trguje od dvora do dvora,
Magjar, Mongol, Turčin, da smie zemlje robit,
Kitajac, da bude viek sâm i osobit,
Francuz laku krvcu i misao viek zdravu,
A Grk umjetnostî i naukâ slavu.
A nebeski vladar kao otac najbolji
Svakome potvrdi po njegovoj volji.
Samo ja otidoh, nit išta izabrah,
Jer ne znadoh volje vaše, braćo hrabra!
Nu Bog se smilova, pa meni obreče,
Da će me pričekat tu, dok bude veče.
Zato vi skupite vieće brže bolje,
Da nam bude prošnja polag sviju volje.»

Na to se od stola dignu starješine,
Pa skupno otidu, dok im rok ne mine,
Da se u viećnici mah posavjetuju,
Te o važnoj stvari toj odluku skuju.

Tu sad s dostojanstvom velikim na licu
Vieća star predsjednik otvori sjednicu.
Prvo čestita si — kazuje — za sreću
Tol' mudru gospodu da skupi u vieću;
Drugo preporučit slogu im se stara,
I da uvriedili ne bi Višnjeg cara,
Kako, baš kô njemu podložnici vjerni,
Treba u prošnjah svojih da budu i smjerni.
Na to ustadoše govornici redom,
Tvoreć svoe predloge svak krepkom besjedom.
Prvi izreče: «Braćo, traž'mo plodnost zemlje!»
Drugi: «Dobre pute, da nam ne zadriemlje
Liepa trgovina!» Treći: «Mudre brade!»
Četvrti: «Da svoe se dokopamo vlade!»
Peti kaže: «Novce! jer novac je lovac;
Na taj ljepak idu knez, pop i trgovac!»
Šesti još primetnu: «Šta bogčarit treba?
Dok je zemlje nama, bit će i po kus hljeba,
Dok je starieh glava, bit će i mudrieh brada,
Nije još ni vladarâ nestalo nikada;
A novac će i k nama doć' bez grdne muke,
Jer ta ptica leti od rukû na ruke.
Nu ako doista stalo vam je u volju,
Da pošljemo prošnju k višnjemu prestolju,
A vi, okanivši prosjačkieh se tralja,
Prosite poštenja svetost kako valja,
Još da vam zavjeri i sreću junačku,
Dodavši i slavu, tu sreće ulačku.» —
Iza toga i sedma pamet se ustane,
Predlažući mudra Bog zna jošte šta ne;
Nu i tome prekinu rieč, prije no zaglavi,
Opet drugi, mnijuć, da je Solon pravi.
Nakon se izpuknu mlad deliberator,
Koj' hoće da svakom mozgu bude mator;
Pravda se i inati i kriči i buči,
Samo da na njeg'vu ruku se odluči.
Jedan jedin šuti driemajuć pri stolu,
Tek se kad kad glaseć s kakviem «hm!» u kolu.

Uz tu buku prodje odpodne i veče,
I tek pod noć «prežeš» odluku izreče:
Sad tek na vrat na nos slaže prošnju pisar,
Te se s njom pred nebo odpremi poklisar,
Ali već u zao čas po sreću Hrvata,
Jer poklisar nadje zatvorena vrata.
I od to doba njemu sve slabo uspieva:
Zdravo sije žito, a radja mu pljeva;
On izvodi mačem djela vriedna slave,
Al drugi nje viencem vjenčaju si glave;
On i brižno radi u poslu trgovâ,
Nu i taj mu pada trud bez blagoslova;
Ni na polju znanja nije bio baš ćorav,
Al i te mu trude meću u zaborav.
Tako on zaosta do danas bez sreće,
Što onda predugo viećalo mu vieće.

* *

Oj braćo Hrvati! ustan'te iz groba!
Protarite oči! Evo ti opet doba!
Pogledajte, nebo opet se otvori,
Bog na vratih stoji u sunčanoj odori:
S prošnjam nahrupiše poslovi narodâ
Od svih svieta poljâ i gorâ i vodâ.
Svi nose od njega već po krasne dare,
A vaš doma driemljuć tek si oči tare.
Dočim još ne znate, što vam uprav treba,
Drugim već na polju cvatu vlati hljeba;
A pravdanjem pustiem dok tratite vrieme,
Žitnice si puni svako ino pleme.
Za vrat s mudrovanjem, pa na posao ajte,
Koj' vas davno čeka; jerbo, braćo, znajte,
Što bi kazivali djedi i babe naše:
«Tko godj dugo sedla, bogme kasno jaše,
A tko: «Bi li sedlao?» pitajuć okleva,
Taj ni do pol puta doći ne dospieva.»

Stanko Vraz.

Pokladna noć.

Bi zimska noć. Kô silan vran
Širinom svieta leti tmurna;
Kroz ljudski strah, kroz ljudski san
Šumorila joj kreljut burna.
Na krila uzvi ljut se div,
Sjevernjak vijor, mahnit, živ,
Vrh glave kruti led mu strši,
Gromovit mu je ždriela krič,
Daleko sniežni plašt mu prši,
U ruci munja — plamen bič.
I šinu munjom preko svieta,
A oblaka se brza četa
Pred divom lednim plaho jati
Kô djavolovi mrki hati.
Pučina iz dna svog se prieči,
Bjelogriv, rek bi, biesan zmaj,
Zaurla, rikne, muklo ječi
I pandžom dere tvrdi kraj.
Kô ranjen tigar vijor rukne,
I krši hrast i trese dom,
Leleče, cvili i fijukne,
Grohoće kao trus i grom,
Od mahnitoga svî se jara
Visoka kula kao trska;
On srće ljut, da sve pohara
I jednim mahom sviet da smrska.
  Bi zimska noć. U grdnu domu
Sred kamen-smjese velegrada,
Gdje krov se visi bliže gromu,
Stajaše stanak ljutih jada,
Stajaše tužna izba, mala.
Pukline svud, sva vlažna, biela;
Sred izbe stol, tu svieća sjala,
Drhtureć kô kraj mrtva tiela;
Svud vidiš knjiga i papira,
O zidu Tassa i Omira.
Iz kuta zieva prazna peć,
A drugog nema ništa već.
Al ima! U toj mraznoj biedi
Živari mladić niem i blied,
Nepomičan do svieće sjedi:
Je l' mrtvac, je li mramor, led?
Je l' avet? Smrtne kazne krivac?
O mladu glavu tište pest,
Ni uzdah ne će odat sviest,
Ni trenom ne će drhtnut živac, —
Al živ je, živ, taj mramor-kam!
Osovio je smjelu glavu,
Niz ramena mu pusti pram
Razletio se kao lavu.
Kô kries mu planu crno oko,
Raztvorilo se na široko.
U tom je oku zviezda, tries,
U tom je oku Bog i bies,
U tom je oku pakô, raj,
U tom je oku radost, vaj,
U tom je oku zanos, jad,
I blagi melem, trovan rt,
U tom je oku život, smrt,
Iz toga oka bulji glad.
Taj plamen led, taj angj'o bjesnik,
Ta mrtva luda — živ je pjesnik.
Miločujna mu pjesan pline,
A na srce ju prima sviet,
Kô kada rosa sa visine
Na rumeni se spušta cviet.
Koliku silu budi piev!
I plač i smieh i milje, gnjev,
Slobodu, zoru, bieli dan;
Izpred njeg gine noć i san.
Silovit burnih strasti vir,
I divna jeka duha jakog,

Velika ljubav, blagi mir
Osvaja sviet i svlada svakog.
Put valovlja se pjesan ljeva,
Razblagana ju hvata duša,
Tu pjesan svatko želi, sluša,
Tu pjesan svačje grlo pjeva.
Zlatokril tako leptir bludi
Od ruže k ruži lieta hitra,
S miline cvieće širi grudi,
Na svakom cvietu leptir titra.
I plane pjesnik, pjeva, piše,
Sve pjeva — ali ništa više;
Nu stvor tek slavi svieta želja,
Šta mari sviet za stvoritelja!
Pa tako sjedi pjesnik mlad
I trpi žedj i trpi glad.
Po tielu zmijski mraz mu gmiže
Kradomice sve srcu bliže;
Već ruka klone, noga trne,
U moždane već biesna grne
Mladiću biednom vrela krv,
A utrobu mu jede crv.
Nu mučeničkog usred lica
Munjolik žar se manen toči;
Je l' ugljen, vulkan, repatica?
To pjesnikove jesu oči.
U vrata bulji. Nalik zvieri
Do vratâ stoji blieda avet,
Na mladca zmijske zube ceri,
Na licu joj je smieh, rugavet.

— Ej dobra večer, sinko mlad!
Čuj, vani urla zimska noć,
Pa morao sam k tebi doć';
Šta? Ne znaš li me? Ja sam glad.
Što radiš? Valjda slovke brojiš,
Il bezsmrtnosti halju krojiš?
Vragometni to negdje trudi,
Pa danas, toli kasno još!
Moj brajko bit će posô loš;
Čuj, kako bura mrzko gudi!
A zdravlje? Dobro, ej dakako.
Ambrozija je sladko jelo,
I nektar vino vrlo jako.
Šta treba više? Ništ'! Za cielo.
Nu sustah. Daj da sjesti smiem.»
To rekav glad na postelj sjeo,
O koljena je ruke sveo,
Pa kroz smieh dalje:

«Al si niem!
Ta gdje ti danas dobra volja?
Nu reci, gdje te peče bolja?
Ti šutiš! Baš si čudan svat.
Čuj, ja bih mogô razlog znat.
Prevarila te draga? Nije.
Il hramlje stih, il fali rima?
Il nemaš, čim se soba grije?
Moj brajko, tu je vražka zima;
Cvokoću zubi, valja reć':
Da, duše moje, prazna peć!
Pa ded, moj mladi pievče boži,
Ded skreši kakav ditiramb,
Sad bio daktil il jamb,
I ditirambom peć nam loži!
Al ludjak li sam? Smrznu česma,
Iz koje zvonka teče pjesma.
Ha! Sad razumiem! Vjere da!
Moj dragi brate, rajska màna
Za ljudsko tielo slaba hrana.
Je l' to? Nu reci! Bome jest!
Moj pjesnik nema, što će jest!
Ti niesi, brate, turski car,
Ni bankir, a ni tvorničar,
Ni grof, ni barun, a ni gavan,
Ni savjetnik, ni vodja slavan,
Nit odvjetnik si, ili vidar,
Ni pomorac, ni vještak zidar,

Ni zakupnik, ni revan ratar,
Van svieta tvog je posla hatar,
Ti ne znaš — valja prozom reći —
Ti ne znaš niti kruške peći:
Bez doma, zdjele i ognjišta
Ti, brajko, niesi — ama ništa.
A to su samo posljedice,
Kad čovjek gradi bezposlice.
U plien te usud meni dao,
Života tvog mi vrlo žao.
Ded, kušaj malo se osviestit,
Jer glave te se nešta taklo,
Ta baci s očî ludo staklo,
Pa možeš biti bogat, čestit,
Pa možeš biti, brajko sit.
Ah kidljiva je pjesme nit!
Ded pjevajući već ne ludi,
Il bar po želji svieta gudi!»

To reče kroz smieh strašni gost.
«Umini!» mladić u vis sunu
I klonu opet. Blieskom munu
Iz crnog oka mahnitost.
A glad će dalje: Baci k biesu
Taj djevičanski ludi sram,
Ta danas, brate, poklade su,
A ti tu čamiš gladan, sâm!
Pokazat ću ti slavan god — —
To reče glad i mahnu. Odma
Otvorio se izbi pod
I do dna sjajnog grdnog doma
Dosegnulo je mladcu oko:
U prvom spratu dol' duboko
Zvjezdolik planu zviezda kries,
Zamamljiv cilik srce dira,
Metresa daje tu bankira
Visokim gostom sjajan ples.
«Ej gledaj, ludo!» kriknu glad,
Poezije ti evo sad! —
Zasinulo. Iz ogledala
Suncoliko se ljeva zlato,
Sred sjajnog hrama od kristala
Šareno mravljem vrvi jato.
Gle djevojke, ta jedva cviet
Smijuške titra po množini.
Suhonjav bankir uz nju star,
Previjajuć se sladko, hini
Mladovjekoga milka žar.
Tu bujnoj ženi pline kosa
Na gladke grudi, rame bielo,
A crno oko, noćna rosa
Na plahoga se mladca svelo:
I zmiji plane oka tren,
Gdje plahi pred njom drhće plien.
Bankiri gojni, diplomati,
Lepezâ sjajnih drhtav roj,
Podmitljiva uz kćerku mati,
Tu biela put, tu crni kroj;
Kadife šar i šušanj svile,
Plesačice i miljunaši,
Sa praznim srcem mitne vile
I novinari i kartaši,
Gospodstvo šuplje, pune kese,
I talog, pjena i metrese;
Kô graška alem, vrpce, čipka,
Kô proje biser, plamno cvieće,
I hroma starež, mladež gibka,
U vrtlogu se sve to kreće;
Šapuće, šuška, šumi, kriešti,
Prevrtljivo se opet smije,
Preljeva, titra, ljeska, bliešti
I vitlajuć se bruji, vrije.
Kad u tren pljesnu dlana dva,
Zasvirnu svirka — stade sviet,
Vrh laštenoga umah tla
Strjelimce sunu kola liet.
Uz svirke glas se trese dom,
Uz svirke glas manita ples,

Uz vjetra grom, uz bure lom
Razvitlao se kola bies. — —
Uzavri grud, plamiću lica,
Blisiče oko, gine dah,
Koloplet bjesni kô bujica,
Kô struja bure, munje mah.
Uz cilik žice juri jar,
Paluca alem, pada cviet,
Vrtoglav ključa krvi žar,
Uz cilik žice bjesni sviet.
«Nu gledaj dalje!» kriknu glad,
«Poezije još veće sad!»

Gle sjajne gostbe! Stol se svija
Od zlatne vojske punih zdjela.
Kristalne čaše, bujna jela,
Šampanjac zlatni, malvazija,
Srneća pleća, šljukâ jato,
Fazana roj i sladki led,
I marcipan, naranče zlato,
I breskve ruj i grozda med,
Gomoljika, ragout od raka,
Paštete silne, vepra glava,
Uz oštrige na tri sta šaka
U smoku riba, neman prava;
Miloduho vrh toga cvieće,
U finu srebru biele svieće:
To titra, mírî, to se puši,
To žacka nas, to godi duši —
Šta nektar i ambrozija!
Metresa mahnu, k stolu skoči
Kô vučje jato družba sva.
Kô kad u ljetni, sparni čas
Nad bujnim poljem lebdi magla,
I padne ljuta, padne nagla,
Pa sisa puni, zlatni klas:
I gosti slavni sad harače,
Uz jelo raste glad im jače.
Šampanjac zlatni, zmija biesna,
Iz zatvora si djisnuv tiesna,
Visoko u vis strielom sune,
Od zlatne kiše čaše pune.
Metresa skoči, okom mignu,
Jarolik gori licem žar,
I zlatnu pjenu u vis dignu
I kriknu biesna u taj par:
«Šta vječni raj! Šta «Otče naš»!
Ta poklade su, božić baš!
Da živi bielo naše tielo,
Da živi našeg tiela plien!
Promjenljivo nam srce smjelo,
Da živi bura, časak, tren!
Da živi slast, užitak, zlato,
Da živi ustna, očî blies,
I poklonika naših jato,
Da živi krv, da živi bies!»
Zaurla vjetar, grmi smieh,
Uzavri vino, čaša zveči,
Daleko grohot pjani ječi,
Kô orguljica hrapav mieh:
«Da živi slast, užitak zlato,
Da živi ustna, očî blies,
I poklonika vaših jato,
Da živi krv, da živi bies!»
Plamiće oko, pamet gine,
I oko nježnog, tankog struka
Drzovito se krišom vine
Mahnitca trulog gnjusna ruka.
Šta vječni raj! Šta «Otče naš»!
Ta poklade su, božić baš!

Tad kriknu glad: «E, luda glavo!
Ded gledaj dalje, dobit sve ćeš;
Nu ako ni sad ludjak ne ćeš,
Pa nek te nosi bies i djavô!»

Već bielilo se svjetlo dana,
Tajnovit stoji boudoir;

Još drhće svieće zadnji žar,
I kao tanka magla rana
U bielu ruhu žena sjedi,
Prekrstiv ruke niemo gledi.
Na sniežne grudi pada kosa,
Mekušna, sjajna, crna, gladka,
Šapućuć drhće ustna sladka,
Iz crnog oka pada rosa.
Metresa plače. Divne žene,
Divotne grudi, alem-zjene,
Majušne noge! Blažen taj,
Kog njezin zove uzdisaj!
Metresa plače. Ruke svija
Sa vrata trga alem drag,
Kô da je dragulj trovna zmija,
Na šareni ga baci sag,
I kriknu: «Gade, drugu skuj!
Pjesnika ištem živu krv,
Šta hasni meni starac, crv?
Mladića daj mi! Vraže, čuj!»
Tad viknu glad: «Na, brajko, eto!
Ta tebe ide, ču li, sve to,
Te suze, ljubav, uzdah, bol,
Pa čini, što si mlada želi;
Prioni odmah, mudro dieli:
Bankiru pol i tebi pol.
I bankir dat će liepo mjesto,
Pa možeš pjevat zdrav i sit,
Sva muka, sav je trud tvoj prestô.
Ta može l' bolje sreće bit?
Prioni, velim! Znam, da druga
Po pameti se tvojoj mota,
Al tratiš vrieme. Baš grjehota!
Zaludu pjesme, suze, tuga,
Jer otcu tvoga ideala
U more nije pamet pala:
Poštenjak on je, miran čovjek,
Pjesniku ne da kćeri doviek.
Ma Mojsijin da imaš štap,
Ta desnica ti nije jaka,
Da vabiš iz tog kremenjaka
Milosrdja na piev tvoj slap.
Ta šta je ljubav? Uzplamaj
Gdje dva se smrtna stvora mučke
U kratak zovu zagrljaj
I krv si smire objeručke;
Časovita tek zamaglica
Vjekovitih bez posljedica.
Ta šta je sviet? Tek oštriga je,
Što sliepa sreća mužu daje!
Prioni, srkni, brzaj steć',
Jer poslie nema ništa već.
Što Bog? Ta slabe glave hir,
U kome glupost traži mir.
A nebo? Lude bajke kraj:
Na zemlji tek je pakô, raj.
Sva zemlja samo sir je biel,
A čovjeka je narod ciel
Tek drobni crvi u tom siru,
Što niknu, gmižu i umiru,
I opeta se legu, minu,
Bez prestanka se rode, ginu.
Ma što ti fratra laže zvonac,
Početak tu je, tu je konac.
A tvoje pjesme tekar, kaž'!
Jednolik ludih rieči sbroj,
O sanku san, o laži laž,
Maglovit proti magli boj,
Gdje sliep ti slučaj vječni zakon
I svaki drač ti gdje ljepota,
Dok ne srušiš se ludjak nakon
Na tvrdi kamen tog života.
Oj pusti vile, cvieće, srok!
Cvrkutat nemoj, sbori hladno;
Jer utonu ti šajka na dno.
Prioni, — sad je zadnji rok.»
To reče kroz smieh strašni glad,
Mladića se je ruke hvatô,

Al plamom planu pjesnik mlad
I dignuv čelo, reć' će na to:

«Zašuti, jeko svieta prosta,
Zaludu blistav nudjaš mam,
Hudobe tvoje slušah dosta,
I mruć odoljet ja ti znam.
Sa plavetnoga gore gniezda
U grud se spusti zlatna ptica,
Dă, u srce mi pala zviezda,
Divotna zviezda nebesnica.
Potresla me je divska sila,
Moj planu vid, moj zinu sluh,
Na slabom tielu ćutih krila,
Do sunca uzvi moj se duh.
Daleko zirnuh uz vedrinu,
Milijun puta planu kries,
Gdje svjetovi se zlatni vinu,
Jatomice u složan ples.
Ja vidjeh rumen-zore trak,
I bielog dana prvi tren,
I večernji gdje raste mrak,
I gluhe noći mrku sjen,
Nebotik vrelog mora slap,
Pučine sinje gladki mir,
Na rujnoj ruži alem-kap,
U zelen-gori živi vir.
U prahu vidjeh sitnog crva,
I zmiju gdje se s lavom rva;
Ja gledah zlatnih pčela dom,
I sokola u gniezdu svom;
I travku gdje se k suncu vine,
Tajnovit preplet šumske tmine,
Visoke gore, vječit led,
Ravnica bujnih zlatni red.
U čovječje sam zirn'o oko —
U sve krasote sjajno vrelo,
Umiće gledah na široko,
Bogolikoga duha djelo.
Raznolika ta narav živa,
Taj stostruk šarog stvora lik,
U jednu tek krasotu spliva,
U jedan kip, u jedan slik!
Dă, svietu tom je stalna mjera,
I svakom stvoru zakon svoj,
Nedobitna ga sila tjera
U vječni sklad kroz vječni boj.
Zatravljen krik se grlu ote:
Divotan li si sviete, liep!
Pa ja se klonit te ljepote?
Pa ja da budem viekom sliep?
Svjetobor slušah mora bies,
Oluje gorske urnebes,
I pljusak vala, vjetra huj,
Slavulja pjesmu, pčele zuj,
Sunovrat šumne rieke slap,
Rominjat kiše sitnu kap,
Lavorak noćni, lava ruk,
I neba grom i grlin guk,
U psalmu gromni Boga gnjev,
Kô tanko zvonce djevin piev:
Pa kako sav taj razglas slušah,
Od tisuć glasa drhtnu duša,
Valovita kô bujna rieka
Za zvukom zvuk u grud mi plinu,
I jednu samo čuh milinu:
Sveg svieta to je glasna jeka.
Zanesen pjevat klikoh tad:
Divotan li je svieta sklad!
Pa ja u vječni pasti driem?
Da budem gluh, da budem niem?
I srce prošti moja mladost,
Tu knjigu naših osjećaja,
Gdje smieškom piše svaka radost,
Gdje suza pismo svakog vaja,
Gdje cjelovima ljubav piše,
Gdje trovnim zubom zloba riše.
To moje srce, dragulj taj,

Što radost u se svaku prima,
Što ćuti svaki ljudski vaj,
I ljubavlju sav sviet obima,
A drhtne kao plahi list,
Na svake suze biser čist,
I zavri kao talas ljut,
Kad pravdu gazi silnik krut —
To srce vrelo sâm da trgnem
Plamenite iz svoje grudi?
U svjetsko blato da ga vrgnem,
Nek glupi po njem skaču ljudi?
Gle, lubanja mi razmiče se
Kô orijaški neba svod,
Put neba mi se misli kriese,
Vjekovitoga duha plod.
U grudi bruji ocean,
A iz nje gromki piev se vine,
U mom je oku vječni dan,
Izpred njeg vrieme, prostor gine
Tek istinom mi kroči noga.
Od ljubavi sam poslan Boga
Razglasit svietu rieči velje,
Krasote vječne evangjelje;
Zaludu porug glupa lica,
Zaludu blatnih duša vika,
Zaludu himbe rugalica,
Zaludu režnja mogućnika:
Nek proti srcu momu peri
Svoj trovni ostan gujâ roj,
Nek dignu nokte ljudske zvieri,
Od alema je oklop moj!
Da gvozdena će kreljut časa,
Oborit silu, zlato, čast,
I slava, što se danas glasa,
U zaborav će sutra past.
Al pjesma glasna ne će ginut,
Sve budeć ljudstva bolju sviest,
Uz viekove će piev se vinut
Mironosna nam neba viest.

Što daješ, strašni goste, ti mi
Bogoliku za pieva čast?
Prioni, veliš, brzaj, primi
Mučaljivu i driemnu slast.
Tvoj slavni sviet je mutna bara,
Gdje kolo igra roj komara
Pri umirućeg dana zraci, —
Zar u nju da se pjesnik baci?
Gdje zakon piše kruta pest,
Gdje pravdu kroji samo sreća,
Gdje na pazaru stoji sviest,
Gdje ljudsko srce prazna vreća,
Gdje sama laž je svaki smieh,
Gdje bludno svjetlo svaki gled,
Gdje svaka misô smrtan grieh,
A svaka riečca trovan med.
Poštenje tu se mjeri zlatom,
Poštenjak tu je čudak lud.
Medj poklonika čudnim jatom
Djevovat hini bogat blud.
Mješt' stvari pusto ime vriedi,
Sramota tu se smije biedi,
Tu cjelov jed je, preljub igra,
Tu slablji jakom samo čigra;
Tvog svieta život poklade su,
Gdje zvieri pale žrtve biesu,
Za mrežom krivih silogizma
Gdje reži varka, jal i pizma;
Tu ne znaš dobra, niti zla,
Tvoj slavni sviet ti nema dna.
Ja mrzim podlo licemjerstvo
I šuplje duše sjajni hin,
Utančeno to gladko zvierstvo,
Jer zdravog ljudstva jesam sin:
Dà, slavim ono jedro pleme,
U kome krvca kipi jaka,
Što k nebu peri svoje tjeme,
A istinom gdje rieč je svaka.
Što srcem ljubi, s mukom radi,

I kolo svieta goni smjelo,
Gdje zdrava duša, zdravo tielo
Budućem vieku sreću gradi:
Slobodu, znanje, čistu ćud,
Božanstven mir na svietu svud.
Pa neka umrem — zlu kad sreću
Usudila mi smrtna kob:
Al čovjek ostah — živ ti ne ću
Sramote svoje gledat grob!»

«Pa umri, beno!» neman vrisnu,
I škrinuv zubî u vis djisnu,
Na mladca grud se sunovrati,
Da gvozdenim ga noktom shvati.
«Pa umri, beno!» — U taj čas
Razletjela se širom vrata,
«Ah tvoja!» kliknu divan glas,
I djevojka se mladca hvata,
Ljepota, vila, zviezda, cviet,
Dva modra oka — čitav sviet.
Na grud se mladcu mlada vinu:
«Da, tvoja jesam!» — Neman minu.
«Pobiedila je pjesme sila,
Mog otca dirnu divni glas,
Mironosnica biela vila
U vječnu sreću sljubi nas.
Uminuše već jadi, boj,
Moj otac zove, sin mu budi,
Od radosti će pući grudi,
Jer moj si, moj! Ah vazda moj!»

Uminu bura. — Sa vedrine
Već danica milostna sine;
A grleć zlato pjesnik mlad
Plamenitoj će zviezdi tad:
«Oj zdravo zviezdo jutrašnjice!
Na ovaj zemski zirni kraj,
Na posestrime svoje lice!
Divotna zviezdo! Sjaj nam. sjaj!
Životom sad je srca slut!
Svjedokinjom mi budi sveta,
Gdje s ustnicom se ustna sreta
Na vječni cjelov prvi put!
Da, zora puca. sviće dan,
Vjekovit tečaj zlatnog doba,
Kroz mirnu javu vedar san
I vječna ljubav preko groba,
U nov se život prenu sviet,
I ptica pjeva pjesme nove,
Pomladjen diše rosni cviet:
Prosnutak nov i mene zove.
Angjelak sidje k meni tih,
Kô cviet na grudi spusti lice,
Iz njena oka cvate stih,
Od ljubavi mi zvone žice,
Daleko struje svietom pune,
I evo ti se pjesnik kune:
Tom kunem ti se milom glavom,
I prvim našim cjelovom,
I prve pjesme mladom slavom,
Života prošlog boli svom;
Prie splinuti će noć i dan,
Visoke vrhe dostić' more,
U val se sorit neba stan,
I dnom se stvorit, što bi gore,
Prie otrovom mi teći bîla —
Oniemjet ne će moja vila,
Veličat hoću silnu narav,
Krasote vječne veličanstvo,
Razkidat robstva lanac varav,
K slobodi jarit čovječanstvo,
Vrlinu dić' do kraja zviezdna,
Obimat srcem cieli sviet,
Iz mračnoga da nikne bezdna
Suncolik ljubavi nam cviet,
Dă, zlatna zviezdo, bit ću doviek
Poštenjak, pjesnik, pravi čovjek!»

August Šenoa.

Sveznalici.

Proletio je čitav sviet
Od sjevera do juga,
I u Parizu vidio,
Da ljude mori kuga;
Gambettu je posjetio —
I odtad opametio.

Od stožera do stožera
Pronosile ga ladje;
I Aziju i Afriku
Na hodočah obadje.
U Sahari je našao
Do tri sta bačva pieska;
U Hindustanu gledao
Gdje sja komet nebeska.

Na Himalaji proučavô
U koprive gdje bije grom;
Sibirijom se hladnom šetô,
Razčinjajuć kamenolom.
Na Kavkazu je gledô čuda,
Gdje smrznut Kozak vatru pali,
A s brka mu se santa tali...

Zavirio medj učenjake,
Pa šta tu vidje, Bože moj?
Sakupili se na olinah,
Te zametnuše žilav boj,
Deveti korien iz njih vukuć,
I svak za svoj se korien tukuć!
A tamo četa filologa
Sa leksikoni lagum kopa;
Razlieva svud se krv od tinte,
Da strepi ista Europa!

Odjezdio je u Berlin,
Da spozna silne diplomate,
I s grozom gledô gotov čin,
Gdje Bismarku je njihov klub
Iztrgnuo baš zdravi zub!

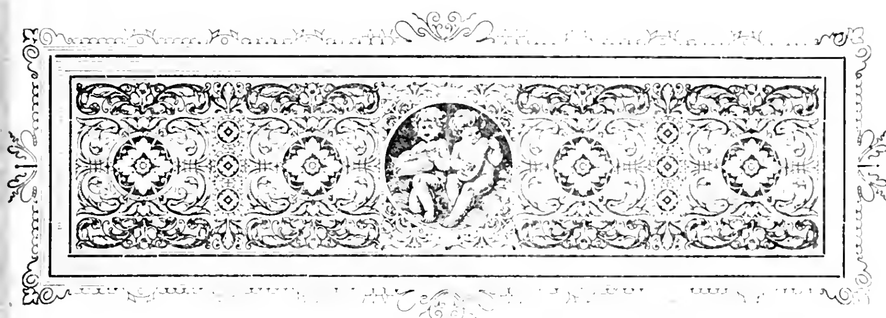
Amerika, taj novi pakô,
Medj pismoznance primila ga.
I nakon trećeg divnog ploda
Izbacila ga preko praga...
A bio je i u Engleza —
No, tuj mu nešto jezik sveza,
I ne će ništa kazat nam,
Nit šalu, da baš pred Londonom
Izljubio se sa Gladstonom.
I konačno razmišljat stade,
Da održi još svoju rieč:
Povrati se u šaren Beč:
Odatle dodje ravno kući,
I sada medju nami buči:
«Da maleni smo, šaka ljudi,
«Da opore smo, tvrde ćudi,
«Da odbrojeni nam su dani,
«Da od nas ne će ništa bit!
«Od jačeg da smo progutani,
«A ipak vazda ostati će
«I ovca ciela — i vuk sit!
«Ne mutimo im bistru česmu,
«Na vrutku što ju slastno piju;
«Već pjevajmo si staru pjesmu:
«Poljubimo ih, kad nas biju!
«Ta davaju nam sve, što treba,
«Od soli — pa do kore hljeba!
«Mi tek smo s njimi sve — i sva,
«A bez njih — prazna ništica!»

* * *

I tako dalje sveznalci nas pute, —
O Danajskih nam prodičući darih:
Hrvati ipak, — hvala Bogu — šute:
Od sunčane se ugibljuć topline —
Dok vruća krv u žilah od nje stine,
Dok groznica nas od nje zmijska trese
I žive kosti hoće da raznese…

Ante Kovačić.

GDJE JE ŠTO.

Hrvatska Antologija.

Lirsko pjesničtvo.

Pjesme i popievke ljubavne.

Pjesme različne.

Ode.

Himne.

Ditirambi.

Rapsodije.

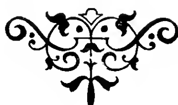
Elegije.

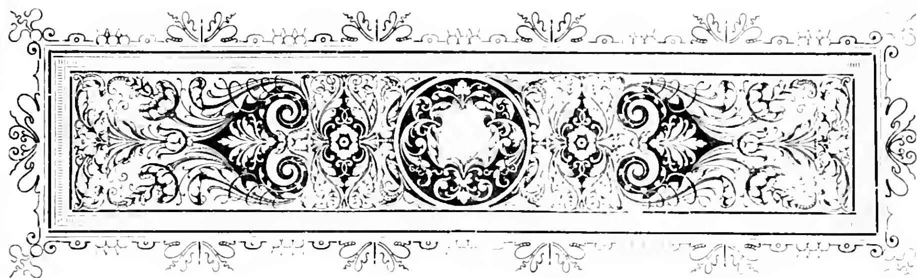
Soneti.

Prigodnice.

Epsko pjesničtvo.

Didaktično pjesničtvo.

TUMAČ

nepoznatih rieči i imena.

Adet, običaj.
ahar, staja konjska.
alabanda, koliko krmilo podnosi.
amanet, povjereni zalog, svetinja.
anda, dakle.
Apolo, bog sunca, zaštitnik pjesničtva.
ar, jer.
arman, gumno.
at ili *hat*, konj.
avet, *i*, sablast.

Bábo, *a*, otac.
Bake (na str. 79. u pjesmi «Berba u Molbici») = Bakantice, službenice kod orgijastičkih svetkovina boga Baka.
Bakus, grčki bog vina.
batrivost, *i*, srčanost.
blaznenje, milovanje, laskanje.
boležljivo (na str. 9.), bolno.
borija, truba (sr. zile i borije.)
bravac, u Slavoniji se govori mjesto: svinja.
bu, bude.
bumpres, jedrilo preko broda položeno i na provi stegnuto.
busula, kutija, u kojoj je magnetička igla ili kompas.
buturnica, tamnica.
Byrski plač, Byrsa, tvrdja i kula u Kartazi.

Cavtjeti, cvasti.
ciep, *i*, cjepanica.
cjeć, zbog, poradi.
cknenje, (sr. *cknuti*), krsmanje, oklievanje.
cknuti, krsmati, oklievati, sr. *cknenje*.
ctjeti, *cteć* v. *cavtjeti*, danas: cvasti.

Ćaba, sveto mjesto. (Meka u Turaka, Jerusalim u kršćana.)

Ča, što.
čardak, gornji sprat kućni.
čestit, *a*, *o*, (na str. 73. u pjesmi «Slava Gospodu»), srećan, bogat.
čez, kroz.
čislo, (na str. 194. drugi stupac deveti redak ozgo) broj.
čoče, čoeće, čovjeće.
čuju, (u pjesmi «Prolitje» na str. 95.) osjećam. — U dubrovačkih pjesnika često imaju glagoli u *prvom licu jednine*

*

[illegible]stavak [illegible], kako danas još imaju samo [illegible]ki glagoli, n. pr. [illegible] ću, [illegible] itd.

Da[illegible] (Davora i Davra), u naših pjesnika [illegible]vijih ono što Mars ili Marte, bog [illegible]tni.

[illegible], viećalac.

[illegible], mladoženja.

[illegible], djevojka, djevojčica.

[illegible], od uzde ono remenje, što se drži u rukama, kad se jaše.

[illegible], dugačka donja haljina.

[illegible], žalostan.

[illegible], u Dubrovčana znači: ladja, brod.

D[illegible], prvi pobjednik Rimski u pomorskoj bitci s Kartažanima u prvom punskom ratu (kod Mylä).

[illegible], *a*, vojni zbor, vojska.

[illegible], stiena.

[illegible], krvnik.

[illegible], raj (u Turaka).

[illegible], petak (u Turaka, što u kršćana nedjelja, sretan dan).

E[illegible], Didona, prva kraljica kartažka, poznata iz Vergilijeve Eneide.

[illegible] avant, francuzka komanda: napried!

[illegible]*iti*, cieniti.

E[illegible], bog liečničtva.

[illegible], roba, isto, što i trg, koji pogledaj.

E[illegible], zapadna zemlja, obično Italija.

F[illegible], varave slike, što nastaju osobito u pustarskim predjelima odrazom svjetla kroz nejednako ugrijane slojeve zraka.

[illegible], gornja haljina u Turkinja.

fl[illegible], trokutno jedro na [illegible], koju rieč pogledaj.

Gjun[illegible], stakleni nakit na prsima u ženâ.

Glave — Ra[illegible] — (str. 283.): Pod glavami razumievaju se Niemci i Talijani.

gond[illegible], pupoljak.

gordi, a, e, oholi.

g[illegible], ide.

Ha[illegible], boj.

[illegible], ženski stan u Turaka.

[illegible], talambasi.

[illegible], [illegible], zdenac.

[illegible]*utica*, kolibica.

In[illegible], je brod, kad mu se trg (roba) svom težinom na jednu stranu nagne.

ino[illegible], samcat.

[illegible] (u pjesmi (konju Mrkodinu) na str. 44.), saznalo.

J[illegible], (na str. 171. prvi stupac, peti redak odozdo), der Sattelknopf.

[illegible]*ciňa*, peto doba klanjanja u Turaka.

ja[illegible], kano.

jašmak, ženska povezača.

ječerma, prsluk.

jen, jedan.

[illegible]*ici* (u pjesmi «Molitva hrv. rodoljuba» na str. 75.), narodi.

Kami, kamen

[illegible] *sam*, slobodno mi je.

kaj, što.

kakti, kao.

[illegible]*asar*, uzvišeno mjesto na krmi.

[illegible], otvor na brodu.

Katon (stariji): Rimljanin stroge kreposti, koji je vazda predlagao, da treba razoriti Kartagu.

[illegible], najbliži momak u turskoga paše.

k[illegible]*ator*, komu pripada pravo podjeljivati župu.

[illegible]*omai*, jedva, tek što.

Kvirit, počastno ime za Rimljanina.

Lagarinska [illegible]. Nad njom su razvaline kule onoga Cane della Scala, komu je pribjegao Dante Allighieri, slavni pjesnik «Divine Commedie».

lampe (u kajkavskih pisaca), ralje.

lapaci, komadi raztrganih jedara.

Lesandro, Aleksandar.

Lešci, Poljaci.

leški (na strani 154. prvi stupac, osmi redak ozgo mjesto «teški» treba da stoji «leški»), poljski.

letuštieme (na str. 74. u pjesmi «Psalam Davidov»), letećim.
ličiti (str. 280. prvi redak odozgo), nuditi (na prodaju). I danas «ličba», dražba.
lieha, slog u vrtu.
lonja, *e*, sumračina.
lukati, viriti, gledati.

Magaza, magazin.
mahana, isto što i *mahna* ili *mana*.
majstor, jedrilo pri krmi.
Marte, bog rata.
maven, modar.
meč, mač.
mehnom, mahovinom.
mela (na str. 260. deveti redak ozdo) mjesto *imêla*, a ovo mjesto: *imala*.
miri, *â*, zidine.
mjertuk, žitna mjera.
mnokrati, mnogo puta.
Mošci, Rusi.
mozt, možda. može biti.
mrtvo djelo, tal. *opera morta*, stiena nad krovom, što brani mrnare od valova.
munara, minaret na džamiji.
mustači, brkovi.
Mylski plien. Pobjeda Rimljana kod Myla god. 260.

Naj, neka.
najme, naime.
nalip, *a*, otrov.
naluknuti se, izviriti, zaviriti; sr. *lukati*.
naprava, *e*, 1. ličilo, 2. ures, nakit.
naredan, *a*, *o*, zgodan, udoban.
ne, nas (akuzativ). Na str. 142. drugi stupac, prvi redak odozdo mjesto: «jer *mê* radit . . .», treba da stoji: «jer *nê* radit . . .»
Neptun, morski bog.
Nerej i *Tritoni*, pratioci boga Neptuna.
nima, nema.
nimfa, dimin. *nimfica*, od prilike što i vila.

Običan (u pjesmi «Dubrovniku» na str. 37.), komu, ili gdje možeš obiknuti, *domaći*. Protivno «neobičan»: «Tamnica je kuća *neobična*».
odaja, soba.
odpočila, mjesto, gdje hajduk odpočiva.
okulista, liečnik očiju.
onadar, onda.
orca, mrnarski uzklik: na stranu!

Pallada (Athena), boginja grčka.
paloš, *a*, mač.
Pan, šumski bog grčki.
«*Panem et circenses*», znači: kruha i igara.
pardus, *a*, panter.
peča, čim se glava pokriva.
peljati, voziti, nositi.
portik, *a*, lat. porticus, triem.
posilam, pošiljam.
poslovi (str. 287. trinaesti redak odozgo), poslanici.
postaviti (na str. 278. u pjesmi «Poslanica prijatelju»), spremiti.
potolas, *su*, obiest.
pozoj, zmaj.
prehajati, prolaziti.
«*prezes*», lat. praeses, predsjednik.
Prognanik hrvatski (str. 283.). Dubrovčanin Gjuro Pulić bio je preko dvadeset godina učitelj gimnaziji Zadarskoj, Dubrovačkoj i Spljetskoj; pak je god. 1863., jer je uz narod stajao, za združenje Hrvatskom radio i glasovao, protjeran bio u Tirol.
Propercije, rimski pjesnik lirski.
prova, prednji dio ladje.
proz, kroz.
prugle, zamka posebne vrste.
puć, *a*, zvuk tiela, kad se u vodu baci.
Punac jednooki, Hanibal, slavni vojvoda kartažki, u drugom i trećem punskom ratu.

«***Re*** *d' Italia*» (kralj od Italije), ime talijanskoga broda.
reflektirati, razmišljati, umovati.
Regul Marko Atilije, vojvoda rimski u prvom punskom ratu.
Roveredo, rodno mjesto glasovitoga pobožnika i filozofa nadpopa Rosmini-a, kojemu je red bilo izseliti se iz svoje

[illegible] samovati i mudrovati na drugom kraju Italije.

[illegible], sila, buka.

Sa[illegible], molitva turska u zoru.

Sa[illegible] zaliv, gdje su g. 480. Grci sjajno pobiedili pomorsku silu Kserksa, persijskoga kralja.

[illegible], sveti ured u Rimu.

[illegible], čalma ili turban; na str. 167. u Pobratimstvu metonimijom isto što junak.

[illegible], polubožansko biće, pratilac šumskoga boga Pana.

[illegible] pjevački (str. 132.). „Imena „Zora“, „Danica“ itd. imena su pjevačkih družtava hrvatskih, kako su obstojala g. 1877. i pripadala hrv. pjev. savezu.

[illegible], sag na kom se sjedi.

[illegible], vrst ratnih trubalja.

[illegible], grof Zrinski Petar, pjesnik hrvatski.

[illegible], na glasu je.

[illegible] (na str. 79. u pjesmi „Tri moći“) haos.

[illegible], skupština, sabor.

[illegible], druga francuzka revolucija.

[illegible], svečan.

[illegible], kabanica, ogrtač.

[illegible]-Maria, Santa-Maria, crkva u Tridentu, u kojoj je u šestnaestom vieku saborovao obći crkveni sabor tridentinski.

[illegible], kod dubrovačkih pjesnika često mjesto: njegov, njezin, njihov.

S[illegible], četa.

[illegible], sramota, ruglo.

[illegible], čitati.

Ta[illegible], tako.

[illegible], divna prodolica u Tesaliji.

terzija, krojač.

tjam, ća.

tipati, pipati.

trampiti, mienjati se s kime za što.

trećaci, terzaroli, na jedru tri užeta, kojima ga se može smanjiti.

trg, u starijem jeziku, što je danas *roba*; potonja je rieč iz talijanskoga jezika.

tru[illegible], šmrk.

trumbite, trublje.

Ubal (na str. 129.), jamačno mjesto: ubav.

uladka, glasnica.

uragan, silan vihar.

Valjonica, morski val.

vazmite, uzmite.

ve, vas (akuzativ).

velmi, veoma.

vesak, glasak.

vethi, stari.

vi (na str. 148.), vam.

viešlac, zajedničko položito ležalište u tamnicama i stražarnicama; die Pritsche.

vmir, uz komparativ, n. pr. *vmir vekše*, sve veće.

vnogi, mnogi.

vre, već.

vreda, s mjesta, brzo.

Za, zašto.

zabić, *a*, zaborav.

zabude, zaboravi, (zabiti, zabudem).

zamveran, *a*, *o*, divan.

zil i *boriju*, kod turske glazbe: zile, tanjuri, cimbali; borija, truba.

zniknuti, nestati, izčeznuti. (U kajkavskih pisaca).

zopet, opet.

zrit, gledati.

